Tuxen, Søren Ludvig
Kejser Tiberius

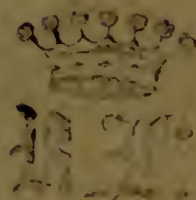
KEJSER TIBERIUS.

EN KILDEKRITISK UNDERSØGELSE

AF

S. L. TUXEN.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1896.

KEJSER TIBERIUS.

EN KILDEKRITISK UNDERSØGELSE

AF

S. L. TUXEN.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1896.

Det filosofiske Fakultet har kendt denne Afhandling værdig til at forsvares offentlig for den filosofiske Doktorgrad.

13. Marts 1896.

Kr. Erslev,
d. A. Dekanus.

INDHOLD.

De Spørgsmaal, der ere behandlede i nærværende Arbejde, Spørgsmaalene om Tibers Karakter og om de Kilders Troværdighed, gennem hvilke vi lærer den at kende, ere blevne saa stærkt behandlede i nyere Tid, at jeg skylder Læseren en Redegørelse for, at mit Skrift desuagtet indeholder saa faa Henvisninger til andres Behandlinger og saa lidt af direkte Polemik mod disse. Men en saadan kan jeg kun give ved at fremstille den Metode, jeg har fulgt i disse Undersøgelser, og de Motiver, jeg har haft til netop at anvende denne.

Interessen for Tibers Karakter og Trangen til at naa til Klarhed over den var allerede bleven vakt hos mig, da jeg for henved tyve Aar siden gennemlæste Tacitus's Annaler, og det var min Hensigt at gøre den til Genstand for et mere omfattende Studium. Da udkom — i 1882 — Nordmanden, Professor Weisses „Forelæsninger over Tiberius og Nero", og da jeg her netop i flere væsentlige Punkter mente at have fundet den Opfattelse, hvortil jeg selv forelobig var kommen, lod jeg al videre Undersøgelse ligge. Under en senere Rejse i Italien, paa hvilken jeg studerede de opbevarede Kejserbuster, vaagnede dog paany en Tvivl om, hvorvidt det var lykkedes Weisse at give et helt Billede af den virkelige Tiber. Ved Hjemkomsten tog jeg hans Arbejde for mig igen, og samtidig med at jeg nu følte denne Tvivl bestyrket, fik jeg tillige et stærkt Indtryk af, at Weisse til Dels var naaet til sit Billede gennem en Række af Konstruktioner, at hans Fremstilling i alt Fald ikke giver Læseren Midler i Hænde til selv at bedømme,

hvor det hviler paa et forholdsvis solidt, hvor paa et tvivlsomt Grundlag, og hvor det endelig beror paa hans egne fri Hypoteser — kort sagt, jeg savnede en kritisk Behandling af de herhenhørende Kildeforfattere. Dette kan dog for saa vidt ikke være nogen Bebrejdelse mod Weisse, som han selv betegner sit Arbejde som „populært“, og at der bag Resultaterne ligger et grundigt Kildestudium, er der ingen Grund til at betvivle. Forud for Weisses Fremstilling ligger imidlertid Stahrs[1]), der var offentliggjort en Snes Aar forinden. Da jeg havde gjort mig bekendt med denne, forekom den mig at lide af de samme Mangler, og da jeg tillige kom til det Resultat, at en gennemgaaende, kritisk Behandling af de overleverede Kilder endnu ikke var foretagen, besluttede jeg selv at forsøge en saadan.

Jeg gav mig da til at gennemgaa de tre Kildeforfattere, Tacitus, Sueton og Dio Cassius, med det Maal udelukkende gennem dem selv at naa til en Opfattelse af hver enkelts Paalidelighed og derigennem til Vurdering af deres Fortællingers Troværdighed. Det Resultat, hvortil jeg kom, udgør Indholdet af dette Skrifts første Afsnit. Ud fra dette Grundlag har jeg da ment at kunne rekonstruere en Kildeberetning for Tibers Regeringstid, idet jeg fra de tre Forfatteres Beretninger samlede alt, hvad der nu maatte synes mig at indeholde, hvad vi med historisk (ɔ: relativ) Sikkerhed kan anføre som det os af Overleveringen givne Materiale. Denne Rekonstruktion indeholdes i Bogens andet Afsnit. Det tredje giver da Tibers Karakter som Menneske og som Regent, saaledes som det for mig nødvendig maatte resultere af det indvundne Materiale.

Naar jeg har anset dette Arbejde for værdigt til Offentliggørelse, da er det dog ikke saa meget i den Tro, at enhver selvstændig Besvarelse af et mere omtvistet end egentlig omdebatteret Spørgsmaal kan have sin Interesse og Betydning, som fordi jeg, idet jeg dels under, dels efter min Behandling søgte at lære den nyere, herhenhørende Litteratur at kende, fik det Indtryk, at mine Resultater indeholdt ikke lidt nyt.

[1]) Adolf Stahr: Tiberius. Berlin 1863.

Man vil af, hvad jeg her har sagt om min Undersøgelsesmetode, formentlig kunne forstaa, at det har været mig umuligt i selve Afhandlingen at anføre, hvor min Opfattelse samstemmede med eller afveg fra tidligere Forfatteres, — simpelthen fordi jeg ikke har vidst det. For at undgaa Misforstaaelser anser jeg det derfor for rettest forud at fremhæve, hvad jeg nu maa anse for nyt i mine Undersøgelser. Jeg maa dog straks bemærke, at mit Kendskab til nyere Forfatteres Behandling af Spørgsmaalene ingenlunde er og heller ikke har kunnet være fuldstændigt, blandt andet fordi det for flere Afhandlingers Vedkommende har været mig umuligt at opdrive dem, selv gennem de tyske Antikvariater.

Af de behandlede Spørgsmaal er det, der drejer sig om Tacitus's Troværdighed, uden Sammenligning det mest behandlede, særlig forsaavidt det angaar hans Kilder. I selve Spørgsmaalet om disse har jeg absolut intet nyt at sige. Vanskeligheden her ligger navnlig i at afgøre, om Tacitus har øst sin Kundskab af *Acta senatus* eller ej. En Række Forfattere (Hübner, Reichau, Weidemann, Binder o. fl.) besvarer det bejaende, medens andre, som Nipperdey, Froitzheim, Sickel, Horstmann og Wide benægter det. Af disses Afhandlinger har jeg læst nogle, medens jeg for fleres Vedkommende har maattet lade mig nøje med Referater. Mit eget Indtryk er, at Tacitus vel har kunnet benytte denne Kilde og til Dels ogsaa har gjort det, men at hans Anvendelse af den har været meget ujævn, og at Spørgsmaalet i det hele ikke lader sig besvare med nogenlunde Sikkerhed ud fra det Materiale, der til Dato foreligger.

Hvad dernæst Synspunktet for Tacitus's Kildebehandling angaar, findes der hos Weisse (S. VII) en Udtalelse, som i sin Almindelighed falder sammen med den Betragtning, jeg, formentlig gennem Tacitus selv, er naaet til; i Anvendelsen af den paa hans enkelte Beretninger har jeg i hvert Fald kun kunnet gaa mine egne Veje, og det meste heraf maa jeg anse for nyt. Dog vil jeg ikke undlade at bemærke, at jeg i en Afhandling af Karsten (De Taciti fide. Traj. ad Rhen. 1868) har fundet en noget lignende Opfattelse af flere af de Udtalelser, jeg har betegnet som Tacitus's Reaktionsbemærkninger. To af de omtalte Afhandlinger har jeg endelig fundet Anledning til at

omtale nærmere, idet jeg har benyttet Resultater af den ene (af Froitzheim) og polemiseret mod den anden (af Horstmann).

Min Opfattelse af Suetons Betydning som Kildeforfatter falder sammen med den almindelige; Undersøgelserne om hans Kilders Forhold til Tacitus's ere dog formentlig ny.

Dio Cassius's Fremstilling af Tibers Historie har jeg ikke set kritisk behandlet af nogen. Den almindelige Opfattelse af, at den er ganske uafhængig af Tacitus's, har jeg, som man vil se, ikke kunnet dele, og derved har forskellige Beviser, man (f. Eks. Horstmann og Wide) ud fra denne Forudsætning har villet hente fra Overensstemmelser mellem ham og Tacitus, for mig tabt deres Værd.

Hvad endelig Indholdet af tredje Afsnit angaar, i hvilket selve Hovedspørgsmaalet, Tibers Karakter, behandles, da har det, i Overensstemmelse med den Metode, jeg har fulgt, været min Opgave Skridt for Skridt at udlede den af det i andet Afsnit samlede Materiale. For saa vidt kunde en Fremhævelse af, hvad nyt der deri findes, synes overflødig. Det vil dog formentlig være af Interesse at se, hvor divergerende de Opfattelser, der hidtil har gjort sig gældende, ere: de bevæger sig fra den højeste Grad af Antipati til en lige saa decideret Sympati og Beundring. Min Undersøgelse har ført mig til et Resultat, der, uden at jeg har været i Stand til at opdage nogen „ny Egenskab" hos Tiber, har ført mig lige langt fra begge hine Synsmaader.

Niebuhr (1829)[1]) holder sig endnu ganske til Tacitus: Tiber er magtsyg, misundelig, hadefuld, hyklerisk, blodtørstig, udsvævende, men dog tillige klog, arbejdsom og veltalende. *Hoeck* (1850)[2]) er vel i det store enig i denne Opfattelse; ogsaa for ham er Tiber herskesyg, haard, misundelig, hyklerisk; men dels fremhæver han i langt stærkere Udtryk Tibers formentlige Dygtighed som Regent og Administrator, dels tager han for Alvor — om end oftest med Forsigtighed — Afstand fra Tacitus. Han ser saaledes ikke alene Misundelse i, at

---

[1]) Vorträge über römische Geschichte. Herausgeg. von Isler. III. Berlin 1848.

[2]) Römische Geschichte I. Göttingen 1850.

Tiber tilbagekalder Germanicus; han anerkender de store Vanskeligheder, Tibers Stilling frembød fremfor Augusts. Han hævder endvidere, at Tiber er optraadt mildt i Majestætsprocesserne i sine ti første Regeringsaar, og indrømmer kun for Tiden efter Sejans Fald Retten til at stemple ham som haardhjertet Tyran, ja tilmed, at hans Stilling for en Del kan forklare og undskylde denne Haardhed, saa at han f. Eks. tilskriver Agrippina og mange andre af de domfældte selv Skylden for deres sørgelige Skæbne. Om Hoeck saaledes end paa mange Punkter tager Tiber i Forsvar, ender han dog med at sige: „Er steht als Mensch gebrandmarkt in der Geschichte.“

Ad denne ny Vej fortsætter *Merivale*[1]). Ogsaa han fremhæver Tibers Magtsyge, Misundelse, Hykleri og, efter Forløbet af de ti første Aar, tillige hans Hævngerrighed, Lumskhed og haardhjertede Blodtørst. Samtidig hermed har han dog med Englænderens psykologiske Interesse og Forstaaelsesevne, men tillige med hans Mangel paa Sans for Enhed og Konsekvens, opsporet helt andre Sider i Tibers Karakter. Han tillægger ham saaledes stærk Mistillid til egne Evner, Mangel paa Beslutningsdygtighed, fremtrædende Afhængighed af andres Indflydelse og smaaligt Pedanteri. Ikke desto mindre fremhæver han hans udmærkede Regering og betydningsfulde Initiativ paa dette Omraade.

Den næste Tiberopfattelse møder vi hos *Stahr* (1863)[2]). Denne Forfatter har fuldstændig emanciperet sig fra Tacitus's Autoritet. Han samstemmer med Merivale med Hensyn til Tibers Mangel paa Selvtillid og hans Pedanteri, saavelsom i at anerkende hans store Regentdygtighed, men han erklærer ham fuldstændig fri for Herskesyge og Ærgerrighed, fremhæver hans store Hensynsfuldhed mod Augusts Minde, hans sædelige Liv, hans Mildhed overfor personlige Krænkelser. Ved Siden heraf kan han ikke finde Ord stærke nok til at prise Tibers utrættelige Energi, der holdt sig til det sidste,

---

[1]) History of the Romans under the Empire. 1850—62. — Tysk Udgave. Leipzig 1870. III.

[2]) Tiberius. Berlin 1863.

saavelsom hans „groszartige Staatsklugheit“ og finder derfor ogsaa Anledning til at sammenligne ham med Frederik den Store. De grusomme Handlinger, der tillægges Tiber, giver han Senatet Skyld for.

Dette Billede finder vi i Hovedtrækkene igen hos *Weisse* (1882). Denne lægger dog en Hovedvægt paa det indesluttede og selviske i Tibers Natur. Han tillægger ham mægtige Lidenskaber, som skjuler sig under Ironi, Hovmod og Kulde. At han skulde have manglet Selvtillid, kan han aldeles ikke indromme. Han fremhæver stærkt Tibers Pligtfølelse, men tillige hans Melankoli og Fortvivlelse, der til sidst skal have drevet ham til Vanvid. Tibers egentlige Natur er for ham „Titanens Trods“, der dog først for Alvor bryder ud under Ulykken. Han betegner endelig hans Regeringsmetode som klog og listig, ja taler endog om hans „uhyggelige Underfundighed“.

En Betragtning af det Resultat, hvortil jeg er kommen, vil vise, at min Opfattelse har mange Berøringspunkter med de tre sidst omtalte Forfatteres, navnlig vel med Merivales. Jeg er naaet til en anden Sammensætning af Egenskaber, men har næppe paavist nogen ny; det skulde da være det rent negative, at jeg ikke har kunnet slutte mig til den, som det synes, enstemmige Beundring for Tibers Regenthandlinger, en Opfattelse, der ikke synes mig at have tilstrækkelig Hjemmel i det overleverede Kildemateriale. Skønt her ikke er Stedet til at føre nogen Polemik om dette Punkt, vil jeg dog benytte Lejligheden, da min Afhandlings Form ikke direkte har givet mig nogen saadan, til at fremhæve, at denne Paastand synes mig fremgaaet af den almindelige, fra Tacitus stammende, Undervurdering af Senatets Betydning og selvstændige Virksomhed under Tiber; hvor jeg har haft Lejlighed til at sammenligne Paastanden med det benyttede Kildestof, har den ogsaa vist sig misvisende eller endog ukorrekt.

Jeg har fremdeles ment at se de omtalte Egenskaber gruppere sig paa en ny Maade, idet Kilderne formentlig tvinger os til at betragte som Hovedtræk i denne Karakter Sider, som tidligere Forfattere ere gaaede mere eller mindre let over,

og som desuden staar i afgjort Modstrid med andre, af dem stærkt fremhævede Egenskaber, som jeg ikke har kunnet finde. Min Skildring af Tibers Karakter maa da rettest opfattes som et Forsøg paa at gaa et Skridt frem i denne Retning, i Retning af at give Personligheden mere Klarhed og Forstaaelighed ved udelukkende at holde sig til et sigtet Kildemateriale, uberørt af Fantasiforestillinger om den „gigantiske“ Lidenskab og den „titaniske“ Underfundighed.

Kilderne til Tibers Historie.

I. Tacitus.

Blandt vore Kilder til Tibers Historie indtager Tacitus's Annaler uden Sammenligning den første Plads; det er ikke alene den udførligste Fremstilling, men ogsaa den, der hviler paa de bedste Kilder. Af hvad Art disse har været, kan omtvistes. Turde vi uden Betænkning stole paa hans egen Fremstilling i dette Punkt, maatte deres Tal være meget stort, og hans Benyttelse af dem meget grundig; han henviser nemlig ofte til, hvad *auctores rerum* eller *scriptores annalium* har berettet[1]), og ved Tilføjelsen af et *plurimi* eller *plerique* antyder han gentagne Gange, at der har staaet et stort Udvalg til hans Raadighed; dernæst gør han en Sondring mellem disse Forfattere ved at betegne nogle som særlig paalidelige (*maxime fidi*, IV, 10), ja undertiden endog ved at fremhæve, at de har været samtidige med og tilstedeværende ved det skildrede[2]).

Nyere Forskere har dog udtalt berettiget Tvivl om, hvorvidt alt dette kunde tages for gode Varer, ja det turde endog nu betragtes som den almindelige Opfattelse, at Tacitus i Annalerne gennemgaaende kun har holdt sig til en enkelt

---

¹) I, 81; II, 88; III, 3; IV, 10; 53; 57; V, 9; VI, 7.
²) II, 88; V, 9.

Hovedforfatter — man gætter paa Aufidius Bassus —, dog med en sparsom og kun rent lejlighedsvis Benyttelse af enkelte andre.

Denne Opfattelse forekommer mig dog noget vidtgaaende, og den er næppe heller helt upaavirket af den skarpe Kritik, man i de sidste 30—40 Aar har rettet, ikke mod Beretningernes Paalidelighed i og for sig, men mod Tacitus' Vurdering af Tibers Personlighed. Til Støtte for den anføres, dels at Tacitus i en Del af sit andet Hovedværk paaviselig kun har benyttet een Kilde, uagtet han ogsaa dér henviser til flere[1]), dels at Dio Cassius i sin Beretning om tilsvarende Begivenheder ofte henviser til forskellige Versioner om det samme, der ganske svarer til dem, vi finder hos Tacitus, hvoraf man da mener at kunne slutte, at disse stammer fra en formentlig fælles Kilde. Dette sidste vil dog kun have Beviskraft, hvis den Forudsætning skulde vise sig rigtig, at Dio i sin Beretning om Tibers Historie maa betragtes som absolut uafhængig af Tacitus. Mod det første kan anføres, at Tacitus's *Historiæ*, som bekendt, skriver sig fra en noget tidligere Periode i hans Liv, da han endnu var Begynder paa Kildeforskningens Omraade, og at hans Kildehenvisning dér ingenlunde har en saa omfattende Karakter som i Annalernes seks første Bøger.

Fuldt ud tilfredsstillende lader dette Spørgsmaal om Tacitus's Kilder sig dog næppe besvare paa Grundlag af det hidtil overleverede Materiale, nemlig Tacitus's egne Ord derom og dernæst Beretningernes egen Karakter; hine har et saa bestemt Præg, at der maa vægtigere Grunde end de, man hidtil har anført, til at gøre dem til Usandhed. Det er ganske vist det sandsynligste, at Tacitus m. H. t. de fortalte Begivenheders Rækkefølge har fulgt en annalistisk Hovedkilde, og det er meget muligt, at hans Referat af Senatsforhandlinger, Gengivelser af Tibers Taler og Breve i Regelen stammer fra den, men det lader sig paa den anden Side ikke godt benægte, at han gennemgaaende har korrigeret og navnlig suppleret denne paa Grundlag af en forholdsvis omfattende Læsning i andre

[1]) Mommsen: Tacitus und Cluvius Rufus. (Hermes IV. S. 295—325). Horstmann: Ueber die Quellen des Tacitus. Marburg 1877.

historiske Arbejder; thi derfor taler her for det første tydelig saadanne Vendinger som: *reperio apud scriptores senatoresque eorundem temporum* (II, 88) og: *non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura reperio* (III, 3), og dernæst, at han ved enkelte Fortællinger udtrykkelig nævner sine Kilder. Det sker to Gange i dette Afsnit af Annalerne; den ene Gang er det Plinius's *Bella Germanica* (I, 69), den anden Agrippina den Yngres *Commentarii* (IV, 53), han nævner som Hjemmel for sin Beretning. Dette har foranlediget nogle til at ville hævde, at disse *Commentarii* har været Tacitus en Hovedkilde, mens andre mener, at han kun har udskrevet selve den anførte Anekdote af dem. Begge Paastande forekommer mig lige urimelige, den første bl. a. fordi Agrippinas Memoirer efter Tacitus's eget Vidnesbyrd kun indeholdt Beretninger om hendes egen og hendes Slægtninges Skæbne, altsaa ikke kan være en Hovedkilde for Fortællingen om Tibers Regering, den anden paa Grund af sin indre Usandsynlighed; thi giver Tacitus os en Fortælling fra dette Værk, som han ikke har fundet i andre, maa han selvfølgelig have læst det, og det maa da have været ham en Kilde, selv om det kun har tjent ham til Bekræftelse eller Svækkelse af andre Beretninger; det spiller da ingen Rolle, at han kun paa et enkelt Sted har fundet Anledning til udtrykkelig at nævne det, medens det paa den anden Side giver os et Bidrag til Vurderingen af Tacitus's kritiske Evne, at han i sit Værk ikke sjælden udtaler en saa nedsættende Dom om Moderens, den ældre Agrippinas Karakter, at den maa have staaet i stærk Modstrid med, hvad han har fundet i hine Memoirer. — Indtil videre er man da berettiget til at gaa ud fra, at Tacitus virkelig har læst og benyttet ikke faa historiske, til Dels samtidige Beretninger. Et andet Spørgsmaal bliver, om og i hvilket Omfang han har øst af primære Kilder i egentlig Forstand, altsaa navnlig af *Acta senatus* og *Acta diurna,* af Breve og Taler. At han har benyttet begge hine kan vi, efter hans egne Ord, ikke godt betvivle[1]). De Breve, han anfører,

---

[1]) Ann. XV, 74: *reperio in commentariis senatus.* — III, 3: *non diurna actorum scriptura (reperio).*

gør et fuldt ud paalideligt Indtryk, men kan lige saa vel være udskrevne af en anden historisk Beretning. Dette gælder derimod næppe om Talerne; thi af de to Steder[1]), hvor han henviser til Tibers Taler som sin Kilde, synes at fremgaa, at han enten maa have læst dem i *Acta senatus* eller maaske snarere har haft et særlig udgivet Udvalg af dem for sig; jeg lægger i saa Henseende særlig Vægt paa Udtrykket: *extat oratio* (II, 63), som han sikkert ikke vilde have brugt, dersom han kun støttede sig til en anden Forfatters Referat.

Har Tacitus saaledes benyttet et rigt og værdifuldt Materiale, maa det dog fremhæves, at her selvfølgelig ikke er Tale om et Kildestudium i moderne Forstand; at veje Kilderne af mod hverandre, foretrække de primære for de sekundære, har han navnlig ikke forstaaet; det ser vi tydelig af den ujævne og lejlighedsvise, det synes næsten tilfældige, Brug, han gør af hine; han kan endog gaa saa vidt, som Nipperdey har gjort opmærksom paa, i sin Fortælling om Senatsforhandlinger at fremhæve, at hans Hjemmelsmand var Senator, uagtet han jo i selve *Acta senatus* kunde have en langt paalideligere Kilde[2]). Det gør ogsaa et noget besynderligt Indtryk at se ham polemisere energisk mod anekdotmæssige Beretninger om Mordet paa den unge Drusus (IV, 10—11), skønt Sagen jo maa have foreligget tilstrækkelig klart i *Acta senatus*. Forøvrig er den Mulighed jo ikke udelukket, at Adgangen til den ældre Tids Senatsprotokoller har været mindre let, skønt det omvendte unægtelig skulde synes naturligst.

Hele dette Spørgsmaal om Tacitus's Kilder bliver dog for saa vidt af underordnet Betydning, som det fremgaar tilstrækkelig af Beretningerne selv, at de hviler paa et solidt og paalideligt Grundlag, enten han nu har øst dem paa første eller paa anden Haand. At der kan rettes mange Indvendinger mod hans Bestræbelser for at belyse og fortolke det, han meddeler, skal vi snart se, men det bliver en Sag for sig. Det bliver dog i hvert Fald hans Ære at have valgt sine Kilder med Forstand og Kritik, i saa meget des højere Grad, som vi

---

[1]) Ann. I, 81; II, 63.
[2]) Nipperdey i Indl. til hans Udg. af Annalerne. Berlin 1879. S. 23.

faar at vide baade af ham og andet Steds fra, at der netop for Tibers Historie fandtes en Mængde upaalidelige og løse Meddelelser, som det kunde være fristende nok for ham at øse af, dersom han ikke havde været væbnet med den intelligente og dannede Mands overlegne Kritik. Det er da til en Begyndelse sikkert ikke overflødigt at fremhæve, at vi næppe hos nogen anden af Oldtidens Historikere har en saa paalidelig og forholdsvis udførlig Fremstilling af Begivenheder og Forhandlinger, der ligger c. 100 Aar før Beretningen, som den, vi træffer i Annalernes første Bøger. Den Anerkendelse skylder man i alt Fald Tacitus's gode Kildevalg.

Naar jeg nævner Annalernes „første Bøger", ikke de seks første, i hvilke jo Tibers Historie indeholdes, sker det, fordi der netop maa tages en Reservation m. H. t. den sjette Bog. Der er nemlig i det omhandlede Punkt en umiskendelig Forskel mellem denne og de foregaaende. Hvad Grunden kan have været, skal jeg senere komme til; men selve den Kendsgerning, at han til Fortællingerne i sjette Bog har benyttet Kilder, som han tidligere har vraget, ja endog udtalt sig meget strengt om, lader sig ikke bestride.

Medens saaledes de fem første Bøger saa at sige ere kemisk rene for Fabelhistorier, Spaadomme og Varsler, træffer vi saadanne ret hyppig i den sjette. — I VI, 28 fortæller han om den Fugl Phønix, der brænder sin Faders Lig paa Solens Alter; ganske vist erklærer han det selv for *incerta*, men det staar dog i en besynderlig Modstrid med hans tidligere Metode, at han overhovedet meddeler det og dvæler ved Kroniken med en vis Interesse. — Han tillægger endvidere i denne Bog Tiber en særlig Evne til at se ind i Fremtiden og giver forskellige Eksempler derpaa. Da Tiber saaledes engang træffer den senere Kejser Galba, siger han til ham: *Et tu, Galba, quandoque degustabis imperium* (VI, 20). Denne Fortælling, som vi forøvrig ogsaa træffer hos Dio, kan Tacitus selvfølgelig kun have fra en Kilde, der er affattet efter Galbas Regeringstid. — En anden Forudsigelse af ham gælder Caligula. Tiber sidder sammen med ham og sin elleveaarige Sønnesøn Tiberius, omfavner denne *crebris cum lacrimis* og siger, vendt til Caligula: *Occides hunc tu et te alius* (VI, 46); det er dog her betegnende for

Tacitus som den dannede Skeptiker, at han søger at svække Spaadommens overnaturlige Karakter ved at fremhæve Caligulas *vultus trux* ved denne Lejlighed; det kan da i hvert Fald kun forklare Spaadommens første Halvdel.

Tacitus fortæller, at Tiber havde lært denne Kunst paa Rhodos af Astrologen Thrasyllos, og for at forklare den store Tillid, han havde fattet til denne Mand, meddeler han os en meningsløs Rolf Blaaskæghistorie (VI, 21), der vilde passe godt ind i Suetons Kronikesamling, hvor den da ogsaa findes i en ændret Form, men som hos Tacitus gør et ligefrem snurrigt Indtryk ved dens Modsætning til de fem første Bøgers saglige og rationelle Indhold. Af samme urene Kilde som her maa Tacitus have øst, naar han (VI, 18) fortæller, at Tiber skulde have drevet to Mænd til Døden, fordi en af deres Forfædre havde været Ven af Pompejus, og det uagtet han selv i III, 72 har fortalt, at Tiber paa egen Bekostning genopførte det nedbrændte Pompejusteater, da dennes Slægtninge ikke havde Raad dertil, ja endog hædrede Pompejus ved at lade den ny Bygning beholde hans Navn. Naar han da i umiddelbar Sammenhæng med disse haandgribelige Fabler meddeler os en Historie om, at Tiber pludselig uden Lov og Dom skulde have ladet en Mængde Mennesker myrde (VI, 19), kan vi trygt tilskrive den det samme urene Ophav, saa meget mere som Tacitus ganske imod sin Sædvane her ikke nævner et eneste Navn blandt disse mange, skønt han siger, at flere af dem vare *illustres*.

Det er værd at lægge Mærke til, at disse sidste Historier, der skal afgive Eksempel paa Tibers vanvittige Blodtørst, alle findes samlede paa samme Sted, i nogle faa Kapitler. Det er nemlig langt fra alle Beretningerne i denne Bog, der hviler paa et saa løst Grundlag; nogle ere aabenbart øste af ligesaa gode Kilder som Fortællingerne i de andre Bøger. En stor Mængde andre møder os i en meget mangelfuld, til Dels uforstaaelig Skikkelse; men der kan ved dem være Spørgsmaal om, hvorvidt dette skriver sig fra selve Kilderne eller fra Tacitus's ejendommelige Kildebehandling. De drejer sig om Mænd, der blive anklagede i Senatet og i Regelen domfældte, uden at vi dog faar noget at vide om deres Forbrydelse.

Dette kan selvfølgelig forklares ved, at han heller ikke har fundet mere i sine Kilder, men det kan ogsaa ligge i, at han har foretaget Udeladelser i dem. Hermed ere vi naaede til Spørgsmaalet om Tacitus's Kildebehandlingsmetode. Har der om selve hans Kildevalg kun været lidt og det mest godt at sige, er der til Gengæld om den Maade, hvorpaa han har benyttet disse Kilder, meget at sige og meget at kritisere.

Er der nemlig i det hele ingen Grund til at tro, at han noget Steds har meddelt os opdigtede Kendsgerninger, saa er der omvendt megen Grund til at formode, at han ikke sjælden har fortiet meget af, hvad han har fundet hos sin Kilde, og gjort det i rent tendentiøs Aand. For os, der ikke kender hans Kilder, er det selvfølgelig umuligt at paavise dette i det enkelte. Vi maa indskrænke os til at gøre opmærksom paa, at der findes Steder, hvor hans egen Fortælling viser, at han maa have foretaget saadanne Udeladelser; til Oplysning om, i hvilket Omfang han har gjort det, kan vi kun støtte os til en Sammenligning med de andre, mere kortfattede og mangelfulde Kilder.

I Ann. I, 74 fortæller Tacitus, hvorledes Marcellus, Statholder i Bithynien, anklages for at have talt ilde om Tiber og hugget Hovedet af en Auguststatue for at sætte Tibers i Stedet. Under Forhandlingen i Senatet skal Tiber være faret heftigt op, og Tacitus tager Anledning af Sagen til at rette et stærkt Angreb paa Angiveriet, hvad der maa synes os vel motiveret ved en Anklage af denne Art. Da slutter han den hele Beretning med disse Ord: *De pecuniis repetundis ad reciperatores itum est.* Det er først af denne næsten parentetiske Tilføjelse, vi faar at vide, at Sagen ogsaa har drejet sig om noget andet; thi Tacitus har i det foregaaende ganske fortiet, at Anklagen ogsaa gik ud paa Provinsudsugelse; da det er denne, han dømmes for, medens han frikendes for Majestætsforseelse, tør vi endog antage, at det er Hovedpunktet i Anklagen, Tacitus har udeladt.

Et ganske lignende Tilfælde træffer vi i IV, 18—19. C. Silius og hans Hustru anklages i Senatet. Tacitus fremstiller udførligt den hele Sag som fremkaldt ved Tibers private Hævnlyst og Sejans Rænker. Først i Fortællingens Slutning

faar vi at vide, at de begge virkelig havde gjort sig skyldig i Udsugelse.

Paa disse to Steder gaar Tacitus's Fortielse dog ikke videre end, at vi let af hans egne Ord kan rekonstruere os, hvad hans Kilde har indeholdt. Noget lignende gælder Albucillas Sag, som omtales i VI, 47—48. Tacitus lader hende blive anklaget for *impietas in principem,* men da hendes medskyldiges Straf omtales, hedder det: *stuprorum ejus ministri, Carsidius Sacerdos praetorius ut in insulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem senatorium, et eaedem poenae in Laelium Balbum decernuntur.* At Anklagen drejede sig om Utugt, er slet ikke blevet omtalt.

I alle disse Tilfælde bestaar Tacitus's Metode da i, at han enten skyder til Side eller helt udelader selve Hovedanklagen for i dens Sted at kunne fremdrage Beskyldninger for Majestætsforseelse. For at vurdere Betydningen heraf maa man vide, at det paa Tibers Tid var blevet til en Art Mode, hvad Tacitus selv fortæller os[1]), og som forøvrig stemmer fortræffelig med Tidens hele Tendens, at føje en Majestætsanklage som en Art Pynt til den egentlige Hovedanklage; denne Bestræbelse førte tit til Beskyldninger af den mest puerile Art. Tiber protesterede, efter Tacitus selv, atter og atter mod dette Misbrug, og vi har ikke et eneste Eksempel paa, at han har fundet sig i, at de bleve tagne for Alvor.

Man vil nu ikke undre sig over, at Tacitus af og til har gjort Skridtet helt ud og ganske undladt at omtale selve Hovedanklagen. Derved gøres det os unægtelig ikke lidt vanskeligere at rekonstruere hans Kildes Beretning. Af og til giver han os dog selv Midlerne i Hænde, idet vi af selve de Modsigelser, hans Fortælling indeholder, kan slutte, at Forholdet maa have været anderledes, end det fremstilles. — I Aaret 32 anklages saaledes Messalinus Cotta for fornærmelige Ord om Caligula og Tiber. Han overbevises og skal straffes, men appellerer til Tiber, og denne forlanger ham frigivet, da han ikke ønsker at *verba prave detorta* eller *convivalium fabularum*

[1]) III. 38: *crimen majestatis, quod tum omnium accusationum complementum erat.* — Sueton har (i c. 58) opbevaret os en Samling af den Art Anklager.

simplicitas skal regnes for Forbrydelse. Dette lyder i og for sig meget naturligt, men naar det saa noget senere (VI, 7) hedder, at Cottas Anklager, Senatoren C. Cæcilianus, endog straffes for sin Anklage, uagtet denne er bleven antaget og ikke har vist sig falsk, saa fremgaar deraf, at hans Anklage maa have indeholdt noget andet, som han ikke har kunnet godtgøre, og som Tacitus helt fortier. — Af lignende Natur er Fortællingen om M. Terentius's Sag. Efter Sejans Fald omtaler Tacitus hyppig, at denne eller hin straffes paa Tibers Forlangende, fordi han har været Ven af Sejan. Saaledes fortælles i VI, 7, at en Senator, Q. Servæus, og en Ridder, Minucius Thermus, anklages paa Tibers Foranledning, *modeste habita Sejani amicitia*, tilføjer Tacitus, som om Tibers Anklage er gaaet ud herpaa; af det nærmest følgende ser vi imidlertid, at Tiber har rettet en bestemt og alvorlig Anklage mod dem; men hvorpaa den gaar ud, siges ikke med et Ord, saa at vi maa nøjes med det rene *amicitia Sejani*. I næste Kapitel fortæller Tacitus nu, at den nævnte Ridder, M. Terentius, virkelig blev anklaget for en saadan „Forbrydelse“. Den anklagede holder da en Tale i Senatet, i hvilken han frimodig vedgaar, hvad han anklages for („Venskabet“), men tillige erklærer, at han ikke kan finde noget brødefuldt deri, da jo Tiber selv havde ladet sig bedaare af Sejan. Denne Tale gør et saadant Indtryk paa Senatet, at Terentius ikke alene frikendes, men hans Anklagere straffes med Døden eller Landflygtighed. Denne Fortælling gør jo Vold paa al sund Sans: den anklagede beskyldes for noget, som mange andre, efter Tacitus, fældes for; Beskyldningen viser sig sand ved den anklagedes egen Tilstaaelse, men han frifindes dog, og hans Anklagere straffes med den haardeste Straf. Det virkelige Forhold lader sig dog nogenlunde let gennemskue: Tacitus maa ogsaa her have fortiet Fortællingens Pointe, og den lemfældigste Antagelse vil være, at Terentius er bleven anklaget for Delagtighed i Sejans Sammensværgelse, men at Anklagen har vist sig grundløs. Hvis hans Forsvarstale er ægte, har Tacitus kun givet os et mindre Afsnit af den, hvori han efter at have afvist selve Anklagen siger: „Derimod har jeg unægtelig været en Ven

af Sejan, men det kan dog vel ikke lægges mig til Last, thi osv."

I andre Tilfælde giver Tacitus os dog ikke saaledes en, om end ufrivillig, Vejledning til at bøde paa sine Fortielser; f. Eks. i hans Omtale af Cremutius Cordus's Sag. — Ifølge Tacitus's Fortælling (IV, 34) blev denne anklaget for i sit historiske Værk at have rost Brutus og kaldt Cassius den sidste Romer. At Anklagen mod ham ogsaa har indeholdt saadanne Latterligheder, gør ikke alene Tacitus's Beretning, men ogsaa mange andre Eksempler fra denne Tid meget sandsynligt, men med fuld Sikkerhed kan vi gaa ud fra, at Hovedanklagen har været rettet mod noget ganske andet, som Tacitus atter her fortier. Ganske vist blev Cordus ikke straffet, da han berøvede sig selv Livet, før Dommen faldt, men at Tiber har taget Sagen alvorligt, ser vi ikke alene af Tacitus's Beretning, men ogsaa af, at hans Skrifter bleve brændte efter hans Død. Men for at bevise, at Tiber ikke godt kunde have taget en Anklage af den ovennævnte Art alvorligt, behøver vi ikke at nøjes med at henvise til, hvad Tacitus selv fortæller om hans Optræden ved andre, lignende Lejligheder; vi ser nemlig af Tacitus's Fortælling (III, 76), at han viste en Sagtmodighed overfor Cassius's Enke, der tilmed havde fornærmet ham personlig, som tyder paa alt andet end bitre Følelser overfor den afdøde Republikaner. Det vægtigste Bevis mod Tacitus finder jeg dog i den Omstændighed, at Vellejus Paterculus, hvem ingen vil beskylde for at ville krænke Tiber eller udsætte sig for Følgerne af en Majestætsproces, seks Aar efter Cremutius Cordus's Sag roser saavel Brutus som Cassius, denne for hans *vis*, hin endog for *virtus* (II, 72). Af andre Kilder erfarer vi da ogsaa, at det var betydelig alvorligere Beskyldninger, der rettedes mod Cremutius Cordus, og at han i det hele har haft en hvas og ondskabsfuld Tunge. Med fuld Sikkerhed lader det sig selvfølgelig ikke godtgøre, at Tacitus her har givet mindre, end han fandt hos sine Kilder, men med hans sædvanlige Fremgangsmaade for Øje og efter det Indtryk, vi ellers faar af disses Paalidelighed og Udførlighed, maa man være berettiget til at erklære det for meget sandsynligt. — Undertiden gaar han endog saa vidt overhovedet slet ikke at

nævne nogen Anklagegrund. Dette er saaledes Tilfældet i Kong Arkelaos's Sag. Denne skal, efter Tacitus, være bleven lokket til Rom af Tiber i Aar 17, for at han kunde hævne sig paa ham for en personlig Krænkelse, der laa mindst 16 Aar tilbage i Tiden. Han blev anklaget i Senatet, men døde under Sagen — af Angst, mener Tacitus. Hvad han anklagedes for, siges ikke med et eneste Ord, saa at Læseren maa faa det Indtryk, at det hele er Komediespil (II, 42). Da vi nu andet Steds fra ved, at Arkelaos er bleven anklaget for sin slette Regering allerede under August, og da det tilmed berettes af Dio (LVII, 17), at han blev frikendt af Senatet i Aar 17, hvad Tacitus ganske fortier, taler Sandsynligheden for, at denne har beskaaret Fortællingen, saaledes som han fandt den hos sin Kilde, meget betydelig. Grunden til begge Udeladelser, af Anklagen og af Frifindelsen, kan her kun være den, at de hver for sig vilde gøre den Paastand om Tibers Hævnsyge, som han har sat i Spidsen for det hele, urimelig. Vi ser saaledes, at denne Tacitus's ejendommelige Kildebehandlingsmetode har haft sin dybere Grund i en Tendens hos ham til at sætte Tiber i et skævt Lys, navnlig ved at give Majestætsprocesserne et Omfang og en Karakter, som de ikke kan have haft i hans Kilder.

Naar der for en historisk Periodes Vedkommende kun er efterladt os faa eller ingen primære Kilder, bliver det Forskningens Opgave at søge at naa ned til dem gennem den bedste af de overleverede sekundære. Om dette skal kunne lykkes, maa i første Række komme til at afhænge af, hvilken Metode vedkommende Forfatter har anvendt i sin Kildebehandling. Denne kan svinge imellem en pedantisk Afskriven og en samvittighedslos Forvanskning. Naar vi nu maa indrømme, at den Kildebehandling, vi i det foregaaende har set Tacitus paa sine Steder anvende, ligger det sidste nærmere end det første, maa vi samtidig hævde, for det første, at en Fortielse af enkelte Momenter i Kildens Beretning ikke alene er den uskyldigste, men for os ogsaa den mest uskadelige Form for Kildeforvanskning, dernæst at hans Fortielser paa de enkelte Steder ikke gaar videre, end at han saa ofte selv, ved at referere andre Omstændigheder samvittighedsfuldt, sætter os i Stand til at supplere det udeladte,

og endelig, at de heller ikke i det hele, forsaavidt vi kan sammenligne hans Beretning med andre Kilders, kan have haft noget meget stort Omfang, saa at vi f. Eks. skulde kunne tænke os, at forskellige store og gode Handlinger af Tiber ikke ere naaede til Efterverdenen, fordi Tacitus har undladt at omtale dem.

Selvfølgelig bliver det Spørgsmaal af afgørende Betydning, om disse Fortielser skyldes Misforstaaelse, eller om der bag ved dem ligger en bevidst og systematisk Fordrejelse af det overleverede. En endelig og udtømmende Besvarelse vil ganske vist først kunne naas efter en Betragtning af Tacitus's Kildebehandling i alle dens forskellige Sider, men jeg ønsker dog straks at fastslaa, at allerede en Betragtning af den Form, hans Fortællinger faar ved disse Fortielser, afgjort taler for det første Alternativ. Den urimelige, til Dels selvmodsigende Karakter, saa mange af dem har faaet, synes nemlig ganske at maatte udelukke Tanken om System og bestemt Omformning, idet den tydelig nok er opstaaet ved, at det passerede gennemgaaende er samvittighedsfuldt refereret, kun eet eller faa Momenter udeladt. Tager vi som Eksempel Marcellussagen, da maa Kildens Beretning have lydt omtrent saaledes: „Marcellus anklages i Senatet for *Provinsudsugelser; hertil føjes nogle* Majestætsforseelser: han skulde have talt ilde om Tiber og mishandlet en Statue af August. Tiber forlangte at afgive sin Stemme i denne Sag, og foranlediget af en Ytring af Cn. Piso afgav han den først. Det blev da vedtaget, at Marcellus skulde frikendes for Majestætsanklagen, medens Spørgsmaalet om Udsugelserne henvistes til Erstatningskommissionen.“ Af dette har Tacitus kun udeladt de faa Ord, som ere trykte med Kursivskrift, og til at forklare det behøves kun den Forudsætning, at hans Blik har været saa skærpet for alt, hvad der stod i Forbindelse med Majestætssager, at det af og til kunde gøre ham blind paa andre Omraader. Er denne Opfattelse af Tacitus's Fortielser rigtig, naar vi derigennem et Resultat m. H. t. hans Kilder, der er af stor Betydning for en retfærdig Vurdering af hans Metode. En saadan tendentiøs, men ubevidst Mistydning bliver nemlig kun mulig, hvis disse har haft en meget objektiv og tillige meget knap Karakter. At det

virkelig forholder sig saaledes, og at det netop er denne Omstændighed, som i Forbindelse med Tacitus's tendentiøse Syn giver os Forklaring paa mange Mærkeligheder i hans Beretninger, egner et andet Eksempel sig formentlig godt til at vise.

I Annalernes 4de Bog c. 28—30 fortælles en besynderlig Historie. Den landsforviste Vibius Serenus kaldes tilbage til Rom, anklaget for Senatet af sin egen Søn for i Forbindelse med Cæcilius Cornutus at have konspireret mod Tiber og søgt at vække Oprør i Gallien. Skønt Cornutus er sig sin Uskyldighed bevidst, dræber han sig selv, inden Sagen kommer til Forhandling. Vibius Serenus derimod forsikrer om sin Uskyldighed og opfordrer Sønnen til at nævne andre medskyldige, da han dog ikke godt kan have villet vække Oprør alene med een Deltager. Sønnen nævner da to af Tibers bedste Venner, men denne Anklage tages der intet Hensyn til. Det pinlige Forhør over Slaverne falder ud til Skade for Anklageren. Denne flygter da nu fra Rom, men Tiber, som hader den anklagede, faar ham hentet tilbage og tvinger ham til at føre Sagen til Ende, og han fremkommer nu selv med Beskyldninger mod Serenus; Sagen kommer til Afstemning i Senatet, og han dømmes til Døden. Men herimod intercederer Tiber, saa at Serenus tilsidst bliver ført tilbage til sit forrige Forvisningssted. Man foreslaar, at Anklageren ikke skal have Del i Cornutus's Gods, da denne har dræbt sig selv, men det forkastes efter Tibers Ønske. — Som man ser, indeholder denne Historie et Væv af de værste Urimeligheder: 1) Cornutus dræber sig selv trods sin Uskyldighed; 2) hans Anklager belønnes, uagtet han har fremsat falsk Anklage; 3) Anklageren beskylder Tibers bedste Venner for at være Oprørere; 4) denne Anklage kommer ikke til Forhandling; 5) Anklageren kan ikke bevise sine Paastande, og da han i den Anledning flygter, lader man ikke dermed Sagen falde, men kalder ham tilbage og forlanger, at han skal forfølge Sagen, og dette begrundes med, at Tiber hader den anklagede; 6) der kan stadig intet bevises; desuagtet dømmes Serenus fra Livet; 7) Tiber er ham paa Nakken, men vil dog ikke have ham straffet. — Ved første Øjekast kunde det unægtelig synes, som om Tacitus's Fortielsesmetode her var

drevet saa vidt, at det vilde blive umuligt at rekonstruere hans Kilde gennem dette Virvar. Det bliver det ogsaa, dersom vi tænker os, at denne Kilde har indeholdt et blot nogenlunde udførligt Referat af Retsforhandlingerne; thi derved fremkommer en Urimelighed, som overgaar alle de andre, nemlig at Tacitus, naar han har villet forvanske sin Kilde i Disfavør af Tiber, da har gjort det med en saadan Grad af Ubehændighed. Tænker vi os derimod, at denne Kilde i det væsentlige kun har indeholdt netop de Fakta, Tacitus anfører, frembyder det hele i Virkeligheden ingen Vanskeligheder. Bortset fra en enkelt Fortielse, bliver Forskellen den, at Tacitus, med sit Blik paa Majestætsprocesserne, er gaaet ud fra den Forudsætning, at Anklagen er falsk. Jeg læser da den samme Kilde som Tacitus, men paa følgende Maade: Den unge Serenus har engang hørt paa en Samtale mellem sin Fader og Cornutus, med eller uden deres Vidende; den drejede sig om at vække Oprør i Gallien og om muligt at berøve Tiber Livet, og Cornutus lovede særlig at støtte Sagen med Penge. (Disse Planer kan naturlig være fremkomne hos Serenus paa den Tid, da en Anklage *de vi publica* hang over hans Hoved, hvilken ogsaa senere blev fremsat og førte til hans Landsforvisning.) Cornutus dræbte sig selv, inden Sagen kom for. Faderen nægtede at have stiftet nogen Sammensværgelse og opfordrede Sønnen til at nævne de andre Deltagere i den. Han kunde ingen nævne, og da den præsiderende Øvrighedsperson derfor spurgte ham om, hvem der paa den Tid plejede at komme i Faderens Hus, nævnede han Lentulus og Tubero, Tibers bedste Venner. Da nu tilmed det pinlige Forhør over Slaverne ikke bekræftede Anklagen, fordi Sagen overhovedet ikke var kommen videre end til hin Samtale, frygtede Sønnen for at blive straffet for falsk Anklage og flygtede, men Senatet, der havde fundet hans Beretning troværdig, fik ham hentet tilbage og Forhøret genoptaget, og under denne fornyede Undersøgelse bekræftedes Mistanken blandt andet ogsaa ved nogle Vidnesbyrd, Tiber nu selv fremkom med, og Serenus dømtes skyldig. Senatet vilde have ham straffet paa Livet, men Tiber, der i Majestætssager gentagne Gange havde vist, at han sondrede bestemt mellem blotte *verba* og virkelige Handlinger, fandt dette for

haardt. Den anklagede sendtes da tilbage til sit Deportationssted. Anklageren belønnedes med en Del af Cornutus's konfiskerede Ejendom.

Hvor forskellig denne Beretning end er fra Tacitus's, vil man dog se, at den støtter sig paa de af ham selv fremhævede faktiske Omstændigheder. Forskellen beror udelukkende paa, at han har givet disse en Fortolkning, der er en naturlig Følge af hans Ønske om at se en Voldshandling i enhver Majestætssag, men som her ogsaa tvinger ham ind i de haandgribeligste Urimeligheder. Heraf fremgaar to Omstændigheder, der ere af lige stor Vigtighed for vor Undersøgelse, nemlig for det første, at Tacitus's Kilder i Sager af denne Natur har indskrænket sig til en kort Opregning af selve det passerede, altsaa f. Eks. ikke har indeholdt noget egentligt Referat af selve Senatsforhandlingerne, dernæst, at Tacitus har behandlet denne Kilde med Nænsomhed, idet han er kommen til sin Opfattelse af det passerede, ikke ved at gøre Vold paa dette, men ad Omveje, som hans Tendens har forledet ham ind paa. Kun een Fortielse synes han at have gjort sig skyldig i, nemlig at Senatet endte med at dømme Serenus og Cornutus skyldige; det er dog ingenlunde usandsynligt, at Kildens Beretning har været saa knap, at den heller ikke har anført dette, som noget, der tilstrækkelig fremgik af den paafølgende Dødsdom, og at Tacitus her har draget sig denne Korthed til Indtægt. Ganske vist staar det fast, at Tacitus hist og her har fortiet Omstændigheder, han fandt hos sin Kilde, og som ikke passede med hans Tendens; at han lader Kong Arkelaos's Frifindelse og den egentlige Anklagegenstand overfor Cotta, Terentius, Albucilla o. fl. uomtalt, kan ikke forklares paa anden Maade, navnlig ikke, hvis det Resultat, jeg er kommen til m. H. t. hans Kildes rent objektive Karakter, er rigtigt. Men Erfaringen giver Eksempler nok paa, hvor snørklede de Krogveje, den menneskelige Tanke gaar, kan være, naar dens Retning dirigeres af en stærk og energisk Tendens, uden at man derfor er berettiget til at tale om en bevidst, end sige systematisk, Forvanskning af Fakta. Vi skal snart se Tacitus's Tendens lede ham ind paa Krogveje af en langt mere betænkelig og

haandgribelig Natur, men samtidig gøre det paa en saadan Maade, at al Tvivl om hans *bona fides* saa at sige er udelukket.

Naar jeg i det foregaaende har sagt, at Vanskeligheden ved at rekonstruere en Forfatters Kilde beror paa dennes Kildebehandlings Natur, saa er denne igen væsentlig afhængig af tre Momenter, nemlig den benyttede Kildes mere eller mindre saglige Karakter, Forfatterens egen mere eller mindre tendentiøse Forudfattethed og endelig af, om denne Forfatter har følt sig i Overensstemmelse med sin Kilde eller ej. Efter det hidtil vundne Resultat synes vi kun for det første Punkts Vedkommende at være stillede heldigt for en Løsning af Opgaven; thi at Tacitus's Beretning er behersket af en Tendens, og at han ikke i sin Kilde har fundet Genklang for denne, det vil man dog i alt Fald indrømme, at det ovenfor anførte har gjort sandsynligt. Denne Tendens har hidtil væsentlig kun vist sig i en Trang til at drage Majestætsprocesserne frem, give dem et Omfang og en odiøs Karakter, som de i alt Fald paa vedkommende Steder ikke godt kan have haft. Idet vi da nu skal til at opsøge de andre Former for Kildebehandling, Tacitus mulig har anvendt, vil det være naturligt at benytte denne umiskendelige Tendens som Udgangspunkt; thi jo stærkere Magt en saadan har faaet over hans Tankegang, des mere gennemsigtig maa selvfølgelig ogsaa hans Kildebehandling blive.

Første Gang Tacitus skal til at give os Eksempler paa dette saa meget omtalte „mørke Punkt“ i Tibers Regering, indleder han dem med de noget besynderlige Ord: *legem majestatis reduxerat* (I, 72). Dette Udtryk er i sig selv dunkelt: Hvad vil det sige at „genindføre“ en Lov, som ikke er bleven ophævet? Tacitus giver selv lige efter det virkelige Forhold, idet han meddeler, at Tiber paa Prætorens Spørgsmaal, *an judicia majestatis redderentur*, svarede, at Lovene skulde holdes i Hævd (*exercendas leges esse*). Dette kan dog ikke godt kaldes *legem reducere*, men forøvrig kan Prætorens Spørgsmaal næppe have lydt saaledes, da *judicia majestatis* er Benævnelse paa alle Højforræderisager. Disse Retssager, siger Tacitus selv, angik i ældre Tider kun *facta*, først August havde ogsaa ladet dem ramme *dicta*. Anvendte paa Tiber vilde hine Ord da kun

have en relativ Berettigelse, hvis det skulde vise sig, at han havde givet Loven en endnu videre Anvendelse. Der møder os da det snurrige Faktum, at, idet Tacitus skal give os de første Beviser, meddeler han følgende: To Mænd — Falanius og Rubrius — anklages i Henhold til Majestætsloven for krænkende *facta* imod Augusts Hellighed; men i en Skrivelse til Konsulerne forlanger Tiber i klare og forstandige Ord disse Anklager standsede.

Dette ser unægtelig højst besynderligt ud, og det vil overhovedet først blive muligt at forstaa, hvad Tacitus egentlig har ment, naar man kaster et Blik paa Beretningens Sammenhæng i disse to Kapitler (I, 72—73). De indeholder da i det hele tre Kendsgerninger, som han maa have fundet i sin Kilde: 1) Tiber nægter at modtage Titlen af *pater patriae,* som man har villet paanøde ham, og han forbyder tillige, at man sværger paa hans *acta.* 2) Da Prætoren lejlighedsvis spørger, om han billiger, at der anlægges *judicia majestatis* ogsaa for Misgerninger i Ord, svarer han: „Lovene bør overholdes". 3) To Mænd anklages for Majestætsforseelse, men Tiber forlanger, at Anklagen skal tages tilbage. — Alt hvad der findes udover disse Beretninger, er ikke og giver sig heller ikke Udseende af at være andet end Tacitus's egne subjektive Forklaringer. Her møder os da Kildebehandlingen, og det i en ny Form. Efter at han nemlig har fortalt os den første Omstændighed paa en fuldt ud troværdig Maade, søger han straks at neutralisere Virkningen af dette Bevis paa Tibers Beskedenhed ved at tilføje *non tamen ideo faciebat fidem civilis animi.* Men han har selv haft Følelsen af, at denne Paastand i sig selv var for svag til at svække Kendsgerningens Betydning, og derfor tilføjer han: *nam legem majestatis reduxerat,* tilsyneladende ubekymret om, at han straks selv vilde komme til at blotte Usandfærdigheden heraf, naar han skulde til at referere Kildens anden Kendsgerning, i Virkeligheden dog for tillige at forberede Læserens Sind til at opfatte det følgende i den rette Aand. Har han nemlig først slaaet fast, at Tiber „genindførte" Majestætsloven, kan disse Frikendelser — Kildens tredje Kendsgerning — kun have haft en ganske fore-

lobig, rent parentetisk Karakter, og det er netop dette, Tacitus vil gore gældende. Han indleder nemlig selv denne Fortælling med folgende Ord: han vil fortælle om Beskyldningerne mod de to Mænd, *ut, quibus initiis, quanta Tiberii arte gravissimum exitium inrepserit, dein repressum sit, postremo arserit cunctaque corripuerit, noscatur.* Dette Sted har Nipperdey aabenbart misforstaaet, idet han mener, at Tacitus hermed sigter til Majestætssagerne under Tiber (*inrepserit*), Claudius (*repressum sit*) og Nero (*cuncta corripuerit*). — Den eneste naturlige Opfattelse bliver dog, at Tacitus vil vise, hvor stor Kunst Tiber aabenbarede ved først at indsnige Loven (ved Ordene til Prætoren), dernæst foreløbig undertrykke den (ved Frikendelsen) og tilsidst lade den beherske alt. Selve Stillingen af Ordene *quanta Tiberii arte* viser, at de hører til alle tre Led, og desuden vil der slet ingen Mening være i, at Fortællingen om Falanius og Rubrius skulde vise, hvor snedigt Tiber indlistede Majestætsloven. Meningen er da tydelig nok: ved at *reducere legem* indsneg han Fordærvelsen, ved at frikende de to undertrykkede han den for en Tid, og hans Tanke (*ars*) dermed var, naar han saaledes havde beroliget Stemningen, bagefter at kunne lade den bryde saa meget stærkere ud. — Man kan her ikke nægte Tacitus's tendentiøse Fortællekunst en relativ Beundring. Thi det er nu lykkedes ham at forvandle selve Tibers noble og frisindede Handling til en Anklage mod ham. At det kun er naaet ved at basere den paa to Forudsætninger, af hvilke den første hviler paa en ren Fiktion, den sidste paa en meget løs Anvisning paa Beretninger, som i hvert Fald endnu ikke ere fortalte og kun meget betinget kan siges overhovedet at blive det, har selv kritiske Læsere ikke opdaget.

Denne Metode, som vi nu skal se Tacitus anvende atter og atter, bestaar da i, at han samvittighedsfuldt refererer sin Kildeberetning, men idet hans Tendens reagerer imod den, ledsager han den med belysende Randbemærkninger, der skal ophæve den Virkning, selve Fortællingen naturlig maatte gore paa Læseren. Den kan da passende kaldes Reaktionsmetoden.

Umiddelbart efter det fortalte meddeles Marcellusprocessen, som allerede er omtalt, og hvor Tiber atter frikender den anklagede. Men saa følger i den næste Majestætsproces et Eksempel paa Kildebehandling, der ganske svarer til ovennævnte. Tacitus har ogsaa her umiddelbart forud maattet fortælle en Række gavmilde og højsindede Handlinger af Tiber. Indtrykket heraf maa neutraliseres, og det sker ved et pludselig indskudt: *adolescebat interea lex majestatis* (II, 50). Ordet *adolescebat* gør allerede for saa vidt et besynderligt Indtryk, som han i det foregaaende ikke har fortalt et eneste Eksempel paa, at Loven er kommen til Anvendelse. Dette har mindre at betyde, vil man tænke, i Forhold til, hvad der nu vil blive berettet. Det kan da kun virke i højeste Grad forbløffende at se selve det Bevis, der nu skal komme. Appuleja Varilla anklages for *sermones probrosi*, rettede mod August, Tiber og Livia, men — Tiber forbød, aabenbart under Senatets Protest, at den anklagede blev draget til Ansvar for, hvad hun havde sagt mod ham selv eller Livia. Hine Ord ere da en Reaktionsbemærkning af ganske samme Natur som ovenfor *legem majestatis reduxerat*, og ligesom den skal den paa een Gang, virke reagerende mod det foregaaende og det efterfølgende, kun er den her unægtelig af en noget plumpere Natur, da den er bleven staaende i sin barokke Ensomhed, uden at der som hist er gjort noget Forsøg paa at dække over Kløften.

En Ytring af lignende Karakter træffer vi i III, 38: To romerske Riddere anklager Prætoren Cæcilianus for Majestætsforbrydelse. Det viser sig, at Anklagen er falsk, og paa Tibers Opfordring straffer Senatet Anklagerne. Heller ikke denne Fortælling passer med Opfattelsen af Tiber som den, der selv misbruger og tilskynder andre til at misbruge Loven. Tacitus følger da sin sædvanlige Metode: han benytter Tibers stadige Modstand mod Misbrugen til at hævde, at han selv har gjort sig skyldig i den. Det var naturligvis Drusus's Paavirkning, siger han, hint skyldtes, thi Tiber selv var kun optaget af sin *maesta vigilantia* og sine *malae curae*. Med Tibers hidtidige Optræden i disse Sager in mente vil man naturlig værge sig imod den Tanke, at Tacitus med disse Ord skulde kunne

tænke paa Majestætsprocesser. Men han har selv udelukket en saadan Misforstaaelse ved at tilføje: *Non enim Tiberius, non accusatores fatiscebant.* Ogsaa denne Ytring skal paa een Gang tjene til at neutralisere det omtalte og tillige forudindtage Læseren til rettelig at forstaa det kommende; men ogsaa den svæver ganske i Luften; thi det, som derefter fortælles, handler om Udsugelser og Forbund med Statens Fjender, mindst af alt om Misbrug af Majestætsloven. Kort efter (III, 44) tages Beskyldningen forøvrig op igen. Folk klagede, siger Tacitus, over, at Tiber ikke tog sig med tilstrækkelig Alvor af Forholdene i Provinserne, men *libellis accusatorum insumeret operam,* — og det, endskønt Tacitus til Dato, Aar 21, ikke har fortalt et eneste Eksempel paa Misbrug af Majestætsloven.

Det er dog ikke altid, at Tacitus's Reaktionsbestræbelser for at hævde Majestætsprocessernes Betydning under Tiber indskrænker sig til disse paradoksale Paastande. Vi har lige set, at han ved een Lejlighed paa egen Haand giver Drusus Æren for, at Anklagerne holdes i Tømme; en anden Gang, da Tiber, som saa ofte, standser en Majestætssag (III, 22), siger han, at det var vanskeligt at forstaa, hvad han egentlig mente, i den Grad blandede han Udtryk for Mildhed og Vrede mellem hverandre. Til andre Tider er dette ham mindre vanskeligt. Saaledes bliver i Aaret 22 en Ridder, L. Ennius, anklaget for at have støbt et Billede af Tiber om til Sølvtøj, men denne standser Sagen. Man protesterer i Senatet heftigt derimod, men Tiber fastholder sin Modstand, idet han benytter sin Intercessionsret (III, 70). Tacitus lader os da forstaa, at Tiber maa have indset, at Senatorerne kun talte paa Skrømt, saa at hans Modstand er det rene Hykleri. Alt dette er ligesom hint slet og ret Reaktion mod Kildens nøgterne Beretning.

At Tacitus saaledes ikke kan dy sig for at lade sin rent subjektive Antipati komme frem paa tværs af selve Fortællingerne, giver os et værdifuldt Middel i Hænde til at lære hans personlige Standpunkt at kende. Af det ovenanførte vil det nu være klart, at han har været en lidenskabelig Hader af Majestætsprocesserne, saa lidenskabelig, at han absolut har villet have, de i den tidlige Kejsertid skal have haft en

Betydning, hans egen Beretning bestemt modsiger. Hvorledes denne Stemning er opstaaet hos ham, bliver et Spørgsmaal i anden Række; man tager dog næppe fejl i at søge Nøglen i hans Agricola c. 45, hvor vi faar et levende Indtryk af, hvad han selv har oplevet i den Retning under Domitians Regering. Dette giver dog ikke tilstrækkelig Forklaring til, at han ogsaa under Tiber har sporet Blod og Majestætsprocesser, hvor der ingen var. Jeg har allerede gjort opmærksom paa den ydre Omstændighed, der her maatte blive ham en Fristelse, nemlig Tilbøjeligheden hos denne Tid til at fremsætte Majestætsanklager, selv af den urimeligste Natur. Mere end en Fristelse har dette dog ikke kunnet være; der maa have været andre Følelser af dyb Natur, som her ledede ham. For at opdage, hvilke disse har været, vil det, da være tjenligt at undersøge, om han ikke ogsaa paa andre Omraader end Majestætsprocessernes søger Anvendelse for den omtalte Reaktionsmetode.

Et saadant møder vi da i Spørgsmaalet om Forholdet mellem Tiber og Senatet. Hvorledes dette har været, giver Beretningen hos Tacitus selv os et godt Materiale til at bedømme. Gennemgaar man da dette uden nogen forudfattet Mening, kan man ikke godt faa anden Opfattelse, end at Senatet i det hele og store har virket som en selvstændig Forsamling, der har behandlet, vedtaget eller forkastet Forslag af sine Medlemmer, med væsentligt Hensyn til, om vedkommende Forslag har dets Sympati eller ikke. Saaledes udtrykker Tacitus ogsaa Forholdet, naar han (IV, 6) siger: *Publica negotia et privatorum maxima apud patres tractabantur, dabaturque primoribus disserere, et in adulationem lapsos cohibebat ipse.* Tiber selv taalte altsaa ikke, at Hensynet til hans Opfattelse paavirkede Forhandlingen eller Afstemningen. At Forslagene i Regelen ere fremsatte uafhængigt af Tiber, er der aldeles ingen Grund til at betvivle, ikke alene fordi det gentagne Gange udtrykkelig fremhæves, at nogle ikke ere det, ved et *Cæsar rettulit* eller *auctore principe*, men navnlig fordi vi ofte ser ham stille sig køligt eller afvisende overfor dem (f. Eks. mod Frontos Forslag i II, 33, mod Gallus's i II, 36, mod Dolabellas i III, 69). Hvad dernæst hans Deltagelse i Forhand-

lingerne angaar, er det dels klart, at han hyppig slet ikke mødte i Senatet, hvad vi bl. a. kan slutte af, at det af og til fremhæves, at han til Tider ofte mødte (IV, 55: *frequens senatui adesse*), dels, at han ofte ikke tog direkte Del i dem (II, 35; I, 77: *Tiberio silente*).

At han alligevel skulde have øvet sin skjulte Indflydelse, modsiges af mange forskellige Beretninger. Da saaledes en fattig Senator beder om Understøttelse i Senatet, taler Tiber stærkt imod at give ham den, men da Flertallet ytrer sit Mishag herover, sadler han om og tilbyder selv at give ham Hjælp. Det er da her Tiber, som er afhængig af Senatet, ikke omvendt; i dette Tilfælde havde Senatorerne endog tilladt sig en sagte Knurren (*occultum murmur*) mod Tiber (II, 38). — Vi ser fremdeles Senatet dømme en Mand til Døden i Tibers Fraværelse, skønt det havde den bedste Grund til at tro, at han vilde misbillige det, da en af hans fortroligste Venner talte imod den, hvad Tiber forøvrig ogsaa gjorde, men Dødsdommen var da allerede eksekveret. Senatet bekymrede sig saaledes ikke engang om at faa hans formelle Bekræftelse paa en Senatsbeslutning af en i alt Fald den Gang saa enestaaende Natur (III, 49—51). Beretningerne hos Tacitus giver os fra først til sidst Bevis paa, at Tibers Bestræbelser snarere gik ud paa at forøge end at indskrænke Senatets Myndighedsomraade, saaledes som det havde vundet Hævd ved hans Forgængers Ordning. — Da saaledes de germaniske Legioner gør Oprør, henviser han gentagende deres Fordringer til Senatets Afgørelse, skønt det her kun tilkom ham selv at træffe den. At dette ikke maa opfattes som et blot Paaskud til at skyde Sagen ud, ser vi af, at der virkelig blev udstedt et Senatsdekret i denne rent militære Sag, ja at Senatet endog udsendte et Gesandtskab af sine egne til Hæren. — Ifølge hin Ordning kunde Senatet meget vel overdrage Kejseren en ekstraordinær Myndighed, hvor det fandt Anledning dertil, og vi ser det under Tiber to Gange gøre Brug heraf, men begge Gange viser han dets Anmodning tilbage, den ene, da det beder ham benytte sin kejserlige Strafferet til selv at dømme i Cn. Pisos Sag, den anden, da det opfordrer ham til at vælge en Prokonsul for en Senatsprovins under særlig vanskelige Forhold.

Der er dog eet Punkt i dette Forhold, hvor Tacitus, med eller mod sin Vilje, har gjort os det noget vanskeligt at fremsætte Beviser. Medens nemlig Forhandlingerne ofte refereres nogenlunde vidtløftigt, hænder det meget hyppig, at vi intet faar at vide om selve Afstemningens Resultat, navnlig saagodtsom aldrig om Tibers Stilling under den. Naar andre Kilder udtrykkelig fremhæver, at Tiber ofte er bleven overstemt, medens Tacitus aldrig beretter noget saadant, saa fristes man til at tro, at han her har benyttet det Fortielsessystem, jeg tidligere har vist Eksempler paa. Et enkelt Sted giver han os dog en Afstemning, hvor Tibers Ønske vel bliver taget til Følge, men kun med faa Stemmers Overvægt (*paucis suffragiis*, II, 51.) Et andet Sted (VI, 12) hører vi ham i et Brev til Senatet anke over, at en vigtig Sag er afgjort *apud infrequentem senatum*, hvad der dog vilde være meningsløst, hvis Senatet i sin Afgørelse var afhængigt af ham. Endelig taler da ogsaa den udførlige Grundighed, hvormed han saa ofte begrunder sit afvigende Standpunkt i en Sag, afgjort for, at han dog ikke godt kan have betragtet Senatet som sit viljeløse Redskab.

Trods alt dette, som Tacitus har maattet berette efter sine Kilder, har han dannet sig den Teori, at Senatet har mistet al Indflydelse under Tiber, og atter her maa han for at gøre sin afvigende Mening gældende ty til Reaktionsmetoden, idet han dristigvæk tager Anledning netop af det, der skulde synes at maatte ophæve denne Mening, til saa meget stærkere at gøre den gældende. Da saaledes en Strid føres i Senatet om, hvorvidt man skal gribe til strenge Midler for at komme den Usædelighed og Uorden til Livs, Skuespillerne foranledigede, holder Tiber sig passiv og lader Senatet alene træffe Afgørelsen. Dette har Tacitus dog ikke ladet staa uden Kommentar, thi han tilføjer: *ea simulacra libertatis senatui præbebat* (I, 77) — En anden Gang maa han indrømme, at Tiber overlod Senatet Forhandlingen om og Afgørelsen af de Anmodninger, der indkom fra Provinserne; ogsaa her maa han nedlægge en Protest, og han gør det, ikke ved at anføre ny Kendsgerninger, som kunde lade os se dette i et andet Lys, men som sædvanlig ved en løs Paastand, der næsten har

samme Ordlyd: *imaginem antiquitatis senatui praebebat* (III, 60). — Da ved et Valg i Senatet Afstemningen har været nær ved at gaa Tiber imod, søger han at aflede Opmærksomheden fra denne Kendsgerning ved aldeles uberettiget at fremstille dette Valg som en Retskrænkelse (II, 51), som om Senatet ikke altid havde Ret til at gøre Undtagelser fra Loven.

Hvad det er for en ny Tendens, vi her møder hos Tacitus, og som han søger at gøre gældende bl. a. ogsaa ved de omtalte Metoder, Fortielsen og Reaktionen, er ikke vanskeligt at paavise; den staar i nær Forbindelse med hans ensidige Blik paa Majestætsprocesserne. Det er hans Begejstring for den gamle Republik, der har gjort ham uretfærdig mod den Forfatning, Dyarkiet, August havde indført. At han har haft en saadan Følelse, kommer paa sine Steder mere direkte frem. Naar han saaledes i Begyndelsen af Annalerne (I, 8) siger om Cæsars Mord, at nogle ansaa det for den sletteste, andre for den skønneste Handling, saa fremgaar det af hele Sammenhængen, at han selv hører til de sidste. — Da han fremdeles skildrer, hvorledes ved Cassius's Enkes Begravelse tyve af de mest ansete Familiers *imagines* bares i Spidsen af Toget, kan han ikke bare sig for at tilføje: *Sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visebantur* (III, 76). Kærligheden til det gamle Senatsregimentes Tid, maaske ogsaa her i Forbindelse med Afskyen for det Vrængebillede af Dyarkiet, han selv kendte fra Domitians Regering, har gjort ham blind for Fordelene ved det ny og fristet ham til den Overdrivelse, at Senatet under Tiber ikke længer havde nogen Betydning. Den Bebrejdelse, han et Sted udslynger mod sine Landsmænd: *Dum vetera extollimus recentium incuriosi* (II, 88), rammer for saa vidt med dobbelt Vægt ham selv.

Den Metode for Kildebehandling, Reaktionsmetoden, som vi saaledes nu har set Tacitus benytte paa to forskellige Omraader, og som vi straks skal se ham benytte paa et tredje, egner sig i lige saa høj Grad til at karakterisere den Kilde, han har benyttet, som selve hans egen Forfatterpersonlighed. At han er hildet i en forudfattet Opfattelse, og at han vil hævde denne til Trods for Kildens Fortælling, saa vi

allerede ved hans Anvendelse af Fortielsesmetoden, men det andet Spørgsmaal, nemlig om, hvorvidt han har været sig sin ukorrekte Behandling af den bevidst, maatte vi den Gang til Dels lade henstaa som tvivlsomt. Efter hvad vi nu har set, kan der i dette Punkt ikke længer ·være nogen Tvivl. Hvad enten han behændigt søger at kaste et Blændlys over Beretningen, eller han, som i de fleste Tilfælde, med næsten plump Dristighed paaklistrer den en Etikette, der mindst af alt svarer til dens virkelige Indhold, — i begge Tilfælde lader han selve Fortællingen staa, som det synes, i alle dens Enkeltheder med en Ærlighed, der vilde være overmenneskelig, dersom vi vilde tænke os, at han anede, hvilken Kløft der skiller hans Fortælling fra den Kommentar, hvormed han ledsager den. Det Indtryk af kritikløs Naivetet, hans Fortielser gav os, faar da nu sin Bekræftelse, i den Grad, at der næppe er Grund til at betænke sig paa at optage denne Side som et væsentligt Træk i hans Forfatterpersonlighed. Trods alt dette er denne Form for Kildebehandling, med dens Samvittighedsfuldhed og Kritikløshed, saa besynderlig, ikke mindst hos en Forfatter, af hvem vi paa andre Punkter faar et særlig intelligent Indtryk, at vi ikke godt kan tænke os den fremkommen uden stærk Foranledning fra selve den Kilde, han behandler. Om denne kan vi nu af Tacitus's Behandling slutte saa meget, at han maa have omfattet den med en høj Grad af Respekt, samtidig med at han dog i den følte en vis Uoverensstemmelse med sit eget Syn, vel at mærke ikke i, hvad den sagde, men i, hvad den efter hans Mening fortiede; allerede heri ligger, at den har været fri for Tendens i den ene eller den anden Retning; men herfor taler tillige, at Tacitus, hvor hildet han end selv var, dog gentagne Gange udtaler sig mere eller mindre skarpt om tendentiøse Skildringer af Tibers Regeringstid (Ann. I, 1; IV, 11): hans Kritik var altsaa, som det saa ofte gaar, dog vaagen, hvor han, som i Kildevalget, stod overfor Spørgsmaalet i dets Helhed; og endelig maatte vi ganske sikkert hos Tacitus have fundet Spor af en saadan Tendens, direkte eller indirekte, alt efter som han optog de Bemærkninger, han følte sig i Overensstemmelse med, eller polemiserede mod dem, der forargede ham. Kan der da saaledes være al Grund til

at tro, at den Opfattelse, jeg allerede tidligere er kommen til, at Tacitus's Hovedkilde, forsaavidt han har haft nogen saadan, har været tør, saglig og kortfattet, er rigtig, saa vil denne Omstændighed formentlig ogsaa kunne give os en, som det synes mig, plausibel Forklaring af det besynderlige i den omtalte Form for Tacitus's Kildebehandling. Beretningens faste Objektivitet kan nemlig tænkes at have været saa stor, at den saa at sige har taget Vejret fra hans tendensfyldte Sind: han har hverken haft Mod til at rokke ved denne faste Mur af Kendsgerninger, ej heller kunnet finde Plads for sine Følelser i naturligt Sammenhæng med det, som fortaltes, og han har da foretrukket at give dem uden Sammenhæng fremfor at holde dem helt tilbage.

Maa vi da i høj Grad kritisere Tacitus's Kildebehandling, og kan vi paa den anden Side kun prise hans Valg af Kilder, bliver Resultatet af begge udelukkende til Gunst for den historiske Forskning, forsaavidt denne væsentlig maa bestaa i at naa ned til de oprindelige Kilder. Der kan nemlig ikke godt tænkes en „Behandling“, der er mere egnet til at fremhæve, hvad der skyldes selve Kilden, hvad Behandlingen, end denne. Tilmed maa det fremhæves, at jo større Modstrid der er mellem de reagerende Randbemærkninger og de Kendsgerninger, der berettes, des større Autoritet maa disse selvfølgelig vinde. Mod sin Vilje kommer Tacitus da til at bekræfte netop det, hvis Virkning paa Læseren han søger at neutralisere.

Efter disse Bemærkninger skal vi endnu engang se nogle Eksempler paa disse Tacitus's reagerende Randbemærkninger for derefter at opsøge andre, mere eller mindre beslægtede Former for hans Kildebehandling.

Af det, jeg allerede har sagt, vil det fremgaa, at Tacitus i sin Fremstilling maa være paavirket af i det mindste een Tendens endnu, nemlig Misstemning imod Hovedpersonen i denne Del af Annalerne, selve Tiber. Det Billede, han selv har af denne, er let nok at tegne i Hovedtrækkene. Han er hovmodig og herskesyg, hævngerrig og grusom, lumsk og hyklerisk; den eneste gode Side, han kan indrømme ham, er en vis Gavmildhed, men selv den fordunkles, efter Tacitus's

Mening, betydelig ved den haarde Maade, hvorpaa han udøver den: *Cupidine severitatis in iis etiam, quæ rite faceret, acerbus* (I, 75).

Har Tacitus nu fundet denne Karakteristik i sin Kilde, eller stemmer den blot nogenledes med de Beretninger, han giver os fra den? — Til Besvarelsen heraf kan det da foreløbig fremhæves, at han i hvert Fald har fundet og berettet os meget, grumme meget, som ikke blot ikke passer med, men afgjort strider imod den. Man vil heraf forstaa, at der her har været en rig Anledning for ham til at anvende Reaktionen, og, som man vil se, har han ikke nægtet sig noget i den Retning. Det er tidligere omtalt, hvorledes han reagerer mod Beretningen om Tibers Vægring ved at antage de Hæderstitler, man vil paanøde ham, med Ordene: *Non ideo faciebat fidem civilis animi* (I, 72). En ganske lignende Vending benytter han for at svække Virkningen af, at Tiber lader Germanicus tildele de højeste Æresbevisninger: *Nec ideo sincerae caritatis fidem adsecutus* (II, 42). Det er, som man vil erindre, ikke første Gang, disse Randbemærkninger møder os i en vis stereotyp Form. I disse Eksempler har Reaktionen dog en ubestemt og ret uskyldig Karakter, en naturlig Følge af, at det fortalte dog kan fortolkes forskelligt. Det er da et psykologisk interessant og tillige meget vejledende Træk at se, at dens Energi tager betydelig til, saa snart dette ikke længer er Tilfældet. Nødsages han til at berette os Træk, hvis moralske Værdi han selv maa anerkende, kan Bitterheden, dette Faktum afføder, give sig et Udtryk, man vilde kalde voldsomt, dersom dette Ord kunde passe paa en saa reflekteret og behersket Stilist som Tacitus. Hos ham giver Følelsen sig til Kende ved, at han søger Tilflugt i det rent meningsløse. — I Aar 15 foranledigede en ulykkelig Tiberoversvømmelse en Diskussion i Senatet; man ønskede at raadspørge de sibyllinske Bøger, men Tiber foreslog i dets Sted at nedsætte en Kommission for at undersøge, ved hvilke Midler man kunde aflede Flodens Vande. Dette Forslag har formentlig maattet falde Tacitus saa meget mere for Brystet, som det i og for sig kun kunde tiltale hans rationelt anlagte Natur; paa anden Maade kan

man ikke forklare de mærkelige Ord om Tiber, det foranlediger ham til: *perinde divina humanaque obtegens* (I, 76). Selv Tacitus's velvilligste Fortolker kan ikke give os nogen rimelig Forklaring af deres Betydning; kun saa meget kan enhver føle, at det er en slet motiveret Bitterhed, der giver sig Luft i dem. — I II, 87 omtaler han og giver gode Eksempler paa Tibers Afsky for al Smiger; derefter tilføjer han: *unde angusta et lubrica oratio sub principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat.* Saaledes stræber han atter og atter at forvandle det, som kun fortjener Ros, til en Anklage. Han fortæller ogsaa ret udførligt om Tibers Virksomhed for at hindre, at Dommerne lod sig paavirke af Bestikkelser eller personlige Hensyn, men han kan ikke undlade at ledsage denne Fortælling med en i den Forbindelse ganske meningsløs Bemærkning: *Sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur* (I, 75).

Disse Eksempler vil formentlig være tilstrækkelige til gennem Metoden at vise Tendensens Styrke. Forsaavidt denne er rettet mod Tiber, har den imidlertid givet ham Anledning til at anvende en ny Metode for sin Kildebehandling, der har et endnu betydeligere Omfang, men til Gengæld unægtelig ogsaa i og for sig er af en meget finere Natur. Jeg sigter hermed til hans Paastande om, hvilke psykologiske Motiver der har ligget til Grund for de optrædende Personers, særlig Tibers, Handlinger.

At en historisk Forfatter ikke alene er berettiget, men indenfor visse Grænser endog forpligtet til at opsøge og paavise disse Motiver, er selvfølgeligt; men ligesaa sikkert er det ogsaa, at der for at kunne gøre dette med Forstand og Retfærdighed kræves en sjælden Grad af Forsigtighed og sjælelig Forstaaelsesevne, navnlig den størst mulige Uhildethed overfor den skildrede Personlighed. Der er nu uden Sammenligning ingen af Oldtidens Historikere, der har anvendt dette Belysningsmiddel i større Omfang end Tacitus, vel heller ingen, der i den Anledning er bleven prist i saa høje Toner for psykologisk Finhed, som netop han. Den følgende Undersøgelse skal da dreje sig om, hvorvidt der er noget rimeligt

Forhold mellem disse Motivkonstruktioners Antal og deres virkelige Værdi.

Saa meget kan dog straks siges: der er ogsaa kun faa eller maaske ingen Historiker, der er gaaet frem med den Konstruktionsfrejdighed i dette Punkt som Tacitus. Overalt er han paa det rene med sine Personers Følelser, selv paa Steder, hvor det maa betragtes som givet, at han intet kan have vidst derom. Han fortæller f. Eks., at Tiber har følt Frygt eller Misundelse, Glæde eller Sorg, uden at kunne sige os, hvorledes disse Følelser da har givet sig Udtryk. Derimod ved han meget vel at finde Motivet til disse supponerede Stemninger: han udleder det simpelthen af sine egne Forestillinger om Tibers Karakter. Vi befinder os her ofte i en Cirkelslutning af den haandgribeligste Natur; f. Eks.: Tiber er en hadefuld og misundelig Karakter; altsaa hader og frygter han Germanicus, altsaa glæder han sig over dennes Død. Læseren, som ikke lægger Mærke til, at denne Glæde kun er en simpel Konstruktion, ikke støttet paa en eneste Kendsgerning, slutter da: Tiber glæder sig over Germanicus's Død, altsaa er han en hadefuld og herskesyg Natur. Denne Dristighed til at konstruere Stemninger er ikke mindst iøjnefaldende, hvor Tacitus giver sig til at skildre os Folkemassernes Følelser ved en eller anden Lejlighed. Er det i vore Dage, trods Folkemøder og Dagblade, vanskeligt nok at konstatere sligt, kan man roligt gaa ud fra, at en historisk Forfatter i Kejsertiden har staaet ganske uden Materiale til at bedømme det, særlig naar det gælder en Tid, der ligger 100 Aar forud for hans egen. Hvilken Rolle saadanne Skildringer har spillet for ham, skal vi senere se.

Synder Tacitus saaledes ikke sjælden mod det, der skulde være den første Betingelse for al berettiget Motivkonstruktion, nemlig at der overhovedet er en Handling af vedkommende, et ydre Faktum, som skal motiveres, gør han det endnu hyppigere mod den anden, at det sjælelige Motiv ikke alene i sig selv er naturligt og forstaaeligt, men ogsaa, at det kan ses i nøje Forbindelse med andre Handlinger af den optrædende Person, saa at det ogsaa i den Retning fremtræder med Selvfølgelighedens Karakter. Naar Tiber saaledes afslaar de Æresbevis-

ninger, Senatet vil tilkende Livia, ikke møder ved hendes Begravelse og lader vente med at stadfæste hendes Testamente, da maa det efter Tacitus's Mening ligge i, at han har hadet hende, og det uagtet alt hint er noget, som langt naturligere lader sig udlede af andre Sider i hans Karakter, og skønt han viser os Tiber optræde sønligt og hensynsfuldt, snarest for hensynsfuldt overfor hende. Naar Tiber endvidere kalder Germanicus tilbage fra Germanien, da kan hans Motiv kun være Misundelse og Frygt, uagtet hin Handling er velbegrundet i Tibers hele Politik, saaledes som Tacitus selv har skildret os den, og fuldt ud retfærdiggøres af de følgende Begivenheder, og skønt paa den ene Side Germanicus, som bekendt, aldrig havde givet ringeste Anledning til en saadan Frygt, og det paa den anden Side var Tiber selv, som havde bidraget sit til at stille ham paa en særlig fremtrædende Plads i Staten.

Det vil forøvrig være let nok at forøge Antallet af Eksempler paa, at Tacitus søger Tibers Motiver saa fjærnt som muligt fra det naturlige. Titius Sabinus anklages og straffes for Konspirationer mod Tiber; Tacitus nægter ikke hans Skyld, men Grunden maa være, — at han er Agrippinas Ven. (IV, 68). Claudia Pulchra anklages og straffes for *impudicitia, veneficia* og *devotiones* (IV, 52); Tacitus har intet at indvende mod Sandheden af disse Beskyldninger, men — Grunden er den samme. Vibius Serenus nærer han et *vetus odium* imod, fordi han engang har klaget over ikke at være tilstrækkelig belønnet for en Tjeneste, han skal have vist Tiber; derfor retter denne otte Aar efter Beskyldninger mod ham (IV, 29). Det generer ikke Tacitus, at det netop er Tiber, som faar hans Straf formildet. Silius anklages for og findes skyldig i Provinsudsugelser; Grunden maa være Tibers Had, fordi Silius har udtalt sig krænkende imod ham (IV, 18). Arkelaos anklages, fordi han har vakt Tibers Had ved ikke at have hilst paa ham under Opholdet paa Rhodos 16 Aar i Forvejen (*quod eum Rhodi agentem nullo officio coluisset.* II, 42). Har Tacitus selv troet paa dette, kan man ikke nægte ham en vis Ret til at tale om Tibers *vetus odium*; og man vil finde dette Udtryk yderligere berettiget, naar han fortæller os, at Gallus og Arruntius bleve anklagede paa Grund af Tibers Forbitrelse

over Ytringer i Senatet, der vare faldne for den sidstes Vedkommende endog 23 Aar forinden, og det uagtet Tiber i Mellemtiden havde hædret dem begge paa forskellig Maade.

Man vil let se, at det ikke saa meget er bristende psykologisk Forstaaelsesevne i Almindelighed, som en ledende Tendens, der ligger bagved alle disse Urimeligheder. Det er næppe for meget sagt, at Tacitus's Psykologi væsentlig bestaar i at skildre Tiber saa hadefuld som muligt og omvendt gøre alt for at dække over hans Modstanderes Brøst, vel at mærke, alt kun forsaavidt det kan ske, uden at der øves aabenbar Vold mod hans Kildes Beretninger.

Det er dog langtfra altid, at hans Bestræbelser for paa een Gang at hævde sin Opfattelse og holde sig til sin Kilde, ere saa, man kunde fristes til at sige, kejtede som i de anførte Eksempler. Meget ofte søger han at slaa en bedre tømret Bro over Kløften, idet han er forsigtig nok til at opstille en hel Række af mulige Motiver uden tilsyneladende selv at bestemme sig for noget enkelt af dem og tillige saa behændig og med saa megen Sans for det retorisk virkningsfulde, at han formelt i Regelen ikke giver dem som sine egne Tanker, men lægger dem i Munden paa andre. Tendensen er dog ogsaa her umiskendelig; men selv om derfor det faktiske Resultat bliver det samme, vidner denne Overvejen mellem forskellige Muligheder om, at han maa have følt, at der har været en Kløft

I IV, 38 fortæller han saaledes, at Tiber atter afslaar at modtage Titel af *pater patriae,* og tilføjer da: *Quod alii modestiam, multi, quia diffideret, quidam ut degeneris animi interpretabantur.* Dette lyder jo i og for sig retfærdigt nok, men det er betegnende for Tendensen, at han stiller det sletteste Motiv paa sidste Plads og derved paavirker Læseren i den Retning, han ønsker. Dermed lader han sig dog ikke nøje, men for yderligere at understrege sin egen Opfattelse plejer han særlig at dvæle ved det sidst anførte Motiv. Saaledes ogsaa her: medens han blot løst henkaster de to først antagne Motiver, der jo ogsaa stærkt strider imod, hvad han plejer at sige om Tiber, dvæler han udførlig ved Tanken om, at han ved hint Afslag har aabenbaret et *animus degener*, idet han

tilføjer: *Optimos quippe mortalium altissima cupere: sic Herculem et Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos deum numero additos. Melius Augustum, qui speraverit.* — Et andet Eksempel af ganske lignende Art træffer vi i I, 80. Der er Tale om, at Tiber lader Provinsembedsmændene fungere i længere Tid end sædvanlig. Dette er noget, man i vore Dage plejer at anføre til Gunst for Tiber. Ogsaa her anfører Tacitus tre formodede Motiver. Efter at han først kortelig har anført, at nogle heri saa Ladhed, andre Misundelse, kommer det Motiv, han aabenbart selv tror paa, idet han siger: *Sunt, qui existiment, ut callidum ejus ingenium, ita anxium judicium. Neque enim eminentis virtutes sectabatur, et rursum vitia oderat: ex optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicum metuebat.* — Muligvis tyder denne Udførlighed ogsaa paa, at han selv har haft Følelsen af at være paa usikker Grund. Noget saadant tyder i alt Fald et andet Sted stærkt paa. Det er fortalt, at Tiber plejede at holde sig borte fra Gladiatorspil. Grunden hertil søger nogle, efter Tacitus, i hans *tædium coetus*, andre i hans Tungsind eller i, at han frygtede Sammenligning med August, som altid havde bivaanet sligt *comiter*; men han tilføjer da en tredje Mulighed, som vilde passe endnu bedre med hans Tiber, men som han dog tilsyneladende tager Afstand fra, idet han siger (I, 76): *Non crediderim ad ostentandam saevitiam movendasque populi offensiones concessam filio materiem, quamquam id quoque dictum est.* Man kan ikke nægte den Behændighed, hvormed Tacitus har faaet dette Motiv listet ind, sin Beundring. At Læseren ikke skal tage dette *non crediderim* for Alvor, har han sørget tilstrækkelig for ved hele sin Skildring af Tibers lumske og misundelige Natur.

Hvad der gælder alle disse Motivkonstruktioner, de apodiktiske ikke mindre end de hypotetiske, er det absolut subjektive Præg, de bærer. Deres hele Karakter lader derfor ingen Tvivl tilbage om, at de stammer fra Tacitus selv, ikke fra hans Kilde. Disse Motivkonstruktioner bliver da et nyt Led i den Kildebehandlingsmetode, vi tidligere har set, og som jeg har betegnet som Reaktionsmetode; det, der reageres imod, er stadig Kildens Kendsgerninger, som Tacitus trods alt ikke har villet ændre eller udelade.

Denne Metode møder os dog ogsaa under andre Former, som imidlertid ere nær beslægtede med de sidst omtalte. Det kan saaledes hænde, at han i sin Iver for at paanøde Læseren det Motiv, han ønsker, giver sig til at vende op og ned paa selve Kendsgerningen, paa det, der skal motiveres. Saaledes foreslaar Gallus engang (II, 36) i Senatet, at Øvrighedspersonerne for Fremtiden skal vælges paa een Gang for fem Aar, at Legionslegaterne, samtidig med at de vælges, skal udses til Prætorer, og at Kejseren skal *nominare* 12 for hvert Aar, altsaa i det hele 60 paa een Gang. Da Kejseren vælger Legaterne, Senatet Prætorerne, maa dette Forslag, hvis det gennemføres, i høj Grad forøge hans Magt, idet Senatet i sit Valg nu bliver bundet til en Række af Kejseren allerede udvalgte Mænd, og idet denne nu faar Ret til at *nominare* 60 paa een Gang. Saaledes opfatter Tiber ogsaa Sagen, og han taler, i god Overensstemmelse med sin Optræden ved andre, lignende Lejligheder, stærkt imod Forslaget, der vilde stille ham personlig overfor altfor store Vanskeligheder: *Grave moderationi suæ tot eligere, tot differre.* Tacitus har imidlertid sluttet saaledes: Tiber er ledet af Herskesyge; han taler imod et Forslag, der vedrører hans Myndighedsomraade; altsaa maa det gaa ud paa at begrænse dette, og han siger da dristigt: *Haud dubium erat, eam sententiam altius penetrare et arcana imperii temptari.* Naar han virkelig har villet faa os til at tro, at hin Foranstaltning vilde give Kejsermagten et Grundstød, burde han dog have forklaret os det nærmere, men herpaa gør han af gode Grunde intet Forsøg; han indskrænker sig til efter Tibers Tale at sige: *Vim imperii tenuit.* — De, der gaar ud fra, at Tacitus's Opfattelse som Regel er korrekt og konsekvent, søger selvfølgelig ogsaa her at fortolke hans Ord til hans Gunst. Men selv de, der, som Nipperdey, gaar videst i denne Retning, kan dog kun fremhæve, at Fordelene for Kejseren ved Gallus's Forslag vare illusoriske; thi, siger han, man vilde dog ikke lade de af ham foretagne Valg gælde efter hans Død, og desuden blev der dog i Forvejen faktisk ikke valgt nogen, han ikke ønskede. Heller ikke denne Betragtning er dog holdbar, thi her er jo ikke Tale om Kejserens Magt over Personer, selv efter hans Død, men om den Magt, han i

levende Live faar over flere Personer gennem Valget af flere; og hvad det andet Punkt angaar, maa det dog altid blive en Forogelse af *vis imperii*, at Kejserens faktiske Indflydelse faar sit formelt lovmæssige Præg, selv om Nipperdey havde Ret i sin Paastand, hvad han dog sikkert ikke har. Men selv om han havde det i dette, som i det andet Punkt, er der jo ikke bevist andet, end at Gallus's Forslag ikke vilde medføre en virkelig Forogelse af Tibers Magt; men herfra til at forklare, hvorledes det skulde *temptare arcana imperii* er unægtelig et stort Spring.

Hvor bøjelig en Natur Tacitus i Virkeligheden har været, hvor rig paa Behandlingsmotiver, ser man allerbedst, naar man sammenligner de forskellige Maader, hvorpaa han saa at sige trodser sin Tiberopfattelse igennem overfor en enkelt Side i dennes Karakter. Atter og atter maa han efter sin Kilde fortælle om, hvorledes Tiber, den „herskesyge" Tiber, afslaar Magtens Skin saavel som dens Realitet, og — man kunde næsten sige — for hver Gang har han en ny Maade at reagere paa: Fortielser, afledende Randbemærkninger, søgte Motivkonstruktioner og nu, i det sidste Eksempel, en forfalsket Belysning af selve den omspurgte Kendsgerning. Selvfølgelig findes der ogsaa Steder, hvor han lader Faktum staa ved sit Værd, ja endog roser Tiber i den Anledning, men saa gør det paa en saadan Maade, at Rosen ogsaa her i Virkeligheden bliver til en Dadel. — I III, 69 ser vi saaledes en anden Senator, ligesom hist Gallus, optræde med et Forslag om at udvide Kejsermagten; Tiber taler ogsaa her imod det, og Tacitus priser ham i den Anledning for hans *popularitas*, men rigtignok under følgende Form: *quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto laetioribus animis accepta.*

Endelig er der endnu en Metode, som jeg vil behandle sidst, skønt den ikke alene er den, han hyppigst anvender i disse Tilfælde, men ogsaa er den fineste, i alt Fald den, hvor Konstruktionen er mindst gennemsigtig. Den bestaar i at betegne Tibers Afslag, hans beskedne Handlinger og Ord som Hykleri. Tacitus opfatter dette som en af de mest fremtrædende Sider i Tibers Karakter; han mener ogsaa, at der ikke er nogen af sine Evner, han selv sætter saa stor Pris paa,

som sin Forstillelseskunst: *Nullam aeque, ut rebatur, ex virtutibus suis quam dissimulationem diligebat* (IV, 71), og han lader ham da som sagt ogsaa benytte den i rigt Maal.

Da Tiber i det første Senatsmøde vægrer sig ved at overtage Magten, i alt Fald i samme Omfang, som August havde besiddet den, er hans Vægring, efter Tacitus, hyklet. Da han ti Aar senere, nedbøjet over Tabet af sin eneste Søn, ønsker at trække sig tilbage fra Regeringen, betragter Tacitus ogsaa dette som Hykleri. Paa samme Maade forklarer han ogsaa Tibers Mildhed overfor mange af dem, der ere anklagede for Majestætsforbrydelse. Naar han saaledes tager Lucius Ennius i Forsvar, da han anklages for at have omsmeltet et Billede af Tiber og ikke vil have ham anklaget, trods ivrige Modforestillinger, kan dette kun være Hykleri.

Der er i denne Undersøgelse ikke Spørgsmaal om, hvorvidt Tiber har været en Hykler eller ej, men kun om, hvorvidt det er lykkedes Tacitus at gøre denne Paastand sandsynlig, saa at den for os faar Troværdighedens Karakter. For at gøre en Paastand af den Art troværdig, maa det paavises, dels at vedkommende i det omtalte Tilfælde har handlet eller talt stik imod, hvad vi ellers har lært at kende som hans egentlige Natur, dels at den hyklede Optræden er begrundet i Hensynet til fremmede Formaal. Naar en Gnier pludselig viser sig gavmild, da bliver jeg mistænksom; naar jeg saa tillige kan paavise, at han er ledet af et fremmed Motiv, føler jeg mig berettiget til at stemple ham som Hykler. Intet af dette passer paa Tacitus's Tiber. At Tacitus selv har opfattet ham som magtsyg og hadefuld, har vi set tilstrækkelig mange Beviser paa, men tillige, at han har villet tvinge denne Opfattelse igennem trods selve det, han beretter om ham, ved at benytte en rig og afvekslende Række af Belysningsmetoder. Abstraherer vi fra disse, saa at kun Kildens Beretning om Tibers Beskedenhed og Magtlede bliver tilbage, da træder denne Beskyldning for Hykleri paa en naturlig Maade ind i Rækken af hine Metoder. Skarpest træder dette frem, naar vi ser, at Tacitus gentagne Gange pludselig giver sig til at forklare Handlinger, hvilke han hist kun kunde opfatte som hyklede, som udsprungne af en naturlig og berettiget Følelse og i den Anledning

udtaler en Ros, som han ganske vist søger at give saa reserveret en Karakter som muligt. Vi saa saaledes ovenfor, hvorledes han engang, da Tiber afslaar at tage imod en Magtudvidelse, priser ham for *popularitas*. Som Modsætning til de Steder, hvor han karakteriserer hans Mildhed mod Majestætsforbrydere som hyklet kan vi anføre, at, da Tiber engang optræder paa lignende Maade overfor en, der endog har skrevet et *carmen probrosum* imod ham, tænker han slet ikke paa at erklære dette for Hykleri, men priser ham i den Anledning, atter her dog selvfølgelig paa en saadan Maade, at det snarest former sig til en Dadel (IV, 31). Spørger vi da derefter til Overflod, hvilken Grund Tiber skulde have haft til dette Hykleri, da bliver Tacitus os som Regel Svar skyldig; kun i det først omtalte Eksempel, da Tiber efter Augusts Død vægrer sig, søger han Grunden, dels i hans Frygt for Germanicus, dels i Ønsket om at synes valgt af Senatet, dels endelig — som sædvanlig er den sidste Grund den, der har interesseret Tacitus mest — *ad introspiciendas procerum voluntates;* blot tilføjes der: *verba, vultus in crimen detorquens recondebat* (I, 7). Atter her er Konstruktion bygget paa Konstruktion. Naar Tacitus da ikke selv kan paavise noget Motiv for, at Tiber til Tider optræder som Hykler, tvinger han os til selv at søge, om han mulig ved sin Skildring i det hele har gjort sin Paastand naturlig. Man kunde da tænke sig, at selve Hykleriet, efter Tacitus's Opfattelse, faldt Tiber saa naturligt, at han saa at sige dyrkede det for dets egen Skyld, hyklede, fordi det faldt ham unaturligt at tale Sandhed. Denne Tanke, som vi senere skal møde hos en anden Kildeforfatter, har Tacitus imidlertid udelukket for sit Vedkommende, dels derved, at han overhovedet aldrig fremsætter den, dels ved, at han saa ofte lader Tiber optræde ærligt, hvor Fristelsen til at lade ham være Hykler mindst er lige saa stor som i de anførte Tilfælde. Der bliver da kun den Mulighed tilbage, at Tibers Hykleri er motiveret af en Lyst til at behage, til i alt Fald at synes at være i Overensstemmelse med sine Medmenneskers Følelse. Har dette været Tacitus's Mening, og det er sikkert naturligst at tænke sig det saaledes, har han unægtelig gjort os det særlig vanskeligt i dette Punkt at fatte Tillid til ham. Thi,

i god Overensstemmelse med det Billede, han har dannet sig af Tiber, fortolker han atter og atter hans Optræden ud fra det modsatte Motiv, nemlig fra Trods og Foragt for Folkemeningen. — I IV, 36 søger han saaledes Grunden til, at en Usling slipper fri, skønt han har fremsat en, efter hans Mening, falsk Anklage, i, at han var almindelig hadet: *Odium publicum tutiorem faciebat.* — Et andet Sted forklarer han en formentlig streng Handling af Tiber ved, at han havde erfaret, at man beskyldte ham for Strenghed (IV, 42). — Ved en tredje Lejlighed skal Tiber have bestemt sig til at afslaa en Bøn, fordi han mærkede, at Stemningen i Senatet var for Ansøgeren: *Inclinatio scnatus incitamentum Tiberio fuit, quo promptius adversaretur* (II, 38). Troværdigheden stiger ikke ved, at Tacitus ogsaa af og til giver os Eksempler paa, at Tiber har handlet ud fra modsatte Motiver.

Selvfølgelig lader det sig ikke let dokumentere, at denne Skildring af Tiber som Hykler beror paa en tendentiøs Paastand af Tacitus; man maa i det Punkt væsentlig indskrænke sig til at paavise, hvor løs og ujævn en Karakter selve Paastanden har. Tilfældigvis findes der dog et enkelt Sted, hvor vi faar Lejlighed til i særlig Grad at iagttage hans Upaalidelighed. Da Tiber første Gang i Aar 15 afslaar at modtage særlige Æresbevisninger for sin Person, ledsager Tacitus Beretningen herom, som tidligere anført, med disse Ord: *non ideo faciebat fidem civilis animi.* Tibers Afslag beror da paa Hykleri, som denne Gang kun kan tænkes begrundet i Lyst til at vinde Folkegunst. Da han imidlertid i Aar 25 igen afslaar et saadant Tilbud, tilføjer Tacitus, denne Gang formodentlig umiddelbart efter sin Kilde: *Perstitit posthac secretis etiam sermonibus aspernari talem sui cultum* (IV, 38). De udhævede Ord viser, at Tanken om Hykleri her er udelukket.

Efter alt dette vil det næppe synes for dristigt at betragte Tibers Hykleri som en Konstruktion, der skyldes Tacitus selv, ikke hans Kilde, som en ny og ikke den mindst farlige Form, hans Reaktionsbestræbelser har antaget. Hans Kunst bestaar her, som overalt i det, vi hidtil har betragtet, i, at han samtidig med at gengive os sin Kildes Beretninger saa at sige tvinger Læseren til at læse dem paa en ny Maade. At

hans Rigdom paa Midler i dette Punkt er stor, skal villig indrømmes; men den Beundring, vi for saa vidt skylder hans Opfindsomhed og Bøjelighed kommer til at gaa af paa vor Anerkendelse for Objektivitet, psykologisk Forstaaelsesevne og Klarhed: hans Tendens giver sig Udslag i en Række af Urimeligheder, løse Paastande og aabenbare Selvmodsigelser, der dog ofte ere for haandgribelige til at kunne frembyde nogen egentlig Fare.

Der er ingen Grund til at tvivle om, at det har været Tacitus's Alvor, naar han i Begyndelsen af Annalerne siger, at han vil skildre Tibers Historie *sine ira et studio.* Det har været hans bevidste Formaal, som har gjort sig gældende overalt, hvor hans Opgave var at samle sine Kilder, gøre et Udvalg mellem dem og gengive deres Beretning med relativ Nøjagtighed. Saa snart han imidlertid skulde til at give af sit eget, kritisere, karakterisere og belyse, har det andet, hans Tendens, faaet Magten. Hvad dette andet har været, kunde synes besvaret i det foregaaende: som en *laudator temporis acti* har Tacitus med Domitians Tyranregimente for Øje og med sin, som han selv kalder det, romerske Kærlighed til Fortiden, til den gamle Senatsfrihed, givet os et forvrænget Billede af Tiber, der naturlig for ham kom til at staa som særlig Repræsentant for den ny, Omvæltningens Tid. Lad denne Følelse imidlertid have været nok saa stærk, den kan dog ikke alene forklare os, at en intelligent og særlig kritisk anlagt Natur har kunnet give os en Karakterskildring, der gaar lige imod, hvad han har fundet i sine Kilder.

Af hans egne Udtalelser erfarer vi nu, at der paa hans Tid har eksisteret Beretninger, han selv betegner som *divulgata*, og som skildrede Tiber med sorte Farver. Allerede i I, 1 siger han: *Tiberii Gaique et Claudii ac Neronis res, florentibus ipsis ob metum falsae, postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt.* Tydeligere kommer det dog frem i IV, 11,

hvor han imødegaar et Rygte om, at Tiber skal have været Skyld i Drusus's Død. Han siger da: *Neque quisquam scriptor tam infensus extitit, ut Tiberio objectaret, quum omnia alia conquirerent intenderentque,* og han benytter Lejligheden til at advare mod løgnagtige Historier om ham, der vare gængse og bleve læste med Begærlighed *(divulgata atque incredibilia avide accepta).*

Her har vi da en Nøgle til Forstaaelse af Modsigelserne hos Tacitus. Hans Kritik har naturlig afholdt ham fra at benytte disse Fortællinger, der af ham selv betegnes som *fabulosa et immania*, og som vi vil finde i rigt Maal hos andre Forfattere, men han har ikke formaaet at gøre Skridtet helt ud: selve det gængse Billede af Tibers Personlighed har passet for godt med hin Følelse til, at han kunde frigøre sig fra det. Han har da villet Maalet uden at ville Midlerne. Men hertil kommer endnu noget andet, som yderligere maatte friste ham til at søge til hint Tiberbillede, selv om han derved kom til at gaa sine egne Veje. Tacitus har nemlig lige saa lidt som andre romerske Historikere forstaaet den Resignationens Kunst, der bør være Historieskriverens første; ogsaa for ham har det tydelig nok været et væsentligt Formaal *utile dulci miscere* — kort sagt, ogsaa han har haft nok saa meget af Retorens Evne og Tilbøjeligheder i sig. Forinden jeg imidlertid gaar over til i det enkelte at paavise, hvorledes ogsaa denne Side i hans Forfatterpersonlighed bidrager til at svække hans Troværdighed, vil jeg straks fremhæve, hvorledes han selv har udtalt sig om dette Punkt.

Den Tidsperiode i Roms Historie, de 23 Aar, Tacitus havde sat sig for at skildre i sine Annalers seks første Bøger, var i en ualmindelig Grad blottet for Begivenheder og ejendommelige Personligheder. At Tacitus har følt dette, lægger han ingenlunde Skjul paa, idet han beklager, at det, han her har at berette, er *parva et levia memoratu* (IV, 32); det kan vel være gavnligt at lære det at kende, men *minimum oblectationis adferunt* (IV, 33) paa Grund af *rerum similitudo et satietas.* Han har da betragtet det som en Opgave at bringe Liv og Afveksling i og tillige Belæring af dette Øde. Dette Hensyn har vistnok spillet en nok saa stor Rolle for ham

som Ønsket om at afmale Tiber saa sort som muligt. Paa anden Maade vil det blive noget vanskeligt at forstaa, ikke alene den overlegne Koldblodighed, hvormed han i det hele har kunnet holde alle hine Fabelhistorier tilbage, da de dog maatte passe saa godt med det Syn, han vilde gøre gældende, men endnu mere den Sorgløshed, hvormed han nu atter og atter lader os høre om højsindede Handlinger og noble Tanker hos „Tyrannen"; thi dette tyder langt mindre paa den lidenskabelige Fanatiker, der lader alt gennemsyres af sin hadefulde Følelse, end paa den betænksomme Kok, der strør sine skarpe Krydderier med mere eller mindre gavmild Haand rundt over Grydens Indhold.

Det vil da ikke synes saa besynderligt, at en Forfatter, hvis Sjæl i Forvejen var stemt for den gamle Republik, og hvis Formaal ikke mindst var at underholde, naar han forefandt to hinanden modsatte Skildringer af samme Person, den ene jævnt kedelig og dagligdags, den anden med stærk Kolorit for Fantasi og Følelse, har foretrukket den sidste. Men da hans Vej hertil ikke kunde blive den sædvanlige og naturlige, Skandalehistoriernes, blev den Reaktionsbemærkningernes, Motivkonstruktionernes, Fortielsernes — derfor tillige Urimelighedernes og Modsigelsernes. Som typisk Eksempel kan her nævnes hans Omtale af Tibers formentlige Vellyst. Denne Side hører altfor godt med til Tyranbilledet til, at han skulde have vraget det, da han forefandt det i nogle af Kilderne og i Mængdens Krøniker; men de Skildringer og Historier, hvorpaa dette var baseret (vi kender dem fra Sueton), har forekommet ham altfor modbydelige og urimelige til, at de har kunnet staa for hans kritiske Sans. Resultatet bliver da det besynderlige, at den samme Mand, hvem han priser for *antiqua parsimonia* (III, 52), betegner som *nullis voluptatibus avocatus* (III, 37), og om hvem han ikke har et eneste, selv det uskyldigste, Kærlighedseventyr at berette, hist og her, uden nogen Forbindelse eller Begrundelse, siges at være optaget af *secretæ libidines* (I, 4; IV, 57); kun et enkelt Sted (VI, 1) gaar han noget mere ind paa Sagen, men da paa en saadan Maade, at vi kun hører Retorens Veltalenhed, ikke mærker til Historikerens Undersøgelse.

Tacitus's retoriske Tilbøjeligheder kommer bl. a. frem i hans Lyst til at fremsætte docerende Sentenser, hvor han mener, at Lejlighed gives. Tibers Brev til Senatet, som begynder med de bekendte Ord: *Quid scribam vobis aut quomodo scribam aut quid omnino non scribam hoc tempore, di me deaeque pejus perdant, quam perire me cotidie sentio, si scio*, giver ham Anledning til en lang moraliserende Udgydelse om Tyrannernes *facinora atque flagitia*, der ingenlunde vidner om, at han har forstaaet at stille den rette sjælelige Diagnose for dette Tilfælde (VI, 6). — At Tiber har vist sit *animus degener* ved at afslaa Titel som *pater patriae,* leder ham til at minde om, at *cetera principibus statim adesse; unum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam; nam contemptu famae contemni virtutes.* (IV, 38). — Søger han saaledes ikke at lade Lejligheden til at give sine Læsere Stof til Eftertanke og Belæring gaa ubenyttet hen, er det ham som den omsigtsfulde Retor ogsaa om at gøre at holde deres Følelse varm. Dette kommer særlig ofte frem i hans Stil og i den Maade, hvorpaa han søger, snart at understrege, snart at give dulgte Antydninger. *Diversa omnium,* *quæ unquam accidere, civilium armorum facies*, siger han i Anledning af de germaniske Legioners Oprør (I, 49); *haud alias intentior populus*, i Anledning af Pisos Sag (III, 11); *non alias magis anxia et pavens civitas,* ved Omtalen af Sabinus's Proces (IV, 69); *quo non aliud atrocius visum*, om Drusus's Skæbne (VI, 24). Den Art Overdrivelser, som vi finder i Mængde hos Tacitus, er dog ret tilgivelig: de ere lette at attrapere for en nogenlunde kritisk Læser, paa samme Maade, som naar han fortæller, at Tiber sagde de bekendte Ord: „*o homines ad servitutem paratos!*“ *quotiens curia egrediebatur* (III, 65). Mindre uskadeligt er det, naar han ofte benytter retoriske Pragtblomster til at pynte paa den simple Beretning og sætte Følelsen i Bevægelse ved rædselvækkende Skildringer og Lamentationer, der slet ikke svarer til selve det, der berettes, ja ofte i sig selv indeholder Urimeligheder og Modsigelser. Som Eksempel blandt mange kan tjene, hvad Titius Sabinus's Skæbne giver ham Anledning til i den Retning. Manden er anklaget og af Senatet dømt for at have stræbt Tiber efter Livet; Forhandlingen dér maa være foregaaet

den 1ste Januar, og, som almindeligt, eksekveres Dommen øjeblikkelig. Tacitus skildrer da, hvorledes Sabinus føres til Retterstedet, med følgende Ord: *Trahebatur damnatus, quantum obducta veste et adstrictis faucibus niti poterat, clamitans sic inchoari annum, has Sejano victimas cadere. Quo intendisset oculos, quo verba acciderent, fuga, vastitas; deseri itinera, fora: et quidam regrediebantur ostentabantque se rursum, id ipsum paventes, quod timuissent* (IV, 70). Denne Skildring, der fremtræder under Form af historisk Beretning, er en Udmaling, der kun kan skyldes Tacitus's retoriske Pen: at en Mand, hvis Hoved er tilhyllet, og hvis Strube er sammensnøret, skulde raabe saa højt, at Gader og Torve tømmes, er en dristig Tanke, at han tillige skulde *intendere oculos*, en umulig. Med ægte taciteisk Kunst udmaler han derefter de Følelser, denne Begivenhed vækker, saaledes at han lægger Ordene i Mængdens Mund: *Quem enim diem vacuum poena, ubi inter sacra et vota, quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos esset, vincla et laqueus inducantur? Non inprudentem Tiberium tantam invidiam adisse: quæsitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus novi magistratus, quomodo delubra et altaria, sic carcerem recludant.* Naar en Læser herimod vilde indvende, at Tiber dog ikke godt kan være Skyld i, at Sabinus netop henrettes den 1ste Januar, siden han, der opholder sig paa Kapri, i sit Brev kun har antydet, at han ønsker Manden straffet *(ultionem haud obscure poscebat)*, kan Tacitus ganske vist dertil svare, at det jo ikke er ham, men Mængden, der retter dette Angreb paa Tiber. Selvfølgelig er dette dog kun en retorisk Form, hvorunder han her og ofte ellers giver sine egne Følelser Luft.

Det er da tydeligt, at Tacitus ogsaa paa denne Maade har gjort sit for at bøde paa sin Kildes knappe Tørhed. Denne har imidlertid ogsaa formelt generet ham ved sin strengt annalistiske Form, idet den uden Overgange har opregnet Begivenhed efter Begivenhed, og om end Tacitus i Hovedsagen har maattet bevare den og derfor ofte kommer til at give os en Afspejling af denne Opregningsform, ser vi dog meget hyppige Eksempler paa, hvor store Anstrengelser han har gjort sig for at bøde derpaa. En nærmere Iagttagelse af disse

Steder giver os endog en værdifuld Bekræftelse paa den Antagelse, at Tacitus nok saa meget har været Retoren, som den ensidige Partimand. Det viser sig nemlig, at en stor Mængde netop af de krasseste blandt de Reaktionsbemærkninger, der ere omtalte ovenfor, tillige gør Tjeneste som Overgangsbroer, snart saaledes, at de som et Slags indledende Akkompagnement skal stemme Sindet til efter en tør Opregning at følge Tacitus's egne Veje (f. Eks. II, 50 in.), snart omvendt for at bringe Sindet til Ro og knytte en naturlig Forbindelse med et følgende mere tørt og objektivt Stof (f. Eks. III, 60 in.). Undertiden kan en saadan Vending endog være saa dunkel, dens Mening i alt Fald saa søgt, at den synes kun at have haft hin rent formelle Betydning. Efter at han saaledes engang har fortalt en Anekdote om Agrippina og et i den Anledning opstaaet Rygte om, at Tiber vilde hende til Livs, dannes Overgangen til en Opregning af asiatiske Stæder, som havde indsendt Ansøgninger til Senatet, med disse Ord: *Sed Caesar, quo famam averteret, adesse frequens senatui, legatosque Asiae* etc. (IV, 55 in.). Med saadanne Steder for Øje, og naar man tillige ser, hvor ofte netop de værste Udfald mod Tiber findes i den Art Vendinger, kunde man næsten fristes til at tro, at det har været Tacitus endnu mindre Alvor med dem end forudsat ovenfor. (Sml. endv. I, 72; II, 5; III, 24; 31; 38; 56 in.; 66 in.; IV, 7; 15; 18 in.; 31 in.; 36 in.; 42 in.; 52 in.; 66 in.; VI, 27 in.; 29 in.; 38 in.).

En anden Særegenhed ved Tacitus's stilistiske Kunst er hans Evne til at bibringe Læseren Forestilling om et Liv og en Bevægelse i Udviklingen, som han i Virkeligheden ikke har underbygget med Kendsgerninger. Saaledes er Tibers Karakter, efter hans Paastande, i stadig Udvikling, forværres uafbrudt; allerede ved Regeringstiltrædelsen, atter ved Drusus's Død sker der en Forandring til det værre (IV, 7); da Livia dør, begynder der et *praerupta et urgens dominatio* (V, 3), og endelig efter Sejans Fald *in scelera ac dedecora prorupit* (VI, 51). Medens det ikke kan nægtes, at Tacitus virkelig for det sidste Omslags Vedkommende har givet os, i alt Fald formentlige, Beviser, svæver de to andre endog i hans egen Fremstilling i Luften som rent løse og ubegrundede

Paastande, der tager sig saa meget besynderligere ud, som han allerede har skildret os Tiber ved hans Optræden i Senatsmødet før hans Regeringstiltrædelse som en lumsk og grusom Tyran. — Det samme Maal søger han ofte at naa paa en mindre haandgribelig Maade ved Anvendelse af særlige Ord eller Former. En Vending som følgende: *Paulatim dehinc ab indecoris ad infesta transgrediebantur* (III, 66, om Senatet) er retorisk set ikke alene fortræffelig som Overgangsled, men den egner sig tillige til at holde Læserens Sind i Spænding, og anden Mening har den heller ikke; det samme gælder den hyppige Anvendelse af Inkoativformer, som *adolescebat* (II, 50), *fatiscebant* (III, 38) o. lign.

Endelig er der et Omraade, hvor Tacitus's Evne i denne Retning træder stærkere frem end paa noget andet. Det er hans Karaktertegning. Han har her i Virkeligheden benyttet saa at sige alle de Midler, en udviklet Retorik kan tilbyde, og tillige gjort det saaledes, at han har benyttet et særligt til at tegne hver enkelt af disse Bøgers tre Hovedpersoner, Tiber, Germanicus og Agrippina. Det kan straks og uden Overdrivelse siges, at han særlig for de to af dem har gjort det paa en saadan Maade, at det Billede, enhver mindre kritisk Læser maa komme til at bevare, langt mindre bliver Resultatet af, hvad der virkelig er berettet, end af den retoriske Forfatters Belysningskunst. For Tibers Vedkommende er der ganske vist allerede i det foregaaende givet ikke faa Eksempler derpaa, men medens vi hist saa Tacitus i Reaktionsstilling overfor en modstridende Kilde, skal vi nu se ham gaa sine egne Veje. Det Middel, han da her har anvendt, er de tilslørede Antydninger, der netop som saadanne altid vil kunne øve deres magiske og hildende Virkning paa Læseren.

Et tilsyneladende tilfældigt Ordvalg kan allerede her blive af Betydning. Naar han saaledes vil fortælle, at Tiber ikke lod sig nøje med at deltage i Senatets Retsforhandlinger, men ogsaa hyppig var til Stede ved de prætoriske Domstoles Forhandlinger, og udtrykker det saaledes: *Nec patrum cognitionibus satiatus* etc. (I, 75), maa Brugen af det sidste Ord nødvendig lede Forestillingen hen paa, at Tiber har fundet en Nydelse i at være til Stede ved Senatets „grusomme" Domfældelser og nu

søger yderligere Pirring af den Art ogsaa andet Steds; Læseren vil da naturlig glemme, at han hidtil kun har hørt om tre Frikendelser i Senatet, alle tilmed foranledigede af Tiber selv. Om den mindre loyale Maade, hvorpaa han under Libos Sag lader ham *jurare*, at han vilde have benaadet denne, vil blive fortalt nedenfor. — Hyppigere giver han os dog disse Antydninger, ikke ved et enkelt Ord, men ved en Sætning eller Vending, der skal „vejlede" Læseren. Cæcilius Cornutus dræber sig selv, forinden hans Sag kommer til Undersøgelse, *quia periculum pro exitio habebatur*, tilføjer Tacitus (IV, 28). Dette maa give Læseren det Indtryk, at den Gang var den blotte Anklage nok til at volde Døden; en nærmere Undersøgelse viser imidlertid, at Tacitus til Dato — Tibers 11te Regeringsaar — kun har omtalt een Dødsdom, og den blev fældet uden Tibers Vidende og meget imod hans Vilje, i Clutorius Priscus's Sag. Ogsaa i Tacitus's Fortælling om denne vil man finde Eksempler paa hans Kunst: Agrippa havde i Senatet talt for, Lepidus imod Dødsstraffen. Tiber dadlede da Senatet *solitis sibi ambagibus . . . quum laudaret Lepidum neque Agrippam argueret* (III, 51). Man vil forstaa, at det herved skal antydes, at Tibers Vrede dog ikke har været saa alvorlig ment. — Naar endvidere Senatet har tilkendt Camillus *insignia triumphalia* i Anledning af en heldig ført Krig i Afrika, da tilføjer Tacitus: *quod Camillo ob modestiam vitae impune fuit* (II, 52), som om Tiber ellers havde for Vane at hævne sig paa dem, Senatet viste Gunst. — Naar den retskafne Nerva, en af Tibers bedste Venner, berøver sig selv Livet, trods dennes indstændige Bønner, da antydes det ikke desto mindre, at han har frygtet Døden af Tibers Haand (VI, 26). — Det er da i det hele ikke faa Misgerninger af Tiber og andre, Tacitus paa denne Maade faar antydet; han har ikke haft Mod eller Kritikløshed nok til at meddele dem som Kendsgerninger, men lader da ofte andre have Ansvaret ved at tilføje et: *occultus rumor incedebat*, *credebatur*, *ferebant* eller ved selv at tilføje et *dubium an*, *fortasse* el. lign. Paa denne Maade antydes, at Livia har dræbt Cajus og Lucius, ja selve den 76aarige August; denne har myrdet Hirtius og Pansa, Tiber Agrippa Postumus, Agrippina o. m. fl.

Der findes dog ogsaa Steder, hvor Tacitus ikke udtaler sig tvivlende om Sagen selv, men hvor hele Sammenhængen viser, at han intet sikkert har vidst, og hvor derfor Udeladelsen af et *rumor est* eller *credebatur* næsten maa betragtes som en Tilfældighed. Da Tiber saaledes er rejst til Kapri, spaar Astrologerne, at han ikke mere vil betræde Rom; mange misforstod dette og talte da om, at han snart skulde dø, — *unde exitii causa multis fuit*, siger Tacitus (IV, 58) og lader os derved forstaa, at Tibers Vrede har ramt de skyldige. Denne Beskyldning er dog slet og ret retorisk Opspind, der endog denne Gang paa en Maade lader sig gribe paa fersk Gerning. Allerede den Omstændighed, at han ikke omtaler et eneste Tilfælde af den Art, maa gøre os mistænksomme; men dertil kommer, at vi med fuld Sikkerhed kan gaa ud fra, at Spaadommen er fabrikeret post eventum, altsaa efter Tibers Død, — saa at hele Blodgerningen opløser sig til intet. Denne Beskyldning ligner meget en anden, han fremsætter i VI, 19, at Tiber pludselig skulde have ladet alle dem, der vare anklagede for Meddelagtighed i Sejans Sammensværgelse dræbe uden Lov og Dom. Beretningen, som han dog vel nok har øst af en eller anden uren Kilde, giver ham imidlertid Anledning til at udfolde et særligt Pragtnummer af retorisk Veltalenhed.

Tacitus's Tendens gaar da i Retning af at ane Mord og Forbrydelser, hvor det er ham muligt; derved opnaar han først og fremmest at undgaa den *rerum similitudo et satietas*, han klager over. I intet Afsnit af hans Værk træder denne Tendens dog stærkere frem end i Fortællingen om Cn. Pisos Sag. Da Tacitus aabenbart her har haft udførligt og paalideligt Materiale i sin Kilde, og han meddeler dette samvittighedsfuldt, samtidig med at han vil hævde sin egen modstridende Opfattelse, træder hans hele retoriske Antydningskunst intet Steds saa klart frem som netop her, og jeg vil da foretrække at dvæle noget udførligere ved hans Behandling af denne Sag fremfor at samle flere spredte Eksempler.

Af det, han med og uden Omsvøb fortæller om denne Sag, erfarer vi følgende. Germanicus, en fint dannet, men aabenbart blød og paavirkelig Natur, er af Tiber og Senatet gjort til

Prokonsul over Orienten med ekstraordinær Myndighed. Samtidig udnævner Tiber Piso til Legat over Syrien, altsaa i en Germanicus underordnet Stilling. Denne Piso, Type paa en af Republikens Aristokrater, er hovmodig, hensynsløs og indskrænket. Disse to Mænd havde nu hver for sig en lidenskabelig og herskesyg Hustru ved deres Side, Agrippina og Plancina; og dertil kom, at Piso havde mange personlige Fjender i Germanicus's Omgang, hvilke hans Hovmod let kan have paadraget ham, og disse, der vare *callidi accendendis offensionibus* (II, 57), gjorde ved overdrevne og løgnagtige Beskyldninger deres til, at uforsigtige, maaske ogsaa ulovlige, Handlinger af Piso kom til at staa i det værste Lys. Der opstod da Had mellem de to Mænd, hvis indbyrdes Stilling jo i Forvejen var vanskelig nok, og det endte med aabenbart Fjendskab. Da bliver Germanicus syg, og man faar ham til at tro, at Sygdommen skyldes Pisos og Plancinas Efterstræbelser. I sin Forbitrelse herover befaler han Piso at forlade Provinsen, og denne sejler ogsaa virkelig bort. Da han imidlertid kort efter hører, at Germanicus er død, viser han og navnlig Plancina deres Glæde paa en hensynsløs Maade, og han gør nu et fuldstændig ulovligt Forsøg paa med Vold at sætte sig i Besiddelse af sin Provins igen. Dette mislykkes, og han vender da tilbage til Rom, hvor han af Germanicus's Venner anklages for Giftmord, oprørske Handlinger og for at have ytret sin Glæde over Kejsersønnens Død. Senatet anmoder Tiber om at benytte sin kejserlige Strafferet og dømme i Sagen, men han afslaar det og indskrænker sig til at indlede Sagen med at formane Dommerne til Upartiskhed og Besindighed; tillige forlanger han, at der skal ses bort fra Beskyldninger, som angaar ham personlig, altsaa fra, at den anklagede har ytret Glæde over noget, som maatte volde ham Sorg. Undersøgelsen i Senatet fører til det Resultat, at Piso frikendes for Mordanklagen (*veneni crimen visus est diluisse; quod ne accusatores quidem satis firmabant.* III, 14), men forøvrig erklæres skyldig. Den Straf, han nu kunde vente sig for sin egenmægtige Optræden, var haard nok til, at den stolte Aristokrat foretrak at berøve sig Livet, inden Dommen faldt. For Senatet stod der da tilbage at dømme Plancina og en af Sønnerne, der havde

været med til at angribe Provinsen, om end mod sit Ønske. Tiber gjorde sit til, at Dommen blev mild. Plancina, hvem man vel egentlig intet havde at anklage for, efter at Tiber først havde forlangt Frikendelse for de personlige Fornærmelser mod ham, slap helt fri; den unge Piso blev forvist paa 10 Aar.

Dette er i Virkeligheden, kort sammenfattet, de eneste Kendsgerninger, Tacitus har at meddele om denne Sag. Det er dog ikke helt usandsynligt, at han har fortiet noget, der vilde lade os se Pisos Optræden i et mildere Lys. Efter Fortællingen maa man nemlig tro, at Skylden i alt væsentligt ligger paa hans Side, men af og til falder der dog Bemærkninger, som tyder paa, at ogsaa Germanicus har haft sin Del. Jeg tænker dermed ikke saa meget paa den ganske vist noget mærkelige Indrømmelse, vi faar i II, 57, og som passer saa lidt med den øvrige Tone, at Germanicus's Venner fremsatte løgnagtige Beskyldninger mod Piso. Derimod synes det mere besynderligt, at Germanicus ligefrem foretager Dispositioner af Betydning for at krænke Piso (II, 58), ligesom det ogsaa indrømmes, at Befolkningen i Syrien var delt i to Lejre, efter som de holdt med Germanicus eller Piso (II, 73); endvidere tager det sig ogsaa underligt ud, at vi ofte hører om, at Piso retter Bebrejdelser mod Germanicus (f. Eks. II, 69), men aldrig noget nærmere om, hvorpaa de ere gaaede ud, i det højeste kun almindelige Antydninger om *luxus et superbia* (II, 78), medens vi derimod omvendt faar nok at vide om Pisos Fejl i alle Enkeltheder. Endelig indeholder Beretningen ogsaa en Uklarhed i et ikke uvæsentligt Punkt, nemlig i Spørgsmaalet om, hvorfor Piso forlod Provinsen. Først hedder det, at han selv som Følge af Germanicus's *contumeliae* bestemmer sig til at rejse (II, 69), men kun en Tid holdes tilbage ved dennes Sygdom; da han saa faar et Brev fra ham, hvori han *amicitiam ei renuntiabat* (c. 70), rejser han for Alvor. Er det virkelig gaaet saaledes til, taler det afgjort til Fordel for Piso, dels fordi det viser, at det ikke kan have været ren og bar Lyst til at chikanere, der har ledet ham, naar han af egen Drift tør bestemme sig til at forlade en Provins, Kejseren har sat ham over, dels stiller det ogsaa hans senere Forsøg paa at vende tilbage i et betydelig mildere Lys. Men Tacitus siger da ogsaa, at mange fortalte, at det var Germanicus, som havde befalet ham at

forlade Provinsen (c. 70), og i det følgende lader han, besynderligt nok, Personerne stadig tale under denne Forudsætning (76; 78; 80).

Alt dette er imidlertid af mindre Betydning. At vi lærer selve Begivenhederne at kende i Hovedtrækkene, er der aldeles ingen Grund til at betvivle. Disse ere imidlertid ret jævne, egner sig ingenlunde til at sætte Fantasien i nogen særlig levende Bevægelse. Tacitus kunde derfor i høj Grad have ønsket, at det havde været Tiber, der stod bag ved det hele, at det var ham, som havde arrangeret Fjendskabet imellem dem, fremfor alt, at Piso virkelig havde dræbt Germanicus og havde gjort det paa Tibers Tilskyndelse. Han kan dog ikke have fundet en eneste Kendsgerning, som kunde tale for denne Opfattelse, og der bliver da intet andet tilbage for ham end at bøde paa denne Mangel ved en hel Kæde af mere eller mindre behændige Antydninger.

Det begynder meget forsigtigt i II, 43: *Credidere quidam data et a Tiberio occulta mandata;* senere hedder det om Pisos egenmægtige Optræden: *Haud invito imperatore ea fieri occultus rumor incedebat* (c. 55). Derefter fortælles da Begivenhederne, som ovenfor refereret, foreløbig uden iblandede Insinuationer, lige til Germanicus's Sygdom. Her berettes, ganske vist uden Reservation, at man i Germanicus's Hus fandt Rester af Menneskelegemer, Forbandelsesformularer med Germanicus's Navn indridsede paa Blytavler og andre Tryllemidler, hvormed man troede at kunne volde et Menneskes Død (c. 69). Efter Datidens Forestillinger vilde dette være et overordentlig graverende Indicium mod Piso, men da det ikke synes at have spillet nogen Rolle under Retsforhandlingerne, hvor Anklagernes egen Paastand gaar ud paa, at Piso har kommet Gift i Germanicus's Mad ved hans eget Bord, noget, selv Tacitus erklærer for *absurdum* (III, 14), kan man trøstigt gaa ud fra, at han paa hint Sted har glemt et *ferebant* el. lign. Det er først i Germanicus's Afskedstale, der selvfølgelig er forfattet af Tacitus, Beskyldningen kommer frem, idet han siger, at han er *interceptus scelere Pisonis et Plancinae* (II, 71), og i dens Slutning rettes endelig Pilen mod Tiber forsigtigt og behændigt: *Fingentibus scelesta mandata aut non credent homines, aut non ignoscent.* Umiddelbart før Germanicus's Død, „tror man“ ogsaa,

at han i en hemmelig Samtale med Agrippina har advaret hende mod Tiber. Fra nu af, efter Germanicus's Død, lader Tacitus sine Personer tale, som om Pisos Forbrydelse og Tibers Medviden var en given Sag. *Est tibi favor Caesaris, sed in occulto*, siger en af Pisos Venner til ham (II, 77), og da Efterretningen om Germanicus's Sygdom kommer til Rom, lader han Mængden udbryde i Klager: *Ideo nimirum in extremas terras relegatum, ideo Pisoni permissam provinciam; hoc egisse secretos Augustae cum Plancina sermones. Vera prorsus de Druso seniores locutos: displicere regnantibus civilia filiorum ingenia, neque ob aliud interceptos, quam quia populum Romanum aequo jure complecti reddita libertate agitaveirnt* (II, 82). Ved disse Ord faar Tacitus da endelig givet sine Følelser Luft, og han nægter sig, som man ser, ikke noget, idet han endog faar Lejlighed til at beskylde August eller Livia for at have dræbt selve Drusus. — Nu følger Fortællingen om Agrippinas Tilbagekomst til Rom og om Retssagen i Anledning af Germanicus's Død, og her, hvor Beretningerne kan hvile paa saa uomstødelige Kilder som *Acta diurna* og *senatus*, bliver det en vanskelig Opgave for Tacitus at holde sig til hine og samtidig hævde sin personlige Opfattelse. Han fortæller os, at „alle vidste“, at Tiber kun med Nød og næppe kunde skjule sin Glæde over Germanicus's Død (III, 2). Dette passer ikke med, at mange mødte ved Agrippinas Modtagelse *officium in principem rati* (III, 1), men navnlig ikke med hele Tibers Optræden ved den Lejlighed, f. Eks., at han begrænser Senatets Æresbevisninger mod Germanicus (II, 83) og ved et offentligt Edikt paaminder om at holde Maade med Sorgen (III, 6); thi saaledes handler dog ikke den, der vil skjule sin Glæde. Særlig har det generet Tacitus, at Tiber ikke selv møder ved Agrippinas Ankomst (c. 3), og han kan kun motivere det ved hans Frygt for, at man af hans Miner skulde kunne se, at hans Sorg var hyklet. Denne Insinuation er særlig dristig, for det første fordi han et andet Sted (IV, 71) siger, at der ikke var nogen af sine Evner, Tiber havde saa megen Tillid til som sin Forstillelseskunst; for det andet fordi Tacitus tidligere har vist, at han kendte en anden Grund, som her netop var særlig nærliggende, nemlig Tibers *tædium coetus*, og endelig fordi han lige

efter maa berette med *Acta diurna* som Kilde, at heller ikke Antonia, Germanicus's Moder, var til Stede for at modtage sin Søns Aske. Dette sidste kommer Tacitus over ved at formode *(facilius crediderim)*, at Tiber har holdt hende tilbage, for at hans egen Sorg ikke skulde komme til at træde i Skygge.

Under selve Retsforhandlingen opgiver Tacitus næsten helt sine Anstrengelser. Kendsgerningerne har her været ham for overvældende, og han giver sig sine gode Kilder helt i Vold, lader Tiber optræde værdigt og upartisk, mindst af alt som den, der vil tage Afstand fra Piso og hykle Had til ham. Ikke desto mindre faar han dog indskudt en Antydning af, at hans *temperamentum* var *meditatum* (III, 12) og at hans Sorg over Pisos Selvmord hyklet (c. 16). Og han har endelig følt en stærk Trang til dog at reagere noget mod Retsforhandlingens Kendsgerninger, og det gør han dels ved at dadle Plancinas Frikendelse *(imago cognitionis*, c. 17.), som om den alene var en Følge af Livias Forbønner, skønt Plancina jo dog ikke kan have haft Del i Angrebet paa Provinsen, — men navnlig ved at antyde, at der kan have eksisteret en anden Kilde, som, hvis man havde kendt den, vilde have givet Retssagen et helt andet Udfald. Tacitus's Beretning herom er saa karakteristisk, at jeg vil anføre den helt (III, 16): *Audire me memini ex senioribus visum saepius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos ejus dictitavisse, litteras Tiberii et mandata in Germanicum contineri, ac destinatum promere apud patres principemque arguere, ni elusus a Sejano per vana promissa foret; nec illum sponte extinctum, verum inmisso percussore.* Piso skal altsaa have været i Besiddelse af endog skriftlige Instruktioner fra Tiber, men være bleven forhindret fra at redde sig ved deres Hjælp, fordi han forinden blev myrdet paa Tibers Foranstaltning. At Tacitus selv har følt, hvor svag den Støtte er, han her har grebet efter, fremgaar af hans egne Ord: *Quorum neutrum adseveraverim; neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventam duraverunt.* Snarest maa man undre sig over, at han overhovedet har villet anføre det, da han selv lige efter slaar det fuldstændig til Jorden ved at meddele os det Afskedsbrev, Piso skrev til Tiber inden sin Død, saa at han altsaa selv har

maattet betragte det som et historisk Faktum, at Piso ikke er bleven myrdet, men har dræbt sig selv. Den hele Beretning slutter Tacitus med disse Ord: *Is finis fuit ulciscenda morte Germanici* (III, 19); — saaledes opnaar han, at de retoriske Antydninger beholder det sidste Ord, trods alt, hvad han selv har berettet.

Ved lutter dubitative Antydninger og dulgt Mistænkeliggørelse, ved stadig at lade Læseren ane Tyranbilledet i Begivenhedernes Baggrund opnaar han at forvandle disse i al deres Jævnhed til en Art spændende Roman og at gøre Tiber til en fejg og lumsk Morder.

Den anden af de omtalte Karakterer er Germanicus, for hvem Tacitus, som bekendt, har følt særlig varmt: han staar som Frihedens Repræsentant under et tyrannisk Regimente. Han skildres som en tapper Krigshelt, men tillige som mild mod Venner og Fjender, sagtmodig, beskeden og maadeholden, og der er ingen Grund til at tvivle om, at dette Billede i det væsentlige er korrekt. Kun hvad hans Mildhed angaar, maa man have Lov til at nære nogen Tvivl, med Henblik, ikke alene til hans Optræden overfor Piso, men navnlig til hans Krigsførelsesmetode mod Germanerne; selv med hine Tiders Forestillinger for Øje kan den næppe frikendes for Voldsomhed og Haardhed. Dette hænger sammen med en anden Svaghed hos ham, nemlig Mangel paa politisk Fremsynethed og Klogskab, — sikkert ogsaa det, der har forvoldt hans Tilbagekaldelse fra Germanien. Hans Optræden her kender vi kun gennem Tacitus's Skildringer; naar vi da alligevel faar et saa tiltalende Billede af ham, ligger det i de retoriske Understregninger, denne benytter til at hæve sin Helt; saaledes fortaber han sig i Beundring over Germanicus's *mansuetudo*, fordi han sender Piso nogle Skibe til Hjælp, da denne er i Havsnød, i Stedet for rolig at se paa sin Uvens Undergang, og det endda paa en Tid, da der kun var meget ringe Grund til Misstemning imellem dem (II, 55), eller naar han atter og atter fremhæver den store Folkeyndest, Germanicus nyder, skønt det sikkert her ofte er sine egne Følelser, han lægger Masserne i Munden. Men til den mere direkte Skildring af Germanicus benytter Tacitus et specielt retorisk Middel, nemlig hans berømte Taler til de

germaniske Legioner. Selvfølgelig er det Tacitus selv, der har forfattet dem, men derfor kan det Billede, de giver os af Germanicus's Loyalitet og Maadehold, jo godt være korrekt, og vi har, som sagt, i det hele ingen Grund til at tvivle derom. Dog har Forholdet mellem ham og Soldaterne sikkert ikke været saa hjærteligt og rørende, som Tacitus vil give os Indtryk af. Den Spydighed, hvormed nogle optager hans patetiske Trusel om at dræbe sig selv, tyder i alt Fald i en anden Retning (I, 35), men værre er det, at hele den rørende Skildring i c. 40—44 faktisk er forvansket af Tacitus for at lade Germanicus fremtræde i saa meget skønnere Belysning. Han skildrer her, hvorledes denne i sin Fortvivlelse over ikke at kunne magte Oprøret beslutter at sende Agrippina og den lille Caligula i Sikkerhed til Trevirernes Land. Ved Synet af det bortdragende Tog gribes Soldaterne af Anger og Skamfuldhed og bønfalder ham om at kalde sin Hustru og Caligula tilbage; de falder da til Føje og forlanger at føres imod Fjenden. Sagen er dog gaaet ganske anderledes til, som Froitzheim[1]) og andre har paavist: Dio Cassius's Beretning, at Agrippina og Caligula tværtimod bleve tagne til Fange af Soldaterne, og at disse først paa Germanicus's indstændige Bønner slap den frugtsommelige Agrippina, men ikke Caligula fri, og at det omvendt var Germanicus, som sendte dem mod Fjenden, er absolut mere troværdig. Dermed taber ogsaa den smukke Tale, Germanicus holder til sine *improvidi amici* i den Anledning, sit Grundlag. Det hele viser os dog mere Retorens Tilbøjelighed til at forstærke end egentlig til at forvanske den sande Belysning.

Dette gælder derimod ikke Skildringen af Agrippina. Det er ikke noget tiltalende Billede, man faar af hende, saa længe man holder sig til, hvad Tacitus direkte fortæller om hende, og til de Ord, hvormed han hist og her karakteriserer hende. Han taler om hendes *feroeia* (II, 72), betegner hende som *pervicax irae* (IV, 53), *violenta et nescia tolerandi* (III, 1); efter Germanicus's Død tørster hun kun efter Hævn over de formentlige Mordere, og hun lever derefter i Rom *semper atrox* (IV, 52), *aequi impatiens, dominandi avida*

---

[1]) Froitzheim: De Taciti fontibus in libro I annalium. Bonnae 1873.

(VI, 25), herskesyg og mistænksom. Hun glæder sig ved Drusus's Død, og hun beskylder Tiber for at ville forgive hende, noget, selv Tacitus ikke har troet paa (IV, 54). At hun selv har været ærlig og kysk (IV, 12; VI, 25), er vistnok hævet over al Tvivl; men det er rigtignok en meget uheldig Veninde, hun har i Claudia Pulchra. Naar man trods alt dette gennem Tacitus's Skildring har faaet Indtrykket af Agrippina som en af de ædleste Kvindeskikkelser i Oldtiden, da ligger det i den Fantasibelysning, han med sin retoriske Kunst har formaaet at stille hende i. Det er her ikke, som ved Germanicus, patetiske Taler, han lader os høre, ikke, som ved Tiberskildringen, Tanker, han tvinger os til at tænke. Han nøjes med saa at sige at tegne Skikkelsen og ledsage den med et Akkompagnement af lyriske Følelsesudbrud. — Da Germanicus under Soldateroprøret ønsker, hun skal drage bort, afslaar hun det først, men giver tilsidst efter. Tacitus udbryder da: *Incedebat muliebre et miserabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum sinu filium gerens, lamentantes circum amicorum conjuges, quae simul trahebantur; nec minus tristes, qui manebant* (I, 40). Dette Billede af den stolte Kvinde, der rolig vandrer frem, ledsaget af Mængdens Medfølelse, har tiltalt Tacitus i den Grad, at han atter og atter gentager det, hvor Agrippina omtales, og hvor Situationen tillader det. At Udmalingen skyldes ham selv, kan næppe betvivles; paa det anførte Sted lader han saaledes den højtfrugtsommelige Kvinde bære Caligula, som var over to Aar gammel, ved Brystet.

Da Agrippina efter Germanicus's Død stiger om Bord for at sejle til Rom, møder det samme Billede os, kun at det her er Germanicus's Urne, hun bærer ved Brystet: *Ascendit classem miserantibus cunctis, quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter venerantes gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia sui et infelici fecunditate fortunae totiens obnoxia* (II, 75). — Da hun derefter lander i Brundisium, skildrer han hende paa følgende Maade efter først at have givet en livfuld Udmaling af de ventendes Stemning: *Postquam duobus cum liberis, feralem urnam tenens, egressa navi defixit oculos, idem omnium gemitus; neque discerneres proximos alienos, virorum feminarumve planctus,*

nisi quod comitatum Agrippinae longo maerore fessum obvii et recentes in dolore anteibant (III, 1). Hvor smukt dette er tegnet, kan det dog næppe nægtes, at det er altfor egnet til at dække over den historiske Sandhed, til at blænde Læserens Syn og gøre ham mere modtagelig for den Harme, Tacitus selv føler over hendes senere Forvisning. Det synes tydeligt, at Forestillingen om Germanicus's lidenskabelige og herskesyge Hustru hos ham er bleven absorberet af den antike Oldtids Kvindeideal, den stolte, trodsige Antigonetype. Han udtaler for saa vidt selv dette, som han lader Mængden kalde hende *unicum antiquitatis specimen* (III, 4). Og dette Indtryk forstærkes ikke lidt, naar vi ser ham ogsaa iklæde andre Kvinder denne Skikkelse, hvor Situationen kan opfordre dertil. Saaledes skildrer han Thusnelda med følgende Ord: *Neque victa in lacrimas neque voce supplex, compressis intra sinum manibus gravidum uterum intuens* (I, 57).

Saaledes viser Tacitus sig da overalt snarere som den blændende Retor end som den objektive Historiker.

II. Suetonius.

Suetons Værk er udgivet i Aaret 120, altsaa ganske faa Aar efter, at Tacitus's Annaler saa Lyset. Dets Behandling af Tibers Regeringsperiode er betydelig mere kortfattet og sammentrængt end disses, ligesom ogsaa dets Indhold er rent biografisk, saa at hele Fremstillingen samler sig om Tibers Person; alt hvad der vedrører Krige og Forhold til fremmede Stater, er derfor udeladt. Hans Formaal er at give os Tibers Karakter med dens gode og slette Sider, men nogen dybere Interesse for det, han fortæller, har han aabenbart ikke haft, idet han iler fra det ene til det andet, kun af og til dvælende ved en Anekdote, som egner sig til at krydre Fremstillingen og belyse formentlige Sider i Tibers Personlighed. Nogen virkelig psykologisk Analyse er der da heller ikke Tale om.

Fortællingen er ordnet saaledes, at han efter at have fortalt os om Tibers Liv før Regeringstiltrædelsen først giver os en Skildring af hans gode, dernæst af hans slette Sider og ender med et Billede af hans ydre Person; tilsidst fortælles om hans Død og Stemningerne ved den.

Sueton skildrer os da, hvorledes Tiber hykler Sorg over Augusts Død og Ulyst til at overtage Regeringen, og hvorledes han frygter de forskellige Farer, som i Begyndelsen truer ham. Men da disse ere forsvundne, lader han ham vise sig som en beskeden, maadeholden, overfor Senatet næsten overdreven hensynsfuld Regent, der i stort og smaat bøjer sig for de lovlige Myndigheder. Efterhaanden lader Tiber dog Herskeren komme mere til Syne, men i den første Tid kun til det gode, idet han lægger Baand paa Dommernes Uretfærdighed og søger at standse Borgernes Udskejelser, deres Luksus og Usædelighed. Da Tiber imidlertid tilsidst har taget Ophold paa Kapri, ophører al hans Interesse for de offentlige Anliggender, og her kommer nu alle hans *vitia* for Dagens Lys: hans Drikfældighed, Fraadseri og skamløse Vellyst, hans nærige Havesyge, der med Tiden udvikler sig til vild Rovbegærlighed, hans hadefulde Grusomhed, for hvilken alle hans nærmeste falder som Ofre, og som giver sig Udslag i de vanvittigste Handlinger.

At det Menneske, Sueton her præsenterer os, et Menneske, der udmærker sig lige saa meget ved sin nøjsomme Tarvelighed som ved sit glubske Fraadseri, ved sin beskedne Hensynsfuldhed som ved sin hovmodige *arrogantia*, ved sin humane Retfærdighedsfølelse som ved sin grumme Forfølgelseslyst, — at dette Menneske i Virkeligheden er to og ikke eet, vil man snart opdage. Ganske vist søger Sueton at gøre et helt Væsen ud af disse Modsigelser, idet han antyder, at der er foregaaet et Omslag til det værre hos ham, f. Eks. foranlediget ved Angivelsen om Drusus's Dødsmaade (c. 62). Modsigelsen er dog saa kras, at den ikke paa en nogenlunde psykologisk forstaaelig Maade lader sig forklare som Følge af en „Udvikling“. Men desuden viser Suetons egen Skildring tilstrækkelig, at hele denne Tale om et Omslag hviler paa en ren Fiktion. Han fortæller os nemlig selv, at, allerede da Tiber var Dreng, havde hans

Lærer kaldt ham πηλὸν αἵματι πεφυραμένον (c. 57); fremdeles at Soldaterne i hans Ungdom havde fordrejet hans Navn til Biberius Caldius Mero *propter nimiam vini aviditatem* (c. 42). Dette er tillige for saa vidt interessant, som det giver en Antydning af, at Sueton her baserer en Del af sin Karakteristik paa en slet og ret Soldatervits. Endelig fortæller han os af og til Handlinger af Tiber, der maa være foregaaede lige i Begyndelsen af hans Regering og dog viser os en ligefrem blodtørstig Grusomhed, som da han lader en *scurra* henrette, fordi han paa en vittig Maade klager over, at Løfterne i Augusts Testamente endnu ikke ere opfyldte (c. 57). Han lader endvidere Tiber gennemføre Majestætsloven *atrocissime* paa en Tid, da han andet Steds har karakteriseret ham som *firmus et patiens adversus convicia malosque rumores et famosa de se ac suis carmina* (c. 28). Til Overflod kan endnu anføres, at han omvendt ogsaa omtaler højmodige Handlinger fra Tibers senere Aar, saaledes hans Gavmildhed efter Ildebranden i Rom Aar 27 og hans Hjælpsomhed under Pengekrisen i Aar 33. — Han har da naturligvis selv følt, at hin Forklaring paa Modsigelserne lod meget tilbage at ønske. Paa et enkelt Sted, hvor han fortæller, at Tiber tilbragte een Nat og to Dage med uafbrudt at svire sammen med nogle gode Venner, tilføjer han da ogsaa *in ipsa publicorum morum correctione* (c. 42) og antyder dermed en anden Forklaring, nemlig at Tibers gode Handlinger kun maa opfattes som hyklede, og denne Opfattelse kommer andre Steder helt direkte frem. Saaledes tilføjer han paa det Sted, hvor han omtaler hans *vitia* paa Kapri, Ordene *male diu dissimulata,* saa at vi vel skal tænke os, at alt det smukke, han hidtil har fortalt om ham, har været baseret paa lutter Hykleri. Denne Forklaring lider imidlertid af samme Fejl: han har ikke været i Stand til at gennemføre den. En Beskyldning for Hykleri har altid det kaptiøse ved sig, at den vanskelig lader sig gendrive. Men skal den i et Tilfælde som dette, hvor det gælder om at udjævne en skærende Modsigelse, have noget paa sig, maa den ogsaa være gennemfort saaledes, at vi ser, at overalt, hvor et smukt Træk i vedkommendes Karakter gør sig gældende, maa det ikke alene i alt Fald kunne opfattes som hyklet, men vi maa endog forstaa, hvor-

for der hykles. Mod begge disse Fordringer synder Sueton imidlertid atter og atter. Naar han saaledes i c. 7 fortæller om Tibers rørende Trofasthed mod sin første Hustru, hvem August havde tvunget ham til at skille sig fra, og at han allerede forinden Brylluppet med Julia afskyede dennes Usædelighed, da er Muligheden for Hykleri, ogsaa efter Suetons Mening, her udelukket. Hans Levevis paa Rhodos, hvor han jo ligesom paa Kapri var *remotus oculis civitatis*, og Hykleri for saa vidt til ingen Nytte, betegner Sueton selv som *admodum civile* (c. 11). Naar han endvidere fortæller i c. 27, at han hadede alt Smigreri, kan dette ganske vist være hyklet, men Sueton giver dog ingen Antydning af, at han har opfattet det saaledes, men anfører tværtimod en Mængde Eksempler paa, hvor levende hin Følelse var hos ham. Det samme gælder de mange Retfærdighedshandlinger, Sueton anfører i cc. 33, 35 og 37: de kan selvfølgelig tænkes udførte af Lyst til at vinde Folkegunst; men dette bliver yderlig usandsynligt, naar Sueton giver os det ene Eksempel efter det andet paa, i hvor høj en Grad han netop ringeagtede denne, idet han f. Eks. endog indskrænker de offentlige Lege og Gladiatorernes Antal, ligesom han aldrig selv foranstaltede Skuespil eller plejede at møde ved dem, andre lod give (c. 47). Naar Sueton endvidere fortæller, at Tiber ikke tog sig sin Søn Drusus's Død nær (c. 52), beviser dette ved, at han ikke i den Anledning afbrød sine offentlige Forretninger, og begrunder det i Sønnens *vita fluxior et remissior*, beror dette ganske vist paa en haandgribelig Misforstaaelse, men set fra Suetons Standpunkt, vidner det kun meget lidt om nogen Trang til ved Hykleri at vinde Folkegunst. Og endelig vidner de mange lave Handlinger. Sueton opregner i c. 52—62, af hvilke flere skal være udførte i Rom, mens hans *vitia* altsaa endnu vare *dissimulata*, om en saadan Raahed og Frækhed, at det bliver ligefrem absurd at tænke sig det samme Menneske leve i en lang Række Aar i et saa gennemfort Hykleri af Bravhed og Beskedenhed. Selve denne Beskyldning er da ogsaa kun fremsat i en enkelt Paastand i c. 57: *Favorem hominum moderationis simulatione captabat* og kun søgt udtrykkelig paavist i et enkelt Eksempel, nemlig da han i c. 24 afslaar

at overtage Regeringen *impudentissimo mimo* og senere i samme Sag *valetudinem simulavit.* Det bliver da særlig uheldigt for Suetons Standpunkt her, at han selv, saa at sige i samme Aandedræt (c. 25), nævner en ganske anden Grund til hans Vægring, og det endda en, som synes at udelukke Tanken om Hykleri, idet han siger: *Cunctandi causa erat metus undique imminentium discriminum.*

Der behøves da formentlig ikke mere til Paavisning af, at Suetons Forsøg paa at mediere mellem de Modsigelser, hans Karakteristik af Tiber giver os, hvis vi da overhovedet tør tale om et saadant, er meget løst eller rettere uholdbart. Det bliver da af Betydning at undersøge, hvorledes Sueton er naaet til disse Tanker om Omslaget og Hykleriet. At han skulde være kommet til dem ad egne Veje, er ikke meget sandsynligt, da han i det hele røber ringe Sans for Konstruktioner; det er netop det, som trods alt giver hans Beretninger Betydning som historisk Kilde, at de gennemgaaende ere fri saavel for retorisk som for personlig Tendens; det vil da ogsaa af det foregaaende være tydeligt, at hine Forestillinger umulig kan have været levende hos ham under de enkelte Fortællinger. Dertil kommer som væsentligt Moment, at vi træffer ganske lignende Tanker hos den Forfatter, der, af hvad der er os overleveret, er den eneste, Sueton kan have benyttet som Kilde, nemlig hos Tacitus.

Det er nu den almindelige Antagelse, at de to Forfatteres Beretninger ere ganske uafhængige af hverandre, og den Omstændighed, at Sueton har skrevet saa faa Aar efter Tacitus, gør det ogsaa mere end sandsynligt, at han ikke har benyttet hans Værk som Kilde. Dette bekræftes ganske ved, at den allerstorste Del af hans Fortællinger slet ikke findes hos Tacitus. Der kan da i det hojeste blive Tale om, at det, de har tilfælles, enten er gaaet over fra Tacitus til Sueton eller mulig øst af samme Kilde.

Som Eksempel herpaa kan nævnes, hvad de begge beretter om Agrippinas Forhold til Tiber. Hos Sueton findes det samlet i c. 53, medens Tacitus vel beretter os det samme i alle Hovedpunkterne, men rigtignok spredt paa flere forskellige Steder (IV, 52—53; 67. VI, 25). Allerede denne Omstændighed

gør det usandsynligt, at Sueton skulde have benyttet ham som Kilde; dette kunde dog forklares ved, at Suetons Skrift har en biografisk, Tacitus's en annalistisk Form. Men der findes i selve Fortællingerne Uoverensstemmelser, som ere talende nok. Sueton ved saaledes intet om, at Tiber skulde have berøvet hende Livet. Dette fremstiller Tacitus ganske vist som sin egen Formodning, men Sueton vilde sikkert have optaget denne Tanke med Taknemmelighed, hvis han overhovedet havde kendt den; det vilde passe fortrinligt ind i, hvad han fortæller i det foregaaende og det efterfølgende Kapitel. — Endnu mere overbevisende er det, at han giver et Citat af et græsk Vers i latinsk Oversættelse, hvor Tacitus kun hentyder til et saadant. Og endelig kommer han med en Ytring, som tilfulde viser, at han ikke alene ikke kan have kendt Tacitus's Beretning, men ikke heller den Kilde, som denne paa vedkommende Sted selv henviser til. Efter at have fortalt om et Sammenstød mellem Agrippina og Tiber siger Sueton nemlig: *Nec ullo mox sermone dignatus est.* Tacitus, som fortæller samme Begivenhed, har ikke denne Tilføjelse og har heller ikke kunnet have den; thi han beretter umiddelbart efter om et Besøg, Tiber senere aflagde hende, og han tilføjer: *Id ego, a scriptoribus annalium non traditum, repperi in commentariis Agrippinae filiae* (IV, 53). Sueton synes da heller ikke at have kendt og benyttet disse.

Det vilde dog være overilet heraf at slutte, at de overhovedet ikke har haft fælles Kilde, selv om det kun bliver en ringe Del af Suetons Biografi, hvor der kan være Tale om det. Ja det lader sig endog paavise, at der er Fortællinger, hvor de maa have haft det. Saaledes hvad de beretter om Drabet paa Agrippa Postumus.

Her findes ganske vist en meget væsentlig Uoverensstemmelse, idet Sueton, i Modsætning til Tacitus, ikke giver Tiber Skylden for dette Drab, men i det højeste tænker sig Muligheden af, at han ikke har været uvidende om det: det er paabudt i en Skrivelse, August har efterladt sig, eller som Livia har udstedt i hans Navn *conscio Tiberio an ignaro.* Desuden lader Tacitus det være en Centurion, Sueton en Tribun, som udfører Drabet. I hvad der følger efter, stemmer de imidler-

tid helt overens, og der er endog det mærkelige, at de i Fortællingen anvender næsten samme Ord:

Tac. I, 6.	Suet. c. 22.
nuntianti centurioni, factum esse, quod imperasset, neque imperasse sese et rationem facti reddendam apud senatum respondit.	*renuntianti tribuno, factum esse, quod imperasset, neque imperasse se et redditurum eum senatui rationem respondit.*

Overensstemmelsen er her saa øjensynlig, at kun eet af to er muligt: enten har Sueton skrevet ud af Tacitus's Værk, eller de har begge haft samme Kilde for sig og paa dette Sted afskrevet denne. Det første er imidlertid udelukket ved den omtalte Forskel i det foregaaende. En nærmere Sammenligning viser da ogsaa, ikke alene, at Kilden har været fælles, men endog, at det er Sueton, som følger den, medens Tacitus er gaaet sine egne Veje. Han har nemlig tydelig nok haft den Beretning for sig, Sueton giver os, men paa sin sædvanlige tendentiøse Maade betegner han denne Skildring som et hyklerisk Paafund af Tiber: *patris jussa simulabat;* selve Fortællingen om, at det er Tiber (og Livia), som har givet Ordren til Drabet, indleder han med Ordene *propius vero* og lader derved ingen Tvivl tilbage om, at dette beror paa hans egen Konstruktion. Suetons Fortælling er derimod direkte og troværdig; at han skulde have følt nogen særlig Trang til at stille Tibers Fremfærd i en mildere Belysning, vil ingen mistænke ham for. Stedet giver saaledes et interessant Bidrag til Sammenligning mellem de to Skribenters Kildebehandling, særlig til yderligere Belysning af Tacitus's. Med nogenlunde Sikkerhed kan vi ogsaa slutte, at det ikke er en tilfældig Fejltagelse, at Tribunen hos ham er bleven til en Centurion: det gjaldt om at give Handlingen en saa odiøs og raa Karakter som muligt, og dette Indtryk forhøjes end mere ved, at han lader Agrippa kæmpe om Livet med sin Morder.

Herefter kan vi da gaa ud fra, at, hvor vi andet Steds træffer videregaaende Overensstemmelse i Ordvalg mellem de to Forfatteres Beretninger, skyldes denne den fælles Kilde,

selv om Indholdet ikke taler imod, at Sueton paa vedkommende Sted kan have afskrevet Tacitus's Fremstilling. Et enkelt saadant er jeg endnu i Stand til at paavise. At Tiber afslaar at foretage nogen Forandring med Hensyn til Majestætslovens Anvendelse, beretter de nemlig saaledes:

Tac. I. 72.	Suet. c. 58.
Consultante ... prætore, an judicia majestatis redderentur, exercendas leges esse respondit.	*Consulente prætore, an judicia majestatis cogi juberet, exercendas esse leges respondit.*

Giver de to Forfatteres forskellige Beretninger om Agrippa Postumus's Død os Bevis for, at Kilden har været fælles, trods Divergensen, og at denne skyldes Tacitus's friere Behandling, er man berettiget til ogsaa andet Steds, hvor Divergensen er endnu større, at søge samme Aarsag og ligeledes der at ane en fælles Kilde. Vi saa, at det var en blot Formodning af Tacitus, der gjorde Tiber saavel til Agrippinas som til Agrippas Morder. Med Hensyn til Julia udtaler Tacitus sig derimod ikke dubitativt. Han fortæller nemlig kortelig, at Tiber samme Aar, han overtog Regeringen, dræbte hende *inopia ac tabe longa* (I, 53). Sueton er imidlertid her mere udførlig, idet han siger, at Tiber gjorde hendes Forvisning haardere, og tilføjer: *peculio concesso a patre præbitisque annuis fraudavit, per speciem publici juris, quod nihil de his Augustus testamento cavisset* (c. 50). At Tiber skulde have ladet hende dræbe, siger han derimod intet om. Der er dog i Virkeligheden ingen Grund til deraf at slutte til forskellige Kilder. Ganske vist kan man betragte det som givet, at Sueton ikke vilde have fortiet Drabet, hvis han havde fundet det, men paa den anden Side lyder Tacitus's Beretning saa mistænkelig, at det ligger meget nær at formode, at han ligesom ved Fortællingen om Agrippa har konstrueret Drabet ud af den Beretning, vi finder hos Sueton. Hans Udtryk viser tydeligt, at han ikke kan have vidst noget sikkert om Sagen; dertil kommer, at denne *tabes* ikke kan have været saa meget lang, som han siger, siden Julia dør inden Udgangen af det Aar, i hvis ottende Maaned Tiber overtog Regeringen. Suetons Fortælling lyder derimod

i sig selv troværdig nok, om end den Benyttelse, han gør af den, sikkert hviler paa en Misforstaaelse, hvad jeg senere skal søge at vise.

Kommer Tacitus's Troværdighed saaledes til at lide et Skaar ved en for fri Kildebehandling, idet han giver os sine Formodninger og Ønsker som Kendsgerninger, er paa den anden Side dog heller ikke Suetons Benyttelse af sine Kilder — foreløbig ser jeg bort fra, hvorledes disse har været — hævet over Kritik, om end denne bliver af en anden Art. — Naar han saaledes fortæller i c. 47, at Tiber ved sin Haardhed afskrækkede fattige Senatorer fra at bede ham om Hjælp, saa er dette ikke i Modstrid med, hvad Tacitus beretter i I, 75, men naar han som Eksempel herpaa nævner Hortalus, saa gør Tacitus's meget udførlige Beretning om denne og hans Bøn til Senatet og Tiber i II, 37—38 det meget lidt sandsynligt, at Sueton her skulde have nogen modstridende Kildeberetning at støtte sig til. Det er sikkert en Unøjagtighed, som kun skyldes sjusket Kildebenyttelse. — Naar Sueton endvidere fortæller os, at det var Tiber selv, som anklagede Libo i Senatet (*in senatu coarguit*, c. 25), skønt vi af Tacitus's omhyggelige Beretning (II, 27—32) ved, at det netop ikke var ham, saa vilde det ogsaa her være ganske urimeligt at tro, at Sueton havde øst af en anden Kilde; det er aabenbart kun hans ilfærdige Kortfattethed, som er Skyld i Vildfarelsen.

Resultatet af en Sammenligning mellem de to Kildeforfattere maa da blive, at de undertiden har øst af samme, langt hyppigere dog af forskellige Kilder, og navnlig maa det betragtes som givet, at Sueton ikke kan have benyttet Tacitus's Fortælling. Dermed er da den Antagelse udelukket, som kunde synes at ligge nær, at Suetons Teorier om Omslaget i Tibers Karakter og om hans Hykleri, ved hvilke han søger at dække over Modsigelserne i sin Skildring, stammer fra Tacitus, hos hvem vi, som tidligere vist, ligeledes træffer dem. En nærmere Betragtning vil nu tillige vise, at de heller ikke godt kan stamme fra en fælles Kilde. Tacitus finder i det hele fire Omslag i Tibers Karakter, nemlig Aar 14 (Regeringstiltrædelsen), Aar 23 (Drusus's Død), Aar 29 (Livias Død) og endelig Aar 31 (Sejans Fald); Sueton kender derimod egentlig kun eet Kapitalomslag, nemlig

i Aar 27, da han er vendt tilbage til Kapri (c. 41). — Hvad Beskyldningen for Hykleri angaar, da ere de enige om at anvende den paa Tibers Vægring ved at overtage Regeringen, men forøvrig er Fremstillingen her saa forskellig, at man maa antage, at de har haft forskellige, om end ikke i det væsentlige modstridende Kilder, og i alle andre Fortællinger, hvor de anfører Eksempler paa denne Side i hans Karakter, gaar de hver sine Veje, idet Sueton ikke kender dem, Tacitus anfører, og omvendt. Af særlig Betydning bliver det, at vi flere Gange træffer samme Begivenhed fortalt hos dem saaledes, at den ene lader Tiber handle i god Tro, den anden giver det som Hykleri. Som Eksempel kan anføres Historien om, hvorledes Agrippina, da Tiber engang ved sit Bord byder hende et Æble, afslaar at tage imod det, af Frygt for, at det er forgiftet. Tacitus fortæller, at Tiber, som er bleven opmærksom paa, at hun intet vil spise, rækker hende Æblet, *quo acrius experiretur;* da hun saa rækker det til en Slave, vender han sig til Livia med nogle vrede Ord om, at Agrippina tror, han vil forgive hende (IV, 54). At dette skulde være Hykleri, kan Tacitus da ikke godt have ment. Sueton derimod siger efter meget kort at have berettet, hvad der foregik: han undlod for Fremtiden at indbyde hende, *simulans veneni se crimine accersi* (c. 53), en Bemærkning, der maa stamme fra ham selv og er fuldstændig tankeløs; det Udtryk, han har anvendt om det passerede: *gustare non ausam* viser nemlig, at hans Kildes Opfattelse i alt Fald i Hovedpunktet maa have passet med Tacitus's.

At Tacitus's Fortælling om Tibers Hykleri hviler paa Konstruktioner, har jeg tidligere søgt at godtgøre; Sammenligningen med Sueton har nu vist, at denne Antagelse er rigtig for det eneste Steds Vedkommende, hvor vi overhovedet kan benytte dennes Fremstilling til at kontrollere hans Kildebehandling, nemlig i Fortællingen om Agrippa Postumus. Den viser tillige, at Tacitus dog ikke er den første, som har fremsat denne Opfattelse af Tiber, siden vi træffer den hos en af ham uafhængig Forfatter. Men den Omstændighed, at de divergerer i alle de Beretninger, hvor de skal gøre dette Syn gældende, viser, hvor løst deres Kildegrundlag er, hvad dette Punkt an-

gaar. For Tacitus's Vedkommende bekræftes da herved den Antagelse, at han har foretaget sine psykologiske Konstruktioner paa Grundlag af en i hans Tid almindelig Opfattelse af Tibers Karakter, uden Hensyn til, at de gik stik imod, hvad han øste af sine Kilder. Sueton, som aldeles ikke røber nogen Konstruktionslyst, har derimod sikkert fundet Tiber som Hykler ogsaa i sine Kilder. Det bliver da nu et Hovedspørgsmaal, af hvad Natur disse har været. Modsigelserne hos ham ere unægtelig af en langt grovere Natur end de, vi traf hos Tacitus, og de ere tydelig nok opstaaede ved en fuldstændig ukritisk Afskriven i Flæng fra den ene og den anden. Det er i Virkeligheden, som vi saa, to ganske modsatte Tiberkarakterer, han giver os, og det er betegnende, at han paa en Maade selv holder dem ude fra hinanden, idet han giver os den ene i Sammenhæng i c. 26–40, den anden i c. 41—65. Da vi umulig kan acceptere dem begge, bliver Spørgsmaalet om, hvilken vi skal give Fortrinet som støttet paa troværdige Kilder.

I det førstnævnte Afsnit fremstilles en Række gode Foranstaltninger og lignende fra forskellige Tider i Tibers Regering, i det andet en Samling Anekdoter og formentlig karakteristiske Træk fra hans Ungdom til hans Død. En Sammenligning vil snart vise os, at det første i sin Opregnen er ligesaa tørt og sagligt, som det andet livligt og afvekslende. Taler allerede dette mere til Fordel for hint, vil en nærmere Undersøgelse af disse Anekdoter i høj Grad bekræfte dette Indtryk. En stor Mængde af dem ere nemlig af en saadan Natur, at de ved deres urimelige Karakter saa at sige ophæver sig selv. Nogle Eksempler vil gøre dette indlysende. — C. 56: Da Tiber engang spurgte en vis Xenon, der talte temmelig søgt, hvad det var for en ubehagelig Dialekt, og han havde svaret: „Den doriske“, lod han ham forvise, fordi han mente, at han hentydede til hans egen tidligere Forvisning til Rhodos; thi Rhodierne taler dorisk. — C. 60: En Fisker havde bragt Tiber en stor Mullus, mens han opholdt sig paa Kapri; forskrækket over, at Fiskeren var klatret op til ham fra den utilgængelige Side af Øen, ad en stejl og vanskelig Vej, lod Tiber hans Ansigt gennemgnide med Fisken. Da Fiskeren nu sagde, at han var glad over, at han ikke havde bragt en stor Hummer, han ogsaa

havde fanget, lod han endog hans Ansigt gennemgnide med den. — Af saadanne Historier, der henførtes til Tiber, har der aabenbart eksisteret righoldige Samlinger paa den Tid, at dømme efter dem, vi træffer hos Sueton, Dio Cassius og til Dels ogsaa i Tacitus's sjette Bog. At de har været righoldige, kan vi bl. a. ogsaa slutte af, at vi kun rent undtagelsesvis træffer den samme Historie hos forskellige Forfattere, og da altid i mere eller mindre afvigende Form. — Hvorledes det f. Eks. gik til, at Tiber fattede Tillid til Spaamanden Thrasyllos, fortæller Tacitus i 6te Bog, c. 21 saaledes: Paa Rhodos beboede Tiber et Hus, som laa paa en høj Klippe, der ragede ud over Havet. Naar han ønskede at prøve en Astrologs Paalidelighed, lod han ham ad vildsomme Gange føre op i den højestliggende Del af Huset, og viste det sig saa, at han ikke kunde bestaa Prøven, lod han ham styrte ned i Havet. Thrasyllos var nu den eneste, der bestod Prøven, idet han i Stjernerne læste den Fare, hvori hans Liv svævede. Sueton fortæller derimod Historien saaledes i c. 14: Paa en Tid, da Tiber hver Dag kunde vente Budskab fra Rom, om det blev ham tilladt at vende hjem fra Rhodos, spadserede han med Thrasyllos og opdagede et Skib nærme sig Kysten. Han satte da Thrasyllos paa Prøve, og denne erklærede, at Skibet bragte gode Efterretninger. Hvis det havde vist sig, at hans Forudsigelse var urigtig, havde Tiber bestemt at styrte ham i Havet.

Her har de to Forfattere da benyttet helt forskellige Kilder. Der er god Grund til at formode, at den Form, vi træffer hos Tacitus, er opstaaet ved en Sammensmeltning af Suetons Krønike med en anden, vi ogsaa træffer hos ham (c. 62), og som gaar ud paa, at Tiber paa Kapri havde et *locus carnificinæ*, hvorfra han lod de dømte efter mange Pinsler nedstyrte i Havet.

Vil man spørge om, hvorledes saadanne Fortællinger overhovedet ere opstaaede, da maa man erindre, at vi i Rom befinder os i Pasquillens Fødeby; Almuen dér har altid været bekendt for sin Opfindsomhed, hvor det gjaldt om at udslynge giftige Aandrigheder mod Enkeltmand. Naar imidlertid Aandrigheden i de allerfleste af disse Historier ikke synes saa overvættes stor, maa det betænkes, at man i Oldtiden, som bekendt,

i det Punkt var betydelig mere nøjsom end vi, men dernæst, at de her serveres os med et Formaal og derfor ogsaa i en Form, som er fjærn fra den oprindelige. Det er et ejendommeligt Træk hos Sydboen, Lysten til at komponere Historier, som man ikke selv tror paa og heller ikke vil have andre til at tro, men hvis Tiltrækning udelukkende bestaar i en kvik Pointe, en sindrig Antitese eller lign. I sin Karakter er denne Lyst temmelig uskadelig, saa længe den tages for, hvad den er; men begynder man først at tage disse Fantasiprodukter au sérieux, stiller man sig som den rejsende Englænder overfor en neapolitansk Droskekusk, — da er det ogsaa forbi med Uskyldigheden. Der er ingen Tvivl om, at en stor Mængde af de fade og dumme Historier, der ere os overleverede fra Oldtid og Middelalder, netop har en saadan Oprindelse: man har revet Vingerne af Sommerfuglen, og der er kun blevet et hæsligt Kryb tilbage. Netop saaledes ere aabenbart ogsaa de Anekdotsamlinger opstaaede, hvoraf Sueton har øst saa begærligt. Af Aandrigheden, der gav dem deres Værd, er ofte kun meget svage Spor tilbage, saaledes som f. Eks. i de omtalte Historier om Xenon og om Fiskeren. Andre Steder ser vi dem tydeligere, som i den tidligere nævnte Fordrejning af Tibers Navn, hvorpaa der er baseret en Beskyldning for Drikfældighed, eller i Historien om Manden, som hvisker Liget i Øret, og det vil være let at opregne flere: i c. 57 truer Tiber en Modstander, der hed Pompejus, med at gøre ham til Pompejaner (ɔ: lade ham blive dræbt som disse); i c. 61 udbryder Tiber, da han hører, at en anklaget, Carnulus, har dræbt sig selv: *Carnulus me evasit*, og da en Mand i Fængslet bad ham om hurtig Straf, svarede han: *Nondum tecum in gratiam redii.*

Naar det gælder om de fleste af disse Historier, at de med deres Pointe har mistet ikke alene deres Charme, men ogsaa deres eneste Eksistensberettigelse, saa er der en Omstændighed endnu, der ikke maa forglemmes, nemlig at de sikkert alle oprindelig ere fremsatte i smaa, satiriske Vers, som udslyngede disse Ondskabsfuldheder i tilspidset Form. Heldigvis træffer vi hos selve Sueton (c. 59) et lille Udvalg af den Art Digte. De lyder saaledes:

Asper et immitis, breviter vis omnia dicam?
Dispeream, si te mater amare potest.

Non es eques; quare? Non sunt tibi milïa centum:
Omnia si quaeras, et Rhodus exilium est.

Aurea mutasti Saturni saecula, Cæsar:
Incolumi nam te ferrea semper erunt.

Fastidit vinum, quia jam sitit iste cruorem:
Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.

Aspice Felicem (sibi, non tibi) Romule, Sullam,
Et Marium, si vis, aspice, sed reducem
Nec non Antoni civilia bella moventis
Non semel infectas aspice caede manus,
Et dic: Roma perit, regnavit sanguine multo,
Ad regnum quisquis venit ab exilio.

Det vil da kunne lønne sig at gøre et Forsøg paa her at gaa Krønikeskrivernes Vej og se, hvilket Resultat vi i Form af historiske „Kendsgerninger" kan faa af disse Vers: „Han var saa haard og grusom, at selv hans Moder følte Afsky for ham." — „Man sagde, at med hans Regering var Jærnalderen begyndt." — „Fra den Tid, han overtog Regeringen, ophørte han at drikke Vin; Blod blev nu hans eneste Drik," — osv.

For ret at vurdere, hvilken Betydning saadanne Digte har haft som historisk Kilde, maa man nu vide, at de i alt Fald til Dels ere skrevne paa en Tid, da hverken Sueton eller nogen anden vilde betegne hans Regering som grusom. Han indleder dem nemlig med følgende Ord: *Multa præterea specie gravitatis ac morum corrigendorum, sed et magis naturae optemperans, ita saeve et atrociter factitavit, ut nonnulli versiculis quoque et praesentia exprobrarent et f u t u r a denuntiarent mala,* og han tilføjer, at Tiber ikke vilde straffe den Art Angreb, fordi han

mente, de ikke vare udtalte *ex animi sententia.* Men senere, slutter han, *vera plane certaque esse ipse fecit fidem.*[1])

Vi har da i disse Digte en god Vejledning til Forstaaelse af, hvorledes Fortællingen om Tibers Blodtørst og bestialske Vellyst er bleven til, Historien om, hvorledes han først af en ren Misforstaaelse lægger en Mand, som i al Uskyldighed er kommen til Kapri, paa Pinebænken, og da han opdager sin Vildfarelse, lader ham dræbe, *ne vulgaret injuriam* (c. 62), hvorledes han piner sine Ofre ved først at lade dem fylde sig med Vin og derefter Urinblæren binde til (c. 62), — kort sagt, hvorledes han, som Sueton udtrykker det, *in omne genus crudelitatis erupit* (c. 61).

Hele denne Skildring giver Sueton os nu aabenbart i den bedste Tro; han kan trods alt, hvad han beretter, være overbevist om, at August, *princeps circumspectissimus et prudentissimus,* har fundet, at Tibers Dyder vare mere fremtrædende end hans Fejl (c. 21). Dette giver os ikke høje Forestillinger om Suetons Intelligens, ligesom han jo ogsaa har vist sig i en ualmindelig Grad ukritisk i sit Kildevalg. Til Gengæld kan vi nogenlunde trygt gaa ud fra, at han har gengivet sine Kilder redeligt, kun at hans hastfærdige Knaphed leder ham til saadanne Unøjagtigheder, som jeg ovenfor har omtalt. En anden Mangel ved hans Kildegengivelse, som vistnok ogsaa mere er begrundet i hans Lyst til at give meget i faa Ord end i Tilbøjelighed til retorisk Overdrivelse, bestaar i, at han ofte fremstiller som noget almindeligt, der hyppig gentog sig, hvad han i sine Kilder kun har fundet et enkelt Eksempel paa. Naar han saaledes for at give et levende Indtryk af Tibers Grusomhed siger: *Animadversum in quosdam ineunte anno novo* (c. 61), saa er det aabenbart en Generalisation af Historien om Titius Sabinus, som vi kender den fra Tacitus og Dio. — Naar han i c. 61 siger: *Immaturae puellae, vitiatae prius a carni-*

---

[1]) Ogsaa Tacitus omtaler, at der allerede i Tibers første Regeringsaar fremkom *carmina incertis auctoribus vulgata in saevitiam superbiamque ejus et discordem cum matre animum.* (I. 72). Han fortæller endvidere, at Kaadheden gik saa vidt, at der gik opdigtede Senatstaler, rettede mod Sejan, i Omløb (V, 4).

fice, dein strangulatae, saa har han sikkert her kun Eksemplet med Sejans Datter, som vi kender fra Tacitus, for Øje.

Suetons i det hele paalidelige Gengivelse bliver ogsaa for saa vidt af Betydning, som han aabenbart har haft Adgang til Kilder, som Tacitus næppe har kendt, i alt Fald ikke benyttet. Han giver os nemlig Brudstykker af Augusts Breve til Tiber og af dennes Taler, som bærer Paalidelighedens Præg i Modsætning til Tacitus's Gengivelser, overfor hvilke man altid med Henblik til hans store Tilbøjelighed til at lægge sine Personer selvkonstruerede Taler i Munden, maa stille sig mere eller mindre skeptisk.

Viste det sig endelig forholdsvis mindre vanskeligt hos Tacitus at sondre mellem hans Kildes Beretninger og hans egne Tilføjelser, fordi Tendensen er saa haandgribelig uden dog i nogen større Maalestok at friste ham til vidtgaaende Forvanskninger, saa er Forholdet hos Sueton det, at Grænsen mellem, hvad han har fra sine gode, hvad fra sine slette Kilder, ikke er vanskelig at drage, fordi Modsætningen her er saa iøjnefaldende.

III. Dio Cassius.

Dennes Tiberskildring er forfattet lidt over 100 Aar efter de andres. Den stemmer for saa vidt i Form overens med Tacitus's, som Begivenhederne meddeles os Aar for Aar, med Suetons i, at Interessen væsentlig er samlet om Tibers Personlighed, saa at ogsaa næsten alt, hvad der vedrører Krige og Forholdet til andre Folk, er ladt ude af Betragtning. Ogsaa hvad selve Begivenhederne i Rom angaar, giver den os betydelig mindre end Tacitus's, men er paa den anden Side vidtløftigere end Suetons, hvad der dog for en Del ligger i,

at Fremstillingen er bredere og hyppig afbrydes af moraliserende Betragtninger, ligesom han ikke sjælden, ogsaa i sine Fortællinger, gentager sig selv. Hvad Fortællingens Paalidelighed angaar, da skæmmes den ikke lidt, først ved kronologiske Unøjagtigheder, som naar han lader Drusus's Mordere til Dels straffes umiddelbart efter Gerningen (LVII, 22), skønt han selv meddeler, at Forbrydelsen først kom for Dagen otte Aar efter; dernæst ved hans Overtro, idet han meddeler os Spaadomme, Varsler og mirakuløse Begivenheder med en Naivetet, der langt overgaar Suetons, for ikke at tale om Tacitus. Saaledes varsles alene Sejans Fald hos Dio ved ikke mindre end otte forskellige τέρατα. Endelig giver han os ogsaa, hvad faktiske Forhold angaar, med samme Kritikløshed som Sueton, Historier, der trodser al Sandsynlighed, som naar han fortæller, at Tiber lader Arkelaos, der skal være bleven anklaget i Senatet paa hans Foranstaltning, slippe fri, fordi en taabelig Ytring af den anklagede vakte Latter i Senatet (LVII, 17), eller naar han lader Tiber dræbe en Arkitekt af Misundelse, fordi denne har udført et arkitektonisk Mesterværk (LVII, 21), og foretage andre mere eller mindre vanvittige Handlinger.

Til Gengæld er hans Fremstilling i Hovedsagen, i Skildringen af selve Tibers Karakter, betydelig klarere og forstaaeligere end de andres, ligesom hans Interesse i dette Punkt er langt mere bevidst. Det er i saa Henseende karakteristisk, at han begynder sin Skildring med disse Ord: Τιβέριος εὐπατρίδης μὲν ἦν καὶ ἐπεπαίδευτο, φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο, og han giver straks en Fremstilling, som klart viser, hvad han ser i ham, men ogsaa giver et godt Eksempel paa hans snakkesalige Bredde og Forkærlighed for Antiteser: „Han lod sig ikke mærke med noget af det, han ønskede, og af det, han sagde, han attraaede, ønskede han saa at sige intet, men idet han talte tvært imod sit Ønske, vægrede han sig ved alt, hvad han virkelig havde Lyst til, og stræbte efter alt, hvad han afskyede; han lagde Vrede for Dagen, naar han slet ikke var vred, og lod, som han var rolig, naar han var allermest opbragt; han gav sig ud for at føle Medlidenhed med dem, han straffede

strengt, og han ytrede Vrede mod dem, han tilgav; undertiden mødte han sin værste Fjende med et Ansigt, som om det var hans bedste Ven, og behandlede sin bedste Ven som sin Fjende. Han ansaa det i det hele ikke for rigtigt, at man paa en Selvhersker kunde mærke, hvorledes han var sindet; thi han sagde, at derved skete mange store Ulykker, men af det modsatte langt mere Lykke. Dersom han nu kun var optraadt paa denne ene Maade, vilde de, der omgikkes ham, let have kunnet vare sig; thi de vilde da opfatte alt omvendt, mene, at han ikke ønskede noget, naar han stræbte ivrigt efter det, og at han ønskede noget, naar han ikke attraaede det; men nu blev han vred, naar han opdagede, at en forstod ham, og han dræbte mange, skønt han ikke kunde beskylde dem for andet, end at de forstod ham. Derfor var det farligt ikke at forstaa ham, thi mange kom i Ulykke, fordi de sluttede sig til ham i, hvad han sagde, ikke i, hvad han vilde; men det var endnu farligere at forstaa ham; thi disse mistænktes for at gennemskue hans Karakter og derfor at hade den. Den eneste saa at sige, der kunde klare sig overfor ham, var altsaa den, der baade gennemskuede hans Natur og ikke lod sig mærke dermed, hvilket jo er en stor Sjældenhed; thi saaledes bleve de hverken skuffede ved at vise ham Tillid eller udsatte for Had ved at vise, at de gennemskuede, hvad han havde for. Han var nemlig meget vanskelig at have med at gøre, hvad enten man modsatte sig, hvad han sagde, eller man støttede det; thi idet han ønskede, at et i Virkeligheden skulde ske, men at det skulde have Udseende af, at han vilde et andet, saa havde han i hvert Tilfælde nogle, som gjorde Modstand imod begge Dele, og derfor hadede han den ene Part for Virkelighedens Skyld, den anden for Skinnets."

Det er, som man ser, Oldtidens Tyrantype, Dio giver os; Mistænksomheden, Hykleriet, Grusomheden, — alt findes her. Og dette Billede lykkes det ham at gennemføre med nogenlunde Konsekvens ved en ret behændig Gruppering af de Kendsgerninger, han har fundet i sine Kilder. Han samler nemlig alt, hvad godt der kan siges om Tiber, i en Art Indledning, altsaa forud for selve den annalistiske Beretning, lader det karakterisere de allerførste Aar, som gaar forud for et for-

mentligt Kapitalomslag i Tibers Karakter og lader dette Omslag rykke saa langt tilbage i Tiden, som det overhovedet er muligt, nemlig til Germanicus's Død, altsaa fem Aar efter hans Regeringstiltrædelse. Dio indleder dette Afsnit (c. 7—13) med Ordene: ἐν τοιῷδε αὐτὴν (ɔ: τὴν ἀρχὴν) τρόπῳ, ἐφ᾽ ὅσον ὁ Γερμανικὸς ἔζη, διήγαγεν og afslutter det med: ταῦθ᾽ οὕτω πάντα μέχρι γε καὶ ὁ Γερμανικὸς ἔζη ἐποίει. — Formelt er dette jo endog overordentlig klart; at det er sat udenfor den hele annalistiske Ramme, kan forsvares med, at det giver os en almindelig Karakteristik af Tibers Regeringssystem og Optræden, ikke enkelte Handlinger, og denne Ordning har den store Fordel, at Dio nu kan lade selve den historiske Beretning blive en passende Illustration til det Tyranbillede, han har sat i Spidsen for det hele, en Fordel, han, som vi skal se, i den Grad benytter sig af, at selve de fem Aars Begivenheder, trods alt, kommer til at give deres ikke uvæsentlige Bidrag til Billedet. Reelt er der derimod det at indvende, at den Optræden, han tillægger Tiber i hans første Aar, i Virkeligheden, til Dels endog efter hans egen Skildring, maa have passet paa hans hele Regeringstid. At han selv har følt denne Mangel, kommer af og til frem paa en ret snurrig Maade. Naar han saaledes som Eksempel paa Tibers Beskedenhed anfører, at han ikke engang tillod, at der blev svoret paa hans *acta,* saaledes som August havde gjort det, udtrykker han det saaledes: οὐδὲ τοῦτο τά γε πρῶτα ἐφ᾽ ἑαυτῷ περιεῖδε γενόμενον (c. 8). Man kan nu trygt paastaa, at intet Menneske har berettet, at han senere tillod det; naar Dio da indskyder Ordene τὰ πρῶτα, kan det ikke have anden Mening, end at han ønsker at vise sin Berettigelse til at anføre dette under de fem Aars gode Handlinger; saare behændigt har Dio imidlertid indskudt et γε og derved gjort Ordene til en tilsyneladende uskyldig Antydning. — Saadanne Udtryk kommer da atter og atter frem i dette Afsnit. Naar han fortæller, at Tiber ikke tillod, at der opførtes Templer for ham, tilføjer han τότε γε (c. 9), uagtet han maa have vidst, at han egentlig talt aldrig har tilladt det. Noget senere i samme Kapitel fortæller han, at han frigav nogle, der vare anklagede for at have svoret falsk ved hans τύχῃ, og han tilføjer: προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ πάνυ πολλοὺς ἐθανάτωσε. Heller ikke herpaa har Historien overleveret

os noget Eksempel; men Dio har rigtignok ikke udtrykkelig tilføjet, at det var for denne Forbrydelse; derved kommer Ordene til at staa som en forholdsvis uskyldig Reaktionsbemærkning, der dog sikkert vil gøre sin Virkning paa Læseren i den Retning, Dio ønsker.

Det er ved den Art Antydninger, Dios Tendens kommer klart for Dagen: at faa henlagt, hvad godt der kan siges om Tiber, til de fem Aar før Germanicus's Død. Det er i den Retning ogsaa betegnende, at den hele Skildring næsten slet ingen Enkelthandlinger indeholder, men giver os, hvad Tiber „plejede at gøre" eller „ikke tillod". Da de faa, der alligevel gives, kun kendes fra Dio, bliver det kun muligt, som ovenfor, at bevise Usandfærdigheden ad indirekte Vej. Kun en enkelt Gang, hvor han i c. 13 fortæller om, at Tiber under en Senatsforhandling taler imod at gaa strengt til Værks mod Overdaadigheden, skønt han selv *χρόνον τινά* (!) levede meget maadeholdent, kan vi datere Forhandlingen, idet vi af Tacitus (III, 52—54) ser, at den forefaldt flere Aar efter Germanicus's Død.

Den egentlig historiske Beretning begynder da fra LVII, 14 med Aar 15 og fortsættes Aar for Aar lige til Tibers Død. Konsekvent gennemført skulde nu de faa Aar før Germanicus's Død kun indeholde Begivenheder, der passede med den almindelige Skildring, alle de følgende kun saadanne, der svarede til og belyste det Billede af Tiber, Dio har sat i Spidsen for det hele. I det hele og store er dette ogsaa overholdt, navnlig forsaavidt alt godt næsten udelukkende findes samlet her; men han giver os dog paa den anden Side Undtagelser fra hin Regel i tilstrækkeligt Tal til, at vi kan se, hvor konstrueret den hele Sondring er. Saaledes lader han Tiber optræde som Tyran allerede kort efter Augusts Ligfærd (LVII, 14), i Libos Proces (LVII, 15) og mod Kong Arkelaos (LVII, 17), og omvendt giver han ogsaa i de 18 Aar, hvor vi ellers hos ham kun ser den blodige Tyran, enkelte Eksempler paa den Mildhed og Sagtmodighed, der kun skulde have været ham ejendommelig i hine første Aar, saaledes f. Eks. hans Optræden mod to af Sejans Venner (LVIII, 19), af hvilke den ene endog havde fornærmet ham meget grovt. — Dios Bestræbelse for at svække Indtrykket af saadanne Beretninger er dog umiskendelig. Efter at han saaledes i LVIII, 21

har fortalt et Eksempel paa Tibers Godgørenhed og tillige omtalt hans Bestræbelser for at hemme Angiveriet, siger han (c. 22): *οὐ μὴν ἀλλ' ἐν μὲν τούτῳ ἐπῃνεῖτο, . . . ἐκ δὲ δὴ τῶν ἐρώτων, οἷς ἀνέδην . . . ἐχρῆτο, διεβάλλετο.* Dette er en Reaktionsbemærkning i Tacitus's Stil. Et andet Sted (LVII, 23) stiller han nogle forstandige og loyale Handlinger af Tiber i fuldstændig Skygge ved kun at benytte dem som Beviser paa, at han ikke, som nogle mente, led af Sindssyge, hvad hans andre Handlinger i høj Grad kunde tyde paa: *τὰ γὰρ ἄλλα καὶ πάνυ πάντα δεόντως διῴκει.*

Disse faa Eksempler ere da ogsaa saa at sige alt, hvad Dio kan indrømme Tiber, efter at det formentlige Omslag ved Germanicus's Død er indtraadt. Hvad selve Omslaget angaar, da motiverer han det saaledes: *εἴτε οὖν φρονῶν μὲν οὕτως ἀπὸ πρώτης ὡς ὕστερον διέδειξε, πλασάμενος δὲ ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος ἐβίω, ἐπειδήπερ ἐφεδρεύοντα αὐτὸν τῇ ἡγεμονίᾳ ἑώρα, εἴτε καὶ πεφυκὼς μὲν εὖ, ἐξοκείλας δ' ὅτε τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἐστερήθη* (LVII, 13). Klarheden vilde unægtelig have vundet ved, at han havde holdt sig til det første Alternativ, hvad dog hverken hans logiske eller hans psykologiske Samvittighed har givet ham Mod til.

Er Fremskridtet i formel Klarhed tydeligt i Sammenligning med Sueton, der vilde gøre Tiber til et Sammensurium af godt og ondt, bliver Spørgsmaalet, om denne Klarhed er naaet ad naturlig eller ad kunstig Vej, ved Benyttelse af bedre Kilder eller ved en simpel Forvanskning af dem. Dette kan kun besvares efter en Sammenligning mellem Dio og vore to andre Kildeforfattere.

Forholdet mellem Dio og Sueton lader sig bestemme saaledes: Dio benytter den annalistiske Form, Sueton fortæller uden kronologiske Hensyn; deres Opfattelse af Tiber, forsaavidt man for Suetons Vedkommende overhovedet kan tale om en saadan, falder i det væsentlige sammen, om den end formelt set er forskellig, idet navnlig Sueton aldeles intet kender til et Omslag ved Germanicus's Død. Ingen af dem giver os, som Tacitus, nogen indgaaende Skildring af Begivenheder og Forhandlinger, — det skulde da være Dios Skildring af Sejanrevolutionens Undertrykkelse; men for begge er Hovedsagen at meddele Foranstaltninger af Tiber og navnlig at give os et

rigt Anekdotstof. I det første stemmer de i alt væsentligt overens og har meget Stof fælles, som vi savner hos Tacitus, særlig til at skildre den milde og retfærdige Tiber, men ogsaa meget, der kun findes hos den ene af dem; nogen virkelig Uoverensstemmelse træffer vi dog ikke her. Ganske anderledes forholder det sig med Anekdoterne, idet Uoverensstemmelsen her endog er saa stor, at af 36 Fortællinger, jeg har optalt hos dem, men som Tacitus intet kender til, findes 15 alene hos Sueton, 16 alene hos Dio, altsaa kun fem hos dem begge, og af disse gives den ene i en noget forskellig Skikkelse (Tibers Ytring om Priamos: Suet. c. 62. Dio LVIII, 23). Heraf kan vi da formentlig drage tre Slutninger: for det første, at Dio ikke har benyttet Sueton som Kilde, dernæst at de har haft forskellige Kilder, og endelig som det væsentligste, at de begge i Skildringen af Tibers Regeringsforanstaltninger har benyttet paalidelige, i deres Anekdotfortællinger slette Kilder. Der findes, saa vidt jeg har kunnet se, end ikke Spor af, at Dio overhovedet har kendt Suetons Værk.

Et saa simpelt Resultat giver en Sammenligning mellem Dio og Tacitus os ingenlunde. Spørgsmaalet om deres indbyrdes Forhold er i nyere Tid blevet behandlet af flere, og man er nu almindelig kommet til det Resultat, at Dio ikke har benyttet, ja ikke en Gang kendt Tacitus's Annaler, men at de for meget store Partiers Vedkommende har haft en fælles Kilde, medens Dio dog samtidig har benyttet en særlig Kilde, formodentlig en Anekdotsamling.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Dio i det store har benyttet Tacitus som Kilde, lader sig unægtelig besvare med stor Bestemthed: en meget stor Del, vel endog den største, af de Begivenheder, Dio beretter os, findes slet ikke omtalt af Tacitus, og i dem, de begge meddeler os, giver Dio i Regelen Omstændigheder, Tacitus ikke kender. Noget andet bliver det imidlertid, om man deraf tør slutte, at Dio slet ikke har kendt Tacitus's Værk og paa enkelte Steder kan være bleven paavirket af hans Fremstilling. Uden foreløbig at tage Standpunkt i dette Spørgsmaal ønsker jeg dog straks at fremhæve, hvad der kan synes at tale for, at han har kendt det.

Først og fremmest maa det synes noget underligt at tænke sig, at en flittig og litterært dannet Mand som Dio ikke engang skulde have læst Tacitus's Værk, og dernæst finder vi enkelte Steder en Overensstemmelse mellem dem, der for saa vidt maa være paafaldende, som Tacitus netop der maa synes at være gaaet sine egne Veje. Af saadanne Steder kan jeg nævne følgende: Fortællingen om Agrippa Postumus stemmer hos Dio (LVII, 3) ganske med Tacitus's Fremstilling, kun at han fortæller som fastslaaet Kendsgerning, hvad denne giver som en rimelig Antagelse *(propius vero)*. Da det nu kan paavises, som tidligere fremhævet (S. 60—61), at Tacitus i denne Fortælling har benyttet samme Kilde som Sueton, og at han tendentiøst har fjærnet sig fra denne Kilde, baade hvad Mordets Ophavsmand og dets Fuldbyrder angaar, og Dio netop i disse to Punkter stemmer med Tacitus (det er ogsaa hos ham Tiber, som giver Befaling til, og en Centurion, som udfører Gerningen), synes han at maatte have sin Beretning fra denne. — Det er endvidere ovenfor fremhævet, hvor haandgribeligt tendentiøst Tacitus sætter Gallus's Afstraffelse i Aar 34 i Forbindelse med hans Optræden mod Tiber i Aaret 14, uagtet deres Forhold i Mellemtiden har været godt. Denne Urimelighed finder vi nu ogsaa hos Dio, ogsaa her med den Forskel, at Dio fortæller som given Sag, hvad Tacitus indskrænker sig til at antyde (Dio LVII, 2. Tac. I, 12—13). — I Fortællingen om Libos Proces gaar Tacitus's Tendens ud paa at fremhæve, hvor ubetydelig den hele Sag i Virkeligheden var, bl. a. ved at skildre Libo som en *juvenis improvidus,* uagtet han var i Prætoralderen (II, 27). Ogsaa her gaar Dio et ret betydeligt Skridt videre i hans Fodspor ved endog at kalde ham νεανίσκος, hvad der kun kan være opstaaet som en uheldig Oversættelse af *juvenis*. Ja vi træffer endog en af Tacitus's allerkunstigste Motivkonstruktioner hos Dio (LVII, 24 sml. med Tac. I, 74). Endelig finder vi af og til Refleksionsbemærkninger hos Dio, som minder stærkt om tilsvarende hos Tacitus. Fortællingen om Cremutius Cordus afslutter denne saaledes med en Bemærkning om, at den Omstændighed, at hans Bøger bleve brændte, bidrog til, at de bleve saa meget mere læste (IV, 35); Dio har det samme i LVII, 24.

At tænke sig, at disse Overensstemmelser skulde stamme fra, at Stederne ere udskrevne af en fælles Kilde, synes meget urimeligt; thi det vil forrykke hele den naturlige Opfattelse af Tacitus's Forfatterejendommelighed. Skal selve dennes Refleksioner, hans Motivkonstruktioner og Reaktionsbemærkninger stamme fra hans Kilde, da synes han at blive degraderet til en simpel Afskriver; af den begavede og intelligente Forfatter, han trods alt maa forekomme os, bliver der da intet andet tilbage end en skruet Stil og upaalidelig Retorik. Betænker vi imidlertid, hvor usandsynlig den Tanke paa den anden Side er, at Dio skulde have haft saa levende Reminiscenser af sin Læsning i Tacitus's Annaler og dog ikke have gjort mere omfattende Brug af dem, end han har, fristes man unægtelig til at gaa over til hin Antagelse, hvis det da forøvrig lader sig paavise, at de i det hele har øst af en fælles Kilde. Jeg vil da straks fremhæve, at jeg aldeles ikke kan se, at der er endog blot nogen Sandsynlighed herfor, naar jeg undtager et enkelt, ganske specielt Afsnit, som jeg senere skal komme til.

Til at bevise, at to historiske Forfattere har haft en fælles Kilde, kræves Paavisning af en fremtrædende Overensstemmelse med Hensyn til de Begivenheder, de omtaler, med Hensyn til Grupperingen af disse og med Hensyn til Behandlingen af dem i det enkelte. Dernæst maa de Uoverensstemmelser, der findes, kunne udledes af de to Forfatteres forskellige Formaal, Metode og Tendens.

Hvad det første Punkt angaar, da opregner Horstmann (S. 7) for Dios 57de Bogs Vedkommende en Række af tredive forskellige Begivenheder og Foranstaltninger af Tiber, som findes hos begge, og drager sin Slutning deraf. Herimod er imidlertid at indvende, at man uden Vanskelighed kunde opstille en ligesaa stor Række af lignende, som findes i Dios sammentrængte, men ikke i Tacitus's vidtløftige Skildring. Noget af dette kan man vel tænke, at Tacitus har vraget som Ubetydeligheder (selve de store Hovedbegivenheder findes selvfølgelig hos begge), f. Eks. Fortællingen om Tibers Optræden overfor Rhodiernes Øvrighed (Dio LVII, 11), andet som *falsæ auditiones,* for at bruge hans eget Udtryk, f. Eks. Varslerne, Historien om Bygmesteren (c. 21); andet kan han endelig have

fortiet i tendentiøs Hensigt, saaledes navnlig de mange Eksempler paa Tibers Beskedenhed og Hensynsfuldhed overfor Senat og Embedsmænd. Men der findes paa den anden Side ogsaa Fortællinger hos Dio, som vi ikke godt kan tænke os, at Tacitus vilde have udeladt, hvis han virkelig havde fundet dem i sin Kilde; saaledes Fortællingen om Ælius Saturninus's Spottedigte mod Tiber og hans paafølgende Dødsstraf (LVII, 22), der maatte være ham særlig kærkommen, da han ellers er saa fattig paa Eksempler, hvor det gælder at belyse Tibers Grusomhed, *si propria ira impellebatur* (III, 69); endvidere Regeringsforanstaltninger som Protokolopsøgningen (c. 16), de forskellige Bidrag til Skildringen af Drusus's Karakter (c. 14), hvilken Tacitus fremstiller som voldsom og lidenskabelig, men uden at vi faar synderligt af den Art at høre om ham. Mest paafaldende vilde det dog være, om han skulde have vraget de Eksempler paa Livias Hovmod og Herskesyge, Dio bl. a. har samlet i c. 12. Der er nemlig det ejendommelige ved Tacitus's Skildring af hende, at han har den bedste Vilje til at give et hæsligt Billede af hende og af Forholdet mellem hende og Tiber, men aabenbart har savnet Stof og derfor almindelig udtaler sig forsigtigt og hypotetisk, hvor han kommer til at berøre det (f. Eks. I, 72; III, 64; IV, 57).

Hvad dernæst Grupperingen af de Fortællinger, de har tilfælles, angaar, da maa man erindre, at de begge benytter den annalistiske Form, og at deres respektive Kilder efter al Sandsynlighed har benyttet den samme. Noget egentligt Bevismateriale kan da ikke godt hentes deraf, at deres Konsulliste og Kronologi i det store stemmer overens. For det modsatte Synspunkt bliver derimod Afvigelserne af saa meget større Betydning. Dette gælder dog ikke den Hovedafvigelse, jeg har omtalt, nemlig at Dio samler det meste af, hvad der karakteriserer de gode Sider ved Tibers Regering i nogle faa, indledende Kapitler og derved i Virkeligheden bryder den kronologiske Orden; thi dette forklares, som sagt, af hans specielle Formaal. Derimod findes der andre Afvigelser i Grupperingen, som slet ikke kan sættes i Forbindelse med hint. Ranke har i sin Weltgeschichte III, 2, S. 289 ff. gjort opmærksom paa en mærkelig Overensstemmelse i Grupperingen af de

Begivenheder, begge henlægger til Aar 17. Det kan da ikke nægtes, at det særlig maa synes besynderligt, at de ere enige om at knytte Fortællingen om Tibers Optræden i forskellige Arvesager til Beretningen om Jordskælvet i Asien (Baandet er, at de begge giver Eksempler paa gavmilde Handlinger af Tiber). Denne Overensstemmelse synes mig saa meget mere mærkelig, som man faar Indtrykket af, at den kronologiske Kæde er brudt i den første Beretning: det er vistnok Begivenheder fra forskellige Aar, Tacitus her samler under eet for at belyse sin almindelige Bemærkning om Tibers Optræden i saadanne Tilfælde. Paa den anden Side findes der imidlertid ogsaa Afvigelser, der taler ligesaa stærkt eller stærkere imod, end hint for en fælles Kilde. Saaledes sætter Dio i Spidsen af sin Beretning for Aar 15 (LVII, 14) Fortællingen om nogle Gladiatorkampe, Drusus havde foranstaltet; dernæst gaar han over til at omtale Provinsforhold og Tibers Optræden ved en Slægtnings Død, saa en stor Tiberoversvømmelse og endelig nogle Eksempler paa Drusus's ὀργὴ χαλεπή. Tacitus gaar her derimod den omvendte Vej: fortæller først om Oversvømmelsen, derefter om Gladiatorkampene. Afvigelsen er her saa meget besynderligere, som Dio kommer til at skille to Ting, Drusus's Gladiatorkampe og de andre Historier om ham, som ellers hører nøje sammen, og slet ikke benytter det Træk, Drusus's Blodtørst under hine Kampe, som passer saa godt med hans egne Anekdoter, og som han næppe vilde have udeladt, hvis han havde Kilde fælles med Tacitus. — Fortællingen om Mordet paa Agrippa Postumus er hos Dio sat efter, hos Tacitus forud for Skildringen af det bekendte Senatsmøde. — Beretningen om Libos Proces i Aar 16 er hos Tacitus sat før, hos Dio efter Fortællingen om Senatsforhandlingerne angaaende den overhaandtagende Luksus. Dette er i og for sig ikke mærkeligt, da hin Proces har strakt sig over flere Dage, men det er næppe sandsynligt, at den ene af dem skulde have ombyttet den Orden, de havde fundet i samme Kilde Disse Afvigelser lader sig forøge med andre af mere betydelig, kronologisk Natur, som naar Dio henfører en Fortælling om Lentulus til Aar 25, Tacitus til Aar 24; Sabinus's Straf falder hos Dio samtidig med Livias Død, Aar 29, hos Tacitus d. 1. Jan.

Aar 28; hin sætter Vibulius (ɔ: Vibulenus) Agrippas Selvmord i Senatet til Aar 33, denne til 36; hin sætter Fugl Phøniks's Tilsynekomst til Aar 36, denne til Aar 34.

Af særlig Betydning maa Besvarelsen af det tredje Spørgsmaal blive, nemlig om, hvorvidt de stemmer overens i deres Fremstilling af de Begivenheder, de har tilfælles. Her møder os dog den Vanskelighed, at Dios Fortællinger som Regel ere meget kortfattede, og at den eneste Begivenhed, han giver os en virkelig udførlig Fremstilling af, Sejans Fald, netop mangler i vore Tacitushaandskrifter. Vi maa da indskrænke os til at sammenligne de Fortællinger, Dio dvæler nogenlunde udførligt ved, med de tilsvarende hos Tacitus.

Disse ere: 1. Tibers Optræden i og udenfor Senatet, før han gaar ind paa at overtage Regeringen. 2. Agrippa Postumus's Død. 3. De pannoniske og de germaniske Legioners Opstand. 4. Libos Proces. 5. Clemens's Oprørsforsøg. 6. Kong Arkelaos's Proces. 7. Germanicus's Død. 8. Clutorius's Domfældelse. 9. Drusus's Død. 10. Capitos Sag. 11. Cremutius Cordus's Sag. 12. Sabinus's Sag. 13. Gallios Sag. 14. Terentius's Sag. 15. Sextus Marius's Sag. 16. Pomponius Labeos Sag. 17. Scaurus's Sag. 18. Trios Selvmord.

Af disse 18 Fortællinger stemmer de otte (2. 3. 8. 9. 10. 13. 14. 18.) overens saa at sige i alle Enkeltheder; i syv af dem (1. 5. 11. 12. 15. 16. 17.) har Dio trods sin Kortfattethed Enkeltheder, som savnes hos Tacitus, for største Delen saadanne, som man ikke godt kan tænke sig, at denne vilde have udeladt; i tre endelig (4. 6. 7.) indeholder deres Beretninger modstridende Enkeltheder.

En Sammenligning viser altsaa, at det for ikke faa af disse Fortællingers Vedkommende er usandsynligt, at de har haft fælles Kilde. De fortæller saaledes begge om Tibers Vægring ved at overtage Regeringen; men Dio lader ham tillige begrunde denne i sin Alder og sit svage Helbred; begge lader ham foreslaa, at han selv kun overtager en Del af Regeringen; men hos Dio fremsætter han tillige et bestemt Forslag om en Tredeling af Riget. Det er lige saa usandsynligt, at Dio selv skulde have opfundet dette, som at Tacitus i sin meget vidtløftige Skildring skulde have udeladt det. — I Fortællingen

om Clemens's Oprør, som Dio kun skildrer i 13 Linier (LVII, 16), taar han dog Tid til at fortælle, at denne rejser til Gallien og lægger Spire til Oprør der, hvad Tacitus intet ved om. I det hele maa det synes paafaldende, at Dio ikke sjælden anfører faktiske Enkeltheder, som Tacitus ikke nævner. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at flere af disse Uoverensstemmelser og Modsigelser kan forklares af, at Tacitus har behandlet Kilden med større tendentiøs Vilkaarlighed; dette kan saaledes gælde Fortællingerne om Arkelaos og om Cremutius Cordus, hvor vi skal se, at Dios Beretning bidrager til, at det, som er foregaaet, bliver os mere forstaaeligt.

For andre Fortællinger synes den fælles Oprindelse altsaa ikke blot mulig, men til Dels endog sandsynlig. Det er ganske vist en egen Sag at slutte, at to Forfattere har haft Kilde tilfælles, fordi de fortæller den samme Begivenhed overensstemmende; det forekommer mig saaledes meget dristigt af Horstmann at slutte af Dios Omtale af Sejan i LVII, 19, at den „ist mit Sicherheit aus derselben Quelle abzuleiten wie Tacitus IV, 1. 2.", da denne indeholder en ret udførlig Skildring af Sejans Liv, Karakter og Fremgangsmaade, medens Dio nøjes med, foruden en Anekdote om Apicius, at fortælle om et formodet Forhold mellem denne og Sejan, og at han en Tid var Prætorianpræfekt sammen med sin Fader, og at han samlede Prætoriankohorterne i een Lejr. Er en saadan Overensstemmelse tilstrækkelig til „med Sikkerhed" at tale om en fælles Kilde, ja da kan man med Horstmann let komme til den Slutning, at $^{4}/_{5}$ af Dios Fremstilling stammer fra en saadan. Men paa den anden Side findes der Fortællinger, i hvilke Overensstemmelsen er saa betydelig, at man ved første Gennemlæsning fristes til at tro, at Dio giver os et Ekscerpt af selve Tacitus's Fremstilling. Dette gælder f. Eks., hvad Dio fortæller i LVIII, 19 om Terentius's Forsvar i Senatet, men fremfor alt hans Fremstilling af Legionernes Oprør i Pannonien og Germanien. Disse sidste Begivenheder skildrer Dio i LVII, 4—6 forholdsvis udførligt, og han følger her Tacitus Trin for Trin; de smaa Afvigelser kan for største Delen forklares af Dios Vilkaarlighed, som vi senere skal se Eksempler paa. Noget betænkelig ved den Antagelse, at Dio her skulde have ekscer-

peret Tacitus, bliver man dog allerede ved at se ham et enkelt Sted give en præcis Datering, hvor Tacitus giver en mere almindelig; medens nemlig denne i I, 31 siger, at en Del af Soldaterne i Germanien vare *multitudo vernacula nuper acto in urbe dilectu*, siger Dio bestemt, at denne Udskrivning var holdt af August i Anledning af Varus's Nederlag. Derved kommer Tanken om, at Overensstemmelsen snarere skriver sig fra en fælles Kilde, stærkere frem, og den bliver til Vished, naar vi sammenligner Dios Fremstilling af Soldaternes Forhold overfor Agrippina i LVII, 5 med Tacitus's. Her kan Afvigelsen nemlig ikke godt skyldes Dios Vilkaarlighed, idet det, som omtalt S. 53, netop er ham og ikke Tacitus, der her staar til Troende. — Et andet Bevis for, at Overensstemmelserne, hvor saadanne findes, snarere maa udledes af, at Kilden har været fælles, end fra, at Dio har benyttet Tacitus, afgiver Dios Fortælling om Pisos Sag. Her fortæller han nemlig med Tacitus om Pisos og Plancinas Forsøg paa ved Tryllemidler at berøve Germanicus Livet, om dennes Død i Antiokia, om Anklagen mod Piso i Senatet og hans Selvmord. Alt dette giver ogsaa Tacitus os fra sine Kilder; men det, denne giver os for sin egen Regning, Beskyldningen mod Tiber for at staa bagved, kender Dio aabenbart slet ikke, da han i saa Fald ikke vilde have forholdt os et saadant Bidrag til Tibers Karakteristik.

Ovenstaaende er formentlig tilstrækkeligt til at vise, hvor kompliceret det hele Spørgsmaal om Forholdet mellem Dio og Tacitus i Virkeligheden er. Herefter synes følgende Resultat at maatte fastslaas: I deres Skildring af Tibers Regering maa de to Forfattere for en stor Dels Vedkommende have haft forskellige Kilder; for nogle Partier er det paaviseligt, at de har benyttet fælles Kilde, og endelig synes Dio paa nogle Steder at maatte have haft Tacitus's egen Fremstilling for sig. Der er dog to Omstændigheder, som gør dette Resultat utilfredsstillende. Den ene er det usandsynlige i, at Dio skulde have benyttet en saadan Mangfoldighed af Kilder, tilmed til et kort og ikke særlig interessant Tidsafsnit; det strider nemlig ikke alene mod den antike Historieskrivnings Metode i det hele, men specielt ogsaa mod, hvad vi ellers ved om denne Forfatters Fremgangsmaade i andre Afsnit af hans Værk. Den

anden, endnu mærkeligere, er, at han, hvis han virkelig har benyttet Tacitus's Værk, dog har gjort en saa sparsom Brug af det.

Disse to Vanskeligheder kan vi dog komme over ved en Formodning, som forekommer mig ret nærliggende, nemlig at Dio har benyttet en Kilde, som, i større Omfang, igen har haft Tacitus's Annaler til Kilde. Tænker vi os, at denne ubekendte Forfatter tillige har øst af en anden Kilde, faar vi deraf en Forklaring af, at der i Dios Fremstilling paa een Gang kan være saa mange Afvigelser og saa besynderlige Overensstemmelser med Tacitus's, f. Eks. at han kan omtale Enkeltheder ved Germanicus's Død i Overensstemmelse med ham og dog aldeles intet kender til hans Teori om Tibers Virksomhed i den Sag. Selvfølgelig kan Vanskeligheden i dette Tilfælde løses ved, at man tænker sig en forskellig Behandling af samme Kilde. Men det lader sig ved Hjælp af en anden Fortælling, hvor Fristelsen til at antage en fælles Kilde er mindst ligesaa stor, paavise, at denne Antagelse er uholdbar. Det er Dios Fortælling om Terentius, der skal være bleven anklaget i Senatet for at have været Sejans Ven, men frikendt efter at have holdt en dristig Forsvarstale. Hans Beretning (LVIII, 19) er her ualmindelig udførlig, og den følger helt igennem Tacitus's Fremstilling. Nu indleder imidlertid denne sin Fortælling om Sagen med at sige, at den ikke tidligere er omtalt af nogen (*ab aliis incelebrata*. VI, 7). Dio kan altsaa ikke have sin Viden fra Tacitus's Kilde, men maa enten have den fra ham selv eller fra en anden, der igen har den fra Tacitus. Det første, som jo i og for sig er usandsynligt, bliver det yderligere ved, at Dio slutter Beretningen med en Tilføjelse om, at Tiber sluttede sig til Senatets Frikendelse, hvad Tacitus intet siger om, og som vi meget lettere kan tænke os en anden end netop Dio have tilføjet.

Ved dette Sted bliver da hin Antagelse, at Dio paa anden Haand har øst af Tacitus, mere end sandsynlig. At denne Historie oprindelig maa stamme fra Tacitus, kan til Overflod bevises deraf, at den hos Dio har den samme tendentiøst urimelige Karakter som hos ham, med Anklagere, som straffes, skønt der intet har været mod dem at indvende. (Se ovenfor S. 9—10.)

Det er en almindelig Antagelse, at Dio kun har benyttet to Kildeforfattere til dette Afsnit af sit Værk. Denne lader sig næppe fastholde, naar man ikke vil følge den Vej, jeg har angivet. Man kunde endog maaske føle sig fristet til at tænke sig, at han kun har benyttet een, saa at det kun skulde blive Bearbejdelsen af den og den omtalte Gruppering af Hensyn til hans særlige Formaal, der skyldes ham. Men denne Tanke lader sig dog ikke fastholde ligeoverfor de afgørende Beviser for, at Dio i alt, hvad der vedrører Begivenhederne i Germanien, maa have haft Kilde tilfælles med Tacitus.

For os bliver denne Omstændighed af stor Betydning, idet vi ved at sammenligne deres forskellige Behandling af det samme faar Kendskab til begges Metode, hvad der for Dios Vedkommende faar Betydning, da vi ellers savner Lejlighed til at lære hans Særstandpunkter og disses Rækkevidde at kende og derved naa til en Maalestok for hans Troværdighed ogsaa paa andre Punkter.

Beretningerne findes hos Dio LVII, 4—6. 18; hos Tacitus i I, 16—45. 48—51. 55—71. II, 5—26. — Forholdet mellem dem er, at Tacitus's Fortælling ganske dækker Dios; der findes hos denne saa at sige ikke een Kendsgerning, som Tacitus ikke har. Man faar derved det Indtryk, at denne, med en enkelt tidligere omtalt Undtagelse, har holdt sig meget nøje til Kilden, maaske, selvfølgelig med Undtagelse af Talerne, gengivet den fra først til sidst. Des større Betydning er man da berettiget til at tillægge de smaa Afvigelser for Dios Vedkommende. Saaledes lader Tacitus Senatet sende Gesandter til de oprørske Legioner i Germanien (I, 39: *legati ab senatu*). Det er allerede mærkeligt, men tillige karakteristisk for Tacitus, at han tværtimod sin Teori om Senatets Magt som et rent Skyggebillede har ladet dette staa; det vidner nemlig om, at Tiber har indrømmet Senatet Indflydelse endog paa et Omraade, hvorfra det ved Augusts Ordning maa tænkes udelukket (S. 22). Dios Forestillinger om Kejsermagt vare imidlertid 100 Aar yngre end Tacitus's, og han giver os da i Stedet for Senatets Gesandter πρεσβευταὶ παρὰ τοῦ Τιβερίου βουλευταί (c. 5, 4). — I nøje Sammenhæng hermed staar hans Bestræbelse for at give hele Opstanden en vis storpolitisk Karakter, som den aabenbart

slet ikke har haft i deres Kilde. Det er, efter Tacitus, Soldaternes usle Vilkaar, som han ogsaa giver os et levende Billede af, der har foraarsaget den; Regeringsskiftet er kun Anledningen, særlig det derved fremkaldte *justitium* (I, 16) og den med dette følgende Lediggang. Dio lader imidlertid Soldaterne i Pannonien true med at kalde Provinsboerne til Oprør og sende dem til Rom. Man tager næppe fejl i at antage dette, som Tacitus intet kender til, for Dios Opfindelse, hentet fra senere Tiders Oplevelser. — Endnu stærkere træder dog dette storpolitiske Syn frem i Skildringen af Soldaternes Forhold til Germanicus. At ogsaa Tacitus har gjort for meget ud heraf, er paavist af andre og tidligere omtalt. Ikke desto mindre indskrænker han sig i Spørgsmaalet om, hvorvidt Soldaterne vilde udraabe Germanicus til Kejser, til at lade dem haabe, at denne ikke vil finde sig i en andens Regimente (I, 31), og lade nogle af Veteranerne ytre, at de ere til hans Tjeneste, hvis han ønsker Magten (c. 35), — paa anden Maade kommer denne Tanke ikke frem under deres Forhandlinger. Hos Dio faar den derimod en langt fastere Karakter: „Soldaterne", siger han, „saa, at Germanicus var langt bedre end Tiber, og derfor udskældte de Tiber og udnævnte Germanicus til Kejser" (c. 5). Der er nu god Grund til at tro, at Tacitus, selv i hine smaa Antydninger, er gaaet videre, end hans Kilde tillod; thi vi faar af hans Beretning andre Steder det Indtryk, at Soldaternes Stemning har været Germanicus alt andet end god. Da saaledes nogle af Soldaterne har ladet hine Ord falde, fortæller Tacitus, at Germanicus i sin loyale Fortvivlelse vil støde sig Sværdet i Brystet. Da sker det, som Tacitus har maattet fortælle os med al Nøjagtighed, men som aabenbart er faldet ham svært for Brystet: *Extrema et conglobata inter se pars contionis ac (vix credibile dictu) quidam singuli propius incedentes feriret hortabantur; et miles nomine Calusidius strictum obtulit gladium, addito acutiorem esse* (c. 35). At Kærligheden til Germanicus ikke kan have været saa stor, at Soldaternes Masse for Alvor har ønsket ham til Kejser, synes at fremgaa heraf, selv om man helt vil acceptere Tacitus's Fortælling trods det mindre sandsynlige i, at Legionsoldaterne allerede i Aar 14 skulde

være komne i Vane med at afsætte og indsætte Kejsere. Har Tacitus imidlertid reserveret sig tilstrækkelig til, at der dog bliver en ret god Mening i det hele, gælder dette aldeles ikke Dio. Han, som kun giver os Germanicus som Soldaternes Kejserkandidat, fortæller alligevel naivt væk Historien om Sværdet: *τέλος τὸ ξίφος ὡς καὶ ἑαυτὸν καταχρησόμενος ἐσπάσατο, ἐπεβόησαν οἱ αἰάζοντες, καί τις αὐτων τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας „τοῦτο", ἔφη, „λαβέ. τοῦτο γὰρ ὀξύτερόν ἐστιν"* (c. 5, 2). Dette vilde have været os fuldstændig uforstaaeligt, hvis vi ikke havde Tacitus's Fortælling, der viser os, at Dio selv vil et, hans Kilde et andet.

Foruden disse Afvigelser indeholder Dios Fortælling kun een endnu, idet han ledsager Historien om de fra Tiber (ɔ: fra Senatet) til Germanicus sendte Gesandter med følgende Tilføjelse, som Tacitus intet kender til: „Tiber havde givet dem hemmeligt Ærinde, men kun saadant, som han ønskede, at Germanicus skulde kende; thi han vidste med Sikkerhed, at de vilde sige ham alle hans Tanker; og han vilde ikke, at hverken de eller Germanicus skulde udspionere noget ud over det, idet de maatte tro, at det var det eneste" (c. 5, 4—5). Dette macchiavellistiske Træk, til hvilket vi finder et tilsvarende Sidestykke i Napoleons diplomatiske Fif overfor Østrig i Aaret 1800, skulde Tacitus have forholdt os. Det usandsynlige heri gør allerede Beretningen meget mistænkelig; men dernæst vil man spørge: Hvorfra kan enten Dio eller nogetsomhelst andet Menneske have faaet denne Tibers allerhemmeligste Tanke at vide? — Nødes man da til at tage det som en slet og ret Opdigtelse af Dio, saa giver det os et interessant Indblik i hans Metode. Det er nemlig en Ejendommelighed ved hin Paastand, at den ikke tager noget bestemt Sigte; hvad det er for dyberegaaende Planer, faar vi ikke at vide, og kan Dio næppe heller selv have vidst. Opdigtelsen faar derved en rent akademisk Karakter; foruden at den skal tjene til at sætte Tibers Natur netop i det Lys, hvori han ønsker, den skal ses, har han væsentlig derved tilfredsstillet en Tilbøjelighed hos sig selv i Retning af det skruede og antitetisk-spidsfindige.

Vi har da nu sporet tre Sider i Dios Forfatterindividualitet: Tilbøjeligheden til vilkaarligt at lade Tiber fremtræde

som den hensynsløse Tyran, endvidere til at overføre senere Tiders Forhold paa Tibers Tid, og endelig til at behage sig i spidsfindige Antiteser. Det bliver da Opgaven at undersøge, om disse ogsaa lader sig eftervise andre Steder i hans Fortælling.

Hvad det første angaar, kan følgende Steder anføres. I LVII, 14 lader Tiber et Menneske paa Stedet dræbe for derved at faa Lejlighed til at sige en Vittighed. Historien findes med ringe Forskel hos Sueton og hører til den Art Krøniker, som er karakteriseret ovenfor. — C. 15 dræber Tiber en Mand paa Grund af en Drøm, han selv har haft, da han beskylder ham for ved Trolddom at have bibragt ham den. — Sst. lader han Tiber dræbe Magerne; af Tacitus ved vi, at han lod dem fordrive fra Italien. — C. 18 lader han Tiber dræbe mange, fordi de havde glædet sig over Germanicus's Død, skønt han tidligere har fortalt, at Tiber selv glædede sig over den. — C. 19 dræber han mange, fordi han har læst i deres Skæbne, at de har Udsigt til at naa Magten. Dio er her naiv nok til at lade ham skaane Galba ὅτι καὶ τοῦτο αὐτῷ εἱρμαρμένον ἦν. Da denne ikke desto mindre er det eneste af „Ofrene", han nævner, og ikke engang Sueton kender til dette Blodbad, tør man sikkert antage, at han selv har opfundet det, rimeligvis paa Grundlag af den tidligere omtalte Fabel om Galba. — C. 21 lader han en Bygmester dræbe, fordi han misunder ham hans Dygtighed. — C. 22 lader han Tiber straffe Drusus's Mordere straks, skønt han selv fortæller, at han først faar Misgerningen at vide otte Aar efter. — LVIII, 22 lader han Agrippina blive dræbt af Tiber, noget, Tacitus kun fremstiller som sin egen Formodning, mens den almindelige Beretning gik ud paa, at hun havde begaaet Selvmord. Dette sidste siger Tacitus ogsaa om Plancina og opstiller her ikke engang nogen anden Tanke. Dio derimod ved, at Tiber har dræbt hende. Han ved ogsaa, at han har dræbt Gallus (c. 23.), skønt ogsaa her Tacitus er i Tvivl eller rettere har vovet sig frem med en Formodning, som ingen virkelig Støtte har haft. — Endelig ved Dio, ligesom Tacitus, at Tiber havde Vanskelighed ved at finde Statholdere til Pro-

vinserne, men han ved een Ting til, som Tacitus har forholdt os, nemlig at Grunden hertil var den, at han havde ladet en saa stor Mængde Senatorer dræbe (LVIII, 23).

Disse Historier giver os ikke alene Eksempler paa det, de her skal vise, saavelsom paa, at Dio ikke har mindre Tilbøjelighed end Sueton til at debitere rene Fabelhistorier som historiske Kendsgerninger, men ogsaa paa den anden af de omtalte Sider i hans Metode, Lysten til at overføre Forestillinger fra sin egen Tid til denne; thi at lade Tiber, ikke alene i Realiteten, men ogsaa i Formen handle, som om Domstole og Senat slet ikke eksisterede, og gøre en saa udstrakt Brug af sin kejserlige Strafferet, — det strider fuldstændig endogsaa mod Tacitus's Beretninger. Der er i dette Punkt den ret karakteristiske Modsætning mellem de to, at, medens Tacitus stærkt hævder, at Senatets Magt under Tiber kun var et Skin, og saa dog stadig i det enkelte lader os se dets Indflydelse, saa fortæller Dio os i sin almindelige Oversigt, at Tiber bragte selv de mindste Sager for Senatet, men omvendt fortæller han os atter og atter Eksempler paa, at Tiber kun handlede efter sit eget Tykke. Tacitus fortæller saaledes i II, 33, at to Mænd i Senatet foreslaar at sætte Grænser for den overhaandtagende Luksus, og Resultatet bliver et Senatsdekret, der forbyder Brugen af Guldspisefade og af Silkedragter; forsaavidt Tiber overhovedet har deltaget i Forhandlingerne, synes han nærmest at have stillet sig noget køligt til Forslaget. Hos Dio berettes dette derimod saaledes (LVII, 15): *Τιβέριος ἀπεῖπε μὲν ἐσθῆτι σηρικῇ μηδένα ἄνδρα χρῆσθαι, ἀπεῖπε δὲ καὶ χρυσῷ σκεύει* etc. Dette Eksempel kan staa som typisk for Dio; stadig hører man, at Tiber *ἐκέλευσε, προσέταξεν, ἐκώλυσεν, οὐκ ἠνέσχετο, εὔθυνε, ἐθανάτωσε, ὑπερώρισε, ἀπέκτεινεν, ἀπώλλυεν, ἐξήλασε* osv., alle anvendte i Tilfælde, hvor den dyarkiske Forfatning krævede Senatets Medvirkning. Selvfølgelig lader han ogsaa af og til Senatet vedtage noget, undertiden endog Tiber fremsætte Forslag for det, som oftest dog i rent underordnede Sager. Skulde man danne sine Forestillinger om Forfatningen under Tiber efter Dios Skildring, vilde det blive et fuldstændigt Autokrati, reelt som formelt. At dette ikke udelukkende skyldes Dios Kortfattethed, men at han virkelig selv har og

vil give sine Læsere et saadant Indtryk, ligger allerede i flere af de nævnte Eksempler, men vi kan til Overflod se det af den Maade, hvorpaa han beretter om Titius Sabinus's Straf. Tacitus, som ogsaa misbilliger den Maade, hvorpaa denne blev behandlet, fortæller, at Tiber anklagede ham for Senatet: *Ultionem haud obscure poscebat, nec mora quin decerneretur, et trahebatur damnatus* (IV, 70). Hvad man end kan mene om Sagens Realitet, en Senatsdom foreligger altsaa, hvor meget Tacitus end søger at svække denne Kendsgerning ved sin følgende Skildring. Efter Dio maa det derimod være Tiber, som ved sine Haandlangere iværksætter det hele: Sabinus kastes i Fængsel, *καὶ μετὰ τοῦτο ἀκρίτως ἐφθάρη* (LVIII, 1). Saaledes kan man nok være gaaet tilværks paa Dios Tid, under Caracalla og Elagabal, paa Tibers er det temmelig usandsynligt at tænke sig sligt, selv om vi ikke havde Tacitus's Ord imod det.

At Dio endelig har en særlig Forkærlighed for antitetisk tilspidset Form, vil det ikke være vanskeligt at anføre Eksempler paa. Naar han i sin Karakteristik af Germanicus bl. a. bruger et saadant Udtryk: *οὔτ' ἐξήμαρτέ τι ἐς τὴν ὑπάρξασαν αὐτῷ τύχην οὔτ' αὐτὸς ὑπ' ἐκείνης διεφθάρη* (LVII, 18) —, da er allerede det i sin skruede Søgthed karakteristisk. Stærkere fremtræder dog Tilbøjeligheden for denne Form, hvor den skildrede Situation i sig selv giver ham naturlig Anledning. Saaledes skildres Lykkens Omskiftelser for Sejan med følgende Tirader: „Han, hvem de om Morgenen alle havde ledsaget til Senatet som deres Herre, ham slæbte de den Gang til Fængslet som ringere end alle, og ham, de tidligere havde anset for værdig til mange Kranse, ham lagde de nu Lænker paa, og ham, de havde holdt Vagt for som Herre, ham bevogtede de nu som en bortløben Slave, og ham, hvem de havde smykket med toga prætexta, slog de paa Øret, og hvem de tilbad og ofrede til som Gud, ham førte de til Døden“ (LVIII, 11, 1—2). Og om hans Venner hedder det: „De fleste af dem fældes i Anledning af det, hvorfor de tidligere vare blevne misundte, og de andre dømte dem i Anledning af det, de tidligere selv havde stemt for“ (LVIII, 14, 2).

For denne Trang er det nu, Dio i en ganske særlig Grad har fundet Lejlighed til Udladning i sin Tiberskildring. Tiber selv er først og fremmest for ham et Modsigelsens Tegn, og

der udgaar dernæst fra ham ligesom en Udstraaling af Modsigelser over alle hans Omgivelser. Denne Modsigelse er ikke at opfatte i Suetons Aand som en Sammenklumpning af godt og ondt. For Tibers Vedkommende kan man hos Dio næsten tale om en Slethedens Dialektik: „Han saa paa sin værste Fjende som paa sin bedste Ven og behandlede sin kæreste som sin værste Uven“ (LVII, 1). Hans Optræden overfor en dygtig Kunstner karakteriseres saaledes: „Tiber beundrede ham og misundte ham, og af hin Grund skænkede han ham Penge, af denne forviste han ham fra Staden“ (LVII, 21). — „Alt det, hvorfor han straffede andre, i alt det fejlede han mod sig selv“ (LVII, 23). „Tværtimod Naturen gjorde han for nogle Livet til en Straf, Døden til en Velgerning“ (LVIII, 23). „Selv Anklager, der hemmelig vare rettede mod ham, drog han undertiden selv frem for Mængden som Lovtaler“ (LVIII, 25).

Til denne Tiberkarakter finder vi allerede Elementer hos Tacitus, ikke saa meget i hans Skildringer af dennes Hykleri, som i enkelte Reaktionsbemærkninger, som f. Eks.: *Unde angusta et lubrica oratio sub principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat* (II, 87). Dio derimod, som straks har begyndt med at sige om Tiber *φύσει ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο*, nægter sig ikke noget, hvor det gælder om at sprede Antiteser ud. Senatet, Sejan, alle hans Omgivelser blive Ofre for det Spil af flakkende Lys og Skygge, der udgaar fra ham: *ἡ βουλὴ αὐτὴ ἑαυτῆς ὡς καὶ ἀδικούσης τι καταψηφίζηται. . . . οὐ γὰρ μόνον οἱ κατηγορήσαντές τινων ἐκρίνοντο ἢ καὶ οἱ καταμαρτυρήσαντες κατεμαρτυροῦντο, ἀλλὰ καὶ οἱ κατεψηφισμένοι τινῶν ἀνθηλίσκοντο* (LVIII, 16). Allerstærkest træder dette dog frem i det, der danner et Hovedparti i hele Dios Fortælling, Skildringen af Sejans Stilling, da Tiber forbereder hans Fald. Som denne svinger mellem Kærlighed og Had, Naade og Vrede, svæver Sejan uafbrudt i Modsætningen mellem Overmod og Frygt. „Tiber benyttede en Fremgangsmaade, som blev til Forbavselse baade for ham og for de andre: snart sagde han, at han ikke var rask og allerede laa for Døden, snart, at han netop befandt sig meget vel og med det første vilde komme til Rom; og Sejan roste han snart meget, snart slog han ham igen ned. . . . Derfor var Sejan stadig i Tvivl, afvekslende fuld af overdreven Overmod og af overdreven Frygt

thi hverken kunde det falde ham ind at frygte og derfor at foretage en Omvæltning, — thi han blev jo hædret —, heller ikke at faa Mod og derfor vove noget, — thi han blev jo stadig holdt nede. Og ogsaa de andre, som vekselvis og med ringe Mellemrum hørte lige det modsatte, vare i Tvivl, idet de hverken kunde beundre eller ringeagte Sejan længer“ (LVIII, 6).

Ved hele denne Situation dvæler Dio med en Bredde, der viser, hvor meget netop den passer med hans egen Retortilbøjelighed. Den kommer igen, hvor han skildrer det Senatsmøde, hvori Tibers Brev oplæses, og som ender med Sejans Fængsling: „Forinden Brevet blev oplæst, lovpriste man ham, som om han endog vilde faa tribunicisk Magt, idet de foregreb, hvad de haabede, og idet de vilde vise ham, at de ogsaa vilde give ham den; men da der ikke fandtes noget saadant, men de endog hørte lige det modsatte af, hvad de havde ventet, vare de derefter meget forlegne og skamfulde. Og nogle af dem, der sad hos ham, rejste sig endog op og gik fra ham; thi den, hvem de tidligere satte megen Pris paa at have til Ven, vilde de nu ikke engang sidde sammen med“ (LVIII. 10). — Som Grund til hele denne Tibers Fremgangsmaade angiver Dio, at han havde villet sikre sig imod, at Sejan, naar han fik Angrebet paa een Gang, skulde styrte ud og vække Oprør. Dio vilde dog have vist sig som en finere Psykolog, hvis han her, som et andet Sted, havde sagt: „Dette gjorde Tiber, fordi hans Natur nu engang var saadan“ (LVII, 3) — thi som praktisk Foranstaltning maa det hele synes temmelig overflødigt, da Senatsforsamlingen fra Begyndelsen af var bleven omringet af Soldater paa alle Sider. Jeg er mere tilbøjelig til at tro, at den hele antitetiske Situation i det væsentlige skyldes Dio selv, at den potenserede Hemmelighedsfuldhed, han tillægger Tiber, er lige saa fingeret her, som ovenfor, hvor Talen var om de hemmelige Planer overfor Germanicus (S. 87), — kort sagt, at Dio skildrer Tiber saaledes, ikke fordi han virkelig var saaledes, men fordi han selv ønskede at se ham saaledes. At det nemlig ikke, som man kunde tænke sig, er en ejendommelig Side hos Tiber, der har sat sit Præg paa Dios Fremstilling i denne Del af hans Værk, fremgaar tilstrækkelig af, at vi finder denne Synsmaade og denne Stil overalt hos Dio. Som særlig frem-

trædende Eksempel skal jeg henvise til hans Skildring af Slaget ved Philippi (XLVII, 45). Man er da berettiget til at møde denne Side af Dios Tiberopfattelse med megen Skepsis. I Virkeligheden ledsager Antitesen som et wagnersk Motiv hans Tiber fra først til sidst, i den Grad, at selv den døende Kejser og hans Omgivelser beherskes af den: „Som det rimeligt sker hos en gammel Mand og under en ikke akut Sygdom, hentæredes han lidt efter lidt, og mange Gange var han lige ved at opgive Aanden, snart kom han til Kræfter igen og vakte derved hos Cajus og de andre stor Glæde, naar de troede, at han virkelig skulde dø, og atter stor Frygt, naar de troede, at han virkelig skulde leve“ (LVIII, 28).

Naar Dios Troværdighed saaledes i høj Grad begrænses af hans Ensidighed mod Tiber, af hans Mangel paa Evne til at emancipere sig fra sin egen Tids Forestillinger og af hans Hang til sofistisk Dialektik, saa maa til Slutning hertil endnu føjes, hvad der forøvrig maa være fremgaaet af meget i det foregaaende, hans kolossale Lettroenhed, der faar ham til at meddele de mest haandgribelige Ammestuehistorier.

Ogsaa Vellejus Paterculus har som bekendt givet os en Fremstilling af Begivenhederne i Tibers Tid, men den er dels saa kortfattet og summarisk, at dens Angivelser kun i meget faa Tilfælde kan faa Vægt i Tvivlstilfælde, dels bærer den saa stærkt Præg af at være skrevet i Tibers Levetid og bestemt for hans Øren, at hans Domme af den Grund mister den Betydning, de ellers vilde have som udtalte af en Mand, der har haft Lejlighed til selv at iagttage Begivenhederne og de optrædende Personer. Det er saaledes ingenlunde umuligt, at Vellejus's store Lovprisning af Sejan i og for sig rummer mere Retfærdighed end de andres Fordømmelsesdomme, men den Omstændighed, at han ikke underbygger den med en eneste Kendsgerning, medens de andre støtter deres Opfattelse paa en hel Række saadanne, giver den kun Værd for os i de Punkter, hvor Karakteristiken falder sammen med de andres. At Vellejus endvidere f. Eks. omtaler Libos

Oprørsforsøg, kan vise os, at dette dog maa have haft en større Betydning, end Tacitus vil indrømme, men naar han priser Tibers Snarraadighed til at undertrykke det, saa kan dette ligeoverfor de nøjagtige og troværdige Vidnesbyrd i ganske modsat Retning, de andre giver, for os kun blive et retorisk Smigreri. Det samme gælder hans Omtale af, hvorledes Tiber undertrykker Oprøret i Gallien.

Derimod giver den Garanti, vi ved sligt faar for, at Vellejus ikke kan have sagt noget, der maatte mishage Tiber, i ganske enkelte Tilfælde hans Ord dog nogen Beviskraft. Det er saaledes allerede omtalt (S. 10), at hans Lovprisning af Brutus og Cassius kan bidrage til at klare os Tibers Stilling i Cremutius Cordus's Sag. Paa samme Maade bekræfter hans Ros over Livia Aaret efter hendes Død den Antagelse, som Tacitus's hele Behandling af dette Spørgsmaal forøvrig allerede gør sandsynlig, at Fortællingen om Misforholdet mellem hende og Tiber har hvilet paa tomme og ondsindede Rygter. Endelig vil ogsaa en Beretning af Vellejus, som vi senere skal se, bidrage til at sætte en af Tibers foregivne Regeringsforanstaltninger i et andet Lys.

Det bliver da paa Grundlag af de tre andre Forfatteres Beretning, vi maa naa til et tilfredsstillende Resultat med Hensyn til Tibers Karakter som Regent og som Menneske.

Den foregaaende Undersøgelse har for deres Vedkommende givet os følgende Resultat: Tacitus har benyttet de bedste og udførligste, kun for et enkelt Afsnits Vedkommende tillige slette Kilder; men han har overmalet det troværdige Billede, han derved kunde have givet os, med en falsk Tinktur af tendentiøse Konstruktioner, fremkaldt ved, at han ikke har formaaet og ikke villet frigøre sig fra en forudfattet Forestilling om Tiber. Sueton har til nogle af sine Fortællinger benyttet gode, til mange meget slette Kilder, og han har afskrevet disse paa en ukritisk og overfladisk Maade, fortalt løst og fast, ganske vist uden Konstruktioner, men ogsaa uden Spor af Kildekritik. Dio endelig er paa Grundlag af til Dels slette Kilder ved dristige Konstruktioner og behændig Gruppering naaet til en større Konsekvens og Klarhed end nogen af de andre. Hvad særlig Karakteristiken af Tiber angaar,

er da saaledes Dio den eneste, der giver os et forholdsvis klart og gennemført Billede, men denne Klarhed lider et stærkt Skaar ved, at det, han meddeler os, viser sig at være en Art Genspejling af hans egen Forfatterpersonlighed, og dets Værdi bliver i højeste Grad forringet, naar vi undersøger dens Basis nærmere. Forfølger vi nemlig de „Kendsgerninger“, hvorpaa Dio grunder sin Beskyldning mod Tiber for hævngerrig Grusomhed, da viser det sig, at den ældste Kilde — som saadan maa selvfølgelig den, hvorefter Sueton har afskrevet og Tacitus konstrueret sin Beretning, betragtes — intet ved om, at han f. Eks. skal have myrdet Agrippa, Julia og Agrippina; hos Tacitus er der af denne Uvidenhed fremspiret en Formodning, og hos Dio er det endelig blevet til Vished. Saaledes staar Paalideligheden her i omvendt Forhold til Klarheden.

Naar Opgaven er at naa til det relativt paalideligste Resultat med Hensyn til, hvad der er foregaaet i Tidsrummet 14—37 e. Chr., kan Vejen, man bør gaa, da ikke blive vanskelig at afstikke. Det gælder om at faa fat i Tacitus's Kilder ved at befri Billedet fra den falske Overmaling. For at naa hertil vil jeg da fra hans Beretninger borttage for det første alt, hvad der i sig selv bærer Urimelighedens tydelige Stempel, altsaa Varsler, Fabelhistorier og haandgribelige Opdigtelser; dernæst alle hans Reaktionsbemærkninger, Motivkonstruktioner og retoriske Udmalinger. Paa den Maade vil vi naa at faa samlet alle de Kendsgerninger, Tacitus selv fremstiller som saadanne, og hvor jeg afviger fra dem, vil jeg i vedføjede Anmærkninger gøre Rede for den formentlige Berettigelse, idet jeg selvfølgelig stadig vil benytte Suetons og Dios Fortællinger, forsaavidt der ingen Grund er til at betvivle deres Paalidelighed og solide Kildegrundlag, til at supplere og korrigere det berettede.

Da jeg under Omtalen af Tacitus kun har kunnet angive de Principer, hvorefter en saadan Rekonstruktion af hans Beretning formentlig bør foretages, og jeg i det følgende ved de enkelte Fortællinger som Regel maa indskrænke mig til at henvise til,

hvad dér er sagt, vil det formentlig være rigtigst ved et typisk Eksempel at gøre Rede for, hvorledes jeg i det enkelte har anvendt disse Principer. Dertil kan Fortællingen om C. Silanus's Retssag i Annalernes 3dje Bogs 66de til 69de Kapitel passende egne sig.

Den begynder med en allerede omtalt, for Tacitus karakteristisk Overgangsvending: *Paulatim dehinc ab indecoris ad infesta transgrediebantur.* — Der er i det nærmest foregaaende givet en Skildring af Senatets Kryberi. Nu „udvikler“ Slavesindet sig til Grusomhed, men vel at mærke *paulatim;* Fantasien er derved sat i Bevægelse, og tillige er Sindet nu forberedt til at erfare de Gyseligheder, der skal berettes.

C. Silanum, pro consule Asiae, repetundarum a sociis postulatum, Mamercus Scaurus e consularibus, Junius Otho praetor, Bruttidius Niger aedilis simul corripiunt objectantque violatum Augusti numen, spretam Tiberii majestatem. — De tre Embedsmænd har altsaa overfaldet Prokonsulen med en Majestætsproces, og det uagtet han i Forvejen var kommen i Forlegenhed ved, at Provinsbeboerne havde anklaget ham for Udsugelse. Med Tacitus's sædvanlige Metode in mente faar man straks en Mistanke om, at hines Anklage ogsaa har drejet sig om noget andet, som han fortier, og at dette andet har været dem Hovedsagen, og denne Mistanke bliver til Vished ved de Ord, som følger: *Mamercus antiqua exempla jaciens, L. Cottam a Scipione Africano, Servium Galbam a Catone Censorio, P. Rutilium a M. Scauro accusatos*[1]; disse Eksempler, som Anklageren skal have anført, viser tilstrækkelig, at det ikke kan have været Majestætssagen, men netop Provinsbestyrelsen, Sagen i første Række har drejet sig om. Af de korte og almindelige Udtryk, hvori Majestætsanklagen omtales, kan man ogsaa slutte, at Tacitus intet mere har fundet hos sin Kilde om den Sag; han vilde ganske sikkert ikke have forholdt os det. — I det nærmest følgende overvælder han de

[1]) De Ord, der følger efter *(Videlicet Scipio et Cato talia ulciscebantur aut ille Scaurus, quem proavum suum obprobrium majorum Mamercus infami opera dehonestabat),* giver et mærkeligt og interessant Bevis paa, hvor ubevidst Tacitus har været sig det perfide i den Metode, han anvender.

tre Anklagere med Forhaanelser og betegner deres Anklage som *opera infamis* og *ausum impudens*. Det hele faar Karakteren af, at de tre begaar et hensynsløst og hadefuldt Overfald paa sagesløs Mand, indtil vi pludselig, i Begyndelsen af næste Kapitel møder den Indrømmelse: *Nec dubium habebatur saevitiae captarumque pecuniarum teneri reum;* — altsaa har Sagen i Virkeligheden ikke alene drejet sig derom, men den har ogsaa vist, at Silanus har været en bestikkelig og grusom Statholder. Næppe er imidlertid denne Tilstaaelse sluppen Tacitus af Munden, førend han gør alt for at reagere mod sine egne Ord: Der var ogsaa en Mængde for ham uheldige Omstændigheder, som vilde have været farlige nok, hvis han havde været uskyldig. Han, der selv var en daarlig Taler, skulde staa sig ganske alene mod en Mængde Senatorer. Dertil kom, at Tiber uafladelig greb ind i Forhøret og rettede nærgaaende Spørgsmaal til ham; ofte maatte han da gøre Tilstaaelser for ikke at undlade at svare Tiber. (!) Hans Slaver bleve solgte til Staten, for at der kunde holdes pinligt Forhør over dem; og endelig var nu Anklagen for Majestætsforbrydelse kommen til, hvorved Munden blev bunden paa hans Venner, saa at de ikke turde komme ham til Hjælp. — Nu først anbringes da Majestætsanklagen paa sin rette Plads som en Tilføjelse til og Forstærkelse af selve Hovedanklagen. Men Fortællingen føres videre og indledes i næste Kapitel med de mærkelige Ord: *Tiberius, quae in Silanum parabat, quo excusatius sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messala, ejusdem Asiae pro consule, factumque in eum senatus consultum recitari jubet.* — Ved de første Ord aabnes der os nu en ny Udsigt: det er da Tiber, som vil Silanus til Livs paa en fordægtig og uretfærdig Maade, og Tacitus har sikkert kunnet gaa ud fra, at Læseren selv har tilstrækkelig Kombinationsevne til at sætte dette i Forbindelse med, at Silanus engang (c. 66) skal have krænket Tiber. Men ogsaa denne Antydning ophæver Tacitus igen ved det, han selv fortæller. Thi om denne Messala, med hvis Forbrydelse Tiber her sammenstiller Silanus's, ved vi fra Seneca (*De ira.* II, 5), at han var et Uhyre, som paa een Dag lod 300 Provinsboere henrette og tilmed pralede af denne Bedrift. Den *saevitia*, Tacitus selv indrømmer, at Silanus har gjort sig

skyldig i, har da aabenbart haft en meget grov Karakter, hvad vi ogsaa kan slutte af det Forslag, Dolabella fremkommer med i Anledning af denne Sag, nemlig at ingen, hvis tidligere Liv kunde lade formode, at de vilde opføre sig paa lignende Maade (*ne quis vita probrosus et opertus infamia* etc.), for Fremtiden skulde have Lov til at faa en Provins at bestyre. Dette fortræffelige Forslag behandler Tacitus kun med Haan som *adulatio*, fordi Afgørelsen skulde overlades Kejseren, og da Tiber selv taler energisk imod det, roser han ham i ret velvillige Udtryk. Hvor langt det forøvrig er fra, at den hele Sag i Bunden skulde være en planlagt Forfølgelse fra Tibers Side, viser Tacitus's egen Fremstilling til Slutning bedst, idet han fortæller, at Tiber i betydelig Grad formildede den af Senatet vedtagne Straf.

Som man ser, er da hele Tacitus's Fortælling om denne Sag et Væv af Urimeligheder og Selvmodsigelser, opstaaet ved, at han paa een Gang har villet bevare sin Kildes Kendsgerninger og sine egne tendentiøse Stemninger; disse sidste kommer derved til at fremtræde i en Række paaklistrede Randbemærkninger, som uden Vanskelighed lader sig udskille fra hint. Dette bliver da Rekonstruktionens Opgave at berette hine og eliminere disse. Anvendt paa denne Fortælling vil den da bringe følgende Resultat som det i denne Sag historisk passerede: Asiens Indbyggere anklager deres Prokonsul Silanus for hensynsløs Grusomhed og Udsugelser. De faar forskellige Senatorer til at fremføre Anklagen i Senatet. Den anklagede har intet at fremføre til sit Forsvar i Sagen, i hvilken Tiber, oprørt over Statholderens blodige Optræden, tager mere end almindelig livlig Del. Til Anklagen var ogsaa føjet Beskyldning for fornærmelige Ord mod Tiber og August, men dette kom (rimeligvis, som ellers, paa Tibers Foranledning) ikke til at spille nogen Rolle. Senatet dømmer Silanus til at relegeres til Øen Gyaros, men da Tiber gør opmærksom paa, at denne Ø har et raat Klima og kun faa Indbyggere, og derfor foreslaar Kythnos i dens Sted, gaar Senatet ind derpaa.

Ad denne Vej vil man da kunne naa til et paalideligt og udførligt Materiale for Begivenhederne fra Aar 14 til ind i Aar 29. Resten af, hvad der er foregaaet i dette Aar, i Aar 30

og det meste af 31, kender vi kun gennem Dios lidet troværdige Referat. For dette Tidsrums Vedkommende har jeg da maattet indskrænke mig til at anføre de forholdsvis faa Kendsgerninger, Dio Cassius meddeler. Fra Slutningen af Aar 31 til Tibers Død har vi igen en udførlig Beretning i Tacitus's sjette Bog. For enkelte Afsnits Vedkommende har han benyttet lige saa solide og udførlige Kilder som i sine fem første Bøger, men i det hele har hans Kildemateriale her aabenbart været meget knapt. Han har selv følt dette og derfor i denne Bogs Beretninger gjort et dybere Greb ned i det Anekdotmateriale, han ellers har vraget. Jeg har da her følt mig berettiget til at udelade enkelte af Tacitus's „Kendsgerninger“, foruden de ovenfor (S. 5—6) nævnte dog kun en Historie om, at Senatet lod en gammel Kone henrette, fordi hun græd over sin Søns Henrettelse (VI, 10). Det er af den Art Historier, som vel kan have hvilet paa et korrekt Grundlag, men meddelte saaledes, som det her sker, ved deres monstrøse Utrolighed taber al Værdi som Bevisgrundlag. Den gamle Kone har formodentlig i sin Jammer udstødt Forbandelser mod Tiber og Senatet; men dette meddeler Tacitus os intet om. Der er da ogsaa andre Historier i dette Afsnit, som maa synes os temmelig mistænkelige; men de ere dog meddelte [1]).

[1]) En Undtagelse fra den Regel, at samle alle de Kendsgerninger, som vi finder hos Kildeforfatterne, og som man tør opfatte som saadanne, har jeg kun gjort med Hensyn til Krigsbegivenheder og Forholdene hos fremmede Folk (Germanerne, Friserne, Partherne). Af disse har jeg givet et mere eller mindre sammentrængt Referat efter Tacitus's Fortælling.

Romerrigets Historie fra Aar 14 til 37.

Aar 14.

Tiber var lige landet i Dalmatien, da et Brev fra hans Moder kaldte ham tilbage til Nola, hvor August laa for Døden.

Forinden hans Død blev bekendtgjort, havde Sallustius Crispus, som efter Mæcenas's Død havde været Augusts fortroligste Raadgiver, paa dennes eller maaske paa Livias Befaling sendt Brev til Planasia med Ordre til den Krigstribun, som dér holdt Agrippa Postumus under Bevogtning, om at tage denne af Dage. Tribunen meldte senere til Tiber, at han havde udført Befalingen; men denne paastod, at han ikke vidste noget om en saadan, og forlangte, at Tribunen skulde aflægge Regnskab i Senatet for denne Handling. Forskrækket ilte denne til Sallust, og han fik gennem Livia Tiber til at afstaa fra sit Forsæt, saa at han ikke omtalte Sagen offentlig.[1])

---

[1]) Tac. Ann. I, 5—6. III, 30. Suet. Tib. c. 22. Dio LVII, 3. — Da Forholdet mellem Kilderne til Fortællingen om Mordet paa Agrippa maa være følgende (se ovenf. S. 60—61. 77. 84).

[Aufidius Bassus?]

Sueton. Tacitus.

x

Dio.

Ved Augusts Død stod Tiber faktisk som Hærenes og Provinsernes øverste Herre. Han udstedte da ogsaa Parolen til Prætoriankohorterne og sendte Legionerne Meddelelse om Regentens Død. Konsulerne aflagde Ed til ham, og til dem igen Prætorianpræfekten og præfectus annonæ, senere Senatet, Hæren og Folket. Derefter udstedte Tiber, med Henvisning til den tribuniciske Magt, der var bleven ham tildelt under August, et Edikt, hvori han med faa Ord sammenkaldte Senatet: han ønskede at raadspørge det om, hvilke Hædersbevisninger der skulde ydes den afdøde; andet offentligt Hverv agtede han foreløbig ikke at paatage sig[1]). Da Senatet var traadt sammen, holdt han først en Tale til det, men midt under den standsedes han af Graad og maatte lade Drusus oplæse, hvad han havde skrevet. Vestalinderne bragte dernæst Augusts Testamente ind. Det begyndte saaledes: *Quoniam atrox fortuna Gajum et Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Caesar mihi ex parte dimidia et sextante heres esto* — og indsatte til Hovedarvinger Tiber og Livia; den sidste blev optaget i den juliske Slægt og fik Tilnavnet Augusta. I anden Række nævnedes Drusus, Germanicus og dennes Sønner, i tredje forskellige af de fornemste Mænd. Staten skænkede han 40 Mill., de fattige Borgere 3½ Mill., Prætoriansoldaterne hver 1000, Politisoldaterne 500 og Legionsoldaterne 300 Sestertier[2]). Senatet vedtog Hædersbevisninger for den afdøde: Liget skulde føres gennem Triumfbuen; foran det skulde der bæres en Fortegnelse over alle hans Lovforslag og over de Folkeslag, han havde overvundet. Tiber formanede i et Edikt Folket til at optræde sømmeligt ved Ligfærden og navnlig ikke som ved

---

har jeg i Henhold til, hvad dér (S. 117) er sagt, fulgt Suetons Beretning. Det naturligste er derfor ogsaa at antage, at Mordet er foregaaet inden Tibers Tilbagekomst; thi efter denne vilde Livia næppe være optraadt paa egen Haand i en saadan Sag.

[1]) Tac. I, 7. Suet. 23. 24. Dio LVII, 2. — Tacitus's og Suetons Forargelse over, at Tiber optræder som Legionernes og Provinsernes Øverstbefalende, er meget søgt, da den prokonsulariske Magt, han var i Besiddelse af ved Augusts Død (Tac. I, 3. Suet. 21. Jvf. Vell. II, 121) selvfølgelig ikke kunde være bortfalden ved den.

[2]) Tac. I, 8. Suet. Tib. 23; Aug. 101.

Cæsars fordre Liget brændt paa selve Forum. Paa Begravelsesdagen holdt først Tiber en Lovtale fra Cæsars Tempel, derefter Drusus en fra Rostra. Liget blev baaret til Marsmarken af Senatorer og der brændt. Efter Begravelsen vedtog Senatet, at der skulde opføres et Tempel for August, og at han skulde dyrkes som Gud[1]).

Konsulerne foreslog nu i Senatet, at den øverste Myndighed skulde overdrages Tiber. Denne tog da Ordet og erklærede, at denne Byrde laa over hans Kræfter; der skulde en Aand som Augusts til for at løfte den; han havde selv i den Tid, da han førte Regeringen sammen med August, erfaret, hvor besværligt og farligt det var at føre den alene; man skulde derfor langt hellere fordele den mellem flere. Desuden følte han sig legemlig svag. Han lod dernæst oplæse en egenhændig Skrivelse, August havde efterladt sig; den indeholdt Fortegnelse over Statens Midler, Troppernes Antal, Flaaderne, afhængige Kongeriger, Provinser, Skatter, Udgifter og Gaver; til Slutning udtaltes deri det Raad ikke at udvide Riget over dets daværende Grænser. — Senatorerne trængte nu stærkt ind paa Tiber med Bønner om, at han ikke maatte vægre sig. Han fremkom da igen med Forslaget om en Deling og erklærede, at han vilde være rede til selv at overtage, hvilken Del man kunde ønske at overdrage ham. Enkelte Senatorer gav da deres Stemning Luft i utaalmodige Bemærkninger. Trættet heraf ophørte Tiber lidt efter lidt med sin Vægring og gik tilsidst ind paa at overtage Regeringen, dog med den Indskrænkning: *Dum veniam ad id tempus, quo vobis aequum possit videri dare vos aliquam senectuti meae requiem*[2]). Det

[1]) Tac. I, 8; 10. Suet. Aug. 100.

[2]) Tac. I, 11—13. Suet. 24. 25. Dio LVII, 2. — De fortæller alle, at Tiber vægrer sig ved at overtage Regeringen og først giver efter paa Senatets ivrige Opfordring. I Enkelthederne divergerer de dog saa meget, at de enten hver maa have benyttet sin Kilde eller have benyttet den fælles meget frit. I begge Tilfælde nødsages man da til at stille sig skeptisk overfor den enkeltes Beretning. Jeg har derfor ogsaa kun givet et sammentrængt Referat af, hvad Tacitus beretter, suppleret med enkelte Tilføjelser fra de andre. Det er dog ingenlunde givet, ikke engang sandsynligt, at de udeladte Kendsgerninger

blev dernæst foreslaaet at give Livia særlige Hædersbevisninger, f. Eks. at give hende Titel af *parens* eller *mater patriae* og at føje *Juliae filius* til Tibers Navn, men Tiber afslog det, idet han erklærede, at det ikke var rigtigt at vise Kvinder for store Hædersbevisninger, og at han heller ikke for sin egen Person agtede at modtage den Slags Titler. Derimod bad han Senatet tildele Germanicus prokonsularisk Magt; det blev tilstaaet, og der sendtes Gesandter for at overbringe ham denne Senatsbeslutning.

Det havde i Augusts Tid været Skik, at Kejseren anmeldte indtil 12 af dem, der havde meddelt ham, at de vilde søge Præturet, for Konsulerne. Senatet opfordrede nu Tiber til at forøge dette Antal, men han afslog Tilbudet med en højtidelig Erklæring om ingensinde at ville overskride det[1]). — I Henhold til en egenhændig Skrivelse, August havde efterladt sig, blev Prætorvalgene nu overført fra Folkeforsamlingen til Senatet; Tiber nøjedes med blandt Kandidaterne at anbefale fire, som da skulde betragtes som designerede med det samme. — Almuetribunerne bad om, at de paa egen Bekostning maatte foranstalte nogle Lege, som skulde indføres i Kalenderen under Navn af de augusteiske. Det vedtoges, men med den Indskrænkning, at Pengene skulde tages af Statskassen, og at Tribunerne paa Circus skulde være iførte Triumfdragt, men ikke maatte køre paa Triumfvognen. Senere blev den aarlige Højtideligholdelse af disse Lege overdraget prætor peregrinus[2]).

---

ere falske; Gallus, Haterius og Scaurus kan meget vel have fremført de Ytringer, Tacitus tillægger dem, men da disse aabenbart kun har faaet en saa fremtrædende Plads, for at Tacitus kan faa Anledning til at fremsætte sin farvede Kommentar, er det naturligt, at de bortfalder med denne.

Det citerede Brudstykke af Tibers Tale, som Sueton gengiver, er aabenbart ægte. Vi ved, at Tibers Taler vare opbevarede (Tac. I, 81); denne, der havde en saa stor Betydning, har da sikkert ogsaa været det; der er tilmed ikke Spor af Grund til at tænke sig det opdigtet i denne Form.

1) Tac. I, 14. Suet. 50. Dio LVII, 12.

2) Tac. I, 15. Vell. II, 124, 3.

I Pannonien laa paa den Tid tre Legioner i Lejr under Anførsel af Legaten Junius Blæsus. Da denne ved Efterretningen om Augusts Død havde paabudt, at alt Arbejde for en Tid skulde standse, begyndte som Følge af Lediggangen Disciplinen at slappes, og Soldaterne at rotte sig sammen. De klagede over den haarde Krigstjeneste og den ringe Løn og beredte sig til at tvinge deres Fordringer igennem med Magt. Da Blæsus ikke saa sig i Stand til at berolige Stemningen paa anden Maade, gik han ind paa, at hans Søn skulde sendes til Rom for paa Soldaternes Vegne at forlange Hjemsendelse for dem efter 16 Aars Krigstjeneste. Kort efter, at han var rejst, brød Oprøret imidlertid for Alvor ud, med Vold, Plyndringer og Mord. Efterretningen om disse Begivenheder bevægede Tiber til at sende sin Søn Drusus med nogle ansete Mænd, deriblandt Prætorianpræfekten Sejan, og udvalgte Soldater til Pannonien, dog uden at der blev givet ham noget bestemt Hverv. Ikke saa snart var han kommen ind i Lejren, før de oprørske Soldater besatte Portene for saaledes at holde ham indesluttet. Drusus oplæste nu for den forsamlede Mængde et Brev fra Tiber, hvori denne henviste deres Fordringer til Senatets Afgørelse. Derved ophidsedes Stemningen yderligere, saa at Soldaterne tilsidst begyndte at anfalde Drusus's Ledsagere; Cn. Lentulus, den mest ansete blandt dem, slap endog kun med Nød og næppe derfra med Livet. Men allerede den følgende Nat satte en Maaneformørkelse Oprørerne i saa heftig Skræk, at de begyndte at vise Anger og trak Besætningerne bort fra Lejrportene. Denne Stemning benyttede Drusus sig af, idet han lovede at ville tale deres Sag, hvis de straks faldt til Føje. Efter at da et nyt Gesandtskab, paa Soldaternes Opfordring, var sendt til Rom, og efter at deres Trods yderligere var bleven kuet ved et Uvejr og heftige Regnskyl, lod han alle Hovedmændene gribe og henrette. Derpaa vendte han, efter at nu al Modstand var opgivet, tilbage til Rom uden at oppebi Gesandternes Tilbagekomst[1]).

Paa samme Tid og af de samme Grunde var et endnu heftigere Oprør udbrudt i de Legioner, som laa ved Rhinen,

[1]) Tac. I, 16—30. Suet. 25. Dio LVII, 4.

under Germanicus's Overanførsel. Det begyndte, under hans Fraværelse i Gallien, i den Hær, som laa i Ubiernes Land. Her for Soldaterne pludselig løs paa Centurionerne, hvem de gennempryglede eller endog dræbte. Deres Legat, A. Cæcina, saa sig nødsaget til at opgive al Modstand. Germanicus blev hurtig kaldt tilbage; han samlede Soldaterne og søgte at tale dem til Rette. De viste dog straks en trodsig Optræden og svarede kun med at opregne deres Klager og Fordringer. Da Germanicus mærkede, hvor ophidset Stemningen var, vilde han forlade Forsamlingen; men de tvang ham med Vaaben og Trusler til at forblive. Han trak da sit Sværd og gav sig Mine af at ville dræbe sig selv. Soldaterne besvarede denne Trusel med Haan; men da en enkelt endog gik saa vidt at række ham sit Sværd med de Ord: „Tag hellere dette, det er skarpere!“, vakte dette Uvilje hos nogle, og under den Forvirring, der derved opstod, lykkedes det Germanicus at slippe bort til sit Telt[1]).

Under de vanskelige Forhold, da Soldaterne beredte sig til ogsaa at vække Oprør i den sydligere liggende Hær, til at plyndre Ubiernes Stad og falde ind i Gallien for ogsaa at plyndre dér, bestemte Germanicus sig til at skrive et Brev i Tibers Navn og deri tilstaa Oprørerne de fleste af deres Fordringer. De faldt alligevel først til Føje, da de tilstaaede Pengesummer vare blevne dem udbetalte af selve Krigskassen. Derefter førtes de i Vinterkvarter, de to Legioner til Ubiernes Stad, de to til Vetera.

Et begyndende Soldateroprør i Kaukernes Land blev hurtig dæmpet ved Lejrpræfekten M'. Ennius's energiske Optræden.

Imidlertid kom der Gesandter fra Senatet til Ubiernes Stad. Det Rygte udbredte sig iblandt Soldaterne, at de vare komne for at tage de Indrømmelser, de allerede havde opnaaet, tilbage. Midt om Natten stormede de da Germanicus's Hus,

---

[1]) Tac. I, 31—35. Suet. 25. Dio LVII, 5. — Sml. ovenf. S. 86 ff. Troværdigheden af Tacitus's Fremstilling af Germanicus's Optræden ved denne Lejlighed svækkes noget ved, at vi et andet Sted ser ham give os Germanicus i en lignende Selvmorderattitude (II, 24). Han vil her endog styrte sig ned fra Germaniens Klippekyst(!).

trak ham ud af Sengen, truede med at myrde ham og tvang ham derved til at udlevere Fanen. Kun med yderste Nød forhindredes de i at dræbe Gesandtskabets Formand. Ved Daggry samlede Germanicus Oprørerne og efter en Formaningstale, der dog ingenlunde stillede dem tilfreds, lykkedes det ham at faa Gesandterne sendt i Sikkerhed under militær Bevogtning[1]).

Under disse Forhold besluttede Germanicus ogsaa at sende Agrippina og deres lille Søn, Caligula, i Sikkerhed. Paa Vejen bleve disse imidlertid tagne til Fange af Soldaterne. Agrippina, der paa den Tid var højtfrugtsommelig, slap de dog løs igen paa Germanicus's Bøn, men Caligula beholdt de. Nogen Tid efter kom de to Legioner dog til Ro igen, ja de slog i den Grad om, at de nu selv greb de værste Urostiftere og dræbte dem paa egen Haand[2]). Germanicus gav paa den anden Side de Centurioner, der vare blevne Soldaterne mest forhadte, deres Afsked. Veteranerne skaffede han sig af med ved at sende dem til Rhætien, hvor de skulde føre Krig mod Sveverne.

De to Legioner i Vetera viste imidlertid stadig et oprørsk Sindelag, og Germanicus beredte sig da til at sejle imod dem med en Hær. Forinden sendte han dog Brev til deres Legat, Cæcina, om, at han vilde komme for at anrette et Blodbad i Flæng mellem Legionerne, hvis de ikke forinden selv havde straffet de skyldige. Cæcina undersøgte da Stemningen, og da han havde fundet et tilstrækkelig stort Antal trofaste, fik han disse til pludselig om Natten at styrte ind i Teltene og hugge ned for Fode. Da Germanicus kom til, fandt han saaledes Roligheden genoprettet.

Under alle disse Begivenheder forblev Tiber i Rom; af og til samlede han Folk, Tros og Skibe og sagde, han vilde rejse til de oprørske Legioner; men det blev dog aldrig til noget. Han forlod i det hele i de to første Aar af sin Regering aldrig

[1]) Tac. I. 36—39. Dio LVII, 5.

[2]) Tac. I, 40—44. Dio LVII, 5. — I denne Del af Fortællingen afviger de to Kildeforfattere fra hinanden. Jeg har fulgt Dio i Henhold til de Undersøgelser, Froitzheim (*De Taciti fontibus*) har anstillet. — Sml. ovenf. S. 53.

Rom; senere foretog han sig kun korte Smaarejser i Byens Nærhed.

Germanicus besluttede nu at beskæftige Soldaterne, og han lod dem derfor rykke over Rhinen, ind i Germanernes Land, hvor man mindst af alt var forberedt paa et Angreb. Midt om Natten omringede Romerne Marsernes Landsbyer, anfaldt den sovende og ubevæbnede Befolkning, huggede ned og ødelagde alt for Fode. Ved Efterretningen herom lagde Bruktererne og andre germaniske Folk sig i Baghold i de Skove, hvorigennem Romerne maatte komme paa Tilbagevejen. Det lykkedes dog disse at slaa Angrebet tilbage. Endelig bleve Tropperne sendte i Vinterkvarter.

Tiber meddelte Senatet Germanicus's Bedrifter og roste dem i høje Toner. Ogsaa Drusus roste han og indrømmede Soldaterne i Pannonien det samme, som Germanicus havde tilstaaet sine[1]).

I dette Aar døde Julia i Rhegium, hvorhen hun var bleven bragt fra Pandateria[2]).

---

[1]) Tac. I, 44—52. Dio LVII, 6.

[2]) Tac. I, 53. Suet. 50. — S. 62—63 har jeg angivet Grunden til, at jeg ikke her har fulgt Tacitus. Af Beretningen hos Sueton ser vi, at August i sit Testamente ikke havde nævnt de Aarspenge, han i sin Tid havde tilstaaet Julia; Tiber skulde altsaa træffe ny Bestemmelse herom. Vi kender nu hans Langsomhed i saadanne Tilfælde fra mange Lejligheder; særlig omtales den ved Udførelsen saavel af Augusts som af Livias Testamentbestemmelser. At den kan have været særlig stor her, hvor det gjaldt om at tage en Bestemmelse tværtimod Testamentet, er rimeligt nok. Julia dør nu faa Maaneder efter August, endog, som det synes, forinden de i Testamentet lovede Legater ere udbetalte. Sandheden synes da at være den, at Tiber i denne korte Tid har undladt at sende hende de sædvanlige Penge, medens han overvejede, hvad der skulde gøres i dette Tilfælde, og Efterretningen herom har hos Sueton formet sig til et *annuis fraudavit*; hos Tacitus er den endog sat i Forbindelse med hendes kort efter følgende Død og skærpet til hans *inopia et tabe longa peremit*.

Den paafølgende Fortælling om Drabet paa Sempronius Gracchus har jeg heller ikke ment at burde optage. Rent bortset fra det usandsynlige i, at Tiber skulde have indledet sin Regering med at tage en privat Hævn, som han mange Aar tidligere maatte have kunnet faa fuldbragt, er det ogsaa her tydeligt, at Tacitus intet paalideligt har vidst: „Nogle siger,“ hedder det, „at Morderne vare udsendte fra Rom, andre fra Afrika.“ I sidste Tilfælde formoder Taci-

Samme Aar indførtes et nyt Præsteskab, *sodales Augustales*, paa 25 Medlemmer, nemlig foruden 21 ved Lod udtagne fornemme Borgere, Tiber, Drusus, Claudius og Germanicus. Det var ogsaa første Gang, *ludi Augustales* afholdtes, men de bleve skæmmede ved, at der udbrød heftige Stridigheder blandt Skuespillerne [1]).

Aar 15.

Da Drusus Cæsar og C. Norbanus vare Konsuler, tilstodes der Germanicus en Triumf, uagtet Krigen ikke var endt. — I Begyndelsen af Foraaret besluttede Germanicus at gøre et pludseligt Indfald i Katternes Land. Efter at være rykket ind med en stor Hær og efter at have drevet de vaabenføre paa Flugt, lod han de værgeløse fange eller nedhugge, opbrændte Hovedstaden, hærjede Landet og vendte saa tilbage til Rhinen. Men et Bud fra Germanerhøvdingen Segestes, der anraabte ham om Hjælp mod sine egne Landsmænd, fik ham til at vende om. Segestes befriedes, og der blev ved den Lejlighed taget en Del Bytte og Fanger, blandt hvilke Arminius's Hustru, Segestes's Datter, Thusnelda. Da førte Germanicus sin Hær tilbage, og paa Tibers Forslag blev der tilstaaet ham Titel af *imperator* [2]).

Om Sommeren foretog Germanicus et Indfald i Keruskernes og de omboende Folks Land. Hæren drog ad forskellige Veje, til Lands og til Vands, til Floden Ems. Den rykkede frem

---

tus, at Legaten Asprenas havde sendt dem paa Tibers Opfordring. Størst Betydning faar det dog, at Vellejus som Eksempel paa den Mildhed, der blev vist Julias Bolere, ogsaa nævner Sempronius's Skæbne (II, 100), hvad han dog ikke godt kunde have gjort, hvis det paa hans Tid var bekendt, at Tiber havde straffet ham med Døden. Det sandsynligste er da vel, at Asprenas har ladet ham dræbe paa egen Haand, maaske i den Tanke derved at handle Tiber til Behag.

[1]) Tac. I, 54.

[2]) Tac. I, 55—58.

under Mord og Plyndringer og kom tilsidst, da alt Landet mellem Ems og Lippe var hærjet, til Teutoburgerskoven; her fandt de og begravede Benene af dem, der vare faldne under Varus's Nederlag. Arminius opholdt sig i Nærheden med sin Hær, og det lykkedes ham at besejre Rytteriet, som var sendt imod ham, men da de samlede Legioner derefter rykkede frem, trak han sig tilbage. Germanicus lod nu Hæren vende hjem ad forskellige Veje. Den Afdeling, Cæcina førte, kom paa Hjemvejen i stor Fare, idet den blev angrebet af Arminius paa et meget farligt Terræn; efter flere Kampe og stor Blodsudgydelse lykkedes det ham dog at slaa Angrebet tilbage. En anden Afdeling paa to Legioner, som skulde vende hjem langs Kysten, var nær gaaet til Grunde og led meget under Storm og Vandflod [1]).

I Anledning af deres Bedrifter under disse Kampe tilkendtes der Cæcina, L. Apronius og C. Silius *insignia triumphalia*.

Navnet *pater patriae*, som Folket allerede ofte havde villet paanøde Tiber, afslog han, ligesom han heller ikke lod sig kalde *dominus* af frie Mænd og *imperator* kun af Soldaterne; Navnet *Augustus* brugte han kun i Breve til fremmede Fyrster. Da Senatet vedtog, at der skulde aflægges Ed paa hans *acta*, tillod han det ikke, skønt han selv aflagde Ed paa Augusts og forlangte, at Senatorerne skulde gøre det samme. Han begrundede sit Afslag med, at „de dødeliges Forhold alle ere usikre, og at Senatet derfor ikke burde binde sig til et endnu levende Menneskes Bestemmelser; jo mere han selv opnaaede, des mere usikker maatte han føle sig“ [2]). Saaledes forbød han da ogsaa, at der blev opført Templer og indsat Præster til hans Ære, og han tillod kun, at der blev opstillet Billeder af ham, naar de ikke anbragtes mellem Gudernes; heller ikke maatte hans Fødselsdag højtideligholdes ved særlige Foranstaltninger, ligesom han ogsaa modsatte sig, at September blev kaldt Tiberius, October Livius [3]). Øvrighedspersonerne lod han

---

[1]) Tac. I, 59—71. Dio LVII, 18.
[2]) Tac. I, 72. II, 87. IV, 42. Suet. 26. 27. 67. Dio LVII, 8.
[3]) Tac. II, 87. Suet. 26. Dio LVII, 8. 9.

beholde deres Magt og viste dem Ærefrygt i sin Optræden.[1]) For Senatet lod han forelægge til Afgørelse alle offentlige Sager, smaa saavelsom store, om Skatter og Monopoler, om offentlige Bygninger, om Legionernes Fordeling, om at forlænge Kommandoen eller overdrage særlige Krigshverv, om Svar paa fremmede Kongers Breve; han forlangte ogsaa, at Statholderne skulde indsende Beretninger om deres Bedrifter og Forslag om Krigsbelønninger til Senatet.[2]) Naar han selv havde sagt sin Mening, gav han enhver Lov til at tale imod den, og det hændtes undertiden, at han til Slutning blev overstemt[3]) I sin Hensynsfuldhed overfor Senatorerne saavelsom i sit Had til alt Smigreri gik han tit meget vidt; saaledes fandt han sig aldrig i, at nogen Senator mødte ved hans Leje enten i Forretninger eller for at hilse paa ham. I Senatet mødte han altid uden nogensomhelst Ledsagelse, og hans personlige Optræden dér var yderst beskeden; saaledes sagde han engang: *Ignoscas, rogo, si quid adversus te liberius sicut senator dixero. . . . Dixi et nunc et saepe alias, P. C., bonum et salutarem principem, quem vos tanta et tam libera potestate instruxistis, senatui servire debere et universis civibus saepe, et plerumque etiam singulis; neque id dixisse me paenitet, et bonos et aequos et faventes vos habui dominos et adhuc habeo.*[4])

Han viste sig da ogsaa i det hele i høj Grad sagtmodig overfor personlige Angreb og tillod ikke gerne, at der rejstes nogen Anklage af den Art, idet han sagde: *Non tantum otii habemus, ut implicare nos pluribus negotiis debeamus; si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis; omnium inimicitiae hoc praetexto ad nos deferentur.* En anden Gang sagde han: *Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam ut rationem factorum meorum dictorumque reddam; si perseveraverit, in vicem eum odero.*[5])

---

[1]) Tac. IV, 6. Suet. 30. 31. Dio LVII, 11.
[2]) Tac. IV, 15. Suet. 30. 32. Dio LVII, 7.
[3]) Suet. 31. Dio LVII, 7. 15. Sml. overfor S. 23.
[4]) Suet. 27. 29. 30.
[5]) Suet. 28. Dio LVII, 9. — Sueton og Tacitus fortæller (I, 72), at Tiber paa Prætorens Spørgsmaal om, hvorvidt der skulde holdes Rettergang i Majestætssager, havde svaret, at Lovene burde holdes i Hævd. At der ligger noget virkelig passeret til Grund herfor, kan ikke godt

Dette Sindelag fik han i dette Aar flere Gange Lejlighed til at vise. En romersk Ridder, Falanius, blev saaledes anklaget, fordi han havde optaget en berygtet Skuespiller, Cassius, blandt Augusts Dyrkere, og fordi han, da han solgte nogle Haver, tillige havde solgt en Statue af August. En anden Ridder, Rubrius, anklagedes for at have krænket Augusts Guddom ved Mened. Da Tiber fik dette at vide, skrev han til Konsulerne, at hans Fader ikke var bleven optaget blandt Guderne, for at dette skulde blive Borgerne til Fordærv; Cassius plejede blandt andre Skuespillere at være til Stede ved de Lege, hans Moder havde foranstaltet til Augusts Ære. Det var heller ikke nogen Krænkelse, at hans Billede som andre Gudebilleder fulgte med ved Havesalg. Eden skulde betragtes, ganske som om han havde svoret falsk ved Jupiter: Krænkelserne mod Guderne maatte disse selv tage sig af[1]. — Kort efter anklages Marcellus, Prokonsul over Bithynien, for Provinsudsugelse og Majestætsforbrydelse af sin Kvæstor, Crispinus, og til ham slutter sig en vis Romanus Hispo. Crispinus beskyldte ham foruden for Udsugelse tillige for at have talt ilde om Tiber, Hispo for at have stillet sin egen Statue højere end Kejserfamiliens og at have sat et Hoved af Tiber paa en Auguststatue. Da Anklagen var fremsat, for Tiber op og erklærede, at han ogsaa vilde stemme i den Sag. Cn. Piso bad ham da afgive sin Stemme først, og Tiber foreslog at frikende Marcellus for Majestætsforbrydelse, hvad der ogsaa skete. Sagen om Udsugelse henviste Senatet til Vurderingskommissionen.[2]

---

betvivles, om end de aabenbart har hentet det fra samme Kilde. (Sml. ovenfor S. 62). Men Samtalen maa være tendentiøst refereret. Spørgsmaalet kan jo nemlig umulig være stillet saaledes efter den Forklaring af *judicia majestatis*, Tacitus selv lige i Forvejen har givet. Sml. forøvrig ovenfor S. 16—18.

¹) Tac. I, 73.

²) Tac. I, 74. S. ovenf. S. 7 og 12. — Det anførte er de Kendsgerninger, man kan faa ud af Tacitus's Fortælling. Han fremstiller Sagen, som om Kvæstorens Anklage kun drejede sig om Majestætssagen, og dernæst som om Tibers Forbitrelse er bleven saa stor ved at høre om Fornærmelsen mod ham selv, at han ikke har kunnet styre sig og har villet afgive sin Stemme for at fælde den anklagede; ved Pisos

Tiber var ogsaa hyppig til Stede ved de prætoriske Domstole; han satte sig da ligeoverfor Øvrighedspersonen og søgte at hindre, at Dommene paavirkedes af Bestikkelser eller Bønner. Hed det sig, at noget saadant forestod, mødte han ofte pludselig i Retten og mindede Dommerne om deres Pligt.

En Senator, Pius Aurelius, hvis Hus havde lidt ved Anlæget af en offentlig Vej og en Vandledning, bad Senatet om Erstatning. Da *praetores aerarii* satte sig derimod, udbetalte Tiber ham selv Bygningens Værdi. — En anden, Propertius Celer, bad om Tilladelse til at udtræde af Senatorstanden paa Grund af Fattigdom. Da Tiber havde faaet Sikkerhed for, at hans Arv kun havde været ringe, skænkede han ham en Million Sestertier.[1])

Andre hjalp han paa samme Maade, men forlangte, at de i Senatet skulde bevise, at deres Fattigdom var uforskyldt. Saadanne Gaver lod han udbetale for sine egne Øjne, da han vidste, at de, der uddelte saadanne Gaver, paa Augusts Tid havde stukket meget til sig selv.[2])

Opfordring er han imidlertid bleven skamfuld og har nu stemt tværtimod sin oprindelige Hensigt. — Men hvorledes kan Tacitus have vidst, hvad der kun kan have været i Tibers Tanke? Det højeste, han kan konstatere, er, at han er bleven vred *(exarsit)*, men denne Vrede lader sig, med Henblik paa Tibers Optræden i de Majestætssager, der hidtil ere forekomne under hans Regering, kun naturligt forklare af det, Tacitus lige i Forvejen har fortalt, nemlig som opstaaet ved Hispos puerile Anklage. — Mærkelig er dernæst Tacitus's Omtale af Crispinus som professionel Anklager. Det er jo meget rimeligt, at han som Marcellus's Kvæstor har hørt ham tale nedsættende om Tiber, og at han saa har ønsket at krydre sin Anklage for Udsugelse ved at omtale dette, men at han derved skulde være slaaet ind paa en ny *forma vitae*, er usandsynligt, da vi ellers ikke hører ham omtalt som Anklager. (At henføre Ordene til Hispo, der forresten heller ikke omtales ellers, gaar kun an, naar man med Nipperdey vil rette *insimulabat* til *insimulabant*). Tacitus har aabenbart her, hvor han første Gang nævner en Majestætsanklager ved Navn, ønsket at give sine Følelser mod denne Menneskeklasse et stærkt retorisk Udtryk, saa meget mere, som han derved tillige mener at ramme Tiber selv.

[1]) Tac. I, 75. Suet 33. Dio LVII, 7.

[2]) Tac. I, 75. Suet. 47. Dio LVII, 10.

Vedvarende Regn bragte i dette Aar Tiberen til Oversvømmelse, saa at de lavtliggende Dele af Byen bleve ødelagte. Da Sagen kom til Forhandling i Senatet, foreslog Asinius Gallus, at man skulde raadspørge de sibyllinske Bøger. Dette satte Tiber sig imod, og det overdroges da en Kommission, bestaaende af Atejus Capito og L. Arruntius, at søge Midler mod en Gentagelse.

Indbyggerne i Akaja og Makedonien bad om Lettelse i deres Skatter. Det besluttedes da, at de foreløbig skulde befries fra Senatets Styrelse og overgives Kejserens.[1])

I dette Aar lod Drusus afholde Gladiatorkampe i sit eget og Germanicus's Navn. Ved den Lejlighed kæmpede to Mænd med blanke Vaaben, og den ene af dem blev dræbt. Drusus, som havde Forsædet, og som ved denne og flere Lejligheder viste en brutal og voldsom Karakter, blev dadlet strengt af Tiber, og det blev forbudt for Fremtiden at kæmpe med blanke Vaaben. Tiber havde selv ikke været til Stede, ligesom han i det hele sjælden mødte ved Skuespillene.[2])

De Optøjer, Skuespillerne havde foranlediget det foregaaende Aar, gentog sig i dette i endnu stærkere Form. Da Politiet vilde forhindre, at Øvrigheden blev forhaanet, og at Mængden sloges, blev ikke alene en Del af denne dræbt, men ogsaa flere Soldater og en Centurion; desuden blev en Prætoriantribun saaret. Da den Sag blev forhandlet i Senatet, foreslog nogle, at Prætorerne skulde have Ret til at lade Skuespillerne piske. Herimod intercederede Almuetribunen Haterius Agrippa, skønt han i den Anledning blev dadlet stærkt af Asinius Gallus, og han satte sin Mening igennem, navnlig fordi han begrundede den med, at August i sin Tid havde sat sig imod, at Skuespillerne behandledes saaledes. Tiber deltog ikke i Forhandlingen, skønt han var til Stede. Der blev dog truffet

---

[1]) Tac. I, 76. Dio LVII, 14. — Naar den sidste henfører Indsættelsen af de fem curatores riparum et alvei Tiberis til denne Lejlighed, beror det vistnok paa en Antecipation. (Mommsen: Staatsrecht. II, p. 1046).

[2]) Tac. I, 76. Suet 47. Dio LVII, 14. — Dio siger dog (c. 11), at Tiber stadig mødte ved Festspillene, men at han ingen Interesse følte for sligt.

en Del Bestemmelser om at indskrænke Skuespillernes Løn og for at hindre deres Velynderes Udskejelser; saaledes maatte for Fremtiden ingen Senator betræde Skuespillernes Huse, romerske Riddere maatte ikke følge dem paa Gaden. Skuespillerne maatte ikke optræde andet Steds end paa Teatret. Prætorerne skulde have Ret til at straffe Udskejelser hos Tilskuerne med Landflygtighed.[1])

Det blev tilladt Indbyggerne i Hispania Tarraconensis at opføre et Tempel for August.

Da Folket bad om Fritagelse for den Procentafgift af alle Salg, som var bleven indført efter Borgerkrigene, erklærede Tiber, at Krigskassen ikke kunde undvære den Indtægt, og tillige, at det var nødvendigt for Staten, at Veteranerne først hjemsendtes efter 20 Aars Tjeneste, ikke, som det under Legionernes Opstand var blevet tilstaaet, efter 16 Aars.[2])

Den Kommission, der var nedsat i Anledning af Tiberoversvømmelsen, satte under Forhandling i Senatet, om man for at begrænse Flodens Oversvømmelser skulde aflede Vandet fra nogle Floder og Søer, hvorfra den fik Tilløb. I den Anledning lod man Gesandter fra forskellige Municipier og Kolonier faa Ordet. Florentinerne bad om, at Clanis ikke maatte blive ledet ind i Arnofloden, da det vilde skade dem meget. Indbyggerne i Interamna sagde, at hvis Narfloden virkelig blev afledet i Kanaler og oversvømmede Landet, vilde nogle af Italiens frugtbareste Marker blive ødelagte. Reatinierne paastod, at, hvis man opdæmmede Velinersøen dér, hvor den flyder ud i Nar, vilde Vandet styrte ned over de tilgrænsende Marker: Man burde ogsaa tage Hensyn til de Forbundsfællers religiøse Følelse, som havde indviet Templer, Lunde og Altre til Floderne; ja selve Tiberfloden kunde ikke ønske at blive berøvet sine Bifloder og derved en Del af sin Anseelse. Cn. Piso foreslog da, at man ingen Forandring skulde foretage, og det vedtoges.[3])

---

[1]) Tac. I, 77. Suet. 37; 34.
[2]) Tac. I, 78.
[3]) Tac. I, 79.

Poppæus Sabinus, der var kejserlig Legat i Møsien, fik sit Statholderskab forlænget, samtidig med at Akaja og Makedonien bleve lagte til hans Provins. Det var i det hele ejendommeligt for Tiber, at han gerne forlængede Kommandoerne og som oftest lod Statholderne forblive i deres Stilling til deres Død. I sine senere Aar kunde han ofte ikke bestemme sig til at lade nogle, han havde tildelt Provinser, forlade Byen; men da han i dette Aar fik at vide, at mange Embedsmænd, som havde faaet Provinser ved Lodkastning, blev ved at opholde sig i Italien, befalede han dem at rejse bort inden en vis Frist.[1])

Aar 16.

Da Sisenna Statilius Taurus og L. Scribonius Libo vare Konsuler, besluttede Germanicus at angribe Folkene mellem Weser og Elben. Han lod bygge en Flaade paa 1000 Skibe, og med den sejlede han fra Batavernes Ø, langs Kysten til Ems's Munding. Herfra rykkede Hæren frem til Weseren, paa hvis højre Bred Keruskerne havde samlet sig under Arminius's Anførsel. Det lykkedes Rytteriet at trænge Fjenden tilbage, saa at ogsaa den øvrige Hær kunde gaa over Floden og slaa Lejr dér. Keruskerne gjorde om Natten et mislykket Forsog paa at overrumple den. Men den næste Dag kom det til et Hovedslag paa Idisiavisosletten, der endte med Arminius's Flugt og en stor Sejr for Romerne. Nogen Tid efter samlede Keruskerne sig paany, men besejredes efter en heftig Kamp. Germanicus vendte da hjem igen; nogle af Legionerne drog tilbage over Land, de fleste gik ombord paa Flaaden. Men ude paa Havet blev denne overfaldet af heftige Storme og blev fuldstændig ødelagt. Ikke desto mindre lod Germanicus efter Tilbagekomsten i Slutningen af Sommeren C. Silius rykke mod Katterne, medens han selv gjorde Indfald i Marsernes

---

[1]) Tac. I, 80. Dio LVII, 14.

Land, som blev hærjet vidt og bredt. Derefter lod han Tropperne gaa i Vinterkvarter.[1])

Tiber skrev nu til Germanicus og opfordrede ham til at komme tilbage til Rom: „Der var nu opnaaet tilstrækkelige Resultater og lidt Ulykker nok; han havde leveret heldige og store Slag, men han maatte ogsaa tænke paa de alvorlige Tab, Storme og Bølger havde paaført, om end uden hans Skyld. Han havde selv opnaaet mere ved klog Optræden end ved Vold de ni Gange, August havde sendt ham mod Germanerne: Sugambrerne havde overgivet sig, Sveverne og Kong Marbod vare tvungne til Fred. Da Romerne nu havde straffet Keruskerne tilstrækkelig, kunde de rolig overlade dem og de andre oprørske Folk til deres egen indre Splid". Germanicus bad om et Aars Udsættelse, men da Tiber svarede med at tilbyde ham Konsulatet og mindede ham om, at, hvis Krigen skulde fortsættes, burde han ogsaa lade Drusus faa Lejlighed til at skaffe sig Berømmelse, vendte han tilbage til Rom. Til andre udtalte Tiber sig dog mere uforbeholdent om Germanicus's Kampe, som han kaldte unyttige og kostbare.[2])

M. Drusus Libo havde søgt Omgang med Astrologer, Troldmænd og Drømmetydere, idet han, i Tillid til sit Slægtskab med Kejserfamilien, nærede Haab om at kunne komme til Magten ved deres Hjælp. En tidligere Ven af ham, Senatoren Firmius Catus, angav ham gennem en Mellemmand for Tiber. Denne tillagde dog ikke Sagen nogen Betydning, afslog at tale personlig med Angiveren, indbød som sædvanlig Libo til sit Bord, ja lod ham vælge til Prætor. Tilsidst meldte imidlertid en Troldmand, Junius, til Senatoren Fulcinius Trio, at Libo havde anmodet ham om at mane Aander frem ved Trylleformularer. Trio anklagede ham da straks for Konsulerne og forlangte Sagen paadømt af Senatet. Da Libo havde erfaret dette, iførte han sig Sørgedragt, gik sammen med nogle fornemme Kvinder omkring til sine Slægtninge og bad om deres Forbøn; men de afslog det alle. Paa Senatsdagen blev han, medtagen af Frygt og Sygdom, paa en Bærestol baaret til

[1]) Tac. II, 5—25.

[2]) Tac. II, 26. Suet. 52.

Kuriets Dør. Han traadte ind, støttet til Konsulen, der var hans Broder, og bad Tiber om Naade. Denne forandrede dog ikke en Mine, men oplæste Anklageskriftet i en saa afmaalt Tone, at han hverken kunde synes at ville mildne eller forstærke Beskyldningerne. Anklagerne vare Trio, Catus, Fontejus Agrippa og Vibius Serenus. Blandt andre Bevismidler fremlagdes et Dokument, hvorpaa der var sat dødbringende og hemmelighedsfulde Mærker ved Cæsarernes og en Del Senatorers Navne. Da Libo nægtede at have skrevet disse, skønt hans Slaver genkendte hans Haandskrift, blev der holdt pinligt Forhør over disse, efter at de først vare solgte til *actor publicus*. Libo bad da om Udsættelse til den næste Dag og sendte derefter en Slægtning af sig, Sulpicius Quirinius, til Tiber for at bede om Naade. Da Svaret lød, at han maatte henvende sig til Senatet, begik han Selvmord. Sagen blev dog ført til Ende; men Tiber sagde, at han vilde have bedt dem skænke ham Livet, hvor skyldig han end var, hvis han ikke selv havde berøvet sig det. Hans Gods blev fordelt mellem Anklagerne, og der blev givet dem af dem, der vare af Senatorstand, Prætorembede før den lovbefalede Alder. Messalinus Cotta foreslog, at Libos Billede ikke maatte følge med ved hans Efterkommeres Begravelse, Cn. Lentulus, at ingen Scribonius for Fremtiden maatte føre Navnet Drusus; Pomponius Flaccus satte igennem, at der skulde holdes Takkefest, L. Piso, Asinius Gallus, Papius Mutilus og L. Apronius foreslog, at der skulde gives Gaver til Jupiter, Mars og Concordia, og at den 13. September, den Dag, da Libo havde dræbt sig selv, skulde helligholdes.[1])

---

[1]) Tac. II, 27—32. Suet. 25. Dio LVII, 15. Vell. II, 129, 2. — Tacitus's Fremstilling, som jeg har kunnet følge i alle dens Hovedtræk, er dog ingenlunde fri for Tendens. Skønt han nemlig redelig fortæller os alle disse Omstændigheder, gør han alt muligt for at svække Indtrykket af det hele. At Sagen har haft Betydning, ser vi af den Maade, hvorpaa den omtales af de andre Kilder, og særlig af, at den foranlediger Senatet til at udjage Astrologerne af Italien. Ikke desto mindre indleder Tacitus den med en Undskyldning for, at han omtaler en saa ringe Sag temmelig udførligt; det sker — karakteristisk nok — for at stille det da opkommende Angiveri i det rette Lys; saaledes søger han straks at vælte Uviljen over paa dem, der ere For-

Senatet forbød derefter alle at give sig af med Trolddom og Spaadomskunst: hvis nogen Borger alligevel vedblev dermed, skulde han forvises fra Italien. De fremmede bleve behandlede strengere; L. Pituanius blev nedstyrtet fra den tarpejiske Klippe, P. Marcius halshugget udenfor den esquilinske Port.[1])

I det næste Senatsmøde talte Konsularen Q. Haterius stærkt imod Borgernes Overdaadighed. Den forhenværende Prætor Octavius Fronto gik endog saa vidt at forlange, at der skulde sættes Grænser for Brugen af Sølvtøj og Husgeraad og for

bryderen paa Nakken. Denne selv gøres til en *juvenis improvidus*, skønt han har været Prætor, altsaa maa antages at være over 40 Aar (hans Fader var Konsul Aar 15 f. Chr., hans Broder Konsul i dette Aar). Trods dette fremstilles Libo som en forfængelig og taabelig Dreng, der har ladet sig forlokke af slette Venner, hvis Motiver Tacitus dog ikke kan gøre Rede for. Selve Anklagen betegner han som *stolidum, vanum, miserandum*. For at bevise dens Urimelighed anføres som et Punkt i den, at Libo skulde have spurgt, om han vilde faa saa store Rigdomme, at han kunde bedække hele via Appia med Penge; men her har Tacitus aabenbart ombyttet Svaret med Spørgsmaalet og derved haft let ved at give Klagen et latterligt Udseende. Naar Tiber endvidere betegnes som *callidus et novi juris repertor* i Anledning af, at han lader Libos Slaver sælge til Staten for at kunne holde pinligt Forhør over dem, er dette ganske uretfærdigt, da i alt Fald August tidligere havde anvendt den samme Fremgangsmaade. At Tiber endelig erklærede at have villet gaa i Forbøn for den anklagede, udtrykker Tacitus saaledes: *juravit T. petiturum se vitam* og søger derved med sin sædvanlige Kunst (sml. S. 44—45) at indliste en Insinuation om, at Tibers Mildhed var hyklet, skønt hans egen Fremstilling af dennes Optræden i Sagens Begyndelse tyder paa alt andet end Forfølgelseslyst. — Fortællingen om Soldaterne, der omringer Libos Hus, har jeg udeladt. Denne mærkelige Foranstaltning faar vi ingen Forklaring paa. Jeg formoder, at Tacitus har fortiet Grunden for at kunne insinuere, at Tiber ved at indjage Libo Skræk har villet forlede ham til Selvmord. Paa den anden Side har jeg beholdt den smaalige Opregning af Forslagene om Takkefester etc., uagtet den, efter Tacitus's egne Ord, kun er givet os i tendentiøs Hensigt, fordi netop den Omstændighed, at Mænd som Cn. Lentulus, L. Piso og Asinius Gallus, Mænd, som Tacitus ellers priser for deres Frisind, ere optraadte saaledes, viser det uholdbare i hans Paastand, at Sagen kun har haft en ganske underordnet Betydning.

[1]) Tac. II, 32. Suet. 36. Dio LVII, 15. — Den sidstes i og for sig troværdige Fortælling om Afstemningen i Senatet, der gaar Tiber imod, har jeg ikke kunnet medtage, da det Spørgsmaal, den gælder, som saa ofte hos Dio, har faaet en meningsløs Form.

Slavehold. Herimod talte Asinius Gallus: „Det var ikke noget nyt, men tværtimod gammel Erfaring, at med Riget voksede ogsaa Privatmændenes Formuer. Der var Forskel paa en Fabricius's og en Scipios Formue; det afhang ganske af Statens Stilling: da denne var ringe, maatte ogsaa Borgernes huslige Forhold være beskedne, men efter at den nu var gaaet saa stærkt frem, forbedredes ogsaa Borgernes Stilling. Der burde ikke sættes anden Grænse for Slavehold og Brug af Sølv og Husgeraad end den, vedkommendes egen Formue satte. Senatorernes og Riddernes Formuer vare særlig store, ikke fordi disse Mennesker vare af en anden Natur, men for at de, som havde Fortrin med Hensyn til Pladser i Teatret, til Stand og Værdighed, ogsaa kunde have det med Hensyn til de Ting, man skaffer sig for at rekreere sin Sjæl og sit Legeme. Det manglede blot, at de fortrinligste Mænd, som led Farer og Sorger frem for andre, skulde lide Savn af, hvad der kunde bidrage til at mildne disse.“ Tiber tilføjede, at Forholdene endnu ikke retfærdiggjorde saa vidtgaaende Bestemmelser; skulde der vise sig et virkeligt Forfald i Sæderne, vilde der sikkert altid være nogen, som vilde gøre sig Umage for at forbedre dem. Senatet indskrænkede sig da til at forbyde Brugen af massive Guldkar ved Bordet, og at Mænd iforte sig gennemsigtige Silkeklæder.[1]) — Da der i dette Senatsdekret ogsaa omtaltes Brugen af Sølvkar med Guldemblem, talte Tiber for, at det græske Ord ἔμβλημα skulde forandres: „Man burde søge et latinsk Ord for det fremmede, og dersom et saadant ikke fandtes, skulde Tingen udtrykkes ved flere Ord eller ved en Omskrivning.“ Forovrig brugte Tiber selv ikke gerne det græske Sprog, skønt han ikke havde Vanskelighed ved at tale det; ja da han engang i Senatet skulde bruge Ordet *monopolium*, bad han først om Undskyldning, fordi han brugte et fremmed Ord. — En Centurion, som engang vilde aflægge Vidneforklaring paa Græsk, befalede han at tale Latin[2]).

Under den sidste Senatsforhandling havde L. Piso klaget stærkt over Bestikkelserne paa Forum og ved Domstolene,

---

[1]) Tac. II, 33. Dio LVII, 15.
[2]) Suet. 71. Dio LVII, 15.

saavelsom over Talernes Hensynsløshed, idet de atter og atter truede med Anklage, og han sagde, at han vilde forlade Byen og for Fremtiden leve paa et eller andet fjernt og afsides Sted paa Landet; og med det samme gav han sig til at gaa ud af Senatet. Det gjorde et stærkt Indtryk paa Tiber, og skønt han havde søgt at berolige ham med milde Ord, tilskyndede han dog ogsaa hans Slægtninge til at holde ham tilbage med Raad og Bønner.

Kort efter stævnede den samme Piso Urgulania, der var en Veninde af Livia, og som derfor følte sig hævet over Lovene. I Stedet for at møde kørte hun til Tibers Hus uden at bryde sig om Piso, som paa sin Side heller ikke gav efter, uagtet Livia klagede over, at det var en Krænkelse mod hende selv. Tiber lovede da tilsidst selv at gaa ned til Prætorens Tribunal og tage sig af Urgulanias Sag. Han gik da ned fra Palatium og lod Soldaterne følge sig i Afstand. Mens Folk stimlede sammen, saa man ham gaa langsomt frem uden at fortrække en Mine, idet han søgte at hale Tiden ud ved at indlade sig i Samtale, saa med en og saa med en anden. Imidlertid gjorde Pisos Slægtninge Forsøg paa at formilde ham, og da det mislykkedes, lod Livia de Penge, det drejede sig om, udbetale. — Urgulanias Overmod gik forøvrig saa vidt, at hun ansaa sig for hævet over at møde som Vidne i en Sag, der forhandledes for Senatet; der blev da sendt en Prætor, som skulde udspørge hende i hendes Hjem, skønt det var gammel Skik, at selv Vestalinderne mødte paa Forum og for Retten, naar de skulde aflægge Vidnesbyrd[1]).

Da Tiber i dette Aar meddelte, at han en Tid maatte være borte, kom det til Forhandling i Senatet, om Forretningerne i den Anledning burde udsættes. Cn. Piso talte for, at man skulde behandle Sagerne med saa meget større Iver, for at Staten kunde have Ære af, at Senatet og Ridderne vare i Stand til at udføre deres Arbejde, selv om Kejseren var fraværende. Gallus svarede derpaa, at kun, hvad der skete i Kejserens Nærværelse og for hans Øjne, havde tilstrækkelig Glans og passede med Romerfolkets Værdighed; derfor burde

[1]) Tac. II, 34.

Sammenkomster fra Italien og Provinserne opsættes til en Tid, da han kunde være til Stede. Der blev talt med stor Heftighed for begge Standpunkter, mens Tiber hørte derpaa i Tavshed. Enden blev dog, at Forretningerne udsattes[1]).

Der opstod ogsaa en Tvist mellem Gallus og Tiber. Hin foreslog nemlig, at der skulde vælges Embedsmænd for fem Aar ad Gangen, at de Legater, som beklædte deres Stilling uden at have været Prætorer, straks skulde designeres, og at Kejseren skulde anmelde 12 Kandidater for hvert af de fem Aar. Herimod talte Tiber: „Det vilde blive for vanskeligt for ham paa een Gang at nævne og sige nej til saa mange; det var svært nok at undgaa at støde nogen, naar Valget skete hvert Aar, skønt Kandidaterne da havde den Trøst at kunne være heldigere det næste; de, der nu fik deres Valg opsat i fem Aar, vilde blive yderst forbitrede. Hvordan skulde man desuden kunne forudse, hvorledes et Menneskes Sindelag, Familieforhold og Stilling vilde være i et saa langt Tidsrum. Forøvrig bleve Menneskene overmodige nok ved at blive udnævnte eet Aar i Forvejen, — hvordan vilde det saa ikke gaa, naar de endog skulde spille Embedsmænd i fem Aar? Der vilde i Virkeligheden blive fem Gange saa mange Øvrighedspersoner. Endelig vilde de Love blive omstødte, som bestemte en vis Tid for Kandidaterne til at sætte sig ind i Forretningerne, en Tid til at søge eller tiltræde Embederne.“ Gallus's Forslag blev da forkastet[2]).

M. Hortalus, en Sønnesøn af Taleren Hortensius, havde i sin Tid faaet en Million Sestertier af August, for at han kunde gifte sig, og den berømte Slægt saaledes ikke uddø. Da der nu engang holdtes Senatsmøde, lod han sine fire Sønner stille sig ved Døren, og da det blev hans Tur at tale, sagde han følgende: „De Børn, I her ser, har jeg ikke opfostret efter mit „eget Ønske, men fordi Kejseren opfordrede mig dertil; des„uden har mine Forfædre vel fortjent at faa Efterkommere. „Thi jeg, som paa Grund af de omskiftende Vilkaar ikke havde „kunnet opnaa Penge, Folkegunst eller Veltalenhed, vor Slægts

---

[1]) Tac. II, 35.
[2]) Tac. II, 36. Sml. S. 33—34.

„Fælleseje, vilde have været tilfreds, om min Fattigdom blot „ikke blev mig selv til Skam eller andre til Byrde. Paa „Kejserens Befaling giftede jeg mig da. Her ser I nu Efter„kommerne efter saa mange Konsuler og Diktatorer. Jeg an„fører ikke dette for at vække Misundelse, men kun Medliden„hed. Mens du lever, Cæsar, vil de opnaa de Hædersposter, „du maatte give dem; tag dig indtil da af Hortensius's Børne„børnsbørn, Augusts Fostersønner.“ Herpaa svarede Tiber følgende: „Dersom alle de fattige begyndte at komme herhen „og bede om Penge til deres Børn, vilde de enkelte aldrig „blive tilfredsstillede, og Statens Penge ikke strække til. Det „er sandelig ikke derfor, vore Forfædre har tilladt, at Taleren „engang imellem gaar udenfor Dagsordenen og fremfører et og „andet, som kan gavne det offentlige, for at vi paa den Maade „skal fremme vore egne Interesser, forøge vor Formue og „derved vække Misstemning mod Senatet og Kejseren, hvad „enten disse gaar ind paa eller afslaar Gaven. At rejse sig op „og øve et Tryk paa Senatet ved at nævne sine Børns Antal „og Alder og tillige øve Tvang mod mig og saa at sige bryde „Skatkamrets Dør op, — det er ikke Bønner, men Tiggeri, og „det tilmed en utidig Overrumpling mod os, der ere samlede „her for at forhandle om andre Sager; hvad vi af Statens „Penge giver ud for at tilfredsstille personlige Hensyn, det „maa vi erstatte ved Forbrydelse. August gav dig, Hortalus, „Penge, men ikke fordi han blev anmodet derom eller i den „Tanke, at du stadig skulde have. Virkelysten vil dræbes, „Dovenskaben opmuntres, dersom man ikke grunder sin Frygt „eller sit Haab paa sig selv; og alle vil paa den Maade føle „sig sikre og stole paa fremmed Hjælp, selv blive dovne og „os til Besvær.“ Efter et kort Ophold, under hvilket Senatorerne tilkendegav Bifald eller Mishag, af disse nogle endog med en sagte Knurren, sagde Tiber, at han nu havde svaret Hortalus; forøvrig vilde han give hver af hans fire Sønner 200,000 Sestertier. Nogle af Senatorerne takkede ham derfor, men Hortalus selv sagde ikke et Ord[1]).

[1]) Tac. II, 37—38. Suet. 47.

En Slave, ved Navn Clemens, der havde tilhørt Agrippa Postumus, var i sin Tid, saa snart han havde erfaret Augusts Død, hurtig rejst til Planasia for at befri sin Herre. Han naaede dog først til Øen, efter at Agrippa var dræbt, men bemægtigede sig hans Aske og sejlede derefter til Forbjærget Cosa i Etrurien, hvor han holdt sig skjult, indtil hans Haar og Skæg var blevet langt nok. Da han nu i Alder og Skikkelse lignede sin tidligere Herre, lod han det Rygte udbrede, at Agrippa endnu levede. Først rejste han til Gallien, hvor han fik mange Tilhængere, derefter til Italien. Rygtet bredte sig videre og videre; det hed sig, at han var landet i Ostia og opholdt sig i Rom. Tiber lod længe dette Rygte skøtte sig selv; men tilsidst lagde han Sagen i Hænderne paa Sallustius Crispus. Denne faar to af sine Klienter til at gaa til Clemens, give sig ud for at være Medvidere, tilbyde ham Penge og love at tage Del i hans Farer. De udførte alt efter Ønske, og efter at have oppebiet en Nat, hvor Clemens ingen Vagt havde hos sig, tog de en Skare med, fangede ham og slæbte ham til Palatium. Han nægtede at nævne sine medskyldige og blev dræbt, uden at der blev anstillet yderligere Undersøgelser[1]).

I Slutningen af Aaret indviedes en Triumfbue ved Saturns Tempel i Anledning af, at man havde faaet de Felttegn til-

[1]) Tac. II, 39—40. Suet. 25. Dio LVII, 16. — At der skulde ligge noget alvorligt bagved denne Plattenslagers Forsøg, er ikke sandsynligt; i saa Fald vilde det være utænkeligt, at der intet blev gjort for at opdage mulige medskyldige, hvad der jo vilde have været særlig let efter den Maade, hvorpaa man fik fat paa ham selv. At han har haft endel naivt troende blandt Almuen, og at Sagen i det hele har vakt Opsigt, maa vi slutte af, at den omtales forholdsvis ret udførligt af alle tre Forfattere. Tacitus har dog sikkert tillagt den for stor Betydning, naar han lader Tiber være betagen af Frygt og ikke vove at lade ham dræbe offentligt; han synes her at overse, at det er en Slave, tilmed Tibers egen, her er Tale om; ligeledes naar han skænker det Rygte Tiltro, at Clemens havde mange Tilhængere i Kejserens eget Hus og blandt Riddere og Senatorer. — Dio er her, som ofte, et Skridt længere inde paa det storpolitiske Felt, idet han lader Clemens stræbe efter at bemægtige sig sin „Farfaders“ Rige. — Sueton mener, at han har villet hævne sin Herre. — Fortællingen om Clemens's Svar til Tiber, som findes baade hos Tacitus og Dio, hører til de Anekdoter, der selv røber deres Udspring, og som Tacitus i de fem første Bøger i Regelen ikke skænker nogen Opmærksomhed.

bage, som vare gaaede tabt under Varus; fremdeles et Tempel for Fors Fortuna i de Haver ved Tiberfloden, som Cæsar havde testamenteret Romerfolket, et Kapel for gens Julia og et Billede af August i Bovillæ[1]).

Aar 17.

Da C. Cæcilius og L. Pomponius Flaccus vare Konsuler, triumferede Germanicus d. 26de Maj over Keruskerne, Katterne og de andre Folk vest for Elben. Der blev ført Bytte, Fanger og Billeder af Borge, Floder og Slag i Toget. Tiber skænkede i Germanicus's Navn Almuen 300 Sestertier til hver Mand og bestemte selv at være hans Kollega i Konsulatet.

Arkelaos, der havde regeret over Kappadokien i 50 Aar, og som under August var bleven anklaget af sine Landsmænd og havde faaet en Formynder i Regeringen, blev nu paany anklaget og kaldt til Rom. Et Brev fra Livia lovede ham dog mild Behandling. Han kom til Byen, forsvarede sig i Senatet og blev frikendt, men døde kort efter i sin høje Alderdom. Hans Rige blev gjort til Provins, og Tiber erklærede, at ved Indtægterne fra den kunde Procentafgiften nedsættes til det halve[2]).

---

[1]) Tac. II, 41.

[2]) Tac. II, 42. Suet. 37. Dio LVII, 17. — Jeg har samlet de Kendsgerninger, Tacitus og Dio, efter deres egen Fremstilling, har haft at holde sig til. Deres forskellige Behandling af dem giver os et godt Eksempel paa deres forskellige Metode. Begge vil det samme, benytte Fortællingen som Bevis paa Tibers hævngerrige Grusomhed. Men Dio er kejtet nok til at fortælle os, at Arkelaos tidligere er bleven anklaget af sine Landsmænd, og at han den Gang blev frelst af Tiber, ligesom han ogsaa nu bliver frikendt for Anklagen i Senatet, — alligevel skal denne bero paa et slet og ret Paafund af Tiber; som sædvanlig giver Dio os Selvmodsigelserne uden at blinke. Tacitus gaar derimod frem med stor Behændighed. Han benytter sig af sin sædvanlige Fremgangsmaade, at stille selve Anklagens Genstand i Skygge; vi faar slet ikke at vide, hvad Arkelaos beskyldes for, heller

Paa samme Tid dør Kong Antiokus af Kommagene og Kong Philopator, der herskede over en Del af Kilikien; deres Død fremkaldte Bevægelse i Befolkningerne, idet nogle ønskede, at Romerne skulde bemægtige sig Landene; endvidere bad Syrien og Judæa om Lettelse i deres Afgifter, og endelig var Armenien uden Konge. Her havde nemlig nogle valgt den af Partherne forjagne Konge, Vonones, men da denne truedes af sin Modstander, Partherkongen Artabanus, og kun kunde holdes paa Tronen af Romerne ved en Krig mod Partherne, havde Creticus Silanus, Syriens Statholder, kaldt ham, der en Tid lang havde opholdt sig som Gidsel i Rom, til sig og holdt ham nu under Bevogtning uden dog at berøve ham Kongenavnet. [1])

Disse Forhold fremstillede Tiber i Senatet, og han foreslog, at det blev overdraget Germanicus at ordne dem; selv var han nu for gammel og Drusus for ung. Der blev da udstedt et Senatsdekret, som tildelte hin Herredømmet over alle Provinserne hinsides Havet med større Myndighed end de sædvanlige prokonsulariske eller kejserlige Statholdere. Forinden havde Tiber tilbagekaldt Silanus fra Syrien og i hans Sted udnævnt Cn. Piso til Legat. [2])

Kort efter blev Drusus sendt til Illyrien. Efter Romernes Bortgang fra Germanien var der nemlig opstaaet Krig mellem Keruskerne under Arminius og Sveverne under Marbod; til denne havde ogsaa Keruskerhøvdingen Ingviomer, Arminius's Onkel, sluttet sig, medens omvendt mange af Sveverne vare

---

ikke, at han ogsaa tidligere er bleven anklaget. Herved opnaar Tacitus da at faa Plads for et personligt Motiv for Tiber: denne er engang, 18 Aar tidligere, bleven krænket af Arkelaos og vil nu hævne sig. Livias Brev er da skrevet for at „lokke" ham til Rom. Det er da særlig uheldigt for denne Argumentation, at Arkelaos, som Dio fortæller os, bliver frikendt og dør *οὐ πολλῷ ὕστερον*. Tacitus omtaler da slet ikke Frikendelsen med et Ord, men lader det faa Udseende af, at Arkelaos dør under selve Sagen. Dødsaarsagen har da været Frygt, Alderdom og de tilføjede Krænkelser, — selvfølgelig lader Tacitus dog ogsaa ane, at han mulig har begaaet Selvmord: *finem vitae sponte an fato implevit.*

[1]) Tac. II, 42. 4.

[2]) Tac. II, 43.

gaaede over til Arminius. Marbod var bleven besejret og havde bedt Tiber om Hjælp; denne blev ham nægtet, men Tiber sendte dog sin Søn derop for at beskytte Provinserne under de urolige Forhold. [1])

Samme Aar bleve 12 store Byer i Lilleasien ødelagte ved et heftigt Jordskælv. Indbyggerne i Sardes, som havde lidt mest, fik af Tiber 10 Millioner Sestertier og bleve fritagne for Skat i fem Aar; Indbyggerne i Magnesia, som efter dem havde lidt størst Tab, fik ogsaa Hjælp i Forhold dertil; de ti andre skulde fritages for Skat i fem Aar. Desuden skulde der af Senatet udsendes en Mand til at undersøge og raade Bod paa den øjeblikkelige Nød. Da det var en Konsular, som havde Statholderskabet i Asien, valgte man en af de forhenværende Prætorer, M. Atejus, for at der ikke, naar deres Stilling var lige, skulde opstaa Skinsyge, og Sagen derved lide Skade. [2])

Da en rig Kvinde, Æmilia Musa, var død uden at efterlade sig Testamente, og hendes Formue derfor skulde tilfalde Fiskus, overdrog Tiber den til M. Æmilius Lepidus, til hvis Slægt man formodede, at hun hørte. Paa samme Maade overlod han Arven efter en rig romersk Ridder, Pantulejus, skønt han selv var nævnt som Arving til en Del af Formuen, til M. Servilius, da han havde faaet at vide, at denne var nævnt i et ældre og sikkert ægte Testamente. Han sagde nemlig, at begges adelige Stilling burde støttes ved Penge. Tiber modtog i det hele ikke Arv efter nogen, naar han ikke følte, at han ved Venskab havde gjort sig fortjent dertil; navnlig vilde han slet ikke tage imod Arv efter Folk, der vare ham ubekendte, og som f. Eks. for at chikanere andre havde gjort ham til Arving. Ligesom han endvidere var rede til at hjælpe dem, der vare blevne fattige uden egen Skyld, saaledes sørgede han paa den anden Side for, at andre, der havde mistet deres Formue ved Ødselhed og Udskejelser, opgav deres Sæde i Senatet, som f. Eks. Vibidius Virro, Marius Nepos, Appius Appianus, Cornelius Sulla og Q Vitellius.

---

[1]) Tac. II, 44—46.

[2]) Tac. II, 47. Suet. 48. Dio LVII, 17.

Samme Aar indviede han nogle Templer, der havde lidt af Ælde eller Ildebrand, og som August havde begyndt at genopbygge, og han lod dennes Navn indskrive paa dem. Det var et for Liber, Libera og Ceres, nær ved Circus Maximus, hvilket Diktatoren A. Postumius havde lovet, et andet paa samme Sted for Flora, der i sin Tid var bygget af L. og M. Publicius som Ædiler, et tredje for Janus, som C. Duilius havde opført paa Kaaltorvet. Germanicus indviede et Tempel for „Haabet", som A. Atilius havde lovet i den første puniske Krig. [1])

Appuleja Varilla, en Datterdatter af Augusts Halvsøster, blev anklaget for Ægteskabsbrud, en Forbrydelse, der var saa meget mere strafbar, som hun var i Slægt med Kejseren; tillige blev hun anklaget for Majestætsforseelse, idet hun i Samtaler skulde have spottet August, Tiber og Livia. Hvad Ægteskabsbrudet angik, vare Bestemmelserne i den juliske Lov tydelige nok. Derimod forlangte Tiber, at der med Hensyn til Majestætsfornærmelserne skulde gøres Forskel: „hun skulde dømmes for, hvad krænkende hun havde sagt om August; derimod ønskede han ikke, at det, hun havde sagt mod ham selv, skulde gøres til Genstand for Anklage." Da Konsulerne nu spurgte ham om, hvordan han da mente, at man skulde gaa frem med Hensyn til det, hun beskyldtes for at have sagt mod hans Moder, svarede han ikke noget; men den næste Senatsdag bad han i hendes Navn om, at heller ingen Ord, der vare sagte om hende, hvordan de end havde lydt, maatte blive Genstand for Anklage. Desuden bad han Appuleja fri for den haarde Straf for Ægteskabsbrud, som den juliske Lov bestemte, og raadede til, at hun efter Forfædrenes Skik skulde af sine egne Slægtninge fjærnes 200 Mile bort. Hendes Boler, Manlius, blev forvist fra Italien og Afrika. [2])

Da der efter Vipstanius Gallus's Død skulde vælges en Prætor i hans Sted, opstod der i den Anledning Strid. Drusus og Germanicus vilde nemlig gerne have Germanicus's Slægtning, Haterius Agrippa, valgt, mens Flertallet holdt paa, at Hensynet

---

[1]) Tac. II, 48—49. Dio LVII, 10.
[2]) Tac. II. 50.

til Bornetallet skulde være det afgørende, saaledes som Loven bød. Tilsidst blev Agrippa dog valgt, men kun med faa Stemmers Overvægt. [1])

Samme Aar begyndte en Krig i Afrika, idet Numideren Tacfarinas fik Musulamierne, Maurerne og andre Folkeslag til at rejse sig. Prokonsulen i Afrika, Furius Camillus, gik imod dem og slog dem paa Flugt. Tiber roste hans Bedrift i Senatet, og dette tilkendte ham *insignia triumphalia.* [2])

Aar 18.

I dette Aar var Tiber Konsul for tredje, Germanicus for anden Gang. Den sidste tiltraadte Embedet i Nikopolis. Han havde besøgt Drusus i Dalmatien, men paa Vejen derfra havde han døjet ondt Vejr, saa at han blev opholdt nogle Dage for at faa Skibene reparerede. Han benyttede Lejligheden til at besøge Bugten ved Aktium med Augusts Sejrstegn og Antonius's Lejr. Derfra kom han til Athen og viste Byen den Opmærksomhed kun at bruge een Liktor, af Hensyn til dens Ælde og dens Forbund med Rom. Grækerne modtog ham med udsøgte Æresbevisninger og krydrede i deres Taler Smigeren ved at opregne Handlinger og Ord af deres Forfædre. Fra Euboa sejlede han over til Lesbos, hvor Agrippina fødte sit sidste Barn, Julia. Dernæst rejste han til Perinthos og Byzants, gennem Bosporus lige til Sortehavets Munding, af Lyst til at lære de gamle, bekendte Steder at kende. Han søgte tillige at hjælpe Provinserne, som havde lidt meget ved indre Stridigheder eller

[1]) Tac. II, 51. — Hensynet til Børnetallet kan selvfølgelig kun have spillet en Rolle, hvor Stemmerne i Forvejen stod lige; dette er her særlig værd at mærke, da Stedet derved kommer til at give os et værdifuldt Eksempel paa Senatets Uafhængighed af Kejserfamiliens Ønsker, ikke mindst fordi det her gaar ud over den, efter Tacitus's Skildring, forgudede Germanicus. — Forøvrig havde Senatet jo Ret til at gøre Undtagelse fra Love, saa Tacitus's Forargelse lyder noget søgt.

[2]) Tac. II, 52.

ved Statholdernes hensynsløse Optræden. Paa Tilbagevejen besøgte han Ilium, sejlede langs Asiens Kyst og landede i Kolophon for at raadspørge den klariske Apollons Orakel. [1])

Da Cn. Piso var kommen til Athen, holdt han en skarp Tale, hvori han indirekte dadlede Germanicus, fordi han, skønt Romer, havde vist altfor stor Venlighed mod et Folk, der nu kun var et Skrabsammen af forskellige Nationer; thi de egentlige Athenere vare uddøde under de mange Ulykker; men disse havde været i Forbund med Mithridates mod Sulla, med Antonius mod August. Han bebrejdede dem ogsaa deres uheldige Krige mod Makedonerne og deres voldsomme Borgerkrige. Derefter sejlede Piso hurtig forbi Kykladerne og indhentede Germanicus ved Rhodos; denne sendte ham et Skib til Hjælp, da han under en Storm kom i Havsnød. Piso blev dog knap en Dag hos ham, men sejlede forud til Syrien. Da han var kommen herhen, søgte han at vinde de menige Soldater for sig ved Gaver, ved at indsætte sine egne Klienter i de gamle Centurioners og Tribuners Sted og ved at se igennem Fingre med Soldaternes Lediggang og Udskejelser. Han fik da ogsaa snart Tilnavnet *parens legionum.* Heller ikke Plancina optraadte sømmeligt, men mødte ved Soldaternes Øvelser og brugte krænkende Ord om Germanicus og Agrippina. [2])

---

[1]) Tac. II, 53—54.

[2]) Tac. II, 55. — Skildringen af Pisos Færd i Modsætning til Germanicus's er aabenbart farvet af Tacitus's stærke Følelse for denne. Der er dog næppe nogen Grund til at tvivle om, at den i Hovedtrækkene er korrekt. Men naar han vil skildre Forholdet saaledes, at Piso straks fra Begyndelsen er optraadt som Germanicus's Fjende, da er dette allerede i sig selv meget usandsynligt og strider tillige mod, hvad der senere (c. 57) fortælles om Fjendskabets Opstaaen. Derimod passer det unægtelig bedst med den Forestilling, Tacitus gerne vil bibringe sine Læsere, at Piso er udsendt som Tibers hemmelige Redskab. — Fortællingen om hans *ambitus* overfor Soldaterne ser særlig mistænkelig ud, men da der dog maa have ligget noget sandt til Grund for den, siden det er en af de Forseelser, hvorfor han senere dømmes, har jeg gengivet den i Hovedtrækkene. Sandsynligst synes det mig, at Tacitus har henlagt denne Pisos Optræden til et for tidligt Tidspunkt, saa at det i Virkeligheden er foregaaet, efter at Fjendskabet var udbrudt, og der i Provinsen havde dannet sig to Partier, Germanicus's og Pisos. For denne Opfattelse taler ogsaa Tibers Omtale af den. (III, 12).

Germanicus rejste til Armenien og indsatte her efter Folkets Ønske en Kongesøn fra Pontus, Artaxias, til Konge. Kappadokien blev gjort til Provins, og Q. Veranius indsat til Legat; de kongelige Skatter bleve noget formindskede. Q. Servæus blev sat i Spidsen for Kommagene, som da for første Gang kom under prætorisk Myndighed. Germanicus havde befalet Piso at sende en Del af Hæren til Armenien, men dette havde han undladt. De kom nu sammen i Kyrros, i den 10de Legions Vinterlejr. Forinden havde Germanicus's Venner ophidset ham ved at rette forskellige Beskyldninger mod Piso, Plancina og deres Søn, der dels vare usande, dels overdrevne. Det kom da tilsidst til en Samtale mellem dem i faa Venners Nærværelse, og her begyndte Germanicus med at rette heftige Bebrejdelser mod Piso, og denne svarede trodsigt; de skiltes da som aabenbare Fjender. Fra den Tid viste Piso sig sjældent paa Germanicus's Tribunal, og naar han engang imellem kom, lagde han ikke Skjul paa sin Misstemning. Ved et Gæstebud, som Nabatæernes Konge gav, og hvor der blev overrakt Germanicus og Agrippina vægtige Guldkroner, hørte man ham sige, at det jo var den romerske Regents, ikke Partherkongens Søn, for hvem Gæstebudet blev givet; desuden kastede han en lille Krone, han selv havde faaet, fra sig med nogle heftige Ord om Overdaadighed. [1])

Fra Partherkongen Artabanus kom Gesandter til Germanicus for at bede om Fornyelse af det bestaaende Forbund og tilbyde, at Kongen skulde gaa ham imøde lige til Euphrats Bred og tillige bede om, at Vonones maatte blive fjernet fra Syrien, da han fra sit nærliggende Opholdssted sendte Bud for at vække Splid blandt de fornemste i hans Rige. Germanicus svarede venligt og værdigt og lod Vonones sende til Kilikien; derved opnaaede han ogsaa at krænke Piso, som stod i Venskabsforhold til Vonones. [2])

---

[1]) Tac. II. 56—57.
[2]) Tac. II, 58.

Aar 19.

Da M. Silanus og L. Norbanus vare Konsuler, rejste Germanicus til Ægypten for at studere dets Oldtidsminder; som Paaskud brugte han, at der den Gang var udbrudt en pludselig og stærk Hungersnød i Provinsen. Ved at aabne de offentlige Kornmagasiner fik han Kornprisen til at synke, og han vandt tillige Mængdens Yndest ved at spadsere om i græsk Dragt og ved ikke at lade sig ledsage af militær Vagt. Dette nøjedes Tiber med at raillere over i Senatet; derimod bebrejdede han ham stærkt, at han havde betraadt Alexandria uden Kejserens Tilladelse, tværtimod Augusts Bestemmelser. Denne havde nemlig givet Ægypten en Særstilling ved at forbyde Senatorer og Riddere at betræde Landet uden speciel Tilladelse; thi han frygtede for, at Italien skulde kunne komme i Hungersnød, naar hvemsomhelst kunde besætte Provinsen og ved at bemægtige sig Tilgangen forsvare sig med en lille Besætning, endog mod store Hære. Germanicus, som ikke anede, at hans Rejse vakte Mishag, sejlede op ad Nilen til de store Ruiner af det gamle Theben, og her saa han Indskrifterne, Memnonsstøtten, Pyramiderne, den kunstige Sø, Syene og Elephantine.[1])

Imidlertid var det lykkedes Drusus at hidse Germanerne mod hverandre. Da Katualda, som tidligere var bleven fordrevet af Marbod, saa, at det gik denne galt, rykkede han frem med en stærk Skare og fik ved Forræderi Kongeborgen og Fæstningen i sin Magt. Marbod blev da forladt af alle og søgte nu Tilflugt hos Tiber; denne forhandlede Sagen i Senatet og tilbød ham Ophold i Italien. Marbod levede da i Ravenna til sin Død, 18 Aar efter. Ogsaa Katualda blev kort efter fordreven og søgte Tilflugt hos Tiber; han fik Ophold i Forum Julium. De af deres Landsmænd, som fulgte dem, fik Bolig mellem Floderne Marus og Cusus, og der blev givet dem en Konge af Kvadernes Folk, ved Navn Vannius.

Da det paa samme Tid blev meldt, at Germanicus havde indsat Artaxias i Armenien, bestemte Senatet, at Germanicus

---

[1]) Tac. II, 59—61. Suet. 52.

og Drusus skulde betræde Byen med den mindre Triumf. Der blev ogsaa opført Triumfbuer med Cæsarernes Billeder paa begge Sider af Mars Ultors Tempel.[1])

Da Thrakiens Konge, Rhoemetalkes, i sin Tid var død, havde August delt Landet mellem hans Broder, Rheskuporis, og hans Søn Kotys. Da August var død, begyndte Rheskuporis at angribe Kotys, idet han sendte Røverskarer ind i hans Land og lod hans Fæstninger nedrive. Tiber sendte Bud, at de skulde nedlægge Vaabnene. Kotys adlød straks, og Rheskuporis indbød ham til et Møde, men under et derefter følgende Gilde lod han ham pludselig lægge i Lænker. Derefter besatte han hans Rige og skrev til Tiber, at han var kommen sin Modstanders Forræderi i Forkøbet; desuden samlede han Tropper igen under falske Foregivender. Tiber svarede sagtmodigt, at, hvis han intet ondt havde begaaet, kunde han stole paa sin Uskyldighed; hverken han selv eller Senatet vilde dømme i Sagen, før de havde sat sig ind i den; han skulde derfor frigive Kotys og selv komme til Rom. Propræ-toren over Møsien, Latinius Pandusa, sendte Rheskuporis dette Brev og lod nogle Soldater følge med, for at han kunde overgive Kotys til dem. Rheskuporis lod imidlertid nu Kotys dræbe og sagde, at han havde berøvet sig selv Livet. Tiber lod sig dog ikke bevæge herved, men da Pandusa, som Rheskuporis havde sagt var ham fjendtlig sindet, var død, satte han Pomponius Flaccus, en krigserfaren Mand og tillige god Ven af Rheskuporis, i Spidsen for Møsien. Denne fik ham lokket ind i den romerske Lejr, lod ham omgive af en Slags Æresvagt og føre til Rom imod hans Vilje. Her blev han anklaget i Senatet af Kotys's Enke og dømt til at bevogtes fjernt fra sit Rige. Thrakien blev delt mellem hans Søn, Rhoemetalkes, der havde modsat sig Faderens Planer, og Kotys's Børn; da disse endnu ikke vare voksne, blev det overdraget Trebellenus Rufus at styre deres Rige saa længe. Rheskuporis blev ført til Ægypten og her dræbt, da man beskyldte ham for at have villet undfly. Ogsaa Kong Vonones blev paa samme Tid dræbt, da han forsøgte at flygte fra

[1]) Tac. II 62—64. Suet. 37.

Kilikien; han var naaet ned til Floden Pyramus, men da han ikke kunde komme over denne, blev han indhentet af Vagten og straks gennemboret af dennes Befalingsmand. [1])

Da Germanicus kom tilbage fra Ægypten, fandt han sine Ordrer til Legionerne og Stæderne, dels ophævede, dels ændrede til lige det modsatte. Han udtalte sig derfor heftigt og bittert mod Piso, og denne svarede i samme Tone. Piso bestemte da at forlade Syrien, men blev holdt tilbage en Tid ved Germanicus's Sygdom; da han derefter hørte, at denne begyndte at komme sig, og man var i Færd med at foranstalte Ofringer for hans Helbredelse, lod han Offerdyrene og Almuen, som var mødt i Festdragt, drive bort ved sine Liktorer. Derefter rejste han til Seleukia og ventede paa, hvordan det vilde gaa, da Germanicus havde faaet et Tilbagefald. Denne troede fuldt og fast, at Piso havde givet ham Gift, og han skrev ham derfor et Brev til, hvori han ophævede alt Venskab imellem dem. Da Piso havde modtaget det, sejlede han straks fra Syrien, men kun langsomt for hurtigere at kunne komme tilbage, hvis Germanicus skulde dø. Han døde ogsaa kort efter, og hans Lig blev udstillet blottet i Antiokia og derefter brændt. [2])

Efter Germanicus's Død raadslog de tilstedeværende Legater og Senatorer om, hvem man skulde stille i Spidsen for Syrien. Da kun Vibius Marsus og Cn. Sentius vare ivrige efter at faa den Stilling, stod Valget længe mellem dem; tilsidst veg Marsus Pladsen for Sentius, der baade var ældre og arbejdede mest for at faa den. Paa Vitellius's, Veranius's og de andres Forlangende lod han en bekendt Giftblanderske, Martina, sende til Rom; men hun døde paa Vejen, i Brundisium. Agrippina sejlede nu ogsaa derhen med Germanicus's Aske og sine Børn.

Piso var imidlertid naaet til Øen Kos; her fik han Bud om, at Germanicus var død, og at Sentius havde overtaget

---

[1]) Tac. II, 64—68. Suet. 37. 49.

[2] Tac. II, 69—73. Suet. 52. Dio LVII, 18. — Germanicus's Afskedstale er selvfølgelig udeladt; ligeledes Fortællingen om Forbandelsesformularerne, i Henhold til, hvad der er sagt ovenfor S. 49.

Statholderskabet. Ikke desto mindre slagtede han Offerdyr og besøgte Templerne, som om intet var hændt, ja Plancina viste endog sin Glæde ved at aflægge en Sørgedragt, hun bar for sin afdøde Søster. De Centurioner, der vare hos Piso, opfordrede ham til at vende tilbage til Provinsen. Derimod raadede hans Søn, M. Piso, ham til at skynde sig til Rom og ikke skade sin Sag ved at begynde en Borgerkrig. Hans Ven, Domitius Celer, mente, at han ikke burde opgive sin retmæssige Besiddelse af Provinsen, og dette Raad passede bedre med hans Ønske. Han skrev da et Brev til Tiber, hvori han rettede Beskyldninger mod Germanicus og fortalte, at han nu vendte tilbage til sin Provins, hvorfra han var fordreven. Domitius befalede han at sejle lige til Syrien, men selv gik han over til Fastlandet, ordnede Desertørerne, der strømmede til ham, i Manipler, bevæbnede Marketendere og Trosknægte, opsnappede en Afdeling Rekrutter, som var paa Vejen til Syrien, og skrev til Smaakongerne i Kilikien, at de skulde sende ham Tropper. Da han derefter sejlede langs Kysten af Lykien og Pamphylien, mødte han de Skibe, hvorpaa Agrippina og hendes Følge sejlede; de beredte sig først til Kamp paa begge Sider, men det blev dog kun til en Ordstrid, idet Marsus Vibius stævnede Piso til at møde i Rom og forsvare sig, og denne med Spot svarede, at han nok skulde komme, naar den Prætor, der ledede Undersøgelsen om Giftmord, indstævnede ham og Anklagerne. [1])

---

[1]) Tac. II, 74—79. III, 7. — Naar Tacitus i II, 75 fortæller, at Piso *caedit victimas, adit templa*, kan hans Mening efter de forudgaaende Ord *(quo intemperanter accepto)* kun være, at Piso har holdt Glædesofre og Takkefester i Anledning af Germanicus's Død, noget, der i III, 13 fremsættes som Anklagernes Paastand. Dette maa synes utrolig dumt og frækt handlet af en Mand, som trods sine Fejl dog ingenlunde var blottet for menneskelige Følelser. Den Tanke ligger da ikke fjernt, at Tacitus har misforstaaet sin Kilde, idet denne kan have berettet, at Piso ikke lod sig forstyrre ved Budskabet, men holdt Gudstjeneste og Fester, som om intet var hændt. Og denne Tanke bliver helt sandsynlig, naar vi ser, at han tilføjer: *neque ipse gaudium moderans et magis insolescente Plancina, quae luctum amissae sororis tum primum laeto cultu mutavit;* thi at aflægge en Sørgedragt kan dog fornuftigvis ikke kaldes at vise større Overmod end at holde

Domitius landede i Laodikia i Syrien, men da han skyndte sig til den sjette Legions Vinterlejr, i den Tanke, at denne snarest vilde være rede til at gøre Oprør, kom Legaten Pacuvius ham i Forkøbet. Sentius skrev dette til Piso og advarede ham mod at angribe Provinsen. Dernæst samlede han alle Germanicus's Venner, mindede dem om Kejserens Højhed og om, at det var selve Staten, man vilde angribe med Vaabenmagt. Han kom da i Spidsen for en stærk og kampberedt Hær.

Piso bemægtigede sig imidlertid en stærk Borg i Kilikien, ved Navn Kelendris. Ved at forene sine og Plancinas Slaver med de Tropper, han paa forskellig Maade havde skrabet sammen, havde han faaet en hel Legion samlet. Denne Hær, der var bevæbnet med Markredskaber, opstillede han foran Borgen paa en stejl og paa andre Sider utilgængelig Hoj. Imod dem opstilledes øvede Soldater i ordnede Afdelinger. Da Kampen var begyndt, og de romerske Kohorter naaede op paa Højen, flygtede Kilikerne ind i Fæstningen. Imidlertid havde Piso gjort et forgæves Forsøg paa at angribe den syriske Flaade, som laa i Nærheden og oppebiede Kampens Udfald. Da han kom tilbage, forsøgte han fra Muren at lokke de romerske Soldater til Frafald ved at love dem Belønninger, og han fik endogsaa en Fanebærer til at gaa over til sig. Da lod Sentius Trompeterne lyde, lod hente Jord og rejse Stiger, befalede de flinkeste at rykke frem og de andre at kaste Spyd, Sten og Brande. Tilsidst maatte Piso da give efter og bede om, at han, naar han udleverede Vaabnene, maatte forblive i Borgen, indtil man fik Bud fra Kejseren om, hvem han vilde overgive Syrien. Det blev ham dog kun tilstaaet i Sikkerhed at sejle til Rom.[1])

I Rom var Sorgen almindelig, da man i sin Tid havde hørt om Germanicus's Sygdom. Da det dernæst blev fortalt,

---

Takofringer. Tacitus har da optaget disse Ord efter sin Kilde uden at lægge Mærke til, at de forudsatte en anden Opfattelse af det foregaaende. Hans Misforstaaelse kan naturligt tænkes opstaaet ved, at han senere (III, 13) træffer denne Opfattelse i sine Kilder, men dér rigtignok som en Paastand af Pisos Anklagere.

[1]) Tac. II, 79—81.

at han var død, oppebiede man ikke noget Edikt eller nogen Senatsbeslutning, men standsede alle Forretningerne, forlod Torvene og lukkede Husene. Tilfældigvis bragte nogle Købmænd, som vare rejste fra Syrien, mens Germanicus endnu var i Live, gunstigere Efterretninger. Des større blev Sorgen, da der kom paalidelige Efterretninger om hans Død. Senatet vedtog en Række Hædersbevisninger til hans Ære: Hans Navn skulde optages i Carmen Saliare; der skulde opstilles en Kurulstol for ham paa de Steder, hvor Augustpræsterne samledes, og over den anbringes en Egekrans; ved Cirkuslegene skulde et Elfenbensbillede af ham føres foran Toget; den Flamen eller Augur, som valgtes i hans Sted, skulde høre til den juliske Slægt; der skulde oprejses Triumfbuer i Rom, ved Rhinen og paa Amanusbjærget i Syrien, med Indskrifter, som fortalte om hans Bedrifter, og at han var død for Fædrelandet; der skulde oprejses et Gravmæle i Antiokia, hvor han var brændt, og et Monument i Epidaphne, hvor han var død. Tallet paa Statuer af ham og paa Steder, hvor han skulde dyrkes, lader sig ikke let opregne. Da det blev foreslaaet, at den Medaillon med hans Billede, der skulde indsættes i Biblioteket blandt de store Taleres, skulde være af Guld og større end de andre, erklærede Tiber, at han vilde lade et indsætte, der var ganske som de andres: „Veltalenheden", sagde han, „skulde ikke vurderes efter vedkommendes Stilling; det var Ære nok for Germanicus at blive regnet blandt de gamle Forfattere". — Den Afdeling i Teatret, som hidtil havde haft Navnet „de unges", kaldte Ridderne nu „Germanicus's", og desuden bestemte de, at hans Billede skulde følge med ved deres Optog, som blev holdt den 15de Juli.[1])

Paa denne Tid fødte Livilla, Drusus's Hustru og Germanicus's Søster, paa een Gang to Drengebørn. Tiber blev saa glad i den Anledning, at han ikke kunde lade være i Senatet at prale af, at det var første Gang, en Romer i saa høj en Stilling fik Tvillinger.

Samme Aar udstedte Senatet forskellige Dekreter, som søgte at lægge Baand paa Kvindernes Udskejelser; det blev

[1]) Tac. II, 82—83.

blandt andet forbudt Kvinderne at gøre Utugt til Levevej, hvis deres Bedstefader, Fader eller Husbond havde været romersk Ridder. Vistilia, hvis Fader havde været Prætor, havde nemlig anmeldt for Ædilerne, at hun vilde leve af Utugt, i Henhold til en gammel Skik, da man den Gang mente, det var tilstrækkelig Straf til at afværge Ukyskhed, at man skulde tilstaa sin Skænsel offentligt. Af hendes Mand, Titidius Labeo, blev der krævet Regnskab, fordi han havde undladt at tage Lovens Hævn over sin Hustru, skønt hendes Brøde var aabenbar. Da han paastod, at de 60 Dage, Loven havde givet til Overvejelse, endnu ikke vare forløbne, lod man sig nøje dermed og tog kun Bestemmelse om Vistilia, som blev forvist til Øen Seriphos.[1])

Senatet forhandlede ogsaa om at forbyde den ægyptiske og jødiske Gudsdyrkelse. Et Senatskonsult bestemte da, at de, der bekendte sig til den, skulde opbrænde Dragter og Redskaber, som benyttedes ved Gudstjenesten, og at alle de, der ikke inden en fastsat Dag ophørte med denne Gudsdyrkelse, skulde forlade Italien, under Straf af livsvarigt Slaveri. Fire Tusinde Jøder i den krigsdygtige Alder skulde sendes til Sardinien for at undertrykke Røverbanderne[2]).

Derefter fremsatte Tiber Forslag om at vælge en Vestalinde i Stedet for Occia, som havde været det i 57 Aar og i den Tid levet kysk. Han takkede Fontejus Agrippa og Domitius Pollio, fordi de ved at tilbyde deres Døtre havde kappedes om at gøre Staten et Offer. Man foretrak Pollios Datter, fordi hendes Moder ikke havde skiftet Ægtemand, medens Agrippa havde skændet sit Hus ved Skilsmisse. Tiber trøstede dog hans Datter med en Gave paa en Million Sestertier.

Da Almuen klagede over, at Kornpriserne vare for høje, fastsatte Tiber en bestemt Pris, Køberen skulde betale; han vilde saa selv give Købmændene to Sestertier for hver Modius. Men da man nu til Tak vilde give ham Navnet *parens patriae*, afslog han det paany; og han dadlede tillige skarpt dem, der

---

[1]) Tac. II, 84—85. Suet. 35.
[2]) Tac. II, 85. Suet. 36.

talte om hans *sacrae occupationes*, og forlangte, at de i Stedet for *sacrae* skulde sætte *laboriosae*[1]).

I Senatet lod han oplæse et Brev fra Adgandestrius, Katternes Høvding, hvori denne lovede at tage Livet af Arminius, hvis der til det Formaal blev sendt ham Gift. Paa Tibers Forslag blev der svaret, at det ikke var ved Svig og med skjulte Midler, men med Vaaben, Romerne straffede deres Fjender. — Efter Romernes Bortgang og Marbods Nederlag havde Arminius krænket sine Landsmænds Frihedsfølelse ved at tragte efter Kongemagten. Han kæmpede mod dem med vekslende Held, men faldt tilsidst ved sine egne Slægtninges Svig i en Alder af 37 Aar[2]).

Aar 20.

Da M. Valerius og M. Aurelius vare Konsuler, kom Agrippina til Italien med Germanicus's Aske. Paa Hjemvejen havde hun udhvilet sig nogle faa Dage paa Korkyra. Saa snart Flaaden blev set fra Brundisium, samlede der sig en uhyre Mængde Tilskuere. Tiber havde sendt to Gardekohorter og befalet Øvrighederne i Kalabrien, Apulien og Kampanien at vise hans Søn den sidste Ære. Asken blev da baaret paa Skuldrene af Tribuner og Centurioner; foran førtes Felttegnene uden Smykke, og fasces bleve baarne omvendt. I de Byer, Toget kom igennem, var Mængden sørgeklædt, og festligklædte Riddere brændte Klæder, Røgelse og andet, hvormed man højtideligholder en Ligbegængelse, hver i Forhold til sin Evne; ogsaa fra de fjernere liggende Stæder strømmede man til, opstillede Offerdyr og Altre for de afdødes Aander og viste sin Sorg ved Graad og Klage. Ved Tarracina kom Dru-

---

[1]) Tac. II, 86—87. Suet. 27.

[2]) Tac. II, 88. — Tacitus siger vel ikke udtrykkeligt, at Svaret blev givet paa Tibers Forslag; men det fremgaar dog af hans stærke Ros over Tiber i den Anledning, at han mener, at Tanken er udgaaet fra ham.

sus, Claudius og Germanicus's fire Børn Toget imøde; senere stødte Konsulerne, Senatet og en stor Del af Folket til. Derimod viste Tiber, Livia og Germanicus's Moder, Antonia, sig ikke offentligt [1]).

Paa den Dag, da Germanicus's Aske blev indsat i Augusts Mausoleum, vare Gaderne fulde af Folk, og man hørte Klageraab overalt. Tiber udsendte derefter et Edikt af følgende Indhold: „Mange udmærkede Romere vare døde i Statens Tjeneste, men ingen, af hvem Savnet var blevet følt saa levende. Dette var kun til Ære for ham selv saavelsom for alle andre; men man maatte vide at holde Maade. Thi det, der passede sig for ringe Huse og Smaastater, passede sig ikke for Regenter og for et Herskerfolk. Saa længe Sorgen var ny, var det rigtigt at søge sin Trøst i Klager; men nu var det paa Tiden at vise Fasthed, saaledes som Julius Cæsar havde gjort efter Tabet af sin eneste Datter og August, da han havde mistet sine to Dattersønner. Han behøvede ikke at nævne ældre Eksempler for at vise, hvor ofte Romerfolket havde baaret Hæres Nederlag, Førernes Død, adelige Familiers Tilintetgørelse med Fasthed. Regenterne vare kun dødelige, Staten evig. Man skulde derfor nu genoptage sin vante Gerning og, da de megalesiske Lege just forestod, tillige de sædvanlige Forlystelser." Man vendte da igen tilbage til Forretningerne, og Drusus rejste til Hæren i Illyrien [2]).

Piso havde sendt sin Søn forud til Rom, og her blev han venligt modtaget af Tiber, som viste samme Gavmildhed mod ham, som mod andre af de adeliges Sønner. Noget mere reserveret blev Piso selv behandlet af Drusus, hvem han aflagde et Besøg i Illyrien paa Vejen til Rom: „Hvis det var sandt, man fortalte", havde Drusus sagt, „vilde hans Sorg derover være særlig stor; men han haabede, det var løs Snak, og at Germanicus's Død ikke skulde volde nogens Ulykke." Piso sejlede fra Illyrien til Ancona, derfra rejste han gennem Picenum ad den flaminiske Vej til Narnia, og saa ad Tiberfloden til Rom. Han landede ved Augusts Mausoleum midt om Dagen, mens Flodbredden

---

[1]) Tac. III, 1—3. Sml. ovenfor. S. 50—51.
[2]) Tac. III, 4—7.

var fuld af Mennesker. Piso og Plancina vare begge ledsagede af stort Følge, og de gik nu med fornøjede Miner til deres Hus, som laa lige ved Forum, og som var festligt smykket. Her holdt de da for alles Øjne et stort Ankomstgilde [1]).

Dagen efter indgav Fulcinius Trio en Anklage mod Piso til Konsulerne. Men dette modsatte Vitellius, Veranius og Germanicus's øvrige Ledsagere sig: „Trio havde ikke noget med den Sag at skaffe; de selv mødte ikke som Anklagere, men som Angivere og Vidner; de udførte kun et Hverv, Germanicus havde givet dem.“ Trio trak sig saa tilbage og forlangte blot at gøre Pisos tidligere Liv til Genstand for Anklage. Da man derefter opfordrede Tiber til at overtage Domsretten i denne Sag, hørte han, i Overværelse af nogle faa Venner, hvad Anklagerne og den anklagede havde at fremføre, men lod saa Sagen gaa tilbage til Senatet.

Imidlertid kom Drusus tilbage fra Illyrien; Senatet havde tilkendt ham Triumf i Anledning af hans Bedrifter, men denne blev paa hans Ønske udsat.

Piso anmodede L. Arruntius, P. Vinicius, Asinius Gallus, Marcellus Æserninus og Sex. Pompejus om at være hans patroni; men de undskyldte sig af forskellige Grunde. Derimod hjalp M.' Lepidus, L. Piso og Livinejus Regulus ham. Paa Senatsdagen holdt Tiber følgende Tale: „Piso havde været hans Faders Ven og Legat; selv havde han paa Senatets Forslag ladet ham blive Germanicus's Medhjælper til at ordne Forholdene i Orienten. Det, det nu gjaldt om, var at afgøre, om han dér havde ophidset den unge Mands Sind ved Trods, og om han havde vist Glæde ved hans Død eller endog berøvet ham Livet. — Thi dersom han har overskredet sin Myndighed „som Legat og nægtet at vise den Lydighed, han skyldte „Imperatoren, og tillige ytret Glæde ved dennes Død og min „Sorg, saa vil jeg hade ham og holde ham borte fra mit Hus, „men jeg vil ikke benytte min Magt som Regent til at forfølge et privat Fjendskab. Viser det sig derimod, at han har „begaaet en Forbrydelse, der bør straffes, hvem det saa end

[1]) Tac. III, 8—9.

„er, der er dræbt, saa skal I skaffe Germanicus's Børn og os, „hans Forældre, den Fyldestgørelse, der tilkommer os. Tillige „skal I undersøge, om Piso har behandlet Hæren paa en „Maade, der var egnet til at vække Uro, om han har stræbt „at vinde Soldaterne for sig paa ulovlig Maade, og om han „har søgt at tage Provinsen tilbage med Vaabenmagt, eller om „Anklagerne har fremstillet dette i en forvansket eller over- „dreven Form. Disses altfor store Iver er jeg berettiget til at „harmes over; thi hvad Mening var der i at fremstille Liget „blottet, saa at det kunde blive begloet af Mængden, og at „lade udsprede endog blandt fremmede, at han var bleven for- „givet, da det jo dog er usikkert og først nu skal undersøges? „Jeg sørger over Tabet af min Søn, og det vil jeg vedblive „med; men derfor vil jeg ikke forhindre den anklagede fra at „fremføre alt, hvorved han kan godtgøre sin Uskyldighed, eller „bevise, at Germanicus har begaaet Uret. Jeg beder da Jer „ikke betragte Beskyldningen som bevist, fordi Sagen har „voldt mig Sorg. Men I, hvem Slægtskabsforhold eller eders „brave Tænkemaade har tilskyndet til at blive den anklagedes „patroni, I skal komme ham til Hjælp med al den Veltalenhed „og Iver, I formaar, og Jer, Anklagere, opfordrer jeg til at vise „samme Energi. Jeg selv vil kun yde Germanicus den Ind- „rømmelse ud over Lovene, at Undersøgelsen om hans Død „vil blive ført for Senatet, ikke for de sædvanlige Dommere. „Forøvrig skal Sagen behandles med Upartiskhed; ingen maa „tage Hensyn til Drusus's Taarer eller til min Sorg, heller „ikke til, hvad ugunstigt der mulig opdigtes imod os.“ — Der indrømmes da nu Anklagerne to Dage; efter seks Dages Forløb skulde saa den anklagede forsvares i tre Dage. Fulcinius begyndte med at beskylde Piso for i sin Tid at have bestyret Spanien uretfærdigt og havesygt. Derefter fremsatte Servæus, Veranius og Vitellius deres Anklage: „Piso havde af Had til Germanicus og af Lyst til Omvæltning fordærvet de menige Soldater ved at tillade dem at skeje ud og mishandle Provinsboerne; derfor havde de sletteste kaldt ham *parens legionum;* derimod havde han vist sig streng og hensynslos mod Germanicus's Venner og Ledsagere; endelig havde han berøvet ham selv Livet ved Forbandelser og ved Gift.“ De fortæller end-

videre om hans og Plancinas Glædesofringer og om, hvorledes han havde angrebet Staten med Vaaben: man havde maattet besejre ham i Kamp for at kunne føre ham frem som anklaget. Forsvaret var i det hele svagt: man kunde ikke nægte, at han havde søgt at vinde Soldaterne paa uretmæssig Maade, at han havde givet Provinsen til Pris for slette Individer, og at han ved sin Opførsel havde krænket Germanicus. Kun Beskyldningen for Giftmord lykkedes det ham at slaa til Jorden; Anklagerne kunde da heller ikke fremføre noget tilstrækkeligt Bevis derpaa, idet deres Beskyldning gik ud paa, at Piso ved et Gæstebud hos Germanicus, hvor han laa ved Siden af denne, skulde med egen Haand have kommet Gift i hans Mad. Man ansaa det for aldeles urimeligt, at han skulde have vovet at gøre det i saa manges, ja i selve Germanicus's Nærværelse, og hvor tilmed Tjenerskabet var ham fremmed. Piso tilbød da ogsaa sine egne Slaver til pinligt Forhør og bad om, at de, der havde opvartet ved Bordet, maatte blive forhørte.

Befolkningen i Rom var meget ophidset mod Piso. De flokkedes udenfor Senatet og raabte, at de selv vilde straffe ham, hvis han blev frikendt; de havde endog slæbt Billeder af ham til den gemoniske Trappe og vilde sønderslaa dem dér; men Tiber forhindrede det og befalede, at de skulde stilles paa deres Plads igen. Piso blev da sat i en Bærestol og ledsaget til sit Hjem af en Prætoriantribun. Mod Plancina var Hadet ikke mindre; men hun mente at kunne bygge paa Livias Venskab. Mens hun derfor, saa længe Piso havde noget Haab, lovede at ville tage Del i hans Skæbne, hvad der saa maatte ske, begyndte hun nu lidt efter lidt at skille sin Sag fra hans. Da Piso mærkede det, var han ved at opgive sin Sag, men hans Sønner fik ham dog til at møde i Senatet igen. Han maatte da høre Anklagen fornyet og høre Senatorernes bitre Ord, mens Tiber stadig optraadte uden Medlidenhed, men ogsaa uden Vrede: han anstrengte sig for ikke at lade nogen Stemning komme frem.

Da Piso var kommen hjem, lod han, som om han forberedte sig til Forsvaret den næste Dag, skrev et Brev, forseglede det og gav det til en Frigiven; derefter gik han til Ro. Langt ud paa Natten, da hans Hustru havde forladt

Sovekammeret, lod han Dørene lukke, og ved Daggry fandt man ham ligge med overskaaren Strube; Sværdet laa paa Gulvet.

Tiber klagede i Senatet over, at Piso ved sin Død havde søgt at vække Had imod ham; han spurgte ivrigt efter, hvordan han havde tilbragt den sidste Dag og Nat. Derefter oplæste han Pisos Brev, der lød omtrent saaledes: „Overvældet af mine „Fjenders Sammenrottelse og af det Had, som den falske Be- „skyldning har vakt mod mig, og da ingen vil tro paa Sand- „heden og min Uskyldighed, nøjes jeg med at kalde Guderne „til Vidne paa, at jeg har levet i Troskab mod dig og i „Ærbødighed mod din Moder. Jeg beder eder sørge for mine „Børn; af dem kan Cn. Pisos Skæbne slet ikke forbindes med „min, da han levede i Rom i al den Tid; M. Piso fraraadede „mig at vende tilbage til Syrien. Gid jeg hellere havde føjet „min unge Søn, end han sin gamle Fader. Des ivrigere beder „jeg om, at han ikke maa komme til at bøde for mine Fejl. „Ved den Lydighed, jeg har vist i 45 Aar, ved vort fælles „Konsulat beder jeg, der har været din Faders og din egen „Ven, min sidste Bøn til dig, om Naade for min ulykkelige „Søn.“ Derefter forsvarede Tiber den unge Mand mod Beskyldningen for at have begyndt Borgerkrig: „det var hans Fader, som havde befalet det; Sønnen havde ikke kunnet vægre sig.“ Tillige udtalte han sin Medlidenhed med det fornemme Hus og med Pisos Skæbne, der var haard, hvor skyldig han end kunde være; ogsaa Plancina tog han i Forsvar.

Sagen forhandledes endnu i to Dage. Konsulen Aurelius Cotta skulde først afgive sin Stemme; thi naar Tiber førte Forsædet, deltog ogsaa Øvrighedspersonerne i Afstemningen. Han stemte for, at Pisos Navn skulde udslettes af Fasti, Halvdelen af hans Formue skulde konfiskeres, den anden overlades hans Søn, Cn. Piso, men denne skulde skifte Fornavn; M. Piso skulde miste sin Værdighed som Senator, have fem Millioner Sestertier og forvises paa ti Aar; Plancina endelig skulde benaades paa Livias Forbøn. — Meget i dette Forslag blev mildnet af Tiber: Pisos Navn skulde ikke slettes, da M. Antonius's stod der endnu, skont han havde fort Krig mod Fædrelandet, og Julius Antonius's, skont han havde vanæret Augusts Hus; tillige fraraadede han at berove M. Piso hans Senatorværdighed og

foreslog at lade ham beholde sin Fædrenearv. Da Valerius Messalinus foreslog at opstille et Guldbillede i Mars Ultors Tempel og Cæcina Severus at oprejse et Alter for „Hævnen", fraraadede han det: den Art Indvielser skulde foretages som Tak for ydre Sejre; hjemlige Ulykker burde skjules i Sorg. Messalinus havde tilføjet, at man skulde takke Tiber, Livia, Antonia, Agrippina og Drusus for Hævnen over Germanicus, men havde ikke nævnt Claudius. L. Asprenas spurgte da Messalinus i Senatet, om det var med Vilje, han havde forbigaaet ham; først da føjedes Claudius's Navn til. Faa Dage efter foreslog Tiber Senatet at give Vitellius, Veranius og Servæus Præsteembeder; Fulcinius lovede han sin Stemme, naar han søgte Embede, men advarede ham mod at skæmme sin Veltalenhed ved voldsom Optræden. — Drusus forlod nu Byen for at forny sit Imperium og betraadte den da igen med den mindre Triumf. Hans Moder, Vipsania, døde faa Dage efter [1].

---

[1]) Tac. III, 10—19. Suet. 52. — Sml. ovenfor S. 46—52. Foruden de paa det anførte Sted omtalte Motivkonstruktioner, der staar i en meget løs Forbindelse med Beretningen om, hvad der virkelig er foregaaet i Forholdet mellem Germanicus og Piso og i dennes Proces, findes der mærkelig nok i Tacitus's Fortælling en Række andre, der paa en langt naturligere Maade falder i Traad med den, og som derfor synes skrevne ud fra en helt modsat Opfattelse af Sagen. Jeg har allerede gjort opmærksom paa den Modsigelse, at han lader mange møde ved Agrippinas Ankomst for derved at handle Tiber til Behag. I c. 8 fortælles endvidere, at Tiber tog med særlig Venlighed mod den unge Piso, og dette motiveres ved et *quo integrum judicium ostentaret.* Dette er sikkert en meget rigtig Bemærkning, men Tacitus synes da ganske at have glemt, at han ellers gaar ud fra den Forudsætning, at alle vidste, at Tiber glædede sig over Germanicus's Død, og at han selv kendte denne Stemning. — I c. 10 lader han Piso reflektere, ganske som om han var sig sin Uskyldighed bevidst: han foretrækker at have Tiber alene til Dommer, fordi han anser denne for *validus spernendis rumoribus* og mener, at Enkeltmand har lettere ved at trænge til Bunds i Sagen og finde Sandheden. — I c. 14 betegner han Tiber som Pisos *judex implacabilis,* ikke fordi han, som Senatet, tror paa hine Rygter, men fordi Piso har paaført Provinsen Krig, — en Bemærkning, der lyder højst besynderlig, naar man som Tacitus gaar ud fra, at Tiber er i Ledtog med Piso. — I c. 15 fremstilles det, som om Tiber vel ønskede Plancina straffet, men han af Hensyn til, at hun var Livias Veninde, ikke godt kunde gaa strengt til Værks. Ogsaa dette lyder helt sandsynligt, men passer

I Afrika begyndte Tacfarinas Krigen paany. Ved Floden Pagyda indesluttede han en romersk Kohorte, og da denne vilde slaa sig igennem, blev den overvundet; dens Fører faldt, mens Kohorten trak sig tilbage. Til Straf lod L. Apronius, Camillus's Efterfølger, den decimere, og dette havde til Følge, at en Afdeling paa kun 500 Mand nu slog Tacfarinas's Hær. En menig Soldat, Rufus Helvius, reddede i dette Slag en Borger og fik til Løn Kæde og Spyd af Apronius; Tiber føjede Borgerkronen til, idet han bebrejdede Apronius, at han ikke, i Kraft af sin Prokonsulmyndighed, ogsaa havde givet ham den. Tacfarinas førte derefter Krigen spredt, idet han veg, naar Romerne angreb, og saa atter faldt dem i Ryggen; paa den Maade holdt han dem i lang Tid for Nar. Men da han tilsidst var gaaet ned til Kystegnene og dér holdt sig i en Standlejr, blev Apronius's Søn sendt imod ham, besejrede ham i et Slag og drev ham saaledes ud i Ørkenen.[1])

Lepida, en fornem Kvinde, der havde Sulla og Pompejus til Oldefædre, anklagedes for falskeligt at have udlagt P. Quirinius, en rig og barnløs Konsular, med hvem hun 20 Aar tidligere havde været gift, som Barnefader; desuden anklages hun for Ægteskabsbrud og Giftblanderi, samt for at have stillet Forespørgsler til Kaldæere mod Tibers Hus. Tiber bad Senatet ikke tage Hensyn til Anklagen for Majestætsforbrydelse, men tillod, at Konsularen M. Servilius og andre Vidner frem-

---

ikke med Forestillingen om et Komplot mellem Tiber, Livia, Piso og Plancina. — Naar hertil nu føjes et besynderligt Sted i II, 57, hvor Tacitus pludselig giver en temmelig skarp Karakteristik af Germanicus's Venner i deres Tilbøjelighed til at bagvaske Piso, i ganske samme Aand som den, Tiber selv giver af dem i sin Tale (III, 12), og endelig det Sted (II, 75), hvor det synes givet, at Tacitus maa have haft noget andet i sin Kilde end det, han beretter, men ikke har formaaet at assimilere det paa en naturlig Maade med sin egen Opfattelse (sml. S. 134 under Linien), synes den Hypotese mig ikke for dristig, at Tacitus i sin Beretning om hele denne Sag har haft en mere vidtløftig Kilde end sædvanlig, at denne har skildret Forholdet langt mere i Pisos og navnlig i Tibers Favør, og at endelig Tacitus i sin Benyttelse af denne Kilde er gaaet temmelig overfladisk til Værks, saa at han ikke har sørget for at fjerne alle de Motivkonstruktioner, som maatte komme til at krydse hans egne.

[1]) Tac. III, 20—21.

førte, hvad de vidste i den Sag. Tillige lod han Lepidas Slaver, der bleve holdte under militær Bevogtning, bringe til et mildere Fængsel hos Konsulerne, og han forbød, at der blev holdt pinligt Forhør over dem i den Del af Anklagen, der angik hans eget Hus. Endelig fritog han Drusus for at afgive sin Stemme først, hvad han som designeret Konsul skulde have gjort. Da der netop i de Dage blev holdt Festskuespil, mødte Lepida i Teatret, ledsaget af andre fornemme Kvinder, og anraabte her under højlydt Graad sine Forfædre, særlig Pompejus, hvis Billede fandtes dér, om Beskyttelse; hun vakte derved en saadan Medlidenhed, at Folk brast i Graad og udstødte heftige Forbandelser mod Quirinius. — Under det pinlige Forhør af Slaverne kom hendes Forbrydelse for Dagen, og man skred til Afstemning. Senatet tiltraadte et Forslag af Rubellius Blandus, der gik ud paa, at hun skulde deporteres. Drusus var blandt dem, der sluttede sig hertil, skønt andre havde stillet mildere Forslag. Af Hensyn til Scaurus, der havde været gift med Lepida og i dette Ægteskab havde faaet en Datter, vilde man dog fritage hende for Formueskonfiskationen, men da Tiber mærkede det, fremkom han med den Oplysning, at han af Quirinius's Slaver havde faaet at vide, at hun havde forsøgt at forgive denne; det blev da forkastet.[1])

---

[1]) Tac. III, 22—23. Suet. 49. — Tacitus's Beretning er stærkt farvet af hans Lyst til at stille Tibers Optræden i et uheldigt Lys; alligevel meddeler han, som saa ofte, kun Kendsgerninger, der taler til Gunst for ham. Omvendt føler han stærkt for den fornemme Synderinde og som Følge deraf imod den „simple“ Quirinius. — Det er i det hele ikke sjældent, at hans Følelse for de gamle romerske Familiers høje Værdighed giver sig et for vore Øren helt absurd Udtryk. Da saaledes Tibers Svigerdatter indlader sig i et Elskovsforhold til Sejan, er Tacitus's Forargelse væsentlig rettet mod, at hun *foedabat se ac majores et posteros municipali adultero* (IV, 3), — den Omstændighed, at Elskeren er en Mand, hvis Slægt hører hjemme udenfor Rom, synes at tage Vejret fra ham i en langt højere Grad end selve Utroskaben. Et andet Sted er han saa stærkt betaget af, at Drusus's Datter ægtede en Mand, hvis Bedstefader mange endnu kunde erindre som romersk Ridder, at han stiller denne Begivenhed ved Siden af Agrippinas og Nervas Selvmord (VI, 28). — I sin Følelse for denne Lepida, hvem han selv skildrer som en gemen Giftblanderske, gaar han endog saa vidt at sige, at ingen, undtagen Tiber, tænkte

D. Silanus, en af den yngre Julias Bolere, som af August var bleven straffet med at udelukkes fra hans Venskab og havde forstaaet dette som en Ordre til at gaa i Landflygtighed, bad nu Senatet og Tiber om Naade i Tillid til sin Broders, M. Silanus's, Magt og Anseelse. Det blev ham tilstaaet, men da denne i den Anledning fremførte sin Tak i Senatet, svarede Tiber, at „ogsaa han glædede sig over, at hans Broder kom tilbage efter et langt Ophold i Udlandet; det havde forøvrig ikke kunnet nægtes ham, siden han ikke var bleven forvist ved nogen Senatsbeslutning eller Lov. Han selv nærede dog samme uvenlige Følelser mod Silanus som sin Fader, og Augusts Vilje var ikke tilsidesat ved hans Hjemkomst.“ D. Silanus levede da fra den Tid i Rom, men uden at opnaa noget Embede.

Der blev derefter indbragt et Forslag om at mildne lex Papia Poppæa, som August havde givet for at skærpe Cølibatsstraffen og tillige berige Skatkammeret. Men Antallet af Ægteskaber og Børn var ikke derfor taget til; derimod var Tallet paa anklagede taget til, saa at næsten ethvert Hus truedes af Angivernes Fortolkninger. Tiber lod nu nedsætte en Kommission, som skulde fastslaa Fortolkninger af Lovens

---

med Venlighed paa Quirinius efter hans Død *ob intenta Lepidae pericula* (III, 48). Quirinius kan dog ikke have været saa helt simpel, siden han har omgaaedes Tiber og haft en anset Stilling under August; af II, 30 ser vi, at han i alt Fald var beslægtet med en Slægtning af Kejserhuset. Det er sandsynligt, at Tacitus og Sueton har haft samme Kilde, da de begge til Quirinius's Navn føjer Adjektiverne *dives* og *orbus*, skønt i alt Fald det første jo ikke spiller nogen Rolle i Sagen; men det er da betegnende for Tacitus, at han har udeladt *consularis*, som han dog ellers plejer at føje til, og som findes hos Sueton. — Ordene *tum demum aperuit* etc. hos Tacitus ere ikke helt klare; af Sueton ser vi imidlertid, at Lepidas Formue virkelig blev konfiskeret. Forholdet synes da at have været det, at Tiber, som oprindelig havde villet skaane Lepida for endnu flere Beskyldninger, dog har fundet det for galt, at man endog har villet fritage hende for Formueskonfiskationen, og derfor nu fremkommer med den ny graverende Angivelse. Den Insinuation mod Tiber, der mulig ligger i Tacitus's Ord, og som hos Sueton er bleven til en ligefrem Beskyldning, vilde passe meget lidt med Tibers øvrige milde Optræden overfor Lepida saavelsom med Tacitus's stærkt fremhævede Betegnelse af ham som *firmus adversus pecuniam* (III, 18. — Sml. IV, 20).

Bestemmelse, og bragte derved en foreløbig Lettelse i de vanskelige Forhold. Kommissionen kom til at bestaa af fem Konsularer, fem forhenværende Prætorer og fem andre Senatorer, der bleve udtagne ved Lod.

Samme Aar anbefalede Tiber Germanicus's Søn, Nero, til Senatet og bad om, at han maatte fritages for Vigintiviratet og tillige søge Kvæsturet fem Aar før den fastsatte Tid. Han støttede sig til, at Senatet i sin Tid havde indrømmet ham selv og hans Broder det samme paa Augusts Bøn. Den Dag, Nero første Gang betraadte Forum, blev der skænket Folket Gaver. Han blev gift med Drusus's Datter, Julia. Samtidig blev det bestemt, at en Søn af Claudius skulde ægte Sejans Datter.

I Slutningen af Aaret døde L. Volusius og Sallustius Crispus. Den sidste havde efter Mæcenas's Død været Augusts fortroligste Raadgiver. Under Tiber havde han i de senere Aar ikke haft nogen synderlig Indflydelse[1]).

Aar 21.

Da Tiber var Konsul for fjerde, Drusus for anden Gang, rejste Tiber allerede i Begyndelsen af Aaret til Kampanien for sit Helbreds Skyld.

Den forhenværende Prætor, Domitius Corbulo klagede i Senatet over, at den unge L. Sulla ikke havde veget sin Plads for ham ved Gladiatorspillene. Der blev kæmpet heftigt fra begge Sider; særlig mindede man om, at Forfædrene strengt havde straffet Ungdommens Mangel paa Ærbødighed. Tilsidst lykkedes det Drusus ved sin Tale at dæmpe de oprørte Lidenskaber, og Scaurus, der var Sullas Onkel og Stedfader, at stille Corbulo tilfreds. Den samme Corbulo klagede over, at de fleste Veje i Italien vare ufremkommelige paa Grund af Forpagternes Uærlighed og Øvrighedernes Lige-

[1]) Tac. III, 24—30.

gyldighed; han paatog sig selv at forfølge denne Sag, og det udførte han paa en saa hensynsløs Maade, at det snarere blev til Skade end til Gavn, idet han forfulgte Folk med Domfældelse og Tvangsauktioner.

Ikke længe efter kom der Brev fra Tiber til Senatet, hvori han meddelte, at Tacfarinas igen havde gjort Indfald i Afrika, og udtalte, at Senatet derfor efter eget Skøn burde vælge en Prokonsul, der var krigskyndig og havde et stærkt Helbred. Under Debatten angreb Sex. Pompejus M. Lepidus paa en hadefuld Maade: „Han var en dvask og fattig Mand, en Skam for sine Forfædre; han burde derfor ikke engang have Lov at bestyre Asien.“ Senatet var dog af en anden Mening; det ansaa Lepidus for sagtmodig snarere end for dorsk; Fattigdommen havde han i Arv fra sin Fader, og hans adelige Herkomst maatte da snarere være ham til Hæder end til Vanære, da han ingenlunde havde gjort den Skam. Han blev saaledes sendt til Asien. Derimod vedtog man, at Tiber selv skulde bestemme, hvem Afrika skulde overdrages.

Under denne Forhandling talte Cæcina Severus for, at ingen Øvrighedsperson, hvem en Provins tilfaldt, maatte ledsages af sin Hustru, idet han dog i Forvejen blev ved at fremhæve, at han selv levede i god Forstaaelse med sin Hustru, der havde født ham seks Børn, og at han for sit Vedkommende havde overholdt, hvad han foreslog skulde gælde alle, idet hun var forbleven i Italien, skønt han havde gjort 40 Aars Krigstjeneste i forskellige Provinser: „Det var ikke uden Grund, at man i tidligere Tid havde bestemt, at Kvinder ikke maatte tages med til Provinserne eller til fremmede Lande. Naar Kvinder fulgte med, førte det i Fredstid let til Ødselhed, i Krig til Fejghed, og den romerske Hær kom til at ligne et Optog af Barbarer. Kvindekonnet var ikke alene svagt og ude af Stand til at taale anstrengende Arbejder, men naar det fik Lejlighed til at vise disse Egenskaber, var det hensynsløst, ærgerrigt og herskesygt; de blandede sig mellem Soldaterne og havde Centurioner til deres Opvartning; man havde nylig set en Kvinde lede Kohorternes Øvelser og Legionernes Manøvrer. Senatet burde betænke, at, naar Embedsmænd beskyldtes for Udpresning, var det i de fleste Tilfælde Hustruerne,

som havde Skylden; det var til dem, de sletteste Elementer i Provinsen sluttede sig, og det var i Virkeligheden dem, der satte Udpresningerne i Scene; hvor Hustruen var til Stede, var der to at vise Opmærksomhed og to Embedsboliger. Kvinderne vare i deres Befalinger mere halstarrige og lidenskabelige; fordum vare de blevne holdte i Tømme ved de oppiske og andre Love, men nu, da Lænkerne vare blevne løste, var det dem, der herskede i Hjemmene, paa Torvene, ja endog i Hærene.“ Der var kun faa, som hørte med Bifald paa dette; de fleste protesterede og sagde, at den Sag ikke forelaa til Behandling, og at Cæcina var for ubetydelig til at kunne optræde som Censor i en saa vigtig Sag. Derefter tog Valerius Messalinus Ordet: „Mange af Forfædrenes haarde Bestemmelser vare nu blevne ændrede i en bedre og lykkeligere Retning; nu blev jo heller ikke Byen angrebet, og Provinserne vare rolige. Det var kun lidt, man indrømmede Kvindernes særlige Behov, saa det skulde da ikke genere deres Ægtemænd, endsige Provinserne; det øvrige fik hun fælles med sin Mand, og det var da ingen Hindring i Fredstid. I Krigen skulde naturligvis kun de deltage, der vare egnede dertil; men naar de vendte tilbage fra Arbejdet, hvilken Oplivelse var da bedre end den, Hustruen kunde yde? Men, sagde man, nogle vare tilbøjelige til Ærgerrighed og Herskesyge. Vare da ikke saare mange, ogsaa af Embedsmændene, beherskede af forskellige Lidenskaber, og derfor undlod man dog ikke at sende nogen til Provinserne. Ofte ere Mændene blevne fordærvede ved deres Hustruers slette Egenskaber, hedder det. Havde de ugifte da slet ingen Fejl. Fordum havde man fundet Behag i de oppiske Love, fordi Statens Forhold den Gang krævede dem; senere viste man mere Mildhed, fordi man havde Gavn deraf. Det var egen Sløvhed, man forgæves søgte at give et andet Navn; thi det var i Virkeligheden Mandens Fejl, naar Kvinden overskred den rette Grænse. Det vilde ogsaa være galt at berøve alle Ægtemændene deres Kammerater i Lykke og i Ulykke, fordi en eller anden havde et karakterløst Sind. Tillige lod man derved det af Naturen svage Køn i Stikken og gav det til Pris for dets egen Pragtsyge og andres Attraa. Det var knap nok, at Ægteskaberne forbleve ukrænkede, naar

Manden selv var til Stede; hvad vilde der saa ikke ske, hvis de skulde leve i en Slags Skilsmisse paa flere Aar og saaledes glemme hinanden. Man skulde tænke paa, hvad der foregik i Byen, naar man vilde imødegaa de Fejl, der bleve begaaede andet Steds." Drusus føjede nogle faa Ord til om sit eget Ægteskab: „Regenterne maatte ofte besøge fjerne Dele af Riget. Hvor ofte var ikke August rejst til Øst eller Vest med Livia. Han selv havde opholdt sig i Illyrien og vilde, hvis det blev nødvendigt, ogsaa rejse til andre Lande, men han vilde ikke altid gøre det med roligt Sind, hvis han skulde rives bort fra sin elskede Hustru, med hvem han havde faaet flere Børn." Cæcinas Forslag faldt saaledes igennem[1]).

I næste Senatsmøde oplæstes et Brev fra Tiber, hvori han indirekte bebrejdede Senatet, at det henviste alle vanskelige Spørgsmaal til ham, men han nævnede dog M'. Lepidus og Junius Blæsus som to Mænd, der kunde egne sig til Posten i Afrika: en af disse kunde de jo vælge. De fik da begge Ordet. Lepidus var ivrigst til at undskylde sig, idet han omtalte sin Svagelighed, sine Børns Alder og særlig, at han havde en giftefærdig Datter. Blæsus vægrede sig tilsyneladende ogsaa, men ikke med samme Ihærdighed, og han blev heller ikke støttet heri af sine Venner.

Derefter blev der fremdraget et Forhold, som mange i Stilhed havde klaget over. Der havde nemlig mere og mere udbredt sig den Skik, at slette Personer ustraffet kunde udslynge Skældsord mod og vække Had til brave Folk, naar de blot greb fat i et Billede af Kejseren; ja mange vare endog bange for deres egne Slaver og Frigivne, naar disse paa den Maade truede dem med Haand eller Mund. I den Anledning sagde Senatoren C. Cestius, „at Regenterne ganske vist vare Guderne lige, men Guderne hørte kun paa retfærdige Bønner; ingen fandt Tilflugt paa Capitolium eller i Byens Templer, naar han vilde benytte dette til at begaa Misgerninger: Naar Annia Rufilla, som han havde ladet dømme for Bedrageri, paa selve Forum kunde udstøde Skældsord og Trusler mod ham, og han selv ikke vovede at drage hende til Ansvar, fordi hun

[1]) Tac. III, 31—34.

holdt et Billede af Kejseren op imod ham, saa var det forbi med Lovenes Magt." Andre fortalte lignende eller endogsaa værre Ting, og Senatet bad da Drusus statuere et Eksempel paa Rufilla. Han lod hende kalde, og da hun blev overbevist, lod han hende sætte under offentlig Bevogtning.

Considius Æquus og Cælius Cursor, der begge vare romerske Riddere, bleve straffede paa Tibers Tilskyndelse ved et Senatsdekret, fordi de havde rettet en falsk Anklage for Majestætsforbrydelse mod Prætoren Magius Cæcilianus.

Ancharius Priscus anklagede Prokonsulen over Kreta, Cæsius Cordus, for Udsugelse og føjede dertil en Anklage for Majestætsforbrydelse.

Antistius Vetus, en af de fornemste Mænd i Makedonien, var bleven frikendt for en Anklage for Ægteskabsbrud; men Tiber dadlede Dommerne og lod ham atter anklage for Majestætsforbrydelse, da han var et uroligt Menneske, som havde været delagtig i Rheskuporis's Anslag, dengang denne myrdede Kotys og forberedte sig til Krig mod Romerne. Han blev da deporteret, og det tilføjedes, at han skulde holdes fangen paa en Ø, hvorfra han vanskeligt kunde komme til Makedonien eller Thrakien. Thi i Thrakien, som var bleven delt imellem Rhoemetalkes og Kotys's Børn, for hvilke sidste Trebellenus Rufus var sat til Formynder, var man misfornøjet med Romernes Herredømme; flere Folkeslag gjorde Opror og foretog Plyndringstog, medens en mere ordnet Skare belejrede Rhoemetalkes i Philippopolis. Legaten i Møsien, P. Vellaeus, sendte en Afdeling mod Røverne og gik selv med Hovedhæren mod Belejrerne; efter korte Kampe blev Fjenden overvunden paa begge Steder [1]).

Samme Aar begyndte de galliske Stater at gøre Oprør paa Grund af den store Gæld, de vare komne i. Det var navnlig blandt Trevirerne Julius Florus, blandt Hæduerne Julius Sacrovir, som ophidsede dem. Begge vare adelige, og deres Forfædre havde gjort sig saa fortjente af Romerne, at de havde faaet romersk Borgerret, en Belønning, der kun blev given for Tapperhed. Disse aftalte nu hemmeligt med de

---

[1]) Tac. III, 35—39. Suet. 37.

kækkeste og med dem, hvem det paa Grund af Fattigdom eller en ond Samvittighed laa nærmest at falde fra, at Florus skulde ophidse Belgerne, Sacrovir de nærmest boende Galler. I deres Forsamlinger talte de med Forbitrelse om de stadige Skatter, de besværlige Renter og om Embedsmændenes Grusomhed og Overmod. Næsten alle Staterne bleve grebne af denne Bevægelse, men det brød først løs hos Andekaverne og Turonerne. Legaten Acilius Aviola besejrede dog hine med en Kohorte, han havde tilkaldt fra Lugdunum, og disse med Legionsoldater, Legaten over Nedregermanien, Visellius Varro, havde sendt ham; Aviola fik tillige Hjælp af nogle fornemme Gallere, som derved vilde skjule deres Frafald, og som ønskede at vente til et belejligere Tidspunkt med at vise deres Sindelag. Man saa ogsaa Sacrovir ophidse til Kamp for Romerne med ubedækket Hoved for derved at vise sin Tapperhed, efter hvad han selv sagde; men Fangerne paastod, at han havde gjort det, for at hans Landsmænd kunde undgaa at ramme ham. Da man spurgte Tiber til Raads om Krigen, behandlede han den som en Ubetydelighed og gav den derved saa meget mere Næring.

Imidlertid virkede Florus ivrigt for Sagen. Han forsøgte at forlokke en Rytterafdeling, som blev udskreven blandt Trevirerne, og som var under romersk Tugt, til at begynde Krigen ved at dræbe de romerske Forretningsmænd; det var dog kun nogle faa af dem, som lod sig forlokke. Men alle de gældbundne og de livegne greb til Vaaben; de søgte op til Ardennerbjergene, men bleve standsede af Legioner fra begge Hære, som Visellius og C. Silius ad modsatte Veje havde sendt imod dem. Julius Indus, der hørte til samme Stat som Florus, men var en Fjende af ham og derfor ivrig efter at hjælpe Romerne, blev sendt forud med en udvalgt Skare og adsplittede let den endnu uordnede Masse. Florus narrede længe Sejrherrerne ved at holde sig skjult paa ubekendte Steder, men da han tilsidst saa, at Soldater holdt Udgangen besat, dræbte han sig selv. Saaledes endte Oprøret blandt Trevirerne.

Blandt Hæduerne var Oprørsmængden større, da Staten var mægtigere, og den Hær, som skulde kue den, fjern. Augustodunum, deres Hovedstad, havde Sacrovir besat med be-

væbnede Kohorter, for at han kunde faa den adelige Ungdom, som studerede dér, i sin Magt og derved have et Pant paa deres Forældres og Slægtninges Troskab; tillige fordelte han Vaaben, han havde faaet lavet i al Hemmelighed, til det unge Mandskab. Det var 40,000, og af dem var Femtedelen bevæbnet med Legionsvaaben, Resten med Spyd, Knive og andre Jagtredskaber. Til dem sluttede sig Slaver, som skulde være Gladiatorer, og som ifølge Folkets Skik vare bevæbnede med en fuldstændig Jærnrustning; de vare ude af Stand saavel til at tilføje som til at modtage Slag. Disse Troppemasser kunde stole paa Nabostaternes Sympati, skønt disse endnu ikke havde sluttet sig aabent til dem; tillige gjorde de Regning paa, at der skulde opstaa Strid imellem Romernes Førere, som begge forlangte at faa Overanførselen. Tilsidst veg dog den alderdomssvage Varro Pladsen for den kraftige Silius.

I Rom hed det sig, at ikke alene Trevirerne og Hæduerne, men 64 galliske Stater vare faldne fra, at Germanerne havde sluttet sig til dem, og at de spanske Provinser vaklede. Tiber forholdt sig dog ganske rolig, forandrede ikke Opholdssted og tilbragte Tiden ganske som sædvanlig.

Imidlertid rykkede Silius frem med to Legioner; han sendte Rytteriet i Forvejen og lod det hærje Sequanernes Kantoner. Selv ilede han til Augustodunum, men ved den tolvte Sten opdagede han Sacrovir og hans Tropper paa aaben Mark. I Fronten havde han opstillet de jærnpansrede, paa Fløjen Kohorterne, de halvbevæbnede bagest. Silius's Rytteri angreb Fløjene, Fodfolket Fronten. Hist gik det hurtigt nok; derimod tog det nogen Tid med de jærnklædte, idet baade Lanser og Spyd prellede af paa Metallet; men Soldaterne greb Økser og Hakker og huggede løs paa dem; andre væltede den døde Masse om med Stænger og Forke; naar de saa laa uden at kunne rejse sig, lod de dem ligge som døde. Sacrovir selv skyndte sig først til Augustodunum, derfra til en nærliggende Gaard. Her dræbte han sig selv; hans Ledsagere dræbte hverandre indbyrdes, og derefter blev Gaarden stukken i Brand over dem.

Først nu skrev Tiber til Senatet om Krigens Begyndelse og dens Slutning; han trak ikke noget fra eller lagde noget

til, men fortalte, at Oprøret var kuet ved Legaternes Troskab og Tapperhed og ved hans egne Raad. Han meddelte tillige Grunden til, at hverken han selv eller Drusus vare rejste til Gallien; han fremhævede Rigets Størrelse og sagde, at det ikke sømmede sig for Regenterne at lade Byen, hvorfra alt styredes, i Stikken, fordi een eller to Stater gjorde Oprør. Da det ikke var Frygt, han ledes af, vilde han nu rejse derop, selv undersøge og ordne Forholdene. Senatet vedtog Løfter, Takkefester og andre Hædersbevisninger i Anledning af hans Tilbagekomst fra Kampanien. Cornelius Dolabella foreslog endog, at han skulde drage ind i Byen med den mindre Triumf. I den Anledning kom der et Brev fra Tiber, hvori han sagde, at han virkelig ikke var saa blottet for Berømmelse, at han efter at have betvunget de vildeste Folkefærd og i sin Ungdom dels modtaget, dels afslaaet saa mange Triumfer nu i sin Alderdom skulde søge en intetsigende Belønning for en Rejse paa Landet.

Paa samme Tid bad Tiber Senatet om at tilstaa Sulpicius Quirinius, som nu var død, Ligbegængelse paa offentlig Bekostning. Denne Quirinius hørte ikke til Sulpiciernes gamle Patriciersslægt, men stammede fra Byen Lanuvium; men da han var en dygtig Kriger og havde udført sine Hverv med Iver, havde han under August opnaaet Konsulatet, og da han senere havde erobret Homonadernes Fæstninger hinsides Kilikien, tillige Triumfens Hæderstegn. Da C. Cæsar havde faaet Overbefalingen i Armenien, var Quirinius bleven sat til hans Raadgiver og havde ved den Lejlighed hilst paa Tiber, der den Gang levede paa Rhodos. Dette meddelte Tiber nu Senatet, og han roste ham for hans Venlighed og dadlede med det samme M. Lollius, fordi han havde forledt C. Cæsar til Slethed og Kiv.[1])

I Slutningen af Aaret kom der en Angivelse mod Clutorius Priscus, en romersk Ridder, som i sin Tid havde faaet en Pengesum af Tiber for et bekendt Klagedigt i Anledning af Germanicus's Død. Han beskyldtes for under Drusus's Sygdom at have skrevet et Digt, som skulde udgives, hvis Drusus

[1]) Tac. III, 40—48.

døde, og skaffe ham en endnu større Belønning. Dette Digt havde Clutorius af Forfængelighed oplæst i P. Petronius's Hus for hans Svigermoder Vitellia og mange andre ansete Kvinder. Da Angivelsen var fremsat, var Vitellia den eneste, som ikke lod sig skræmme til at optræde som Vidne, men sagde, at hun ikke havde hørt noget. Man havde dog mere Tillid til dem, der vidnede til hans Skade. Haterius Agrippa, der var udvalgt Konsul, foreslog Dødsstraffen. Herimod talte M'. Lepidus saaledes: „Dersom vi, forsamlede Fædre, kun tager „Hensyn til, hvor skændigt Clutorius Priscus har handlet ved „at besudle sit eget Sind og andres Øren, vil hverken Fængsel „eller Strikke, ja ikke engang Slavepinsler være haarde nok. „Men om end Misgerningerne ere uden Grænse, saa har dog „Regentens Maadehold saavelsom vore Forfædres og eders egen „Fremfærd sat Grænse for Straffemidlerne og gjort Forskel „paa Forfængelighed og Forbrydelse, paa Ord og Misgerninger. „Her gælder det da om at finde et Forslag, ved hvilket dennes „Forbrydelse ikke bliver ustraffet, og vi paa den anden Side „kan vise Mildhed og Strenghed paa een Gang uden at „komme til at angre det. Jeg har ofte hørt vor Regent be„klage sig over, at en eller anden ved at berøve sig Livet var „kommen hans Medlidenhed i Forkøbet. Clutorius lever endnu; „at han forbliver i Live, vil ikke udsætte Staten for Fare; at „han dræbes, vil ikke være noget advarende Eksempel. Hans „Interesser ere taabelige, tomme og overfladiske; nogen alvorlig „Fare kan man ikke frygte fra dens Side, som selv forraader „sine Misgerninger for at vinde Bifald, ikke hos Mænd, men „hos Kvindfolk. Lad ham da blive sendt ud af Byen, miste „sin Ejendom og udelukkes fra Ild og Vand; det stemmer jeg „for, ganske som om han ramtes af Majestætsloven.“ Konsulen Rubellius Blandus var den eneste, som sluttede sig til Lepidus's Forslag; de andre fulgte Agrippas. Clutorius blev da ført til Fængslet og straks dræbt. Dette dadlede Tiber i et Brev til Senatet, idet han vel anerkendte den Ærbødighed, der bevægede dem til at straffe selv ringe Fornærmelser mod Regenten, men bad dem dog for Fremtiden ikke straffe blotte Ord saa overilet. Tillige nævnede han Lepidus med Anerkendelse. Der blev da vedtaget en Senatsbeslutning om, at

Senatsdekreterne først ti Dage efter maatte nedlægges i Arkivet, og at de domfældte skulde have den Tid at leve i.[1])

Aar 22.

Da C. Sulpicius Galba og D. Haterius Agrippa vare Konsuler, klagede Ædilen C. Bibulus, og til ham sluttede de andre Ædiler sig, over, at Loven mod Luksus ikke blev overholdt, idet de engang fastsatte Grænser for, hvad man maatte give ud til Husgeraad og til Levnetsmidler, mere og mere overskredes; der maatte kraftige Midler til for at standse Ondet. Senatet blev raadspurgt i den Anledning, men det henviste Sagen til Tiber. Denne overvejede Spørgsmaalet længe og skrev saa et Brev til Senatet af følgende Indhold: „I andre „Sager, forsamlede Fædre, vilde det maaske være rigtigst, at „jeg personlig blev adspurgt og udtalte, hvad jeg mener tjener „Staten; i denne Sag har det dog været det bedste, at jeg ikke „er kommen til at se med egne Øjne, for at jeg ikke, naar I „gjorde opmærksom derpaa, skulde opdage deres ængstelige „Miner, som bleve beskyldte for skændig Overdaadighed, og „saaledes ligesom gribe dem paa fersk Gerning. Men dersom „de energiske Ædiler havde forhandlet Spørgsmaalet med mig „i Forvejen, vilde jeg maaske have raadet dem til hellere at „se igennem Fingre med saa udbredte og indgroede Laster end „at maatte nøjes med det Resultat, at enhver vil faa at se, hvad „det er for Udskejelser, vi ikke kan faa Bugt med. Men de „har nu gjort deres Pligt saa godt, som jeg kan ønske, at nogen „Embedsmand skal gøre det. Det vilde ikke være rigtigt af „mig at tie, men det er heller ikke let for mig at tale, da det „ikke er en Ædils, Prætors eller Konsuls Stilling, jeg indtager. „Der stilles større Fordringer til Regenten, og mens alle til„skriver sig selv Æren for, hvad godt der bliver gjort, er det „kun mig alene, Hadet for de Fejl, alle har begaaet,

---

[1]) Tac. III, 49—51.

„kommer til at ramme. Hvad skal jeg nemlig begynde med „at forbyde eller føre tilbage til god, gammel Sæd? — De „uhyre Strækninger, Landgaardene nu indtager? Det store „Antal Slaver, som hentes fra de mest forskellige Folkeslag? „Den store Masse Sølv og Guld, man samler? De kostbare „Underværker af Broncesager og Malerier? Mands- og Kvinde-„dragterne, som ikke ere til at skelne fra hverandre? Eller „Kvindeprydelserne, til hvilke vi søger at skaffe Ædelstene ved „at sende vore Penge til fremmede, ja fjendtlige Folk? — Jeg „ved meget vel, at der ved Gæstebud og i Omgangskredse „klages over dette og forlanges, at der skal sættes en Grænse, „men jeg ved ogsaa, at, hvis nogen vilde udstede en Lov der-„imod og paabyde Straffe, saa vilde de samme Mennesker klage „over, at man vender op og ned paa Samfundet, at man vil de „mest udmærkede til Livs, og at ingen er sikret mod Beskyld-„ninger. Ogsaa Legemets gamle og indgroede Sygdomme, siger „man, kan dog kun helbredes ved haarde og smertefulde Midler; „saaledes maa ogsaa den syge og lidenskabelige Sjæl, der selv „er fordærvet, og som udbreder Fordærvelsen videre, helbredes „ved Midler, der ere ligesaa indgribende som de Lidenskaber, „hvoraf den er betændt. — Men alle de Love, vore Forfædre har „udtænkt, og de, August har foreslaaet, ere blevne til intet; hine „har man glemt, og disse har man ringeagtet, hvad der er saa „meget værre, som man derved har gjort Udskejelserne saa „meget des frækkere. Thi naar man attraar, hvad der endnu „ikke er forbudt, saa frygter man dog for, at det skal blive „det; men naar man ustraffet kan overtræde selve Forbudene, „saa er det ude med al Frygt og al Skamfølelse. — Hvorfor var „man da fordum saa sparsommelig? Fordi enhver lagde Baand „paa sig selv, da vi alle vare Borgere i en enkelt By, og „Fristelserne ikke vare saa store, mens vi kun herskede indenfor „Italiens Grænser. Ved Sejren over fremmede Folk lærte vi „at forbruge fremmed Ejendom, ved Sejren i Borgerkrigene „ogsaa vor egen. Hvor ubetydeligt er dog i Virkeligheden „ikke det, Ædilernes Advarsler gælder, hvor ringe i Sammen-„ligning med det hele! Derimod er der ingen, som klager over, „at Italien ikke kan undvære fremmed Hjælp, at Romerfolkets „Liv stadig trues af Havet og de uberegnelige Storme. Hvis

„ikke Rigdomme fra Provinserne kom os til Hjælp, baade Her- „rer og Slaver og vore Marker, saa vilde vi sagtens nok kunne „hjælpe os med vore Lyststeder og Parkanlæg! Det er denne „Bekymring, forsamlede Fædre, Regenten maa bære paa: lader „man alt dette gaa sin egen Gang, vil Staten gaa til Grunde. „Men det øvrige maa helbredes indenfra: os Senatorer maa „Æresfølelsen forbedre, de fattige Nøden og de rige Over- „mættelsen. Men hvis nogen af Embedsmændene tilbyder at „vise saa stor Energi og Strenghed, at han derved mener at „kunne imødegaa det, saa kan jeg kun rose ham og maa ind- „rømme, at han befrier mig for en Del af mine Byrder. Men „dersom han vil indskrænke sig til at rette Anklager mod „Lasterne og derefter, naar han selv har opnaaet Ære derved, „vil overlade mig det Fjendskab, han har givet Anledning til, „saa maa I vide, forsamlede Fædre, at heller ikke jeg er be- „gærlig efter Had. Da jeg allerede har maattet finde mig i at „lide under bitre og som oftest uretfærdige Fjendskaber for „Statens Skyld, saa mener jeg nu at have Ret til at frabede „mig dem, der ere tomme og meningsløse, og som hverken vil „være til Gavn for mig eller for Jer.“ Da Senatet havde hørt dette Brev, fritog det Ædilerne fra at beskæftige sig mere med den Sag.[1])

I et nyt Brev til Senatet bad Tiber det om at tildele Drusus tribunicisk Magt. Først bad han Guderne om at lade hans Planer blive til Held for Staten; dernæst skrev han, at Drusus havde Hustru og tre Børn, og at han var i den Alder, i hvilken han selv engang var bleven kaldet af August til at overtage dette Hverv. Og det var heller ikke for tidligt, siden man havde haft Lejlighed til at lære Drusus at kende i otte Aar, i hvilke han havde undertrykt Oprør, endt Krige, triumferet og været Konsul to Gange; det var da et kendt Arbejde, han blev taget til Deltager i. Senatet vedtog det efter Tibers Ønske og foreslog desuden, at der skulde oprejses Billeder af de to Regenter, desuden Güdealtre, Templer, Triumf-

---

[1]) Tac. III, 52—55. Dio LVII, 13. — Jeg har gengivet Tibers Brev i dets Helhed, skønt dets Form bærer umiskendelige Spor af Tacitus's Bearbejdelse, fordi det synes haabløst at ville foretage en Sondring mellem, hvad der tilhører denne, hvad Tibers egen Argumentation, som Tacitus her aabenbart har villet give os et pyntet Referat af.

buer og andet. M. Silanus foreslog endog, at der paa offentlige og private Mindesmærker til Betegnelse af Tiden ikke længere skulde skrives Navne paa dem, der vare Konsuler, men paa dem, som havde Tribunmagten; ja Q. Haterius foreslog, at den Dags Senatsbeslutninger skulde opslaas med Guldbogstaver i Senatsbygningen.

I dette Møde fik ogsaa Junius Blæsus sit Statholderskab i Afrika forlænget. Servius Maluginensis, der var Flamen Dialis, forlangte at faa Asien til Provins. „Det var en fejlagtig Mening", sagde han, „at det ikke var tilladt Jupiterpræsterne at forlade Italien, og at de i det hele ikke havde samme Ret som Mars's og Quirinus's Præster; naar disse kunde faa Provinser, hvorfor blev det da forbudt Jupiters Præster? Der var ingen Folkebeslutning og fandtes heller ikke noget i Ritualerne om den Sag. Pontifexerne havde ofte foranstaltet Ofringer for Jupiter, naar Præsten selv var bleven forhindret enten af Sygdom eller af et offentligt Hverv. I 75 Aar efter Cornelius Merulas Død var der ikke blevet indsat nogen i hans Sted, og da vare Ofringerne stadig blevne udførte. Men naar man i saa mange Aar havde kunnet undlade at vælge nogen, uden at Gudstjenesten derfor havde lidt nogen Skade, hvor meget lettere kunde han da ikke være borte som Prokonsul i eet Aar. Fordum havde det været begrundet i privat Uvenskab, naar Pontifex Maximus forhindrede Folk fra at rejse til Provinserne; men nu var, ved Gudernes Gunst, det ypperste Menneske tillige ypperste Pontifex, og han var ikke en Boldt for Skinsyge, Had eller personlige Stemninger." Da Auguren Lentulus og andre talte herimod paa forskellig Maade, besluttede man at oppebi, hvad Tiber som Pontifex Maximus vilde foreslaa. Denne udsatte Afgørelsen af Spørgsmaalet; derimod begrænsede han straks de Senatsbeslutninger, der vare tagne i Anledning af, at Drusus havde faaet Tribunmagten; særlig dadlede han Forslaget om Guldbogstaverne som noget, der ganske stred mod Forfædrenes Skik.[1])

Fordringer, der vare indkomne fra Provinserne, sendte Tiber til Senatets Afgørelse. I de græske Byer havde der indsneget sig en Art Ret til ustraffet at indrette Fristeder.

---

[1]) Tac. III, 56—59.

Templerne bleve fyldte med de værste Slaver, forgældede Personer og Folk, som vare mistænkte for Kapitalforbrydelser. Man bestemte da at sende Gesandter til Rom med de forskellige Dokumenter, hvorpaa de enkelte Steder grundede deres Asylret, idet nogle dog straks opgav, hvad de med Uret havde tiltaget sig. Senatet hørte først paa Gesandterne fra en Del af disse Steder, men da man blev trættet af deres Mængde, og der tillige blev kæmpet meget partisk, overdroges det Konsulerne at undersøge de enkelte Byers Rettigheder og derefter forelægge Sagen igen for Senatet. Dette skete ogsaa, og der blev da affattet Senatsbeslutninger, som satte bestemte Grænser for Asylretten; tillige blev der givet Ordre til at opstille Kobbertavler i selve Templerne for at bevare Erindringen, og for at de enkelte ikke under Gudfrygtigheds Maske skulde tiltage sig en uberettiget Anseelse[1]).

Paa samme Tid tvang en alvorlig Sygdom, Livia var falden i, Tiber til hurtig at vende tilbage til Byen. I Anledning af hendes Helbredelse vedtog Senatet Takkefester til Guderne og store Festlege; Pontifexerne, Augurerne og Femtenmændsforsamlingen skulde i Forbindelse med Syvmændsforsamlingen og Augustbrødrene foranstalte dem. L. Apronius havde foreslaaet, at Fetialerne ogsaa skulde have Forsædet ved disse Lege. Men Tiber talte derimod, idet han støttede sig til Præsteskabernes forskellige Rettigheder og til gamle Eksempler: „Fetialerne havde aldrig før indtaget en saa anset Stilling; at Augustbrødrene vare medtagne, laa i, at det var et særligt Præsteskab for det Hus, for hvis Skyld der blev indfriet Løfter“ [2]).

C. Silanus, der kort i Forvejen havde været Prokonsul i Asien, blev anklaget af Provinsboerne for Udsugelser og Grusomhed. Konsularen Mamercus Scaurus, Prætoren Junius Otho og Ædilen Bruttidius Niger overtog Anklagen og beskyldte ham tillige for at have krænket Tiber og August. Til dem sluttede sig endvidere Silanus's Kvæstor, Gellius Publicola, og hans Legat, M. Paconius. Den anklagedes Slaver bleve solgte til Statsforvalteren, for at man kunde holde pinligt

---

[1]) Tac. III, 60—63. Suet. 37.
[2]) Tac. III, 64.

Forhor over dem. Tiber tog ivrigt Del i Forhandlingen og rettede selv Spørgsmaal til Silanus, hvis Forsvar var yderst svagt. Han opgav da ogsaa snart sin Sag, og efter at have bedt om Udsættelse sendte han et Brev til Tiber, der paa een Gang indeholdt Bebrejdelser og Bønner. Tiber lod i det næste Senatsmøde oplæse en Udtalelse af August om Volesus Messala, der ogsaa havde været Prokonsul i Asien, og tillige en Senatsbeslutning, der var vedtaget imod denne. Derefter lod han L. Piso afgive sin Stemme. Denne foreslog, at Silanus skulde forvises til Øen Gyaros; og dertil sluttede alle de andre sig, kun at Cn. Lentulus foreslog, at Silanus's Mødrenearv skulde overgives hans Søn; dette bifaldt Tiber. Cornelius Dolabella angreb stærkt Silanus's Karakter og foreslog, at ingen, hvis Levevis havde været æreløs, for Fremtiden maatte faa en Provins at bestyre, og at Regenten skulde være Dommer derover: „Forbrydelser straffedes jo af Lovene; vilde det ikke være langt mildere mod vedkommende selv og bedre for deres undergivne, at man traf Foranstaltninger for, at der ikke blev begaaet Fejl?“ Tiber talte imod dette Forslag: „Han vidste nok, hvad der blev sagt om Silanus, men man burde ikke tage Bestemmelser af Hensyn til Rygter. Mange havde vist en Optræden i Provinserne, der gik lige imod, hvad man enten havde haabet eller frygtet. Nogle Mennesker havde de større Forhold den Indflydelse paa, at de gjorde dem bedre, medens andre omvendt netop sløvedes af dem. Regenten kunde desuden ikke vide alt, og det var kun til Skade, at han ledede af fremmed Paavirkning. Lovene vare kun rettede mod udførte Handlinger, fordi man ikke kunde vide, hvad Fremtiden vilde bringe. Forfædrene havde indrettet det saaledes, at der skulde være begaaet Forbrydelser, før Straffene kunde indtræde. Man skulde ikke omstøde, hvad der var klogt udtænkt, og som altid havde vundet Behag. Regenten havde Byrder nok og tilstrækkelig Magt. Rettighederne bleve mindre for hvert Fremskridt, Magten gjorde; man maatte derfor ikke ty til Herskermagten, hvor man kunde benytte Lovene.“ Tiber tilføjede, at Øen Gyaros havde et raat Klima og var ubeboet; man skulde hellere lade den anklagede gaa til Kythnos, af Hensyn til den juniske Slægt og til, at han havde hørt til

Senatorstanden. Det var desuden netop ogsaa det, Silanus's Søster, Torquata, en ugift Kvinde af gammeldags Renhed, havde bedt om. Dette Forslag blev da vedtaget ved Afstemning[1]).

Derefter hørte man paa Gesandter fra Kyrene. og paa Ancharius Priscus's Anklage blev Cæsius Cordus dømt for Udsugelse (S. 152).

En romersk Ridder, L. Ennius, blev anklaget for Majestætsforbrydelse, fordi han havde smeltet et Billede af Tiber om til Sølvtøj. Tiber intercederede mod Anklagen; men herimod protesterede Atejus Capito: „Tiber burde ikke berøve Senatet dets Myndighed til at tage Bestemmelser paa egen Haand; en saa stor Forbrydelse burde ikke gaa ustraffet hen; Tiber kunde gerne være sagtmodig, hvor det gjaldt ham selv personlig, men Staten burde der ikke tilføjes Krænkelser.“ Tiber vilde dog ikke give efter, men fastholdt sin Intercession.

Der opstod dernæst en Tvivl af religiøs Natur om, i hvilket Tempel man skulde opstille en Gave, som de romerske Riddere havde lovet at skænke Fortuna Equestris, hvis Livia kom sig af sin Sygdom. Der var ganske vist mange Templer for denne Gudinde i Rom, men intet med et saadant Tilnavn. Man opdagede da, at der i Antium fandtes et Tempel af det Navn, og at al Gudstjeneste i italiske Byer, alle Templer og Gudebilleder stod under romersk Ret og Myndighed. Gaven blev da opstillet i Antium. Da man saaledes var ved at forhandle om religiøse Anliggender, optog Tiber det Svar til Jupiterpræsten Servius Maluginensis, som nylig var blevet opsat, og han oplæste følgende Pontifexdekret: Naar Flamen Dialis blev syg, maatte han efter Pontifex Maximus's Skøn være mere end to Nætter borte, blot ikke paa de Dage, da der blev holdt offentlige Ofringer og ikke heller oftere end to Gange samme Aar. Dette var blevet vedtaget under Augusts Regering og godtgjorde, at det ikke kunde være Jupiterpræsten tilladt at være borte et helt Aar og altsaa heller ikke at

---

[1]) Tac. III, 66—69. S. ovenf. S. 96 ff. — Det er værd at lægge Mærke til, at Tacitus her udtrykkelig bemærker, at Tibers Forslag blev vedtaget ved Afstemning, da han som oftest i lignende Tilfælde udelader dette, saa at Fortællingen giver Indtryk af, at et Forslag at Tiber betragtes som vedtaget uden Afstemning.

styre Provinser. Man anførte ogsaa, at L. Metellus som Pontifex Maximus havde holdt Aulus Postumius tilbage. Saaledes blev nu Provinsen Asien overladt den Konsular, som stod Maluginensis nærmest.

I de samme Dage bad M. Lepidus Senatet om, at han paa egen Bekostning maatte istandsætte og udsmykke Paulus's Basilika, der var et Mindesmærke for den Æmiliske Familie.

Pompejus's Teater, som var blevet ødelagt ved en Ildebrand, lovede Tiber at opføre paany og at lade det beholde Pompejus's Navn, skønt ingen af Familien var i Stand til at lade det genopføre. Tillige roste han Sejan meget, da det kun var ved hans Anstrengelser og Aarvaagenhed, at man ikke havde lidt større Tab ved denne Ildsvaade. Senatet bestemte da, at der skulde opstilles et Billede af Sejan i det ny Pompejusteater [1]).

Tacfarinas sendte i dette Aar Bud til Tiber og forlangte Boliger for sig og sin Hær; fik han det ikke, truede han med stadig Krig. Tiber lod nu Blæsus tilbyde dem, der frivilligt nedlagde Vaabnene, Amnesti; kun Tacfarinas skulde han paa enhver Maade se at faa i sin Magt. Der var da ogsaa en Mængde, som overgav sig. Derefter førte Blæsus Krig mod Tacfarinas paa den Maade, denne selv havde anvendt, idet han delte sin Hær i en Mængde mindre Afdelinger og ikke lod sine Tropper gaa i Vinterkvarter. Paa den Maade satte han Skræk i Tacfarinas og jog ham fra Sted til Sted. Da Blæsus tilsidst havde fanget hans Broder, trak han sig tilbage. Tiber betragtede da Krigen som endt, foreslog, at der skulde gives Blæsus Triumfens Hæderstegn, og tillod, at han blev hilst som *imperator* af Legionerne. Denne Titel havde August i sin Tid ogsaa indrømmet nogle i Henhold til ældgammel Skik. Blæsus var den sidste, der fik den.

Samme Aar døde Asinius Saloninus og Atejus Capito. Den første var Søn af Asinius Gallus og skulde have været gift med en af Tibers Sønnedøtre; den anden var en berømt retskyndig. Endvidere døde i dette Aar Junia, der var Cassius's Enke og Brutus's Søster. Hendes Testamente blev meget

---

[1]) Tac. III, 70—72. Dio LVII, 21.

omtalt, fordi hun, der var meget rig, i det havde nævnt næsten alle fremragende Mænd, kun ikke Tiber. Det optog denne dog meget mildt, og det forhindrede ikke, at hendes Ligbegængelse blev forherliget ved en Lovtale fra Rostra og andre Højtideligheder. Tyve af de fornemste Familiers Billeder bleve baarne foran: Manliernes, Quinctiernes og andre ligesaa fornemmes. Men Billeder af Cassius og Brutus saa man ikke.[1])

Aar 23.

I Begyndelsen af det Aar, da C. Asinius Pollio, Søn af Asinius Gallus, og C. Antistius Vetus vare Konsuler, fik Drusus, Germanicus's Søn, Mandstogaen; hvad Senatet havde vedtaget for hans Broder Nero, søgte Tiber nu ogsaa om for ham. Tiber holdt i den Anledning en Tale, hvori han roste Drusus meget, fordi han behandlede sine Brodersønner med faderlig Godhed.

Prætoriankohorterne, som tidligere laa spredte i forskellige Dele af Byen, fik Sejan Tiber til at samle i een Lejr, idet han paastod, at Disciplinen slappedes, naar Soldaterne vare splittede ad; dernæst vilde man nu, hvis der skulde rejse sig en pludselig Bevægelse, kunne komme til Hjælp med en større Styrke paa een Gang; og endelig vilde Soldaterne føre et bedre Liv, naar de holdtes fjernt fra Byens Tillokkelser. Da Lejren var færdig, søgte Sejan lidt efter lidt at vinde Soldaterne for sig ved at besøge og tale personlig med dem. Han valgte tillige nu selv Centurioner og Tribuner og skaffede sig desuden Venner i Senatet ved at uddele Embeder og Provinser. Tiber kaldte ham offentlig sin Arbejdsfælle, og han tillod, at der opstilledes Billeder af ham i Teatre, paa Torve og i Legionernes Hovedkvarter, ja endog, at der blev vist disse guddommelig Dyrkelse.[2])

---

[1]) Tac. III, 73—76.
[2]) Tac. IV, 1—2. 4. Suet. 37. Dio LVII, 21.

Med Drusus stod Sejan paa en daarlig Fod, navnlig efter at hin engang under en Ordstrid havde slaaet ham i Ansigtet. Han forførte hans Hustru, Livilla, og lod sig skille fra sin egen Hustru, Apicata, med hvem han havde tre Børn; derefter lagde han med Livilla Raad op om at dræbe Drusus og benyttede til Medhjælper heri hendes Læge, Eudemus.

Tiber meddelte atter Senatet, at han havde i Sinde at rejse til Provinserne. Som Grund angav han, at der var for mange Veteraner, og at Hærene derfor maatte udfyldes ved Udskrivninger; thi der var ikke frivillige Folk nok, og de, der var, vare ikke tilstrækkelig tapre og disciplinerede, idet det i Regelen kun var fattige og løse Personer, der meldte sig af sig selv. Han gennemgik Legionernes Tal og de Provinser, de skulde beskytte: Italien blev dækket af to Flaader, en ved Misenum, den anden ved Ravenna, og den nærmeste Del af Galliens Kyst af de med Snabel forsynede Skibe, som August havde erobret ved Aktium og sendt vel forsynede med Rorfolk til Forum Julium. Hovedstyrken ved Rhinen, som paa een Gang skulde tjene til Beskyttelse mod Germanerne og mod Gallerne, var otte Legioner. De spanske Provinser, der først nylig vare betvungne, holdtes besatte af tre Legioner, Afrika af to, Ægypten af to, Landet fra Syrien til Euphrat af fire. Thrakien havde Rhoemetalkes og Kotys's Børn. Donaus Bred forsvaredes af to Legioner i Pannonien og to i Møsien; i Dalmatien laa ogsaa to Legioner, som baade kunde dække hine i Ryggen og tillige let kaldes til Italien, hvis man dér skulde komme til at behøve hurtig Hjælp. I Rom selv laa tre Bykohorter og ni Gardekohorter, der bleve udskrevne i Etrurien, Umbrien, det gamle Latium og i de gamle romerske Kolonier. Desuden laa der paa passende Steder i Provinserne treradaarede Skibe, Rytterafdelinger og Fodfolkskohorter i omtrent samme Styrke; men deres Opholdssted og Tal vekslede meget efter Forholdenes Krav. [1])

Sejan fik Gildingen Lygdus til at bibringe Drusus en langsomt virkende Gift. Under hele hans Sygdom og i Tiden mellem hans Død og Begravelse mødte Tiber stadig i Senatet.

---

[1]) Tac. IV, 3. 4—5. Dio LVII, 22.

Da Konsulerne for at vise deres Sorg over hans Død havde sat sig paa de almindelige Senatorpladser, opfordrede han dem til at indtage deres Embedssæder, og da Senatorerne udgød Taarer, trøstede han dem i en sammenhængende Tale: „Han vidste godt, at det kunde bebrejdes ham, at han mødte i Senatet, skønt hans Sorg var saa ny; de fleste sørgende kunde jo knap taale, at deres nærmeste talte til dem, eller blot at se Dagslyset; disse vilde han ikke bebrejde deres Svaghed, men han havde dog selv søgt en mandigere Trøst i Arbejdet med Statens Sager." Han klagede over, at Livia stod paa Gravens Rand, at hans Børnebørn vare saa unge og han selv i en saa høj Alder, og bad om, at han maatte lade Germanicus's Børn, den eneste Trøst i Ulykken, føre ind. Konsulerne gik da ud, satte Mod i de unge Mænd, førte dem ind og stillede dem foran Tiber. Denne greb deres Hænder og sagde: „Forsamlede Fædre, da disse i sin Tid mistede deres Fader, overgav jeg dem til deres Farbroder og bad ham, skønt han selv havde Børn, tage sig af dem og hæve dem i Vejret, ganske som om det var hans egne Børn, og lade dem uddanne til bedste for sig selv og deres Efterkommere. Da Drusus nu er død, retter jeg Bønnerne til eder og besværger eder for Gudernes og Fædrelandets Øjne, at I skal tage eder af Augusts Bornebørnsbørn, der nedstammer fra saa store Forfædre, lede dem og udfylde min og eders egen Plads hos dem. Eder, Nero og Drusus, skal disse være i Forældres Sted; I ere fødte i en saa høj Stilling, at eders Ve og Vel maa ligge Staten paa Sinde."

Senatorerne hørte paa denne Tale under høj Graad og med Bønner om Lykke og Held for de unge. Tiber udtalte derpaa Ønsket om at trække sig tilbage fra Regeringen, idet han foreslog, at Konsulerne skulde tage Styret eller en Enkeltmand, hvem de selv maatte vælge; men paa Senatets Bonner opgav han igen denne Tanke. Til Drusus's Minde vedtoges det samme som i sin Tid for Germanicus, dog med mange Tilføjelser. Ved Ligbegængelsen var særlig Optoget med Anebilleder storartet, idet man her i en lang Række saa den juliske Slægts Stamfader, Æneas, alle de albanske Konger og Romulus, samt den sabinske Adel, Atta Clausus og de

andre Claudiere. Tiber holdt selv fra Rostra Lovtalen over den afdøde.[1])

Tiber søgte i sin Sorg Trøst ved at tage ivrig Del i Forretningerne, beskæftige sig med Borgernes Retssager og Provinsbefolkningens Bønner. Saaledes blev der paa hans Forslag udstedt Senatsbeslutninger om, at Byerne Kibyra i Asien og Ægion i Grækenland, der begge havde lidt ved Jordskælv, skulde fritages for Skat i tre Aar.

Vibius Serenus, der var Prokonsul i Hispania Ulterior, blev dømt for *vis publica*; da han i det hele havde vist Grusomhed under sin Provinsbestyrelse, blev han forvist til Øen Amorgos. — Carsidius Sacerdos og C. Gracchus, der begge vare anklagede for at have hjulpet Tacfarinas med Korn, frikendtes derimod. Den sidste var som ganske lille fulgt med sin Fader i Landflygtighed til Øen Cercina; dér var han vokset op blandt forviste og blandt udannede Mennesker; senere levede han af at sælge Smaakram i Afrika og paa Sicilien. Det var Ælius Lamia og den tidligere Statholder i Afrika, L. Apronius, som tog sig af hans Sag.

I dette Aar kom der Gesandter fra Samos og fra Kos, som bad om, hine, at et Junotempel, disse, at et Æskulaptempel maatte faa deres gamle Asylret bekræftet.

Bevæget ved de mange forskellige Klager, Prætorerne havde fremsat, som oftest uden Nytte, besluttede Tiber endelig at forelægge Spørgsmaalet om, hvad man skulde gøre mod Skuespillernes Udskejelser, for Senatet: „De forstyrrede den offentlige Orden og optraadte saa skammeligt i Privatlivet, at det oskiske Spil, der oprindelig var en uskyldig Fornøjelse for Mængden, nu var blevet saa almindeligt og tillige skejede ud i den Grad, at Senatet maatte tage sig af Sagen.“ Følgen blev, at nogle Skuespillere forvistes fra Italien.[2])

Samme Aar døde den ene af Drusus's Tvillingsønner og tillige Tibers Ven, Lucilius Longus, der havde taget levende Del i alle hans Sorger og Glæder og var den eneste Senator, som i sin Tid havde fulgt ham til Rhodos. Derfor vedtog

---

[1]) Tac. IV, 8–12. Suet. 52. 54. Dio LVII, 22.
[2]) Tac. IV, 13–14. Suet. 52. 37. Dio. LVII, 21.

Senatet, at han skulde begraves paa offentlig Bekostning, og at hans Billede skulde opstilles paa Forum Augusti, uagtet han kun var en homo novus.

Lucilius Capito, der havde forvaltet Tibers Pengevæsen i Asien, blev anklaget af Provinsen og maatte forsvare sig for Senatet, idet Tiber udtrykkelig fremhævede, at han kun havde overdraget ham Forvaltningen af sin private Formue og sine Slaver; havde han paa egen Haand tiltaget sig Prætormyndigheden og anvendt Soldater, saa havde han overtraadt sin Kompetence; man skulde derfor høre, hvad Gesandterne fra Provinsen havde at sige. Han blev fundet skyldig og dømt til Landsforvisning.[1])

Til Tak herfor og fordi C. Silanus i det foregaaende Aar var bleven straffet, bestemte Stæderne i Asien at opføre et Tempel for Tiber, Livia og Senatet, og det blev dem tilladt. Nero takkede Senatet og sin Bedstefader derfor paa deres Vegne.

Da Jupiterpræsten Servius Maluginensis var død, talte Tiber i Senatet om Valget af en ny Præst, idet han fremhævede, at der burde udstedes en ny Lov om Præstevalgene: „Det var gammel Skik, at der blev nævnt tre Patriciere, som vare fødte i et efter de gamle, strenge Regler indgaaet Ægteskab; af dem skulde saa den ene vælges. Men der var nu ikke længer et tilstrækkeligt Antal af disse, da der ikke var nogen eller i alt Fald kun faa, som indgik den Art Ægteskab.“ Han anførte flere Grunde dertil, især dog Mændenes og Kvindernes Ligegyldighed, dernæst ogsaa, at man med Flid søgte at undgaa de Vanskeligheder, selve Ceremonien medførte, og at den Mand, som opnaaede et saadant Embede, og den Kvinde, som blev gift med en saadan Præst, unddroges den faderlige Myndighed. Dette Forhold burde man da bøde paa ved et Senatsdekret eller ved en Lov, ligesom ogsaa August havde ændret nogle af de gamle, haarde Bestemmelser for at faa dem til at stemme med Tidens Krav. Efter at man havde behandlet de religiøse Spørgsmaal, vedtoges det ikke at gøre nogen Forandring med Hensyn til selve Præsternes Forhold, men der blev foreslaaet en Lov, hvorefter Jupiterpræstens

[1]) Tac. IV, 15. Dio LVII, 23.

Hustru for Fremtiden skulde have Kvindernes sædvanlige Rettigheder; kun i Spørgsmaal, der vedrørte Gudstjenesten, skulde hun staa under Mandens Myndighed. Maluginensis's Søn blev indsat i Faderens Sted. Ved forskellige Foranstaltninger søgte man dernæst at hæve Præsternes Anseelse og gøre Folk ivrige til at overtage disse Embeder; saaledes blev der skænket Vestalinden Cornelia, som valgtes i Scantias Sted, to Millioner Sestertier, og det blev bestemt, at Livia skulde have sin Plads i Teatret mellem Vestalinderne.[1])

Aar 24.

Cornelius Cethegus og Visellius Varro vare dette Aars Konsuler.

Da Pontifexerne og efter dem de andre Præster udtalte Løfter for Regentens Vel, nævnede de denne Gang ogsaa Nero og Drusus. Tiber lod da hine kalde og spurgte, om Agrippina havde bedt dem gøre dette. Det benægtede de. Han dadlede dem i skaansomme Udtryk, og i Senatet advarede han imod for Fremtiden at friste unge Menneskers bevægelige Sind til Overmod ved altfor utidige Hædersbevisninger.

C. Silius og hans Hustru, Sosia Galla, anklagedes af Konsulen Varro for Provinsudsugelse, Silius tillige for i lang Tid at have fortiet Sacrovirs Oprørsplaner. Silius bad om, at Sagen maatte blive udsat, indtil Varro, hvis Fader havde været hans Kollega og Uven, havde fratraadt Konsulatet. Men dette afslog Tiber: „Der var ikke noget usædvanligt i, at en Embedsmand anklagede en Privatmand; man maatte ikke træde Konsulens Ret for nær; det var netop ham, som skulde vaage over Statens Velfærd.“ I Senatsmødet havde Silius ikke meget at sige til sit Forsvar, og i Udsugelse havde de i alt Fald begge gjort sig skyldig, men Silius foregreb Dommen ved at berøve sig selv Livet. Paa Asinius Gallus's Forslag landsforvistes Sosia,

---

[1]) Tac. IV, 15—16.

og han foreslog tillige, at Halvdelen af hendes Formue skulde konfiskeres, Halvdelen overlades til Børnene; men man fulgte i dette Punkt M'. Lepidus, Tibers gode Ven, som foreslog, at en Fjerdedel skulde overlades Anklagerne i Henhold til Loven, Resten Sosias Børn. Messalinus Cotta foreslog, at det skulde fastsættes ved et Senatsdekret, at Embedsmænd skulde straffes for de Forbrydelser, deres Hustruer begik i Provinserne, selv om de vare fuldstændig uvidende om dem.[1])

L. Piso blev anklaget af Granius for forskellige Forbrydelser: Man havde fundet Gift i hans Hus, han var mødt med Sværd i Senatet, og han havde i private Samtaler gjort sig skyldig i majestætsfornærmende Ord. Der blev samlet endel imod ham, og Anklagen blev antaget, men saa døde han pludselig.

Cassius Severus havde Senatet allerede under August dømt til at landsforvises til Kreta paa Grund af hans hensynsløse Sprog. Dér optraadte han dog ganske paa samme Maade; hans Formue blev derfor nu konfiskeret, han selv deporteret til Klippeøen Seriphos.

Paa samme Tid styrtede Prætoren Plautius Silvanus sin Hustru, Apronia, ud af Vinduet, uvist af hvilken Grund. Hans Svigerfader, L. Apronius, slæbte ham til Tiber; her svarede han forvirret, at han havde ligget og sovet og ikke vidste noget om Sagen: hans Hustru maatte have berøvet sig selv Livet. Tiber styrtede øjeblikkelig til Huset og undersøgte Sovekammeret, hvor han fandt Spor af, at hun havde gjort Modstand og var bleven stødt ud. Han henviste da Sagen til Senatet, og der blev beskikket Dommere. Imidlertid sendte Urgulania, der var Silvanus's Bedstemoder, denne en Dolk. Han forsøgte forgæves at berøve sig Livet med den, men lod saa sine Aarer aabne. Hans tidligere Hustru, Numantina, blev anklaget for at have berøvet ham Forstanden ved Hjælp af Trylleformularer og Gift, men blev frikendt.[2])

---

[1]) Tac. IV, 17—20. Suet. 54. Sml. ovenf. S. 7—8. — Tacitus siger ikke udtrykkeligt, at det i Sosias Sag var Lepidus's Forslag, som blev vedtaget, men det fremgaar dog af hele Sammenhængen.

[2]) Tac. IV, 21—22.

I Afrika begyndte Krigen paany. Tiber, som troede, at Blæsus havde gjort det helt af med Tacfarinas, havde kaldt den niende Legion tilbage. Derved fik Tacfarinas Mod, samlede sine Folk igen og begyndte at belejre Byen Thubuscum; men Prokonsulen Dolabella gik imod ham og tvang ham til at ophæve Belejringen. Da Fjenden derefter satte sig fast i Fæstningen Auzea, rykkede Dolabella med hele Hæren mod ham i Ilmarsch; det kom da til Slag, hvori Tacfarinas led et fuldstændigt Nederlag og tilsidst selv faldt. Dolabella bad i den Anledning om Triumfens Hæderstegn, men det blev paa Tibers Forslag nægtet ham. Garamanternes Folk, som havde hjulpet Tacfarinas, sendte nu Gesandter for at formilde Romerfolket. Kong Ptolemæus af Numidien havde derimod vist dette Tjenester under Krigen; der blev derfor sendt en Senator, som skulde overbringe ham Elfenbensstaven og den broderede Toga og tillige give ham Titel af Konge, Forbundsfælle og Ven.

I samme Sommer opstod en Bevægelse blandt Slaverne i Italien. Hovedmanden var en tidligere Prætoriansoldat, T. Curtisius, som først holdt hemmelige Forsamlinger i Brundisium og omliggende Stæder og derefter ved ligefremme Opslag kaldte de vilde Landslaver i de afsidesliggende Bjærgegne til Oprør. Tilfældigvis landede nu tre toradaarede Skibe, som skulde beskytte de rejsende i Havet dér. Kvæstoren Cutius Lupus, hvem efter gammel Skik Provinsen Cales var tilfalden, opholdt sig ogsaa i den Egn. Han fordelte Søsoldaterne paa forskellige Steder og kvalte saaledes det begyndende Oprør. Tiber havde hurtigt sendt Tribunen Stajus med en betydelig Skare derned; denne lod da nu Føreren og de dristigste Oprørere bringe til Rom, hvor man allerede var begyndt at blive bange, da Slavernes Antal i det hele steg saa stærkt, mens den fri Almue stadig tog af. [1])

I dette Aar anklagede Vibius Serenus sin deporterede Fader i Senatet for at have lagt Raad op imod Tiber og have hidset Gallerne til Oprør. Sønnen optraadte paa een Gang som Angiver og som Vidne; han fortalte tillige, at den forhenværende Prætor, Cæcilius Cornutus, havde givet Penge til

[1]) Tac. IV, 23—27.

Foretagendet. Denne berøvede straks sig selv Livet. Den anklagede paastod, at Cornutus alligevel var uskyldig: det kunde let konstateres, naar de andre Deltagere i Komplottet nævnedes; thi han selv kunde da ikke have tænkt paa at foretage Omvæltninger og dræbe Regenten alene med en eneste Kammerat. Anklageren nævnede da den gamle Cn. Lentulus og den svagelige Sejus Tubero, begge meget ansete Mænd og Tibers bedste Venner. Ved denne Angivelse lo Senatorerne højt, og Tiber udbrød: „Hvis Lentulus ogsaa hader mig, fortjener jeg ikke at leve længere,“ og der blev slet ikke taget noget Hensyn til den. Derimod lod man holde pinligt Forhør over den anklagedes Slaver, men uden Resultat. Anklageren forlod nu Rom, i Skræk over det Had, hans Optræden havde vakt blandt Befolkningen; han blev imidlertid hentet tilbage fra Ravenna, og man forlangte, at han skulde føre Anklagen til Ende. Tiber rettede nu selv Beskyldninger mod den anklagede, og da det kom til Afstemning, foresloges det at anvende Dødsstraf; men herimod intercederede Tiber. Asinius Gallus foreslog da at deportere ham til Gyaros eller Donusa, men heller ikke det vilde Tiber gaa ind paa, idet han sagde, at begge disse Øer led af Vandmangel, og hvis man vilde skænke ham Livet, burde man da ogsaa skaffe ham Betingelser for at kunne leve. Serenus blev da ført tilbage til Amorgos. Da Cornutus havde dræbt sig selv, forhandlede man om at nægte Anklagerne deres Belønninger, naar en, der var anklaget for Majestætsforbrydelse, berøvede sig Livet, før Dommen faldt. Herimod talte dog Tiber: „Lovene vilde ikke have Gyldighed, Staten styrtes i Fordærvelse ved denne Forholdsregel; man maatte hellere afskaffe Lovene end fjerne dem, der skulde vaage over deres Overholdelse.“ [1])

En romersk Ridder, C. Cominius, som blev overbevist om at have skrevet et Smædedigt mod Tiber, lod denne slippe for Straf paa hans Broders, en Senators, Forbøn.

P. Suillius, der engang havde været Germanicus's Kvæstor, blev overbevist om at have taget mod Bestikkelse som Dommer, og man vilde til Straf forvise ham fra Italien, men

---

[1]) Tac. IV, 28—30. Dio LVII, 24. Sml. ovenfor S. 13—15.

Tiber stemte for, at han skulde forvises til en Ø; han paastod, at Statens Vel krævede en saa haard Straf, og det blev da vedtaget.

Senatoren Catus Firmius, der falskelig havde anklaget sin Søster for Majestætsforbrydelse, dømte Senatet først til samme Straf. Tiber bad ham dog fri derfor, idet han anførte forskelligt til hans Undskyldning. Man lod sig da nøje med at udstøde ham af Senatet.[1])

Aar 25.

Da Cornelius Cossus og Asinius Agrippa, en Søn af Asinius Gallus, vare Konsuler, blev Cremutius Cordus anklaget, fordi han i et historisk Arbejde, der skildrede Augusts Tid, havde udtalt sig hensynsløst og angrebet baade Senatet og Folket; derimod havde han ikke sagt noget ondt om August eller Tiber. Anklagerne vare Satrius Secundus og Pinarius Natta, Venner af Sejan. Blandt Anklagepunkterne fandtes ogsaa noget saadant som, at han havde rost Brutus og kaldt Cassius den sidste Romer. Han havde ogsaa i mundtlige Samtaler udtalt sig meget skarpt mod Sejan. Efter at Anklagen var fremsat i Senatet, og han selv havde holdt sin Forsvarstale, gik han hjem og sultede sig ihjel. Senatet bestemte, at Ædilerne skulde opsøge hans Skrifter og lade dem brænde. De bleve dog igen udgivne under Caligula, efter at de Steder, som havde vakt Anstød, vare strøgne.[2])

---

[1]) Tac. IV, 31.

[2]) Tac. IV, 34—35. Suet. 61. Dio LVII, 24. Sml. ovenf. S. 10. Af Quinctilians (X, 1,104) og Senecas (Consol. ad Marc. 22) Karakteristik af Cremutius ser vi ogsaa, at han har ført et skarpt Sprog, og at der særlig i det omtalte Værk har været ikke faa af den Art Ytringer. Af Dios Beretning fremgaar det, at hans Angreb baade gjaldt Senatet og Folket. Det synes derfor meget lidt sandsynligt, at Cremutius's Forsvarstale, saa lidt som Anklagen, væsentlig har drejet sig om hans Omtale af Cæsars Mordere; den er da vistnok forfattet af Tacitus

Da Drusus som præfectus urbi under de latinske Fester sad paa sit Tribunal for at tage Varsler, gik Calpurnius Salvianus op til ham med en Anklage mod Sex. Marius. Denne Optræden dadlede Tiber offentlig, og den medførte, at Salvianus blev landsforvist.

Indbyggerne i Kyzikos havde i den mithridatiske Krig faaet Friheden som Belønning, fordi de, da de bleve belejrede af Kongen, havde overvundet ham, dels ved Lucullus's Hjælp, men dog navnlig ved egen Udholdenhed. Nu havde de imidlertid øvet Vold mod romerske Borgere, og de havde vist sig forsømmelige med Opførelsen af et paabegyndt Augusttempel; de mistede derfor igen deres fri Stilling.

Fontejus Capito, der havde været Prokonsul i Asien, anklages af Vibius Serenus, men frikendes, da det viser sig, at Anklagen er falsk.[1])

Paa samme Tid sendte Hispania Ulterior Gesandter til Senatet og bad om, at den ligesom Provinsen Asien maatte opføre et Tempel for Tiber og Livia. Denne Lejlighed benyttede da Tiber, der i det hele ikke brød sig om Æresbevisninger, til at imødegaa dem, der beskyldte ham for at være bleven ærgerrig, og holdt da følgende Tale: „Jeg ved, forsam-„lede Fædre, at mange har savnet Konsekvens hos mig, fordi „jeg ikke satte mig derimod, da de asiatiske Stæder nylig bad

---

selv. — Naar Dio og Sueton endvidere giver det Udseende af, at det er et ældre Skrift af Cremutius, man nu pludselig har angrebet ham for, og derfor kun ser personlig Forfølgelse fra Sejans Side i Anklagen, mens August ikke skal have fundet noget at indvende mod det, da er dette vel muligt, men det er nok saa sandsynligt, at han kun har oplæst en Del af sit Værk for ham, og at det i sin Helhed først er udkommet paa denne Tid, hvad der ingenlunde modbevises af Kilderne. August selv synes snarere at have været strengere end Tiber i saadanne Sager, ligesom det jo ogsaa var under ham, at Cassius Severus's og Titus Labienus's Skrifter bleve brændte, og den første blev straffet med Landsforvisning.

[1]) Tac. IV, 36. Suet. 37. Dio LVII, 24. — At Vibius Serenus ikke bliver straffet for falsk Anklage, giver Tacitus Anledning til nogle ondsindede Bemærkninger mod Tiber. Selvfølgelig kan ikke enhver Anklage være strafbar, fordi den anklagede frikendes, særlig ikke i et Tilfælde som dette, hvor det synes at have været Provinsboerne, der har anklaget, mens Vibius Serenus har været deres Mellemmand.

„om det samme. Jeg ønsker derfor at forklare baade, hvorfor „jeg den Gang tav, og hvad jeg har bestemt at gøre i Frem„tiden. Da August, hvis Gerninger og Ord jeg opfatter som „højeste Lov, ikke havde forbudt, at der blev bygget et Tempel „for ham og Staden Rom i Pergamum, betænkte jeg mig saa meget „mindre paa at følge hans Eksempel, som det ikke var mig „alene, men ogsaa Senatet, der skulde dyrkes. Kan det imid„lertid tilgives, at man een Gang er gaaet ind derpaa, saa „vilde det paa den anden Side være pralerisk og overmodigt, „om jeg tillod, at jeg blev dyrket som Gud i alle Provinserne; „desuden vil den Hæder, der er vist August, tabe sig, hvis den „bliver et almindeligt Udtryk for Smigrerier til højre og venstre. „Jeg kalder Jer, forsamlede Fædre, til Vidne paa og ønsker, „at ogsaa Efterkommerne skal erindre, at jeg er et dødeligt „Menneske, der kun udfører Menneskegerning, og at jeg er „tilfreds, naar jeg blot kan udfylde min Stilling som Regent. „Mit Minde vil blive hædret mere end nok, naar man mener, „at jeg har vist mig mine Forfædre værdig, omhyggelig for „eders Anliggender, fast under Farer og uden Frygt for at „paadrage mig Had, hvor det gælder det offentliges Vel. En „saadan Omtale betragter jeg som Templer, som de skønneste „og tilmed uforgængelige Billeder i eders Sind; thi de, som „opføres af Sten, ringeagtes, som om de vare Gravsteder, hvis „Efterverdenens Dom slaar om til Had. Derfor beder jeg „Guderne om, at de lige til mit Livs Ende vil lade mig be„vare mit Sind uforstyrret, saa at jeg vil forstaa, hvad der er „menneskelig og guddommelig Ret; Borgere og undergivne „beder jeg om, at de, naar jeg er død, vil bevare mine Ger„ninger og mit Navn i venligt Minde og med Anerkendelse."

Tiber blev ogsaa i den følgende Tid ved med, selv i fortrolige Samtaler, at afvise al saadan Dyrkelse af sin Person.[1])

Sejan bad i et Brev Tiber om Tilladelse til at ægte Livilla. Brevet lød saaledes: „Ved Augusts Velvilje og derefter ved den Anerkendelse, Tiber selv ved saa mange Lejligheder havde vist ham, var han bleven vant til at udtale sine Forhaabninger og Ønsker for Regenterne, endog før han henvendte

---

[1]) Tac. IV, 37—38.

sig til Guderne. Han havde aldrig ansøgt om fremragende Hædersposter; han foretrak som Soldat at døje Anstrengelse og Nattevagt i Tibers Tjeneste. Han havde dog opnaaet, hvad han ansaa for det højeste, at man havde holdt ham for værdig til at træde i Svogerskabsforhold til Tiber. Det var dette, som gav ham Mod til at gøre sig Forhaabninger; og da han havde hørt, at August, da han vilde bortgifte sin Datter, ogsaa havde haft sine Tanker henvendt paa romerske Riddere, saa vilde han bede ham, hvis der søgtes en Ægtemand til Livilla, tænke paa en Ven, som vilde lade sig nøje med den Ære, et saadant Slægtskab vilde være. Thi han tænkte ikke paa at unddrage sig de Hverv, der vare ham paalagte; ganske vist forstod han at vurdere, at hans Hus derved vilde blive beskyttet mod Agrippinas ubillige Had, men det gjaldt kun hans Børn; thi for ham selv vilde det være mere end nok, at han havde levet med en saadan Regent."
I sit Svar roste Tiber Sejans Troskab og omtalte løst sine Velgerninger mod ham, men bad om Tid til at tage Spørgsmaalet under Overvejelse. I et følgende Brev skrev han da: „Andre Mennesker kunde lade deres Beslutninger afhænge af, hvad de mente var til Gavn for dem selv; Regenterne maatte derimod i alle væsentlige Ting rette sig efter den offentlige Mening. Derfor vilde han ikke ty til at give det Svar, som laa nærmest, at Livilla selv kunde bestemme, om hun vilde gifte sig igen efter Drusus's Død eller vedblive at bo i samme Hus; hun havde jo sin Moder og sin Bedstemoder, og det laa nærmere at søge Raad hos dem. Han vilde dog gaa mere aabent tilværks. Først og fremmest vilde han tale om Agrippinas Fjendskab. Dette vilde blusse langt stærkere op, hvis Livillas Ægteskab ligesom kom til at splitte Cæsarernes Familie i to Lejre. Allerede nu brød den kvindelige Skinsyge frem, og hans Børnebørn led under denne Splid; hvordan vilde det ikke gaa, hvis Kampen førtes til det yderste ved et saadant Ægteskab? — Thi Du tager fejl, „Sejan, hvis Du tror, at Du kan forblive i samme Stilling, og „at Livilla, der først har været gift med C. Cæsar og derefter „med Drusus, vil finde sig i at blive gammel i Ægteskab med „en romersk Ridder. Og selv om jeg tillader det, tror Du saa,

„at de vil finde sig deri, som har set hendes Broder, hendes „Fader og vore Forfædre i de højeste Stillinger. Ganske vist „ønsker Du selv at blive i den Stilling, men de Embedsmænd „og Stormænd, som imod Din Vilje bryder igennem og spørger „Dig til Raads i alt, de taler tydeligt nok om, at Du allerede „har overskredet, hvad der kan tillades en Ridder, og at Du „er sprunget langt forbi min Faders Venner, og i deres Had „til Dig retter de ogsaa Bebrejdelser mod mig. „Men August," „siger Du, „tænkte dog paa at give sin Datter til en romersk „Ridder." Det er dog ikke saa underligt, ved Herkules, om „han, der var saa optaget af alle mulige Bekymringer og for- „udsaa, at den, hvem han havde hævet over andre ved en „saadan Forbindelse, vilde komme til at indtage en meget høj „Stilling, om han i sine Samtaler har nævnet som Folk, han „kunde tænke sig som Svigersønner, C. Proculejus og nogle „andre, der levede et stille Liv og ikke blandede sig i Stats- „sager. Men hvis vi overhovedet vil tage Hensyn til Augusts „Overvejelser, hvor langt større Betydning har det saa ikke, „at han først gav sin Datter til M. Agrippa og senere til mig. „Disse Bemærkninger har jeg ikke villet holde tilbage af Hen- „syn til vort Venskab; men forøvrig skal jeg ikke modsætte „mig, hvad Du eller Livilla ønsker. Hvad jeg selv tænker paa, „og ved hvilke Baand jeg agter at knytte Dig til mig, skal „jeg i Øjeblikket ikke omtale. Kun saa meget vil jeg ikke „fortie, at der ikke er noget saa højt, som ikke Din Dygtighed „og Dit Sindelag mod mig har gjort Dig fortjent til, og det „skal jeg ved given Lejlighed ikke lægge Skjul paa enten i „Senatet eller i Folkeforsamlingen." I sit Svar talte Sejan ikke længere om Ægteskabet, men bad ham ikke tage Hensyn til Folkesnak og den stadig voksende Misundelse.[1])

Votienus Montanus blev anklaget for at have omtalt Tiber paa en fornærmelig Maade. Vidnet, en Krigsmand Æmilius, var saa ivrig efter at bevise Sandheden, at han uden Hensyn fortalte alt, hvad den anklagede havde sagt, og han blev ved dermed trods de tilstedeværendes Protest. Paa den Maade fik Tiber de Skældsord at høre, hvormed han hemmelig blev

---

[1]) Tac. IV, 39—41.

gennemheglet, og det gjorde et saa stærkt Indtryk paa ham, at han for op og raabte, at han vilde forsvare sig enten straks eller under Retsforhandlingen, og det var kun med Nød og næppe, han lod sig berolige ved de nærmestes Bønner. Sagen endte med, at Votienus blev straffet for Majestætsforseelser og forvist til de baleariske Øer, hvor han døde.

Aquilia blev beskyldt for at have gjort sig skyldig i Hor; hendes Boler var Varius Ligur. Den designerede Konsul, Lentulus Gætulicus, stemte for at straffe hende efter den juliske Lov, men paa Tibers Forslag blev hun jaget i Landflygtighed.

Apidius Merula, som havde nægtet at sværge paa Augusts *acta,* blev udslettet af Senatorlisten.[1])

I Senatet mødte Gesandter fra Lakedæmonierne og Messenierne, som stredes om Retten til at besidde Artemis Limnatis's Tempel. Hine paastod, at det var indviet af deres Forfædre og i deres Land, og støttede sig til Aarbøger og Sange. Under Krigen med Philip af Makedonien havde denne berovet dem det, men Cæsar og Antonius havde givet dem det tilbage. Messenierne paa deres Side fortalte om Peloponnes's gamle Deling mellem Herkules's Efterkommere; ved den var det denthalialiske Distrikt, hvorpaa Templet laa, blevet givet til deres Konge: det omtaltes i Stenindskrifter og paa Kobbertavler, som endnu fandtes. Hvis man forlangte Vidnesbyrd fra Aarbøger og gamle Sange, saa havde de baade flere og mere indholdsrige. Philips Bestemmelse var ikke tagen ved et Magtsprog, men fordi han havde indset det virkelige Forhold. Kong Antigonus og Feltherren Mummius havde domt paa samme Maade og ligesaa Milesierne, af hvem man havde forlangt en Voldgiftskendelse, og endelig ogsaa Atidius Geminus som Statholder over Akaja. Templet blev da overladt Messenierne.

Indbyggerne i Segesta forlangte, at Venustemplet ved Eryx, der var forfaldet af Ælde, skulde istandsættes, og Tiber paatog sig at besørge dette.

---

[1]) Tac. IV, 42.

Derefter forhandlede man om en Bøn, Indbyggerne i Massilia fremkom med, nemlig om, at den landflygtige Vulcatius Moschus, der havde efterladt sin Formue til deres Stat, maatte blive anerkendt som Borger i den; de henviste til, at den landsforviste P. Rutilius var bleven optagen som Borger i Smyrna.

I dette Aar døde Cn. Lentulus, L. Domitius og L. Antonius.

Den kejserlige Statholder i Hispania Citerior, L. Piso, blev, mens han var paa Rejse, pludselig angrebet af en termestinsk Bonde og dræbt ved eet Hug. Morderen flygtede til Hest, og da han var kommen ind i store Skove og havde sluppet sin Hest løs, undgik han sine Forfølgere. Disse fangede dog kort efter Hesten, og ved at føre den gennem de nærmestliggende Landsbyer fik de at vide, hvem Ejermanden var. Han blev da fanget, og man forsøgte at tvinge ham ved Pinsler til at nævne sine medskyldige; men han raabte højt i sit eget Sprog, at det var forgæves, de udspurgte ham; hans Kammerater skulde komme og se derpaa; der var ikke den Smerte, som skulde faa ham til at sige Sandheden. Da han den næste Dag førtes til Forhør, rev han sig løs fra sine Vogtere og slog sit Hoved mod en Sten med en saadan Kraft, at han straks døde. Man mente, at det var Termestinerne, som havde dræbt Piso, fordi han inddrev nogle Penge, deres Stat havde tilegnet sig, med en Strenghed, Barbarerne ikke kunde finde sig i[1]).

Aar 26.

Da Lentulus Gætulicus og C. Calvisius vare Konsuler, tilkendte Senatet Poppæus Sabinus *insignia triumphalia*, fordi han havde betvunget et Oprør i Thrakien. Grunden til dette var Frygt for ny Byrder og tillige et Rygte om, at Be-

[1]) Tac. IV, 43—45.

folkningen skulde adsplittes og blandes mellem fremmede Folkeslag. Efter at Sabinus havde faaet Hjælp af Statholderen i Møsien, Pomponius Labeo, og af Kong Rhoemetalkes, slog han Oprørerne og tvang dem til at søge Ly i en befæstet Borg, som han derefter belejrede. Det lykkedes vel Fjenden at foretage et heldigt Udfald mod de thrakiske Hjælpetropper, men i Længden kunde de dog ikke udholde Belejringen, især efter at der var opstaaet Splid iblandt dem; en Del overgav sig da frivilligt, mens andre dræbte sig selv. Resten forsøgte tilsidst at slaa sig igennem ved et fortvivlet Udfald; det lykkedes kun faa; de andre bleve dræbte eller overgav sig [1]).

Claudia Pulchra, Agrippinas Næstsøskendebarn, blev anklaget af Domitius Afer for Hor (hendes Boler var Furnius) og for ved Giftblanderi og Trylleformularer at have efterstræbt Tiber. Agrippina styrtede hen til denne og traf ham just ifærd med at ofre til August. Hun overfusede ham med heftige Bebrejdelser, fordi han ikke havde hindret Anklagen; men han greb hendes Haand og sagde med et græsk Citat: „Du mener nok at lide Uret, fordi det ikke er dig selv, som hersker.“ Pulchra og Furnius fandtes skyldige og bleve dømte.

Agrippina blev kort efter syg, og da Tiber besøgte hende, græd hun længe uden at sige et Ord, men saa begyndte hun paa een Gang at bebrejde ham: „Han skulde hjælpe hende i hendes forladte Stilling og lade hende blive gift; hun var endnu ung og kun i Ægteskabet kunde retskafne Kvinder finde Trøst; der var Folk nok, som vilde anse det for en Ære at modtage Germanicus's Hustru og Børn.“ Tiber forlod hende uden noget Svar, skønt hun trængte heftigt ind paa ham.

Imidlertid advarede nogle hende og sagde, at Tiber vilde forgive hende. Da hun derfor engang laa til Bords i hans Nærhed, forblev hun ubevægelig, uden at sige et Ord eller røre nogen Spise. Da Tiber tilsidst opdagede det, vilde han

---

[1]) Tac. IV, 46—51.

undersøge det nøjere og rakte hende derfor et Æble med nogle rosende Ord om det; men hun gav det til Slaverne uden at have taget det i Munden. Tiber sagde dog ikke noget til hende selv i den Anledning, men han vendte sig til sin Moder og sagde, at man jo dog ikke kunde undre sig over, om han tog strenge Forholdsregler mod hende, naar hun beskyldte ham for Giftblanderi[1]).

Tiber kom paa den Tid hyppigt i Senatet og hørte paa Gesandter fra Asien, som i flere Dage skændtes om, i hvilken Stat Templet (S. 169) skulde have sin Plads. Der var ikke stor Forskel paa, hvad de sagde om Folkets Ælde og dets Iver for Romerfolket i Krigene mod Perseus, Aristonikos og andre Konger. Indbyggerne i Hypæpa, Tralles, Laodikea og Magnesia tog man intet Hensyn til, da de havde alt for lidt at støtte sig til. Indbyggerne i Ilium, der anførte, at Troja var Roms Moderstad, havde heller ikke andet end en Oldtidsberømmelse at grunde deres Ønske paa. Derimod kom man en kort Tid i Tvivl, da Indbyggerne i Halikarnas paastod, at deres By i 1200 Aar ikke havde mærket til noget Jordskælv, og at Templets Grundvold hos dem vilde blive lagt paa naturlig Sten. Da Pergamenierne anførte, at der hos dem var et Tempel for August, mente man, at de netop derved havde opnaaet tilstrækkeligt; ligeledes syntes Indbyggerne i Milet og Ephesos at være tilstrækkelig optagne af Apollos og Artemis's Dyrkelse. Spørgsmaalet kom derfor til at staa mellem Sardes og Smyrna. Gesandterne fra Sardes oplæste et Dekret fra Etrurien for at bevise, at de vare beslægtede med Romerne; tillige omtalte de skriftlige Dokumenter fra romerske Feltherrer, Forbundet med Rom i den makedoniske Krig, den milde Luft og de omliggende Landes Frugtbarhed. Smyrnæerne pukkede først paa Byens Ælde, idet enten Jupiters Søn, Tantalos, eller Theseus, der ogsaa var af guddommelig Herkomst, eller en Amazone havde anlagt den; derefter omtalte de det, hvorpaa de mest byggede deres Fordring, deres Tjenester mod Romerfolket, idet de havde sendt Søfolk ikke alene til Hjælp i de

[1]) Tac. IV, 52—54. Suet. 53.

udenlandske Krige, men ogsaa til Italien; endvidere vare de de første, som havde anlagt et Tempel for Byen Rom under M. Porcius's Konsulat paa en Tid, da Romervælden vel var stor, men endnu ikke havde naaet sin største Højde, da Karthago endnu eksisterede, og Kongerne i Asien havde Magt. De anførte tillige Sulla som Vidne paa, at, da den romerske Hær engang var i stor Fare under en meget streng Vinter, og det var blevet meddelt paa en Folkeforsamling i Smyrna, at Soldaterne savnede Klæder, havde alle de tilstedeværende trukket deres Kapper af og sendt dem til Legionerne. Da det kom til Afstemning, gav Senatet Smyrna Fortrinet. Vibius Marsus foreslog, at der skulde medgives den ny Statholder, M'. Lepidus, en Legat ud over det sædvanlige Antal, for at denne kunde tage sig af Templets Opførelse. Da Lepidus afslog selv at vælge en, udtog man ved Lod den forhenværende Prætor Valerius Naso. [1])

Tiber besluttede sig nu til at rejse til Kampanien, som det hed sig, for at indvi et Jupitertempel i Kapua og et Tempel for August i Nola. Paa Rejsen havde han kun faa Ledsagere, nemlig en Konsular, den retskyndige Coccejus Nerva, og kun een romersk Ridder foruden Sejan, Curtius Atticus, som hørte til de ypperste i Standen; Resten vare lærde Folk, især Grækere. Paa Rejsen spiste de engang i en naturlig Grotte ved en Landgaard, som hed Spelunca, og som laa imellem det amunklanske Hav og de fundanske Bjærge; da glider Stenene pludselig, Indgangen styrter sammen og begraver nogle Slaver; alle de, som deltog i Maaltidet, bleve bange og flygtede; kun Sejan løftede sig over Tiber og, støttet paa sine Knæ, holdt han med Hænderne de nedstyrtende Sten oppe, og i den Stilling traf Soldaterne ham, da de kom til Hjælp.

Sejan benyttede paa denne Tid sin Indflydelse hos Tiber til navnlig at angribe Nero, der var en ubesindig Natur, og som ofte lod sig forlede til trodsige og uoverlagte Ytringer. Desuden lod han Drusus ophidse imod ham, hvilket ikke var

---

[1]) Tac. IV, 55—56.

vanskeligt, da denne i Forvejen var en voldsom og herskesyg Karakter, hvis Misundelse var let at vække.

I Slutningen af Aaret døde Asinius Agrippa og Q. Haterius [1]).

Aar 27.

I dette Aar vare M. Licinius Crassus og L. Calpurnius Piso Konsuler.

En Frigiven, ved Navn Atilius, havde ved Fidenæ opført et Amfiteater til Gladiatorspil, men ikke sørget for, at Grunden blev lagt paa fast Bund, eller for, at Overbygningens Tømmer blev fast forbundet; thi han havde ikke Overflod af Penge, og det var kun for at skaffe sig en Indtægt, han havde bygget det. Da Folk ikke fik mange af den Art Fornøjelser, saa længe Tiber regerede, strømmede de til fra det nærliggende Rom; men da saa Bygningen var fyldt, kom den i Bevægelse, styrtede sammen og begravede den uhyre Mængde Mennesker, der dels var optaget af Skuespillet, dels stod udenfor. Over 20,000 Mennesker omkom ved den Lejlighed; endnu flere bleve lemlæstede. I den første Tid efter Ulykken stod de fornemmes Huse aabne, og de ydede Pleje og Lægehjælp. Senatet vedtog, at for Fremtiden maatte ingen, som ikke ejede 400,000 Sestertier, lade opføre Gladiatorspil, og at der ikke maatte bygges noget Amfiteater, før Jordbundens Fasthed var bleven tilstrækkelig undersøgt. Atilius blev jaget i Landflygtighed.

Kort efter ødelagde en ualmindelig heftig Ildebrand den Del af Byen, som laa paa Mons Cælius. Tiber hjalp paa Nøden ved at uddele Penge i Forhold til, hvad enhver havde mistet. Senatet takkede ham, fordi han uden Persons Anseelse og uden at tage Hensyn til Forbønner havde hjulpet endog, hvem der var ham fuldstændig ubekendt. Det blev ogsaa

---

[1]) Tac. IV, 57—61. Suet. 39. 40. 55. At Sejans Optræden mod Germanicus's Sønner ikke er et tendentiøst Paafund af Tacitus, har vi et ualmindelig godt Bevis for i det Citat af Tibers *Commentarii*, Sueton meddeler i c. 61: *Sejanum se punisse, quod comperisset furere adversus liberos Germanici filii sui.*

foreslaaet, at Mons Cælius for Fremtiden skulde kaldes Augustus, fordi et Billede af Tiber, der stod i Senatoren Junius's Hus, var det eneste, Ilden ikke havde rørt, skønt alt omkring var brændt.

Quintilius Varus, Søn af Claudia Pulchra, var anklaget af Domitius Afer og P. Dolabella. Senatet opsatte dog Retsforhandlingen om denne Sag til Tibers Tilbagekomst.

Tiber indviede Templerne i Kampanien. Han havde udstedt den Befaling, at ingen maatte forstyrre hans Ro, og ved at lade opstille Vagtposter rundt omkring forhindrede han, at Mængden strømmede sammen. Alligevel følte han sig besværet af Opholdet dér og trak sig tilbage til Kapri. Her lod han opføre 12 forskellige Lystslotte og beskæftigede sig fra nu af kun i ringe Grad med Statssager, idet han fra den Tid f. Eks. aldrig udfyldte Ridderdekurierne og ikke gjorde nogen Forandring med Hensyn til Krigstribuner eller Provinsstatholdere, saa at Spanien og Syrien i nogle Aar maatte være uden Legater.[1])

Aar 28.

I dette Aar, da Junius Silanus og P. Silius Nerva vare Konsuler, blev en anset romersk Ridder, Titius Sabinus, anklaget af Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petilius Rufus og M. Opsius. Anklagens Forhistorie var følgende: Latiaris, der kendte noget til Sabinus og vidste, at han var en ivrig Tilhænger af Agrippina og hendes Hus, begyndte i Samtaler med ham at give sig ud for at staa paa samme Side; derved fik han ham først lokket til at udtale sin Forbitrelse mod Sejan og at udskælde Tiber, og efterhaanden gik Sabinus videre og videre i sin Fortrolighed. For nu at faa Vidner paa hans Ord aftalte Latiaris med de andre nævnte Senatorer, at disse skulde ligge skjult i Rummet mellem Taget og Loftet i Latia-

[1]) Tac. IV, 62—67. Suet. 40. 41. 48. Sml. Tac. VI, 27 og Suet. 63.

ris's Hus og dér lytte til, hvad der blev sagt. Latiaris opsøgte Sabinus, fik ham hjem med sig, og i hans Soveværelse udtalte han sig nu uden Forbehold om sine Planer. Vidnerne skrev nu straks til Tiber og fremsatte deres Anklage. I et Brev til Senatet, hvori Tiber først udtalte sin Nytaarslykønskning, anklagede han da Sabinus for at have bestukket nogle af hans Frigivne og lagt Raad op imod hans Liv, og han bad Senatet tage sig af Sagen. Sabinus blev straks kaldt for Senatet, fundet skyldig og dømt til Døden; Straffen eksekveredes samme Dag. I et paafølgende Brev takkede Tiber Senatet, fordi det havde straffet en statsfarlig Forbryder, og han tilføjede, at han frygtede for sit Liv, uden at han dog nævnede noget Navn paa de Fjender, han frygtede. Under den paafølgende Senatsforhandling foreslog Asinius Gallus, at man skulde bede Tiber udtale sig tydeligere, for at Senatet kunde tage sig af Sagen og befri ham for hans Frygt.[1])

Paa samme Tid døde Julia, Augusts Datterdatter, som var bleven overbevist om Hor, mens August endnu levede, og forvist til Øen Trimerus ved Apulien. Dér havde hun levet i 20 Aar, men havde stadig faaet Understøttelse af Livia.

Samme Aar gjorde Friserne Opstand, fordi deres ny Præfekt, Olennius, paalagde dem saa haarde Afgifter, at de for at betale dem nødtes til at sælge Hustruer og Børn. De dræbte

---

[1]) Tac. IV, 68—71. Dio LVIII, 1. Sml. Suet. 61. — Tacitus's Fortælling er her i en ualmindelig Grad overfyldt med tendentiøs Retorik, som til Dels paavist ovenfor S. 41—42. Tendensen træder dog nok saa stærkt frem ved det, som forties. I saa Henseende er det særlig paafaldende, at vi intet faar at vide om, hvad Sabinus's Tale er gaaet ud paa. Der er al Grund til at tro, at det virkelig har drejet sig om et Komplot mod Tibers Liv, navnlig da, efter hans egne Ord, nogle af hans Frigivne vare blevne bestukne; disse har jo rimeligvis befundet sig blandt hans Omgivelser paa Kapri og ere blevne forhørte dér Næsten ligesaa besynderlig er den Korthed, hvormed han gaar selve Senatsforhandlingen forbi i en Sag, der dog har opfyldt ham saa levende; havde den skyldige benægtet eller kunnet anføre noget til sit Forsvar, havde vi sikkert faaet det at vide. Saaledes som han nu fremstiller Sagen, er det ikke saa mærkeligt, at den, der har benyttet hans Fremstilling som Kilde, og hvem Dio igen har øst af, har kunnet faa det Indtryk, at Sabinus blev dræbt uden Dom, skønt Tacitus ganske vist udtrykkelig siger det modsatte.

nu Skatteopkræverne og tvang Olennius til at flygte ind i en Fæstning, som derpaa blev belejret. Propraetoren i Nedregermanien, L. Apronius, kom til Hjælp, men hans Tropper bleve slagne, Afdeling efter Afdeling; først da Legionsoldaterne rykkede frem, lykkedes det at slaa Fjenden; Apronius's Tab vare dog saa store, at han ikke vovede at forfølge Sejren. Tiber aflagde ingen Beretning om de store Tab, man havde lidt i denne Krig; der blev da heller intet videre foretaget.

Senatet vedtog at oprejse et Alter for Clementia, et andet for Amicitia og at lade Tibers og Sejans Statuer opstille hver paa sin Side af dem. Det bad dem meget om at komme til Rom; men de nøjedes med af og til at gøre en Rejse over til Kampanien; hvem der ønskede at tale med dem, maatte da begive sig derhen.

Tiber havde personlig givet Germanicus's Datter Agrippina til Cn. Domitius, som havde Octavia til Bedstemoder. Nu lod han Bryllupet fejre i Rom. [1])

Aar 29.

Da L. Rubellius Geminus og C. Fufius Geminus vare Konsuler, døde Livia, 86 Aar gammel. Hendes Ligbegængelse var tarvelig, og der gik lang Tid, inden hendes Testamentes Bestemmelser bleve opfyldte. Lovtalen over hende blev holdt fra Rostra af C. Cæsar Caligula. Hun blev begravet i Augusts Mausoleum. Tiber, som først havde skrevet, at han vilde komme til hendes Begravelse, blev ikke desto mindre borte og undskyldte i et Brev til Senatet sin Udeblivelse med sine mange Forretninger. Af de store Hædersbevisninger, Senatet havde vedtaget til hendes Ære, modtog han kun faa, og i Henhold til hendes eget Ønske forbød han at vise hende guddommelig Dyrkelse. I det samme Brev dadlede han ogsaa overdrevne Kvindevenskaber og sigtede hermed til Konsulen

---

[1]) Tac. IV, 71—75.

Fufius, der plejede at gøre Tiber til Skive for sine kaade Vittigheder.

Senatet havde blandt andet ogsaa vedtaget at opføre en Triumfbue for Livia til Tak, fordi hun havde paataget sig Opfostring af saa mange Børn og givet mange unge Piger Medgift. Denne lovede Tiber at lade bygge for sine egne Penge, men det blev dog aldrig til noget. [1])

Kort efter oplæstes i Senatet et Brev fra Tiber, hvori han stærkt dadlede Agrippina og Nero, den første for hendes trodsige Sind og overmodige Tale, den sidste for hans Ukyskhed. Der opstod Strid i Senatet, idet nogle med Messalinus Cotta i Spidsen forlangte, at Sagen skulde tages under Behandling, medens andre talte derimod: Tiber havde vel udtalt sig strengt, men ikke angivet, hvilken Vej man skulde gaa. Junius Rusticus, hvem Tiber havde valgt til at affatte *Acta senatus,* fraraadede Konsulerne at forelægge Sagen: „Der kunde ske store Forandringer i kort Tid; den gamle Regent kunde engang angre, at Germanicus's Hus var blevet tilintetgjort.“ Desuden flokkedes Befolkningen med Agrippinas og Neros Billeder omkring Senatsbygningen, udtalte Ønsker for Tibers Vel og raabte, at Brevet var falsk. Senatet tog da ingen Bestemmelse den Dag. Men saa kom et nyt Brev fra Tiber, hvori han gentog sine Bebrejdelser imod Agrippina og Nero og klagede over, at man ikke havde taget tilstrækkeligt Hensyn til Regentens Myndighed; dog forlangte han, at man skulde overlade den endelige Afgørelse til ham selv. Folket blev i et Edikt dadlet for sin Opførsel. Senatet tøvede nu ikke længere; det erklærede, at det var rede til at straffe og kun hindredes deri ved Tibers Befaling. [2])

Tiber bestemte da, at de skulde forvises, Agrippina til Pandateria, Nero til Pontia. Senatet vedtog, at der skulde opstilles Statuer af Sejan, og at hans Fødselsdag skulde højtideligholdes offentlig. Folket ofrede til ham saavelsom til Tiber og svor ved deres Lykke. [3])

---

[1]) Tac. V, 1—2. Suet. 51. Dio LVIII, 2.

[2]) Tac. V, 3—5. Suet. 54.

[3]) Suet. 53. 54. 65. Dio LVIII, 2.

Aar 30 og 31.

Asinius Gallus fremkom med en Anklage mod Sejan og rejste i den Anledning som Udsending fra Senatet til Kapri. Men Tiber beklagede sig over ham i et Brev til Senatet, der derfor bestemte, at han foreløbig skulde holdes i libera custodia.

Paa Sejans Foranledning bliver Drusus, Germanicus's Søn, indespærret i en Kælder i Palatiet.

Sejan faar prokonsularisk Magt og bliver forlovet med Livilla.

Tiber og Sejan blive Konsuler. Sejan kommer til Rom.

Tiber begynder at omtale Sejan mindre venligt i sine Breve til Senatet.

Tiber afslaar Sejans Bøn om at maatte rejse fra Rom til Kampanien.

Tiber meddeler Senatet, at Nero er død paa Pontia.

Tiber forbyder at ofre til noget Menneske, ogsaa til ham selv. [1])

Da Fulcinius Trio (fra 1. Juli, Aar 31) og Memmius Regulus (fra 1. Okt.) vare Konsuler, sender Tiber Nævius Sertorius Macro, hvem han i Hemmelighed havde gjort til Prætorianpræfekt, til Rom. Denne kom om Natten og meddelte straks Regulus og Gracinus Laco, der var præfectus vigilum, Ordrer fra Tiber. Han beroligede Sejan ved at foregive, at han medbragte Forslag til Senatet om at tildele ham tribunicisk Magt. Da Senatet den næste Dag var samlet i Apollotemplet paa Palatinerbjerget,

---

[1]) Dio LVIII, 3—13. Suet. 54. 65. — Til Begivenhederne i Aarene 30 og 31 er Dio saa at sige vor eneste Kilde. Dette er saa meget mere uheldigt, som hans Fortælling for dette Afsnits Vedkommende er særlig sjusket: Drusus's Skæbne begynder han at fortælle, men uden at føre det fortalte til Ende; den kronologiske Orden er meget uklar, og der findes hyppige Gentagelser; den er dernæst i en særlig Grad fuld af Urimeligheder (de mange Varsler), er flere Steder ukorrekt (Fortællingen om Apicatas Angivelse som foranlediget ved Børnenes Død er uforenelig med Tacitus's Fortælling), og endelig er hele Fremstillingen her i et Overmaal fyldt med Dios særlige Art af Retorik. (Sml. ovenfor S. 90—93.)

lod Macro Laco omringe Templet med sine Folk, overrakte Konsulerne et Brev fra Tiber og begav sig selv til Prætorianlejren. Tibers Brev var langt og indeholdt graverende Beskyldninger mod Sejan. Han klagede over sin Ensomhed og bad Senatet sende den ene af Konsulerne til ham for at ledsage ham til Rom. Brevet endte med en Opfordring til at fængsle Sejan.

Regulus lod Spørgsmaalet sætte under Afstemning, men nøjedes derefter med, at en enkelt Senator foreslog, at han fængsledes. Senere paa Dagen samledes Senatet igen i Concordiatemplet og dømte nu Sejan skyldig i at have stiftet en Sammensværgelse for at foretage Statsomvæltning og bestemte Døden som Straf, og denne eksekveredes øjeblikkelig.

Der opstod nu heftig Uro i Byen. Sejans Lig mishandledes, og hans formodede Tilhængere bleve overfaldne af Befolkningen. Senatet vedtog, at der ikke maatte sørges over ham, at der skulde opstilles et Billede af „Friheden" paa Torvet, at der skulde holdes Fest af alle Embedsmænd og Præster, og at den Dag — d. 18de Oktober —, paa hvilken han var død, aarlig skulde højtideligholdes ved Væddeløb og Dyrekampe. Tiber skænkede Prætoriansoldaterne hver 1000 Denarer, fordi de ikke havde støttet Sejan.

Senatet forbød, at der gaves overdrevne Hædersbevisninger til, og at der aflagdes Ed for andre end Regenten. For Tiber vedtog det, at han nu skulde kaldes *pater patriae*, og at hans Fødselsdag skulde festligholdes, men han afslog at modtage begge Dele, ligesom han heller ikke vilde modtage de Gesandtskaber, der bleve sendte til ham fra forskellige Sider, ikke engang Konsulen Regulus, som var kommen paa hans egen Bøn for at ledsage ham til Rom.[1])

Efter Sejans Død sendte hans Enke Apicata Tiber Angivelse om Mordet paa Drusus. Der blev i den Anledning holdt pinligt Forhør over Eudemus og Lygdus. Sagen kom til en vidtløftig Forhandling i Senatet, og Livilla dømtes skyldig.[2])

---

[1]) Dio LVIII, 3—13. Suet. 48. 54. 65.

[2]) Tac. IV, 11. V, 6. Suet. 62. Dio LVIII, 11.

Derefter begyndte Undersøgelsen mod Sejans medskyldige, saaledes mod hans Søn Ælius Gallus, hans Onkel Blæsus o. fl.; nogle henrettedes, andre berøvede sig selv Livet.

P. Vitellius, der var præfectus ærarii militaris, blev anklaget for at have tilbudt de sammensvorne Nøglerne til Skatkammeret. Han blev overgivet til sin Broders Bevogtning, gjorde et mislykket Forsøg paa at berøve sig Livet, men døde kort efter af Sygdom.

Pomponius Secundus anklagedes af Considius for at have givet Ælius Gallus Ly i sine Haver, da han tog Flugten efter Sejans Henrettelse. Ogsaa han overgaves til en Broders Bevogtning og overlevede Tiber.

Skønt Folkets Forbitrelse var bleven mildnet ved de tidligere Henrettelser, besluttede Senatet dog at lade Sejans to andre Børn henrette.[1])

Paa samme Tid udbredtes det Rygte i Asien og Grækenland, at Drusus, Germanicus's Søn, var bleven set, først paa Kykladerne, senere paa Fastlandet. Det var et ungt Menneske paa Drusus's Alder, som nogle af Tibers Frigivne foregav at have genkendt; disse fulgte ham og fik uvidende og nyhedssyge Grækere til at tro paa deres Udsagn: Han var undsluppen fra Fængslet og ilede nu til sin Faders Hære i Ægypten eller Syrien. Denne foregivne Drusus havde allerede samlet sig en Del Tilhængere, da Statholderen i Grækenland og Makedonien, Poppæus Sabinus, fik Nys om Sagen. Han skyndte sig da til den toronæiske Bugt, derfra til den thermæiske, til Eubøa, Piræus, Isthmen og kom endelig til Nikopolis. Dér fik han da at vide, at vedkommende, da man trængte ind paa

---

[1]) Tac. V, 8—9. Suet. Vitell. 2. Dio LVIII, 11. — Ogsaa her er Tacitus's retoriske Uvederhæftighed umiskendelig. Sejan havde nemlig kun tre Børn (Tac. IV, 3); af disse var den ene i hvert Fald voksen Mand, rimeligvis den omtalte Ælius Gallus, om hvem Dio siger, at han blev valgt til Præst kort før Faderens Død (c. 7). Den af Tacitus omtalte Pige maa da være den Datter, som i Aar 20 forloves med Claudius's Søn Drusus (Tac. III, 29), hvilket Dio ogsaa bekræfter. Selv om hun nu kun har været et Par Aar ved Forlovelsen, maa hun, navnlig efter sydlandske Forhold, have været en voksen Pige paa dette Tidspunkt, saa at Tacitus's rørende Fortælling om hendes barnlige Spørgsmaal aldeles ikke kan passe.

ham, havde sagt, at han var Søn af M. Silanus, og at han, efter at mange af hans Tilhængere vare gaaede hver til sit, var gaaet ombord paa et Skib og havde sagt, at han sejlede til Italien. Dette meddelte Sabinus Tiber i et Brev.

I Slutningen af Aaret udbrød en Strid, som længe havde ulmet, mellem de to Konsuler, idet Trio indirekte havde beskyldt Regulus for at være ligegyldig med at forfølge Sejans Tilhængere. Regulus nøjedes ikke med at tilbagevise ham, men vilde endog anklage ham som delagtig i Sammensværgelsen. Skønt mange af Senatorerne bad dem om at opgive deres Fjendskab, vedblev de dog at være hadefulde mod hinanden og truede med at komme tilbage til Sagen, naar de havde nedlagt deres Embede.[1])

Aar 32.

Da Cn. Domitius og Camillus Scribonianus havde tiltraadt Konsulatet, sejlede Tiber langs Kysten af Kampanien, i Tvivl, om han skulde betræde Rom; ofte sejlede han lige til Haverne ved Tiberen, men vendte saa tilbage igen.[2])

I Begyndelsen af Aaret vedtog Senatet haarde Bestemmelser mod Livillas Billede og mod hendes Minde i det hele, og tillige, at Sejans Formue skulde overføres fra Ærariet til Fiscus. Togonius Gallus foreslog, at man skulde bede Tiber vælge nogle Senatorer, af hvilke 20, udtagne ved Lod, bevæbnede med Sværd skulde ledsage ham, naar han mødte i Senatet. Tiber afslog dette Tilbud, men takkede Senatet for dets Velvilje: „Hvem skulde han forbigaa eller vælge? Skulde han stadig vælge de samme eller efterhaanden andre? Skulde det være Folk, som havde gennemgaaet alle Embeder eller ikke, overhovedet Embedsmænd eller andre? Hvordan vilde det ikke tage sig ud, at de bevæbnede sig ved selve Kuriets

[1]) Tac. V, 10—11. Dio LVIII, 25.
[2]) Tac. VI, 1. Suet. 72. Dio LVIII, 21.

Indgang! Livet vilde ikke være ham af stor Værdi, hvis han skulde være nødt til at forsvare det med Vaaben."

Junius Gallio foreslog, at de udtjente Prætorianere skulde have Ret til at sidde paa de fjorten Bænke i Teatret. Herpaa svarede Tiber heftigt: „Hvad kom Soldaterne Gallio ved? De burde ikke modtage Befalinger eller Belønninger af andre end af ham selv. Havde maaske Gallio opdaget noget, som August ikke allerede havde sørget for? Han var vel snarere en af Sejans Hjælpere, der søgte at vække Uenighed og Oprørsaand, idet han stræbte at bevæge de uvidende Mennesker til at slappe Disciplinen under Skin af at vise dem Ære." Gallio blev udvist af Senatet og derefter landsforvist, men da han havde begivet sig til Lesbos, førtes han tilbage til Rom og sattes under Embedsmændenes Bevogtning. I det samme Brev rettede Tiber en Anklage mod Sextius Paconianus, som overbevistes om at have været Sejan behjælpelig med at lægge Raad op imod Caligula. Han vilde være bleven dømt, hvis han ikke havde lovet at fremkomme med en Angivelse, som gjaldt Latinius Latiaris.[1])

Imidlertid spurgte Haterius Agrippa det forrige Aars Konsuler om Grunden til, at de ikke fremkom med deres gensidige Anklage: det var nok Frygt og ond Samvittighed, der var Grund til deres Forlig; men Senatet burde ikke fortie, hvad det havde hørt. Regulus svarede, at der jo var Tid endnu til at søge Hævn, og det vilde han gøre for Regenten personlig. Trio mente, at det var bedre at glemme Stridigheder mellem Embedsbrødre og, hvad de havde sagt i Stridens Hede. Da Agrippa trængte ind paa dem, bad Konsularen Sanquinius Maximus Senatet om ikke at forøge Regentens Sorger ved at vække ny Bitterhed; han vilde nok selv være i Stand til at finde Hjælpemidler.

Derefter anklages Messalinus Cotta for at have talt ondt om Caligula og for, da han en Gang paa Livias Fødselsdag

---

[1]) Tac. VI, 2—4. Dio LVIII, 17—18. — Tacitus's Fortælling om Gallio, der er gaaet over til Dio, maa være ufuldstændig; Senatet behandler ham som statsfarlig Person; der maa sikkert have været noget andet at klage over end det, Tacitus indskrænker sig til at fortælle.

spiste mellem Præsterne, at have kaldt det et Begravelsesmaaltid; engang havde han klaget over M'. Lepidus's og L. Arruntius's Indflydelse — han laa i Strid med dem i en Pengesag — og havde tilføjet: „Dem beskytter Senatet, men mig vil min lille Tiber hjælpe.“ Alt dette blev han overbevist om af Statens første Mænd, og da de ikke vilde lade Sagen falde, appellerede han til Tiber. Kort efter kom der et Brev fra denne. Det begyndte saaledes: „Hvad skal jeg skrive til Eder, forsamlede Fædre, eller hvordan skal jeg skrive, eller hvad skal jeg overhovedet ikke skrive for Øjeblikket? — ja gid Guder og Gudinder maa skænke mig en endnu større Lidelse end den, jeg føler daglig fortærer mig, om jeg ved det.“ I Brevet omtalte han sit og Cottas gamle Venskab og de mange Tjenester, denne havde vist ham, og forlangte, at de ikke maatte anse Ord, man havde fordrejet for at give dem en ond Mening, og uskyldig Gildespøg for Forbrydelse. Da Senatet fik Tilladelse til selv at tage Bestemmelse om Senatoren Cæcilianus, som havde været værst mod Cotta, bestemte man at anvende samme Straf mod ham som mod Arruntius's Anklagere, Arusejus og Sanquinius.[1])

Derefter bleve den forhenværende Prætor, Q. Servæus, og Ridderen Minucius Thermus anklagede. Tiber havde rettet stærke Beskyldninger imod dem og opfordret C. Cestius til at meddele Senatet, hvad han havde skrevet til ham. Cestius paatog sig da Anklagen. Da de vare blevne dømte, fremkom de med Angivelser om Santoneren Julius Africanus og Sejus Quadratus.

M. Terentius, en romersk Ridder, blev anklaget, men forsvarede sig saa frimodigt i Senatet, at dette ikke alene frikendte ham, men endog dømte hans Anklagere til Landsforvisning eller til Døden, og dette bekræftede Tiber.[2])

Der kom derefter et Brev fra Tiber, i hvilket han anklagede den forhenværende Prætor Sex. Vistilius, hvem han beskyldte for i et Skrift at have kaldt Caligula ukysk. Til Straf blev han udelukket fra Tibers Omgang. Han forsøgte

---

[1]) Tac. VI, 4—7. Suet. 67. Sml. ovenf. S. 8—9.

[2]) Tac. VI, 7—9. Dio LVIII, 19. Sml. ovenf. S. 9—10; 84.

først at dræbe sig selv, men lod Saaret igen forbinde; derefter skrev han til Tiber og bad om Naade, men da han fik et haardt Svar, lod han sine Aarer aabne.

Nu anklages Annius Pollio, Appius Silanus, Mamercus Scaurus, Calvisius Sabinus og Vinicianus for Majestætsforbrydelse. En af Angiverne, Celsus, Tribun over en Bykohorte, fritog dog Appius og Calvisius; de tre andres Sag lod Tiber opsætte, indtil han selv kunde undersøge den i Forbindelse med Senatet.

Alt dette foregik i Senatet. Men Tiber selv lod Vescularius Flaccus og Julius Marinus, to af sine gamle Venner, der havde fulgt ham til Rhodos og stadig levet hos ham paa Kapri, dræbe. Den sidste havde hjulpet Sejan med at rydde Curtius Atticus af Vejen. I dette Aar dør L. Piso, der i 15 Aar havde været præfectus urbi. Senatet tilkendte ham offentlig Begravelse.[1])

Almuetribunen Quintilianus stillede i Senatet Forslag om Optagelse af en sibyllinsk Bog; en af de femten Mænd, Caninius Gallus, havde forlangt den optaget blandt de andre ved et Senatsdekret. Dette blev vedtaget ved Afstemning. Men Tiber sendte et Brev, hvori han vel dadlede Quintilianus, men i skaansomme Udtryk paa Grund af hans Ungdom og Ubekendtskab med gammel Skik; Gallus derimod dadlede han, fordi han, der havde gammel Erfaring i religiøse Anliggender, havde ladet Sagen forhandle i et faatalligt Senatsmøde, uagtet man ikke havde nogen paalidelig Hjemmelsmand, uden at have hørt Kollegiets Mening og uden, at Bogen var bleven læst og vurderet af Forstanderen. Tillige mindede han om, at August havde bestemt en Dag, inden hvilken saadanne Bøger skulde bringes til Bypræetoren, og forbudt enhver at beholde saadanne i sit private Eje. Der fandtes nemlig den Gang en stor Mængde Bøger, som falskeligt gik under det berømte Navn. Det samme havde ogsaa Forfædrene bestemt efter Kapitoliums Brand under Forbundsfællekrigen; man opsøgte de sibyllinske Spaadomme paa Samos, i Ilium, Erythræ, Afrika, paa Sicilien og i de italienske Kolonier, og Præsterne fik det Hverv at skille

[1]) Tac. VI, 9—11. Dio LVIII, 19.

sandt fra falsk, saavidt det stod i menneskelig Magt. Den omtalte Bog underkastedes da ligeledes de femten Mænds Afgørelse.

Samme Aar var det nær kommet til Oprør paa Grund af de høje Kornpriser. Der blev i flere Dage i Teatret stillet store Fordringer, og man viste større Hensynsløshed overfor Tiber, end man plejede. Han bebrejdede i den Anledning Embedsmændene og Senatet, at de ikke havde benyttet den offentlige Myndighed til at holde Befolkningen i Ave. Der blev da affattet et strengt Senatsdekret i den Retning, og ogsaa Konsulerne udstedte lignende Edikter.

I Slutningen af Aaret bleve de romerske Riddere Geminius, Celsus og Pompejus anklagede for Delagtighed i Sejans Sammensværgelse og dømte. Den rige og blødagtige Geminius havde dog kun været Ven af Sejan. Tribunen Julius Celsus løsnede sin Lænke, kastede den om sin Hals og knækkede sit Halsben ved at trække den snart til den ene, snart til den anden Side.

Rubrius Fabatus, som var ifærd med at flygte bort og blev truffet ved Messinastrædet, blev bragt tilbage ved en Centurion. Da han ikke kunde angive nogen rimelig Grund til sin Rejse, blev han sat under Bevogtning, uden at der dog blev tilføjet ham noget. [1])

Aar 33.

Da Ser. Galba og L. Sulla vare Konsuler, tog Tiber, som længe havde søgt Mænd til sine Sønnedøtre, endelig en Bestemmelse, idet Drusilla blev givet til L. Cassius og Julia til M. Vinicius. Tiber skrev herom til Senatet og omtalte de unge Mennesker med Velvilje. I sit Brev gav han dernæst nogle meget uklare Grunde for sin Fraværelse og omtalte derefter det Had, han havde paataget sig for Statens Skyld, og

[1]) Tac. VI, 12—14. — Sml. Dio LVIII, 4.

bad om, at Præfekten Macro og nogle faa Tribuner og Centurioner maatte ledsage ham, saa ofte han traadte ind i Senatet. Der blev da vedtaget et Senatsdekret i den Anledning, uden at man dog omtalte, af hvad Art og i hvilket Tal hans Ledsagere skulde være. [1])

En stor Mængde Anklagere brød nu løs imod dem, der tværtimod Cæsars Lov om Udlaan og om Besiddelse i Italien berigede sig ved Aager. Denne Lov var længe bleven tilsidesat. Prætoren Gracchus, som havde faaet Ledelsen af denne Sag, blev nødt til at indstille den til Senatet paa Grund af de mange anklagede; da en stor Mængde Senatorer ramtes af Loven, bad man Tiber om Overbærelse, og han tilstod dem da, at der gaves en Henstand paa 1½ Aar, i hvilken Tid de kunde ordne deres Pengeforhold i Overensstemmelse med Lovens Bud. Heraf opstod nu Mangel paa rede Penge, idet alles Gældsforhold bleve forrykkede, og det prægede Sølv, der var kommet ind ved de mange Domfældelser og Konfiskationer, holdtes tilbage i Skatkammeret. Senatet havde befalet, at enhver skulde anbringe to Tredjedele af den udlaante Kapital i Jordegods i Italien, og Debitorerne straks udbetale en Tredjedel af deres Gæld. Ikke desto mindre krævede Kreditorerne hele Summen, og Debitorerne vilde ikke formindske deres Kredit ved at nægte det. Saaledes skete der først Sammenstrømmen og Bønner, dernæst ilede de til Prætorens Tribunal, og det, som skulde have været Hjælp, Salg og Køb, blev lige det modsatte, fordi Kapitalisterne holdt alle deres Penge tilbage for senere at kunne købe Jord. Da de mange Tilbud havde til Følge, at Prisen sank, blev det dem des vanskeligere at udstykke, jo mere forgældede de vare. Mange mistede paa den Maade deres Formue og dermed Værdighed og Rygte. Endelig bragte Tiber Hjælp, idet han fordelte 100 Millioner Sestertier paa Markedet og udlaante dem rentefrit paa tre Aar, hvis Debitor gav Staten den dobbelte Værdi i Jordegods i Pant. Saaledes vendte Krediten tilbage, og efterhaanden viste der sig ogsaa

---

[1]) Tac. VI, 15. Dio LVIII, 18.

private Kreditorer. Kobet af Jordegods blev dog ikke overholdt efter Senatsdekretets Bestemmelser.[1])

Derefter blev Considius Proculus anklaget for Majestætsforbrydelse, fundet skyldig og henrettet. Hans Søster Sancia blev landsforvist. Begges Anklager var Q. Pomponius.

Pompeja Macrina landsforvistes; hendes Mand, Argolicus, og hendes Svigerfader, Laco, havde Tiber tidligere styrtet. Hendes Fader, en anset romersk Ridder, og hendes Broder, en forhenværende Prætor, dræbte sig selv for at undgaa Domfældelse.

Sex. Marius, en meget rig Mand i Spanien, anklagedes for Blodskam og nedstyrtedes fra den tarpejiske Klippe; hans Formue konfiskeredes, og Tiber indsatte den i Fiscus.

Caligula, som opholdt sig hos Tiber paa Kapri, ægtede M. Silanus's Datter.

I dette Aar døde Asinius Gallus. Da man spurgte Tiber, om man maatte lade ham begrave, tillod han det og beklagede, at han var død, forinden hans Sag kunde blive ført til Ende i Senatet under hans egen Nærværelse.

Kort efter døde ogsaa Drusus. Han havde paa niende Dag holdt Liv i sig ved at fortære Halmen i sin Seng. I sit Brev til Senatet klagede Tiber over hans Ukyskhed og over hans Sindelag, der var hadefuldt mod ham og fjendsk mod Staten, og han lod hans Handlinger og Ord, der vare nedskrevne Dag for Dag, oplæse i Senatet. Centurionen Attius og en Frigiven, Didymus, nævnede i deres Skrivelser endog Navnet paa de Slaver, som havde slaaet Drusus, naar han forlod sit Sovekammer; trods Senatorernes Protester oplæste man ogsaa de Forbandelser, han havde udstødt mod Tiber.

Kort efter døde Agrippina. Tiber beskyldte hende for Ukyskhed, idet han sagde, at Asinius Gallus havde været hendes Elsker. Han mindede i sit Brev om, at hun var død Toaarsdagen efter Sejan, og antydede, at hun havde fortjent en lignende Skæbne. Senatet takkede ham og bestemte, at der hvert Aar paa deres Dødsdag, d. 18de Oktober, skulde ofres en Gave til Jupiter.[2])

---

[1]) Tac. VI, 16—17. Suet. 48. Dio LVIII, 21.

[2]) Tac. VI, 18—25. Suet. c. 53. 54. Dio LVIII, 22. 25. Sml. ovenf. S. 6.

Coccejus Nerva besluttede at berøve sig Livet, uden at han havde nogensomhelst synlig Grund. Da Tiber fik det at vide, satte han sig hen hos ham, spurgte ham om Grunden og bønfaldt ham om at opgive sin Beslutning; han tilføjede, at det vilde tynge paa hans Samvittighed og skade hans Rygte, hvis hans nærmeste Ven tog Livet af sig uden synlig Grund. Nerva tog dog intet Hensyn dertil, men vedblev at afholde sig fra at tage Føde til sig.

Plancina, Cn. Pisos Enke, blev paa denne Tid anklaget for forskellige Forbrydelser og berøvede sig selv Livet.

Julia, Drusus's Datter, Neros Enke, ægtede Rubellius Blandus, hvis Bedstefader havde været romersk Ridder.

I Slutningen af Aaret døde Ælius Lamia, som var bleven valgt til Bypræfekt efter Piso og derved befriet for Skinnet af at bestyre Syrien.

Da Pomponius Flaccus, der derefter var bleven Syriens Statholder, nu døde, oplæstes et Brev fra Tiber i Senatet, i hvilket han beklagede sig over, at de, der bedst egnede sig til at staa i Spidsen for Hærene, vægrede sig derved, og han nødtes derved til at henvende sig med Bønner til nogle af Konsularerne om at overtage Provinser.

Samme Aar døde M'. Lepidus.[1])

Aar 34.

I dette Aar vare Paulus Fabius og L. Vitellius Konsuler.

Pomponius Labeo, som havde været Statholder i Møsien, blev sammen med sin Hustru Paxæa anklaget for slet Provinsstyrelse og andre Forbrydelser, men før Dommen faldt, be-

---

[1]) Tac. VI, 26—27. Dio LVIII, 22. — Tacitus siger, at Arruntius paa tiende Aar hindredes fra at gaa til sin Provins, Spanien. Dette maa han da vel have omtalt i den tabte Del af femte Bog. Det passer forøvrig med, hvad Sueton siger i c. 41 og c. 63, hvor netop ogsaa Spanien og Syrien nævnes som Eksempler paa Provinser, Tiber forsømte.

røvede de sig begge Livet. Tiber skrev til Senatet, at han vilde have udelukket ham fra sin Omgang til Straf, medens Paxæa derimod intet havde haft at frygte.

Mamercus Scaurus, der i det hele havde ført et slet Liv, blev anklaget af Servilius og Cornelius for at have staaet i Forhold til Livilla og for Trolddom. Han dræbte sig selv paa sin Hustru Sextias Opfordring, forinden Dommen faldt; ogsaa hun dræbte derefter sig selv.[1])

Servilius og Cornelius bleve anklagede for at have ladet sig bestikke til at holde en Anklage mod Varius Ligur tilbage. De bleve deporterede til forskellige Øer.

Den forhenværende Ædil Abudius Ruso anklagedes for at have fremsat en falsk Anklage mod Lentulus Gætulicus, under hvis Kommando han havde ført en Legion, og som paa den Tid stod i Spidsen for Hæren i det øvre Germanien. Han blev da til Straf forvist fra Rom.[2])

Aar 35.

Da C. Cestius og M. Servilius vare Konsuler, kom der hemmeligt Bud fra nogle parthiske Stormænd, som vare misfornøjede med Kong Artabanus. Da denne ogsaa havde vist sig fjendsk mod Romerne og paa egen Haand sat sin Søn Arsakes paa Armeniens Trone, besluttede Tiber at hjælpe Phraates, som levede i Syrien, paa Tronen. Denne døde imidlertid kort efter, og Tiridates valgtes da i hans Sted, medens Ibereren Mithridates skulde have Armenien. Dennes Broder, Ibererkongen Pharasmanes besatte da Armenien, efter at han havde faaet Kong Arsakes myrdet. Artabanus sendte saa en Hær under sin Søn Orodes imod ham, men den blev fuldstændig slaaet. Artabanus

---

¹) Tac. VI, 28—29. Suet. 61. Dio LVIII, 24.

²) Tac. VI, 30. — Fortællingen om, at Gætulicus var den eneste af Sejans Slægtninge, som skaanedes, modbeviser Tacitus selv ved i c. 40 at omtale to af hans Fætre som levende.

rykkede derefter selv ind i Armenien, men heller ikke han var heldig, og da samtidig den romerske Statholder, L. Vitellius, truede med Indfald i hans Land, flygtede han til Skytherne. Med Romernes Hjælp blev Tiridates da antaget til Parthernes Konge. [1])

Fulcinius Trio anklagedes for Delagtighed i Sejans Sammensværgelse og berøvede sig selv Livet. Han havde efterladt et Brev, hvori han brugte meget stærke Ord imod Macro og Tibers fornemste Frigivne; Tiber selv bebrejdede han Alderdomssvaghed, og at han ved stadig at holde sig borte fra Rom levede i en Art Landflygtighed. Trios Arvinger vilde holde dette Brev skjult, men Tiber forlangte, at det skulde offentliggøres.

Paa denne Tid blev Senatoren Granius Marcianus anklaget for Majestætsforbrydelse af C. Gracchus og berøvede sig selv Livet.

Den forhenværende Prætor Tarius Gratianus blev anklaget for Majestætsforbrydelse og dømt til Døden.

Trebellenus Rufus blev anklaget og dræbte sig selv.

Sextius Paconianus, som endnu var i Fængsel, skrev dér nogle Digte mod Tiber og blev af den Grund kvalt i Fængslet.

Tiber opholdt sig paa denne Tid i Byens umiddelbare Nærhed. [2])

Aar 36.

I dette Aar vare Quintus Plautius og Sex. Papinius Konsuler.

L. Arusejus straffes med Døden.

Den romerske Ridder Vibulenus Agrippa tog Gift i Senatet lige efter sine Anklageres Tale. Han blev ført døende til Fængslet og dér henrettet.

Tigranes, forhen Konge over Armenien, blev straffet med Døden.

---

[1]) Tac. VI, 31—37. Suet. 41. Dio LVIII, 26.
[2]) Tac. VI, 38—39. Dio LVIII, 25. Sml. Suet. 66.

Konsularen C. Galba, hvem et Brev fra Tiber hindrede fra at faa en Provins at styre, dræbte sig selv.

To Sønner af Blæsus, som havde faaet Løfte om Præsteskaber, mens deres Fader levede, dræbte sig selv, da disse bleve givne til andre.

Æmilia Lepida, Drusus's Enke, hvem Sejan i sin Tid havde forført, havde en lang Tid levet ustraffet trods sit utugtige Levnet; men da hendes Fader var død, anklagedes hun for at have staaet i Forhold til en Slave. Hun opgav Forsvaret og berøvede sig Livet[1]).

Kliterne, der stod under Kappadokien, nægtede at betale Romerne Skat. De bleve dog snart betvungne af Vitellius's Legat, M. Trebellius.

Tiridates var imidlertid kommen til Partherne og blev ogsaa kronet til Konge dér; men nogle af deres Stormænd hentede Artabanus tilbage, og da han kom med en skythisk Hær, flygtede Tiridates til Syrien.

Samme Aar udbrød en stærk Ildløs i Rom, idet Aventinerhøjen og den Del af Circus Maximus, som ligger ved den, brændte. Tiber udbetalte Ejerne af Privatboliger og Lejehuse Ejendommenes Værdi. Han anvendte 100 Millioner Sestertier dertil. Til at vurdere hver enkelts Tab udvalgtes Tibers fire Svigersønner i Forbindelse med P. Petronius. Der blev i den Anledning vedtaget en Række Hædersbevisninger til Tiber; men hvilke han vilde modtage, blev ikke afgjort inden hans Død. Derimod var han meget sparsommelig, hvor det gjaldt offentlige Bygninger, af hvilke han kun opførte to, nemlig Apollotemplet og Pompejusteatret, og da de vare færdige, indviede han dem ikke engang[2]).

---

[1]) Tac. VI, 40. Suet. 61. Dio LVIII, 21.
[2]) Tac. VI, 41—45. Dio LVIII. 26. Suet. 47.

Aar 37.

I dette Aar vare Cn. Acerronius og C. Pontius Konsuler. Macros Magt var meget stor; han knyttede lidt efter lidt C. Caligula til sig, og efter at dennes Hustru, Claudia, var død, fik han sin egen Kone, Ennia, til at forføre ham og faa ham til at love hende Ægteskab.

Acutia, P. Vitellius's tidligere Hustru, blev anklaget for Majestætsforbrydelse af Lælius Balbus. Da hun var bleven dømt, vedtoges en Belønning til Balbus, men herimod intercederede Almuetribunen Junius Otho.

Albucilla, gift med Satrius Secundus, en af dem, der havde angivet Sejans Sammensværgelse, og bekendt for sit usædelige Levnet, anklagedes for Hor og for Fornærmelser mod Tiber. Som hendes Medvidere og Bolere nævnedes Cn. Domitius, Vibius Marsus og L. Arruntius. Men de Protokoller, som bleve indsendte til Senatet, viste, at det var Macro, som havde ført Forsædet ved Vidneforhøret og ved Slavernes pinlige Forhør, og da der tilmed ikke kom noget Brev fra Tiber imod dem, fik man Mistanke om, at det meste var opdigtet under Tibers Sygdom og maaske uden hans Vidende; Macros Had til L. Arruntius var nemlig almindelig bekendt. Domitius forberedte sit Forsvar, Marsus syntes at ville sulte sig ihjel, men Arruntius dræbte sig selv ved at aabne sine Aarer uden at bryde sig om sine Venners Bønner. Albucilla forsøgte forgæves at dræbe sig og blev paa Senatets Befaling ført til Fængslet. Blandt hendes Bolere blev Carsidius Sacerdos dømt til Deportation, Pontius Fregellanus og Lælius Balbus udstødtes af Senatet[1]).

I dette Aar dræbte Sex. Papinius, Søn af det foregaaende Aars Konsul, sig ved at styrte sig ned fra et højt Sted. Grunden laa hos hans Moder, som var skilt fra sin Mand, og som ved at kæle for Sønnens Lidenskaber havde bragt ham saa vidt, at han maatte søge Redning i Døden. Hun blev da anklaget i Senatet, og skønt hun bad og tiggede, blev hun forvist fra

[1]) Tac. VI, 45—48. Dio LVIII, 24.

Byen i ti Aar, indtil den yngre Søn kunde være kommen udenfor Ungdomsaarene.

Tibers Kræfter tog imidlertid stærkt af. Han forandrede ofte Opholdssted, men forblev tilsidst i en Landgaard, der havde tilhørt Lucullus, ved Forbjærget Misenum. Lægen Karikles, hos hvem han af og til søgte Raad, aflagde ham dér et Besøg; da han nu vilde tage Afsked med ham og derfor greb Tibers Haand, benyttede han Lejligheden til at føle hans Pulsslag, og derefter meddelte han Macro, at han kun vilde kunne leve i to Dage.

Tiber døde d. 16de Marts[1]).

---

[1]) Tac. VI, 49—51. Suet. 72—73. Dio LVIII, 28. — Om Tibers Dødsmaade giver Kilderne modstridende Beretninger. Tacitus lader ham blive kvalt mellem Sengetæpper, og ham følger Dio. Men Sueton siger, at han efter nogles Fortælling blev forgivet af Caligula, efter andres, at han blev sultet ihjel, endelig efter andres, at han blev kvalt under en Pude, — kort sagt, man har intet vidst om den Ting.

Tibers Karakter.

Saaledes lyder da den Beretning om Tibers Regering, vi har at holde os til, naar Spørgsmaalet om hans Karakter foreligger. Enkelte spredte Beretninger hos Sueton og Dio, om hvis Paalidelighed der ingen Grund er til at tvivle, har jeg dog ikke kunnet finde Plads til i den annalistiske Opregning af Begivenhederne, men de vil blive anførte og benyttede i det følgende. Det samme gælder de sparsomme Træk, vi finder, særlig hos Sueton, om Tibers Liv, inden han tiltraadte Regeringen.

Befriet fra de af Tacitus paasmurte brogede Farver saavelsom fra Folkesnakkens Smuds, tager Tiberbilledet sig unægtelig noget anderledes ud. Det egner sig i særlig Grad kun lidt til at sætte enten Fantasien eller Lidenskaberne i Bevægelse.

Den Mand, der møder os her, er først og fremmest selv fri for Lidenskaber, man kunde fristes til at sige, endog uden Følelse for det, som hos andre vækker disse. Tarvelig og nøjsom, som han er, i sit daglige Liv, mærker man heller ikke hos ham Spor til nogen Kvindekærhed; Ærens Skin tiltaler ham ikke, og Herskermagtens Sødme viser han fra sig. Har hans Karakter saaledes i en sjælden Grad været præget af Tørhed, har den dog ikke helt været blottet for Følelse; navnlig har Pligtens Bud og pietetsfuldt Hensyn til det nedarvede, særlig til Augusts Forbillede, spillet en dominerende Rolle for ham, i saa høj Grad, at de eneste Følelseskonflikter, der ere naaede til Efterverdenens Kundskab, skriver sig herfra. Tibers naturlige

Anlæg og Tilbøjeligheder, hans stærke Hang til Ensomhed og kontemplativ Ro, passede nemlig saare lidt med den Stilling, hvori Forholdene havde sat ham. Hermed fulgte en stærk Mistro til egne Evner, der gjorde ham forsigtig og langsom i sin Optræden og tillige svag overfor andres Indflydelse, naar denne fremtraadte med tilstrækkelig Energi. Det er muligt, at denne Indflydelse i hans sidste Aar har kunnet drive ham til unoble og haarde Handlinger, om end vore Kilders Mangelfuldhed her kun giver Plads for Formodninger. At saadanne i hvert Fald har været hans Natur imod, derom vidner Kilderne tilstrækkelig ved at give os Eksempler i Mængde paa hans humane og bløde Sindelag. Hans Intelligens, der i det hele maa kaldes klar og dybtskuende, skæmmedes dog noget ved smaaligt og formalistisk Pedanteri. Mod de faa Venner, hans indesluttede og forsigtige Natur skaffede ham, var han trofast og hensynsfuld, selv hvor dette maatte komme i Strid med hans levende Pligtfølelse.

Af denne korte Karakteristik af Mennesket Tiber maa ogsaa Dommen over ham som Regent resultere. Den Opgave, der forelaa ved Augusts Død, var ingenlunde let; uden at kræve eminente Evner hos hans Efterfølger, fordrede den dog en særlig Mand. Det ny Regeringssystem, August havde grundlagt, var saa nøje knyttet til Skaberens Personlighed, i hvert Fald hidtil kun set i hans erfarne Hænder, at der kunde være Grund til at frygte, at det, som senere Karl d. Stores, vilde falde sammen, naar det saa at sige blev overladt til sig selv. Det, man kunde forlange af hans Efterfølger, var Evnen til at sky alle ny Baner for kun at følge den een Gang betraadte, at opgive alt, hvad energisk og personlig Selvstændighedstrang kunde friste til, for kun at tænke Grundlæggerens Tanker og gøre dem til Virkelighed, — og her var netop Tiber Manden. Man tænke sig blot, hvad der ligger nær, Germanicus's hensynsløse Hedspore-Natur i Tibers Sted, eller at det Regimente, som fulgte efter Tiber, var kommen umiddelbart efter August, med den vanvittige Caligula eller med Claudius, der havde alle Tibers svage, kun faa af hans gode Sider, og Resultatet vilde uden Tvivl være blevet Mistro til det ny System og dermed følgende Revolte. Tibers Regering faar da den Betydning, at

den lærer Romerfolket at tro paa Systemet ved at se det virke sundt ogsaa i andre Hænder. — Der var dog ogsaa Sider i Tibers Karakter, som maatte stille ham uheldigt som Regent. Det maatte jo blive en af den ny Forfatnings, Dyarkiets, Hovedopgaver at vinde Befolkningens forskellige Lag for sig ved selve Regentens Personlighed, og dette havde Augusts bøjelige og elskværdige Natur været særlig egnet til. Omvendt med Tiber: hans kolde og indesluttede Væsen og endnu mere maaske hans pedantiske Rethaveri skaffede ham vel til Tider en formel Anerkendelse, hvis Efterklang vi endnu ofte møder hos Tacitus, men paa den anden Side ogsaa en Bitterhed, der i bedste Tilfælde nøjedes med at give sig Udslag i Pasquiller og Ammestuekrøniker, af og til i Oprørsforsøg. Det vidner da godt om Augusts Statsmandsblik og Menneskekundskab, naar han i Senatet anbefalede Tiber som sin Efterfølger med at sige, at det var i Statens velforstaaede Interesse, han gjorde det, men samtidig bad Tilhørerne bære over med hans *habitus*, *cultus et instituta* (Suet. c. 21. Tac. I, 10). Muligvis August ogsaa har forudset, men med Rette lagt mindre Vægt paa Farerne, der laa i de Sider hos Tiber, for hvis Skyld han anbefalede ham: Mangel paa Energi overfor Rigets ydre Fjender og Mangel paa Selvstændighed og Modstandskraft overfor slet Paavirkning i det indre. Derom forlyder dog intet.

Ovenstaaende Karakteristik er selvfølgelig kun at opfatte som Theses, hvis enkelte Punkter skal godtgøres paa Grundlag af den rekonstruerede Kildeberetning.

At Tiber har ført et tarveligt Privatliv, ere alle Kildeforfatterne enige om. Tacitus omtaler hans *antiqua parsimonia* som Modsætning til Tidens almindelige Levevis (III, 52) og siger, hvad særlig den hos senere Kejsere saa usalige Byggelyst angaar, at han var *modicus privatis aedificationibus* (VI, 45). Sueton kalder ham (c. 46) *pecuniae parcus ac tenax* og lader ham i sin Levevis gaa til Yderligheder (c. 34), *ut parsimoniam publicam exemplo quoque juvaret;* ogsaa han fremhæver, at Tiber ingen kostbare Bygninger opførte (c. 47). Dio siger, at han udgav meget faa Penge til sig selv, saare mange til det almene (LVII, 10), og at han levede meget maadeholdent og heller ikke tillod andre at skeje ud (c. 13). — Imod det taler

kun nogle taabelige Fabler, der findes samlede i Suetons 42de Kapitel.

Ligesaa sikkert lader det sig hævde, at Tiber ikke har været, hvad man kalder kvindekær, hverken i Ordets gode eller i dets uheldige Betydning. Sin første Hustru, Agrippas Datter Vipsania, elskede han inderligt; August tvang ham til at skille sig fra hende, for at han kunde ægte hans egen uheldige Datter, men efter at August selv havde forvist denne til Pandateria, ser vi ikke Tiber træde i noget Kvindeforhold, hverken paa den ene eller den anden Maade. Enkelte Ytringer af ham kan endog tyde paa, at han har været noget af en Kvindehader, saaledes (Tac. I, 14) hans Ord til Senatet, at man ikke maatte vise Kvinder for store Æresbevisninger og i det Brev (Tac. V, 2), hvor han drager til Felts imod „Kvindevenskaber“, — en Følelse, som hans sørgelige Livserfaringer gør ret sandsynlig. Noget vanskeligere er det at besvare Spørgsmaalet, om der har ligget noget sandt til Grund for den Beskyldning, at han paa Kapri hengav sig til kønslige Ekscesser. For Sandsynligheden taler, at alle tre Kildeforfattere dvæler ret udførligt ved den (Tac. VI, 1. Suet. c. 43—45. Dio LVIII, 22); mod den for det første selve disse Beretningers Karakter, forsaavidt de alle har saa grumme lidt faktisk at støtte sig til. Tacitus omtaler Sagen kun i sin mindre paalidelige sjette Bog, og skønt han lader Tibers Lidenskab gaa ud over mange fribaarne, har han dog ikke eet Navn eller noget Eksempel at anføre. Dio gør sin Fortælling endnu mindre sandsynlig ved at nævne de „fornemste“ (εὐγενέσταται) Kvinder som hans Ofre; tilmed modbevises det eneste Eksempel, han nævner, Sex. Marius's Datter, ved Tacitus's Beretning om samme Sag. Sueton endelig har selvfølgelig befundet sig særlig vel i denne Mudderpøl, og han disker op med en Række modbydelige Skildringer, der synes at have deres Hjemsted i Roms værste Kipper; ogsaa han omtaler *feminae illustres,* men nævner kun et enkelt Navn, som vi intet kender til. Af større Interesse er hans Fortælling om, at Tibers Soveværelser vare pyntede med utugtige Billeder af forskellig Art, noget, vi fra Fundene i Pompeji ved, at Kejsertiden ekscellerede i; thi her

kan han da i alt Fald have støttet sig paa Selvsyn.[1]) — Dernæst taler ogsaa selve Sagen mod Sandsynligheden. Man maa nemlig erindre, at den, disse Beskyldninger rettes imod, er en 70aarig Mand, der efter alles Dom hidtil har ført et rent og afholdende Liv; thi Tacitus's Omtale af hans *secretae libidines* under Opholdet paa Rhodos (I, 4) kan ligeoverfor den villige Suetons Tavshed i dette Punkt og efter dens egen Karakter næppe opfattes som andet end en retorisk Insinuation. At en saadan Mand skulde kunne forandre sig i den Grad, er vel ligesaa fysiologisk som psykologisk utænkeligt. Skulde der alligevel ligge noget sandt til Grund for disse Skildringer, vilde det i Virkeligheden ikke give os noget nyt Bidrag til Tibers Karakteristik; det vilde i det højeste vise et mærkeligt Eksempel paa, hvad en af Modgang nedbrudt Olding kan have grebet til for at dysse sine sjælelige Lidelser. Da der imidlertid ikke foreligger et eneste Faktum, kun almindelige Insinuationer, og da det paa den anden Side er givet, at der i Rom blev fabrikeret en Mængde Krøniker om Tiber, og Erfaringen lærer, at Fantasien i saadanne Tilfælde altid er frodigst paa det kønslige Omraade, vilde jeg ikke betænke mig paa at lade Dommen, hvis en saadan skulde udtales, lyde paa Frikendelse.

Naar jeg har sagt, at Tiber manglede Ærgerrighed, da tør dette kaldes et absolut, i alt Fald et af alle uimodsagt, Faktum. Men det negative Udtryk giver kun til Dels det virkelige Forhold. Sandheden er, at Tiber følte Afsky for ethvert falsk Skin, først og fremmest for sit eget, dernæst ogsaa for andres Vedkommende. Alle Ærestitler og Hædersbevisninger vare ham imod. Det er en snurrig Kamp, vi paa dette Omraade ser blive ført mellem ham og Senatet. Gang efter Gang søger dette at overdænge ham med denne Pynt,

---

[1]) I Ruinerne af Tibers Villa paa Kapri har man fundet et Marmorrelief, der af nogle antages for at fremstille Tiber i en slibrig Situation: en Mand (Tiber) ses at ride ind i en Skov med en ung, nøgen Kvinde foran paa Hesten. — Jeg kan ikke betragte det som givet, at det virkelig er Tiber, skønt Trækkene ganske vist minder om ham, men i hvert Fald kan jeg ikke se, at selve Fremstillingen har den omtalte Karakter; alt i det synes mig snarest at tyde paa, at det er en allegorisk Fremstilling.

men ligesaa ofte bliver det vist tilbage, snart med spydig Ironi, som da det i Aar 21 vilde tilkende ham en Triumf, endnu oftere med almindelige Grunde, der giver os et godt Indblik i denne Side af hans Karakter. — Da Senatet saaledes i Aar 15 har vedtaget, at der skal sværges paa hans *acta,* afslaar han det med den Bemærkning, at han kun er et dødeligt Menneske, og at, jo mere han opnaar, jo højere man stiller ham, des mere usikker maa han føle sig. Dette passer godt med, at han energisk modsætter sig enhver Art Dyrkelse af sin Person, i den Grad, at end ikke hans Billede maa opstilles mellem Gudernes. Kun een Gang i sit Liv har han vist Svaghed i dette Punkt, nemlig da han i Aar 23 tillod Stæderne i Lilleasien at opføre et Tempel for ham, Livia og Senatet. At han selv har fortrudt dette, fremgaar tilstrækkelig af den Tale, han to Aar senere holdt i Senatet for at begrunde, at han afslaar et lignende Andragende fra Spanien: „Kan det tilgives, at man een Gang er gaaet ind derpaa, saa vilde det paa den anden Side være pralerisk og overmodigt, om jeg tillod, at jeg blev dyrket som Gud i alle Provinserne.“ Og han minder nu atter, i særlig højtidelige Former, om, at han er et dødeligt Menneske, der kun udfører Menneskegerning (IV, 37). Denne Tibers Beskedenhed havde dog ikke nogen blot personlig Karakter; atter og atter ser vi ham nemlig ogsaa paa andres Vegne afslaa alle overdrevne Æresbevisninger, saaledes for Livia, sikkert med fuld Billigelse fra hendes Side, for sin Søn Drusus, for Germanicus efter hans Død, for dennes unge Sønner i Aar 24, ved hvilken Lejlighed han udtrykkelig advarede mod, *ne quis mobiles adulescentium animos praematuris honoribus ad superbiam extolleret* (Tac. IV, 17). Det er netop denne *superbia,* som maaske endog mere end noget andet er Tiber selv fremmed, han heller ikke kan finde sig i hos andre. Og dog hører vi Tacitus gentagende benytte netop dette Ord til at karakterisere Tiber; det er dennes stive og indesluttede Væsen, der har gjort ham, og sikkert ogsaa Tibers egen Tid, det vanskeligt at faa Øje paa den *modestia,* Tacitus selv anfører alle de omtalte og desuden mange andre Beviser paa.

Der findes dog to Undtagelser fra den Regel, at Tiber ikke heller for andre finder sig i overdrevne Æresbevisninger, hver

for sig særlig betegnende for en ny Side i hans Karakter. Den ene er August, den anden Sejan. Kort efter Tibers Regeringstiltrædelse vedtog Senatet, at August skulde dyrkes som Gud, at der skulde opføres et Tempel for ham, og at der skulde indsættes et nyt Præsteskab, *sodales Augustales.* Herimod havde Tiber intet at indvende, saalidtsom mod, at der ogsaa i den følgende Tid opførtes Templer for ham rundt om i Provinserne. Her er dog Undtagelsen en afdød og tillige en Mand, hvis Minde Tiber altid omfattede med den dybeste Pietetsfølelse. Derimod er det forbavsende, at Tiber trods alt har kunnet finde sig i den Virak, der ofredes Sejan, saa at han endog i levende Live dyrkedes som Gud; det vidner mere end noget andet om den Magt, denne Mand til en Tid maa have haft over Tiber.

Det er for saa vidt heldigt, at vi i denne Tibers *modestia* har et saa uomstødeligt Faktum, som det ogsaa giver en værdifuld Støtte til Forstaaelsen af andre, mere omstridte Ejendommeligheder; saaledes i Spørgsmaalet om hans formentlige Herskesyge. Alle Kilderne, Tacitus i første Række, ere nemlig enige om, at hans Vægring ved at overtage Regeringen er hyklet, og at endog Frygten for igen at miste denne Magt har spillet en ikke ringe Rolle i hans Liv. Og dog anfører ingen af dem blot et eneste Eksempel paa, at han har forsøgt at udvide sit Magtomraade, derimod alle en Mængde paa, at denne Magt har været ham en Byrde, som han vilde have befriet sig fra med samme Energi, som han frasagde sig dens ydre Pynt, hvis ikke hans Pligtfølelse her havde staaet ham i Vejen. Skønt faktisk Indehaver af Augusts Magt ved dennes Død søger han at bevæge Senatet til at fordele den store Myndighed mellem flere eller overdrage den til en anden, og da han endelig har ladet sig bevæge til at overtage den, hører vi ham atter og atter udtale, hvor besværet han føler sig af denne Byrde, og hvor meget han frygter for, at man skal udvide denne Magt. — I Aar 21 klager han saaledes i et Brev til Senatet over, at det henviser alle vanskelige Sager til ham, og i et andet fra det følgende Aar over sine *labores;* samme Aar fremhæver han i en Senatstale, at han selv havde tilstrækkeligt af Byrder som af Magt (*satis onerum, satis potentiae.*

Tac. III, 69); Aar 23 beder han da endnu engang Senatet give Magten til en anden. Alt dette er ganske vist kun Ord, hvis Sandhed først bliver fuldt troværdig, i Fald de bekræftes af tilsvarende Handlinger. Men netop dette er i høj Grad Tilfældet.

Den Forfatning, August havde skabt, var, saalidtsom nogen af Romerstatens, fæstnet i en skreven Grundlov. Den havde en afgjort dualistisk Karakter, forsaavidt Magten var delt mellem princeps og Senatet, men nogen Bestemmelse i det enkelte om, hvor den enes Omraade ophørte, den andens begyndte, fandtes ikke; kun Delingen af Provinserne i kejserlige og prokonsulariske, saavelsom Kejserens Eneraadighed over Krigsmagten havde noget af denne Karakter. Det maatte være Fremtiden forbeholdt at udvikle dette System til fastere Former. Under Augusts Efterfølger møder vi nu hos Senatet en umiskendelig Tendens til at udvide Kejsermagten, hos Kejseren en mindst ligesaa tydelig Trang, ikke alene til at holde denne Tendens indenfor Grænser, men endog til at drage Senatets Myndighed over paa Omraader, hvor den efter Augusts Ordning slet ikke synes at kunne høre hjemme. Her, hvor der er Tale om den reelle Magt, føres der da ganske samme Kamp mellem de to Regeringsfaktorer, som vi saa ovenfor, hvor det gjaldt Magtens Skin. Dette er af stor Interesse; thi selvfølgelig maa det være de samme psykologiske Grunde, der virker i begge Tilfælde, og Senatets saa meget omtalte krybende Smigreri kommer derved til at staa i et noget andet Lys, hvad jeg senere skal komme nærmere ind paa.

Kort efter Tibers Tiltrædelse opfordrer Senatet ham til at forøge sin Indflydelse paa Prætorvalgene, men han afslaar det energisk. — Aar 16 stilles der atter Forslag i lignende Retning; Tiber afviser det paany med en udførlig Motivering. — Aar 20 vil Senatet have, at Tiber skal benytte sin kejserlige Strafferet til at dømme i Pisos Sag; Tiber afslaar det, ligesom der i det hele af alle de Retssager, som forekommer i hans Regering, kun synes at være en eneste, han har afgjort paa denne Maade (Tac. VI, 10). — Aar 21 ønsker Senatet, at Tiber skal vælge en Statholder til Senatsprovinsen Afrika under særlig vanskelige Forhold dér; Tiber protesterer og

indskrænker sig til at nævne to Mænd, han vil foreslaa Senatet at vælge imellem. — Aar 22 foreslaar Ædilerne Senatet at skride ind mod den voksende Overdaadighed. Senatet henviser Sagen til Tiber; men han vil intet have med den at gøre, hvad han meget udførligt begrunder. — Samme Aar foreslaas det i Senatet at overdrage Tiber en Art Censormyndighed over eventuelle Statholdere i Senatsprovinserne; men han afviser det decideret: „man maatte ikke ty til Kejsermagten, hvor man kunde benytte Lovene.“ (III, 69). Disse sidste Ord giver os i Virkeligheden, kort sammenfattet, hans Regeringsprogram.

De nævnte Eksempler maa være tilstrækkelige til at vise, med hvor stor Konsekvens begge Parter hævdede deres Standpunkt. At det i Virkeligheden var et Boldspil, hvor Tiber med en næsten pedantisk Smaalighed vilde have alt henvist til Senatet, det ved vi ikke blot af Suetons (c. 30) og Dios Vidnesbyrd (LVII, 7), men det giver ogsaa Tacitus os mange Eksempler paa, trods sine almindelige Paastande i modsat Retning. — Da Tiber saaledes faar Bud om Mordet paa Agrippa Postumus, vil han straks have, at vedkommende skal aflægge Regnskab i Senatet, og det afværges kun ved Livias Mellemkomst. — At han straks efter sammenkalder Senatet, undskylder han med Henvisning til sin tribuniciske Magt. — Da Soldaterne i Pannonien fordrer højere Løn, henviser han dem til Senatet. — Afgørelsen af de Fordringer, der indsendtes fra Provinserne i Aar 22 (angaaende Asylretten) overlader han udelukkende til Senatet. — Da Libo i Aar 16 bønfalder ham om Naade, henviser han ham til Senatet, og da i Aaret 24 L. Apronius fører sin Datters Morder for Tiber for at faa ham dømt af denne, henviser han ogsaa ham til Senatet.

Det er endelig ogsaa værd at lægge Mærke til, at, har Senatet i sine Henvendelser til Tiber udtalt sig med en krybende Underdanighed, saa har han paa sin Side ogsaa paa dette Omraade i den Grad gjort Gengæld, at Sueton (c. 29) kan karakterisere hans Optræden overfor det i følgende stærke Ord: *in appellandis venerandisque et singulis et universis prope*

excesserat humanitatis modum. Og han bekræfter denne Paastand ved oplysende Eksempler.

Kan vi da trygt gaa ud fra, at Regeringen har været Tiber en Byrde, han kun nødig paatog sig, har vi det mest fremtrædende Bevis paa hans Pligtfølelse i, at han alligevel overtog den. Og det er denne Følelse, der følger ham fra først til sidst i hans Regering, selv om den svækkes stærkt i hans sidste Aar. Det er tillige den, der har været hans egentlige Vejleder. Stillet paa den øverste Plads i Verdensriget. uden Trang til at gøre sig gældende og uden Evne til at fatte ny Ideer og bane Veje, var han henvist til i alt at handle. som August havde handlet, og det gjorde han troligt. Blandt alt det usande, Tacitus har sagt om Tiber, er der derfor næppe noget, der er det i højere Grad, end naar han kalder ham *repertor novi juris,* og det Bevis, han benytter, er da ogsaa, som paavist, saa uheldigt, som muligt. Nej, er der noget, denne Mand ikke er, da er det just *repertor.* Tacitus anvender et andet Sted en modsat Ytring, som unægtelig er mere slaaende, og som han formodentlig har fundet hos sin Kilde eller er ham overleveret af Traditionen; han siger nemlig (II, 65): *Nihil aeque Tiberium anxium habebat quam ne composita turbarentur.* Disse Ord indeholder netop, hvad der paa een Gang var Tibers Styrke og hans Svaghed som Regent. August havde i sit Testamente advaret mod at udvide Rigets Grænser; ved at følge dette Raad samvittighedsfuldt holdtes Tiber selv fra alle Eventyrforsøg og fik ogsaa Germanicus i Tide standset paa hans hensynsløse Plyndringstog i Germanien; men paa den anden Side har det ogsaa bidraget til at give ham en vis magelig Ligegyldighed overfor Opstanden i Afrika, i Gallien og i Frisernes Land, der i hvert Fald kostede Riget mange Penge og mange Menneskeliv. (Sml. Suet. c. 37).

Men heller ikke i den indre Forvaltning fremførte Tiber nogetsomhelst nyt. Man har ganske vist tillagt ham, at Magistratsvalgene eller maaske snarere en Del af dem overførtes fra Komitierne til Senatet, men man maa da have overset, at August allerede havde forberedt denne Ændring og efterladt den i et egenhændigt Manuskript, saaledes som Vellejus fortæller i II, 124. Man søger i hele Tibers Regerings-

tid forgæves efter ny Tanker, nyt Initiativ. Af og til maatte der selvfølgelig møde Tvivlstilfælde, men Tibers første og sidste Spørgsmaal bliver da: „Hvad har August sagt; hvad vilde han have gjort?“ — Da C. Silanus i Aar 22 anklages for Udsugelser, oplæser Tiber en Udtalelse af August, der angaar et lignende Tilfælde. — Da i samme Aar en Jupiterpræst søger om Tilladelse til at overtage et Statholderembede, afslaar Tiber det i Henhold til en Bestemmelse af August. — Da der i Aar 32 bliver Spørgsmaal om Anerkendelse af en ny sibyllinsk Bog, henviser han atter til, hvad August har gjort i den Art Sager. — Da Germanicus i Aar 19 er rejst til Ægypten for at hjælpe Provinsen under en Hungersnød, dadler Tiber ham skarpt derfor i Senatet; August havde nemlig i sin Tid forbudt Mænd af Senatorstand at betræde denne Provins, men har dog hermed næppe tænkt paa kejserlige Prinser, særlig ikke under saa ekstraordinære Forhold. Denne pedantiske Konservatisme naar dog sit Højdepunkt, naar Tiber, da han i Aar 23, tvungen af Nødvendighed, maa foreslaa Senatet at foretage en Forandring i Loven om Præstevalg, føler sig opfordret til at undskylde dette ved at minde om, at „ogsaa August havde ændret nogle af de gamle Bestemmelser for at faa dem til at stemme med Tidens Krav“.

I Tibers konsekvente Fastholden ved Augusts Ordning findes der dog en Undtagelse, nemlig Prætoriankohorternes Sammenflytning i een Lejr. Det var ikke Tibers, men Sejans Idé. Atter her træffer vi da dette Navn knyttet til Foranstaltninger, som ellers maatte synes at være Tibers Natur imod.

Hvad Tibers personlige Deltagelse i det offentlige Liv angaar, saa synes det at være gaaet, som man kunde vente, og som det plejer at gaa den, der har paataget sig et stort og ansvarsfuldt Hverv med god Vilje, men uden tilsvarende Evner og uden virkelig Tilbøjelighed. Han begynder med at lægge et betydeligt Arbejde i sin Gerning, men bliver efter nogle Aars Forløb træt. Naar Kilderne enstemmig fremhæver hans ivrige Deltagelse i Prætordomstolenes Undersøgelser og i Senatets Forhandlinger, saa er der Grund til at tro, at dette kun har fundet Sted i hans første Regeringsaar. Det er i alt

Fald mærkeligt at se, at en kort Fraværelse af ham i Aar 16 giver Senatet Anledning til at holde Ferie, medens Tiber i Aar 21 forlader Byen uden Grund for først at vende tilbage Aaret efter i Anledning af sin Moders Sygdom og saa fem Aar efter forlader Byen for bestandig. En Bemærkning af Tacitus om, at Tiber paa en vis Tid (i Aar 26) hyppig kom i Senatet og i flere Dage i Træk hørte paa Forhandlingerne, tyder ogsaa paa, at hans Deltagelse den Gang som Regel kun var ringe.

Hvor det derimod ikke gjaldt om at lægge personligt Arbejde ind, forblev hans Interesse og Offervillighed usvækket. Hans store Redebonhed til at yde Kommuner saavelsom Privatmænd Hjælp af den kejserlige Kasse fremhæver selv Tacitus i meget anerkendende Udtryk, og i dette Punkt sker der ingen Forandring: Under Pengekrisen i Aar 32 og ved den store Ildebrand i Rom i Aar 36 ser vi endnu stadig Tiber træde til med storartede Gaver. Ogsaa heri fulgte han i Augusts Spor: men i Maaden, hvorpaa de to uddelte deres Gaver, er der dog en iøjnefaldende Forskel, der tjener Tiber til Ære, dog mere som Menneske end som Statsmand. I Stedet for Augusts kritikløse Rundhaandethed møder os her Tibers mere nøjeregnende Retfærdighedsfølelse. Det synes nemlig, at August ligeoverfor fattige Senatorer har hjulpet tilhøjre og tilvenstre, tilmed uden at undersøge, om det, han gav, virkelig ogsaa kom den trængende selv tilgode. Anderledes med Tiber. Han hjalp gerne, men forlangte, at Ansøgeren skulde bevise sin Trang for selve Senatet, og tillige, at den tilstaaede Pengesum skulde udbetales i hans eget Paasyn (Dio LVII, 10). Det har sikkert været haarde Vilkaar for de stolte Senatorer og skadet Tibers Stilling meget. Tacitus paastaar, at mange derved afskrækkedes fra at bede ham, og Sueton, der overhovedet ikke anerkender Tibers Gavmildhed, ser deri kun et Middel, han har benyttet i sin Gerrighed for at slippe for at yde Hjælp (c. 47).

Hvad der her kun kan kaldes respektabelt, om end noget smaaligt, udartede dog tit hos Tiber til en forceret Jagen efter Korrekthed, ogsaa ved Lejligheder, hvor det ingenlunde hørte hjemme. Naar han saaledes mødte i Senatet og deltog

i dets Forhandlinger under sin eneste Søns Dødssygdom, ja umiddelbart efter hans Død, saa synes dette, ogsaa efter den Forklaring, han selv giver i Senatet (Tac. IV, 8), nærmest at være Udslag af en forceret Pligtfølelse, for hvilket han kun opnaaede, at Pøbelen beskyldte ham for at have glædet sig over Drusus's Død, ja endog selv været Skyld i den. — Og af ganske samme Natur er den Umage, han saa ofte gør sig for at pointere sin Upartiskhed. Jeg tænker her ikke paa hans store Tale til Pisos Anklagere og Dommere, der tværtimod forekommer mig kun at være Udtryk for store og fine Følelser. Derimod omtales det gentagne Gange, at han f. Eks. under Procesforhandlinger optraadte med en kunstig Ligegyldighed og Ro i Ord og Miner, saaledes af Tacitus ved hans Slægtnings, Libos Proces i Aar 16, ved Lepidas i Aar 20 og ved flere andre Lejligheder. Man faar endog det Indtryk, at han, hvor han maatte antage, at de tilstedeværende frygtede Partiskhed til Fordel for den anklagede, er optraadt strengt og barsk, som overfor Arkelaos i Aar 17, og omvendt har vist Mildhed, hvor man kunde vente det modsatte, f. Eks. ligeoverfor den unge Piso, da han kommer hjem fra Orienten efter at have deltaget i Faderens landsforræderiske Krig; i dette Tilfælde har Tacitus sikkert Ret i, at Tibers Optræden er forceret *(quo integrum judicium ostentaret*, III, 8). At det forøvrig var Mildheden, der var ham naturlig, Strengheden, som han maatte forcere sig op til, det giver Tacitus et ufrivilligt Vidnesbyrd om i et af de gyldne Ord, som findes spredt i hans Værk, og som, da de harmonerer betydelig bedre med hans Fortællingers Indhold end med hans egne Domme, vel maa stamme direkte fra en eller anden udførligere Kilde; han siger nemlig (IV, 31), at Tibers Ord faldt frit og let, hver Gang han talte til Forsvar for nogen, medens hans Tale ellers var tung og afmaalt (*compositus alias et velut eluctantium verborum, solutius promptiusque eloquebatur, quotiens subveniret).*

Denne Ujævnhed i hans Optræden har været saa meget des større, som den stoiske Ro ikke alene har været et Draperi, han vilde pynte sig med, men aabenbart har skullet tjene som Dække for stærke Følelser, hans sky og indesluttede Natur frygtede for at lade komme til Syne.

Thi bag Tibers afmaalte og kolde Ydre har der været et blodt og sensibelt Følelsesliv. Det slutter jeg for det første af hans Afsky for de blodige Gladiatorspil, som alle ere enige om at fremhæve, men som de søger at forklare paa forskellig Maade. Nogen Rolle har naturligvis hans *tædium coetus*, Sky for at være til Stede i store Forsamlinger, spillet, men at det ikke kan have været den eneste Grund, ser vi af, at han ikke har indskrænket sig til selv at blive borte fra dem, men ogsaa, direkte eller indirekte, maa have hindret andre i at foranstalte dem; skønt det ikke udtrykkeligt siges, viser en Bemærkning, Tacitus lejlighedsvis fremkommer med (IV, 62), at det maa have forholdt sig saaledes. Tillige fortæller den samme Kilde ligefrem (I, 76), at Tiber dadlede sin Søn Drusus strengt, fordi han fandt Glæde i at se Blodet flyde ved Gladiatorspillene. — Dernæst faar vi rig Lejlighed til at se denne Side hos Tiber, hver Gang en Situation overrumpler ham, saa at han ikke faar Tid til at lægge Ansigt og Ord i de rette Folder. -- Sueton fortæller (c. 7) om, hvor lidt han var i Stand til at skjule sine Følelser, da han engang mødte sin elskede Vipsania, kort efter at den tvungne Skilsmisse var indtraadt; men det er navnlig Tacitus, som jo ganske anderledes følger hans Liv i det enkelte, der giver os en Række Eksempler herpaa. — Han fortæller saaledes om, hvor stærkt et Indtryk L. Pisos heftige Ord i Senatsmødet Aar 16 gør paa Tiber, der først selv søger at formilde ham, og da det ikke lykkes, gaar omkring til Pisos Venner for at faa dem til at holde ham tilbage; fremdeles om, hvor stærkt han bruser op under Senatsforhandlingerne uden at kunne lægge Baand paa sine Følelser, f. Eks. i Marcellus's Sag (I, 74), i Silanus's (III, 67), i Votienus's (IV, 42).

Dette hænger sammen med en mærkværdig Mangel paa Takt, Tiber atter og atter viser, selv i Tilfælde, hvor han havde Tid nok til at beherske sig. — Da Senatorerne ligesom hele Rom saaledes ere stærkt optagne af Sorgen over Germanicus's Død, kommer han, aabenbart glædestraalende, op i Senatet, fortæller, at Livilla har faaet Tvillinger og fordyber sig i stolte Bedstefaderbetragtninger, der gør hans Hjerte mere Ære end hans Taktfølelse. — Naar han

en anden Gang anmoder Senatet om at tilstaa en lige afdød Ven offentlig Ligbegængelse og i den Anledning fremhæver dennes elskværdige Optræden mod ham under Opholdet paa Rhodos, taler ogsaa dette kun til hans Ære, men at han samtidig benytter Lejligheden til, sikkert med stor Ret, at fremkomme med et heftigt Angreb paa sin Uven, M. Lollius, er taktløst. Denne Mangel paa Evne til at vælge rette Tid og Sted kommer i det hele ofte frem. Det er saaledes ogsaa fuldt berettiget af ham at rette Angreb paa uheldige *amicitiae muliebres*; det vidner Tidens Historie tilstrækkelig om; men at gøre det i et Brev, han skriver til Senatet i Anledning af sin Moders Død, det er næsten hæsligt, selv om der ikke deri har ligget noget Angreb paa Livia selv. — At Agrippina og hendes Sønner havde gjort sig fortjente til den Straf, de led, tør man vistnok gaa ud fra; men det klæder ilde, at Tiber benytter deres Død til at minde om deres Fejl. Det sidste undskyldes dog noget ved, at han aabenbart derigennem har søgt at føre et Slags Selvforsvar.

Med dette sidste kommer vi ind paa en Side i Tibers Karakter, som vel hænger nøje sammen med det foregaaende, men som jeg dog vil dvæle særlig ved, da den fører os til Bunden af hans egentlige Natur og dernæst lader sig dokumentere ved et særlig omfattende og paalideligt Materiale, nemlig hans uselvstændige og karakterløse Afhængighed af andres Dom. — I Aar 25 anklages Votienus Montanus for at have talt fornærmeligt om Tiber. Et Vidne gengav den anklagedes Ord, som indeholdt en Række grove Beskyldninger, med overdreven Samvittighedsfuldhed. Ved at høre dem kommer Tiber helt ud af sig selv; han farer op og raaber, at han paa Stedet vil forsvare sig mod dem, og det er med Nød og næppe, hans Venner faar ham beroliget. I Regelen har Tiber sikkert bedre forstaaet at skjule sine Følelser, men dette uvilkaarlige Udbrud lærer os allerede meget. — I Aar 16 fremsætter en vis Hortalus i Senatet en Bøn om Pengehjælp. Tiber holder en skarp — næppe for skarp — Tale imod ham, hvis Konklusion kun kan være et decideret Afslag. Men da Talen bliver modtaget meget køligt af Senatet, idet Flertallet for holder sig tavst eller endog giver sit Mishag tilkende ved

occultum murmur, betænker han sig lidt og tilstaar da Hortalus's Børn en betydelig Pengesum (Tac. II, 37—38). — Denne Fortælling bekræftes i høj Grad af hans Optræden ved andre Lejligheder. Det gaar nemlig hyppig saaledes, at Tibers Konklusioner kun daarlig harmonerer med Præmisserne. Saaledes angriber han Silanus meget heftigt for hans Grusomhed, men da Straffen skal bestemmes, kan han knap faa den mild nok. Ogsaa Vibius Serenus retter han under hans Retssag i Aar 24 stærke Beskyldninger mod, men da Senatet vil gaa frem med Strenghed imod ham, er det Tiber, som holder det tilbage — Sandsynligheden taler for, at Tacitus har Ret i, at det i alt Fald for en Del er Hensynet til Folkemeningen, (*quo molliret invidiam*, IV, 30), der ved disse Lejligheder har været bestemmende for Tiber. Det er i saa Henseende oplysende, at vi stadig hører ham optræde med Forklaringer og Undskyldninger overfor Senatet. Han undskylder i Aar 14, at han ikke rejser til de oprørske Legioner, — i Aar 21, at han ikke selv kuer Opstanden i Gallien, — i Aar 23, at han møder i Senatet umiddelbart efter Drusus's Død, — i Aar 25, at han har tilladt de asiatiske Byer at opføre et Tempel for ham, — i Aar 29, at han ikke møder ved Livias Begravelse, — i Aar 33, at han forbliver paa Kapri, — stadig Undskyldninger og Selvforsvar.

Mere umiddelbart viser denne blødagtige Afhængighed af andres Dom sig i hans egne Udtalelser i Taler og Breve. — Da Gallus saaledes i Aar 16 havde foreslaaet, at der skulde vælges Embedsmænd for fem Aar ad Gangen, afslaar han det med Henvisning til de *offensiones*, han i den Anledning vilde komme til at vække mod sig: *vix per singulos annos offensiones vitari, quamvis repulsam propinqua spes soletur: quantum odii fore ab iis, qui ultra quinquennium projiciantur* (II, 36). Og dette Argument møder os saa at sige i alle de længere Taler af Tiber, der ere os opbevarede. — Mod Hortalus klager han over, at dennes Optræden er egnet til at vække *invidia senatus et principum* (II, 38); selv i sin fortræffelige Tale under Pisos Sag kan han ikke slutte uden Hentydning til mulig Misstemning mod ham selv (III, 12). Det er endvidere i høj Grad karakteristisk, at han i sin Tale om Opførelse af Tempel-

bygninger for sig kan finde Lejlighed til at betegne sig selv som *offensionum pro utilitate publica non pavidus* (IV, 38). — Sit Brev til Sejan begynder han med at minde om, at han selv i alle betydelige Sager maa lade sig lede af Hensynet til sit Rygte *(praecipua rerum ad famam derigenda*, IV, 40*)*. Senere hen i samme Brev klager han over, at Folks Had til Sejan ogsaa gaar ud over ham selv *(per invidiam tui me quoque incusant)*. — Stærkest træder denne Side dog frem i det udførlige Brev, han skrev til Senatet i Aar 22, i Anledning af, at man havde ønsket ny Love mod Overdaadigheden. Tiber afslaar at tage Initiativ i denne Sag, og hans Motivering er meget oplysende. Han klager over sin ulykkelige Stilling, da han alene faar Skyld for de Fejl, andre begaar *(unius invidia ab omnibus peccatur*, III, 53). Senere i Brevet beklager han sig over, at Folk af en ny Lov eller af en Forbryders Straf tager Anledning til at raabe op om, at der vendes op og ned paa Samfundet, og at de bedste Mænd styrtes i Ulykke. Han ender med at erklære, at hvis andre vil tage Initiativet i den Sag, har han intet derimod, *sin accusare vitia volunt, dein cum gloriam ejus rei adepti sunt, simultates faciunt ac mihi relinquunt, credite, patres conscripti, me quoque non esse offensionum avidum*; *quas cum graves et plerumque iniquas pro republica suscipiam, inanes et inritas neque mihi aut vobis usui futuras jure deprecor* (III, 54). Dette lange Brev giver os i hele sin Tankegang, der aabenbart er Tibers egen, et godt Indblik i hans konservativt-uvirksomme og bløde Sindelag.

Efter dette vil man ikke undre sig over, at Tibers Optræden saa ofte er vaklende og selvmodsigende. Tacitus bebrejder ham eller lader andre bebrejde ham hans *judicium anxium* (I, 80), og det sikkert med Rette. Man maa da blot undre sig over, at han alligevel søger slettere Motiver hos ham, hvor netop hint er tilstrækkeligt. Han fortæller om, hvorledes Tiber under Legionernes Opstand samler Folk, Bagage og Skibe for at sejle til Provinserne, men uden at gøre Alvor af Rejsen, og opfatter dette som snedige Kunstgreb. Men denne Vankelmodighed er tværtimod noget, som vi ser gentage sig under hele hans Regering, ogsaa hvor en saadan Forklaring slet ikke slaar til, og er kun Udtryk for en Kamp mellem

hans Pligtfølelse og hans bløde Trang til Magelighed og Ro. — Da Opstanden i Gallien Aar 21 er endt, erklærer han i Senatet, at nu vil han rejse derop, *ut praesentia spectaret et componeret* (III, 47); selvfølgelig bliver det ikke til noget. – Atter i Aaret 23 forkynder han i Senatet, at han vil rejse til Provinserne, men — forbliver i Rom. Ogsaa dette opfatter Tacitus som Hykleri (IV, 4). — Derefter taler han længe om at rejse til Kampanien for at indvie Templer dér, men først i Aar 26 bliver det til noget; Tacitus tror ogsaa, at den Omstændighed, at han bliver borte med det samme, hviler paa en vel overlagt Plan *(certus procul urbe degere,* IV, 57), men tager sikkert ogsaa heri fejl, og han gør sig da forgæves Umage for at finde Grunden. Tiber bliver ganske vist nu borte, men hans gentagne Løfter om og Forsøg paa at komme tilbage vidner tilstrækkelig om, at vi her blot har Gentagelser af det samme, og at der mindst af alt er Tale om en Plan. Da han har indviet de omtalte Templer, udsteder han en Bekendtgørelse, *ne quis quietem ejus inrumperet* (IV, 67), rejser derefter til Kapri og kommer ikke mere tilbage. Senatet beder ham vende tilbage, og at hans Pligtfølelse ogsaa har revolteret, ser vi Eksempler nok paa. — Da Livia er død, skriver han, at man skal opsætte Begravelsen til hans Tilbagekomst (Suet. c. 51), men det bliver dog ikke til noget. — Under den Bevægelse, Sejans Afstraffelse har medført i Rom, skriver Tiber, at han nu vil komme, og beder, at en af Konsulerne maa komme over for at ledsage ham; men da Regulus saa kommer, har han forandret sin Bestemmelse. — I de følgende Aar er han atter og atter paa Vejen, ja opholder sig i Byens umiddelbare Nærhed, men kan ikke bestemme sig til at betræde den. Her er Tacitus dog saa retfærdig at indrømme, at han var i Tvivl *(ambiguus, an urbem intraret,* VI, 1). Sueton siger da ogsaa (c. 38), at Tiber i det hele gjorde sig latterlig ved disse Rejseplaner, som kom igen næsten hvert Aar i hans Regering.

Denne ængstelige Forsigtighed er da et Hovedtræk i Tibers Natur og karakteriserer hele hans Liv og Regering. Den sikrer ham imod store Misgreb, i alt Fald forsaavidt han handler ud af sit eget Hoved, men giver paa den anden Side hans Regeringstid et stærkt Præg af Ubevægelighed Tacitus kalder

ham *lentus in meditando* (IV 71), og denne Langsomhed træffer vi fra først til sidst i alt, hvad han foretager sig. — Det er den, som i Forbindelse med hans Ulyst til Herskerstillingen forklarer os hans Vægring ved at overtage Regeringen. — Han var fremdeles langsom til at udføre Augusts Testamente. Dette fortæller Tacitus ganske vist ikke noget om, men selv om den Anekdote, Sueton og Dio i den Anledning beretter, er usand, er der ingen Grund til at tvivle om, at de har Ret med Hensyn til Sagen selv. — Det samme gentager sig ogsaa med Livias (V, 1). — Da denne er død, vil Senatet opføre en Triumfbue til hendes Ære; Tiber tilbyder at paatage sig Opførelsen, men det bliver aldrig til noget. — Han er endvidere langsom til at undersøge Beskyldningen mod Libo, opsætter det et helt Aar, og det samme gentager sig i Sagen mod Clemens (II, 40). — Øvrighedspersonerne klager atter og atter over Skuespillernes Udskejelser og over, at Lovene mod Luksus overskrides. Tiber lader sig endelig i Aar 23 bevæge til at foretage noget alvorligt mod det første; det sidste viser han gentagne Gange fra sig. — Asinius Gallus fængsles i Aar 30; Tiber forlanger selv at være til Stede, naar hans Sag tages for; paa den Maade kommer Gallus til at leve under Bevogtning i tre Aar, lige til sin Død. — Det er bekendt, at Tiber lod kejserlige Statholdere forblive mange Aar i deres Stilling; Tacitus siger endog, at han lod de fleste blive dér lige til deres Død (I, 80), og han søger Grunden forskellige Steder. Moderne Forfattere synes enige om heri at se et stort Bevis paa Statsmandskløgt og Omsorg for Provinserne. Det er jo muligt, at man har Ret heri, men naar jeg ser hen til hele Tibers Karakter, særlig til hans Mangel paa Plan i Regeringen, paa den ringe Omsorg, han viser for Provinserne ved ikke at foretage en eneste Rejse til dem, skønt han har følt det som sin Pligt, og naar man endelig ikke kan modbevise den Paastand, som findes hos alle Kilderne, at han lod nogle Provinser Aar efter Aar være uden Statholder, — da er jeg unægtelig mere tilbøjelig til at følge Tacitus, der søger Grunden i en *taedium novae curae*, en Egenskab hos ham, hvorpaa vi har set saa mange Beviser.

Man vil paa Forhaand være tilbøjelig til at tro, at denne Mand med hans stærkt upersonlige og blode Natur ikke kan

have været uafhængig af fremmed Paavirkning. For hans første Regeringstid ved vi dog meget lidt om, at han har staaet under nogen saadan. Den, man nærmest maa komme til at tænke paa, er Livia, hvis Karakter vistnok i det hele har været nær beslægtet med Sønnens: hun har haft den samme Tørhed, men paa den anden Side den samme Retfærdighedsfølelse, Mildhed og hjælpsomme Gavmildhed som han. Tiber har i hvert Fald vist hende meget Hensyn, undertiden ogsaa i Strid med sin Pligtfølelse, som da han forsøger at hjælpe Urgulania imod L. Piso. — Da der i en Retssag bliver Tale om, hvorledes Dommerne skal stille sig overfor Fornærmelser mod Livia, venter Tiber med at give Svar, til han har konfereret med hende selv, men det bliver derefter givet ganske i hans egen Aand. — Hvad der mest tyder paa Paavirkning fra hendes Side, er dog Tibers Optræden overfor Agrippina. Denne havde aabenbart gjort sig værdig til Straf, længe før Tiber i Aar 29 skrev til Senatet om Sagen; det viser hendes Optræden allerede tre Aar i Forvejen. Derfor maatte dette Brev ogsaa vække endel Forbavselse og Bestyrtelse, da man ingen særlig Foranledning kunde se. Det kommer imidlertid umiddelbart efter Livias Død, og der er da god Grund til at tro Tacitus, naar han mener (V, 3), at Tiber har ventet med at foretage sig noget mod hende, til den var indtraadt. Dette bekræftes ikke lidet af de Ord, han henvender til Livia, da Agrippina har vist, at hun frygter Mordanslag fra hans Side (IV, 54). Ogsaa Sueton (c. 50) mener, at Tiber ikke sjælden har benyttet Livias Raad.

Selv om altsaa Livias Paavirkning har haft stor Indflydelse, er det rimeligt, at vi kun mærker lidet til den, da den i det hele maa have passet godt med, hvad Tibers egen Natur tilstræbte. Det samme gælder hans andre Venner: M'. Lepidus, hvem Tacitus priser i høje Udtryk, og hvem han tillægger stor Indflydelse hos ham (IV, 20), Lucilius Longus, Cn. Lentulus og Coccejus Nerva, — alle retsindige og alvorlige Mænd.

Først naar det Tilfælde indtraadte, at en Mand, hvis Natur var væsentlig forskellig fra Tibers, kom til at beherske hans Vilje, først da vil vi kunne spore en fremmed Paavirkning. Denne Mand maatte for det første være i Besiddelse af

den Energi og Beslutsomhed, Tiber værdsatte saa meget højere, som han selv følte Mangelen af den, og hans Paavirkning maatte ikke krydses af andres, som var mere beslægtede med hans egen Natur. — Hvorledes Sejans Karakter i det hele har været, ved vi ikke meget om. Vellejus giver en begejstret Karakteristik af ham (II, 127, 3), Tacitus giver en lige modsat, dog saaledes, at han ikke frakender ham Dygtighed og Energi, men tillægger ham et tilsvarende Kvantum af rænkefuld Snedighed. Det er meget muligt, at Tacitus har overdrevet dette, men sikkert er det, at Sejan allerede inden Livias Død fik Tiber til at gaa med til Handlinger, som ellers ikke stemmede med hans Natur, og at han efter den væsentlig var Skyld i Forholdsreglerne mod Nero og Drusus; thi dette har, efter Sueton (c. 61), Tiber selv udtalt i sine *Commentarii.* Hvilket Omfang Sejans Indflydelse har haft i Aarene 29—31, er det os ikke muligt at bestemme, da vi for dette Afsnits Vedkommende savner vor egentlige Kilde, Tacitus's Annaler; men af Dio (LVIII, 22) og til Dels ogsaa af Tacitus (VI, 25) ser vi, at det var den almindelige Opfattelse i Rom, at de haarde Bestemmelser, der bleve tagne i denne Periode, skyldtes Sejan.

For Tibers Historie efter Sejans Fald ere vore Kilder til Dels mangelfulde, som tidligere fremhævet. At Macros Indflydelse maa have været stor, har vi dog god Grund til at tro. Det viser Fortællingen om Albucillas Retssag, i hvilken Senatet ingen Afgørelse vil træffe, fordi Macro beviselig har ledet Undersøgelserne, formentlig i rent personlig og partisk Aand. Endnu stærkere i denne Retning peger dog Udtalelserne i Fulcinius Trios Testamente. Disse faar særlig Vægt derved, at denne her var i Stand til uden Hensyn at tage Bladet fra Munden. Naar han da i dette retter stærke Beskyldninger imod nogle af Tibers Frigivne saavelsom mod selve Macro og tillægger Tiber et *mens fluxa senio* (VI, 38), saa ere vi berettigede til deraf at slutte, at man i Rom saa Macros og andre Yndlinges, ikke Tibers egen Vilje i de Ordrer, der paa denne Tid kom fra Kapri. Og saaledes har det sikkert ogsaa forholdt sig.

Disse væsentlige Mangler i Tibers Viljesliv erstattes noget af Fortrin, en Betragtning af hans Intelligensliv viser os. At

han i mangt og meget har set dybere end mange af sine samtidige, derom vidner ikke alene hans Protester mod al Guddommeliggørelse af sin Person, — skønt vi her ganske vist kunde have ønsket ham en bedre Forstaaelse af Tidens Tendens —, men ogsaa en Mængde af hans Udtalelser i Breve og Taler, selv om vi her, som oftere fremhævet, maa stille os noget skeptisk overfor de Referater, Tacitus meddeler os, i alt Fald hvad Formen angaar. — Da der saaledes i Aar 15 skal tages Bestemmelser om at forebygge Tiberoversvømmelser, foreslaar man i Senatet at raadspørge de sibyllinske Bøger, men Tiber foretrækker at lade en Kommission undersøge, hvad der praktisk er at gøre. Betegnende er det dog, at, da der viser sig Vanskeligheder for at gennemføre de Forslag, denne derefter fremkommer med, lader han hele Sagen falde. — I en Senatstale fra Aar 22 advarer han mod at gaa frem efter tomme Rygter, minder om, at store Forhold virker udviklende paa nogle, hemmende paa andre, og fremhæver endelig i fuld Overensstemmelse med sin konservative Tankegang, at det altid er Uret at omstøde, hvad der er fremgaaet af en klog Tanke og ikke har vakt Mishag. — I sin Tempeltale fra Aar 25 minder han sine Tilhørere om, at de skønneste Templer ere de, som et godt Eftermæle opbygger i Befolkningens Sind: „thi de, der opføres af Sten, ringeagtes som Gravsteder, hvis Efterverdenens Dom slaar om til Had“ (IV, 38). Alt sligt har været Ord i rette Tid overfor et Senat som det daværende.

Nogen stor Menneskekundskab kan Tiber næppe have haft; derimod taler hans Valg ved flere Lejligheder. At lade to Naturer som Cn. Piso og Germanicus komme til at arbejde sammen, tilmed i det Forhold, var sikkert et stort Misgreb, som vel kun kan forklares ved Livias Venindeforhold til Plancina. — At han har kunnet lade sig overvælde af Sejan, tyder i samme Retning, saavelsom at han har ladet en Karakter som Macros faa saa stor Indflydelse. De øvrige Venner, han valgte sig, roses forøvrig alle, og vi ser flere Eksempler paa, at hans Følelser overfor dem vare varme og trofaste, saaledes hans Udbrud, da Lentulus beskyldes for Forræderi imod ham, eller hans Sorg og Formaninger til Nerva, da denne har besluttet at berøve sig Livet; endvidere hans trofaste Taknemmelighedsfølelse mod

Quirinius (Tac. III, 48) og Cotta (Tac. VI, 5). — At han har kunnet gaa vidt i sit Venskab, viser Fortællingen om, at han ventede med at skride ind mod Æmilia Lepidas grove Forbrydelser, til hendes Fader var død (Tac. VI, 40).

Nogle Pletter har dog ogsaa hans Intelligensliv haft. Tacitus afholder sig i sin literært-aristokratiske Sky for anekdotmæssige Smaating, ganske fra at omtale disse; men her giver til Gengæld Sueton og Dio os Oplysninger, som ikke godt kan forkastes. Jeg sigter hermed til deres Beretninger om hans Tilbøjelighed for sproglig Purisme og hans Forkærlighed for skruet Retorik og forlorne Tankeproblemer (Suet. c. 70. Dio LVII, 15). Det passer med, at hans literære Smag gik i Retning af aleksandrinsk Poesi, og at hans daglige Omgang for en stor Del bestod af lærde Grækere (Tac. IV, 58). Med Tibers ovenfor omtalte Mangel paa Evne til at give sine egne Følelser naturligt Udtryk harmonerer dette overordentlig vel.

Det Billede af Tiber, jeg er naaet til gennem en kritisk Behandling af de overleverede Kilder, afviger saaledes ikke lidt fra det traditionelle, der væsentlig skyldes Tacitus. Her ere Hovedsiderne *superbia* og *saevitia*. Hvad det første, Hovmodet, angaar, da er det formentlig tilstrækkelig vist i det foregaaende, at denne Beskyldning vender op og ned paa alle Fakta, er saa absurd, som vel muligt. Derimod vil det være rigtigt endnu at dvæle noget ved Spørgsmaalet om Tibers foregivne Grusomhed.

Sandheden er da, at af alle de Fakta, Tacitus selv fremstiller som saadanne i sine fem første Bøger, er der ikke et eneste, som kan karakterisere Tiber i denne Retning. Fortællingerne om Agrippa Postumus's, Julias og Gracchus's Mord regner jeg, i Henhold til det tidligere udviklede, ikke til saadanne, og heller ikke Tacitus selv giver dem jo som uomtvistelige Kendsgerninger. Derimod meddeler han os en lang Række af Eksempler paa Mildhed og Sagtmodighed, særlig som Modsætning til Senatets Haardhed. Det er tidligere omtalt, at der føres en Strid mellem Tiber og Senatet om de Ærestitler og

andre Hædersbevisninger, dette ønsker at tildele ham. Parallelt med og i nøjeste Sammenhæng med den føres en anden om Majestætssagerne. Senatet viser ogsaa her en lidenskabelig Iver, Tiber en human og sagtmodig Tankegang. Den Ujævnhed, der kan synes at være i hans Optræden her, er i Virkeligheden kun tilsyneladende. Han er ingen principiel Modstander af selve disse Anklager, men han afviser alle dem, der har en rent pueril Karakter (mod Falanius, Rubrius, Marcellus, Ennius), fordrer bestemt Adskillelse mellem verbale og reale Injurier (III, 51) og er tilbøjelig til at behandle den første Art med Overbærenhed, saaledes i Sagerne mod Appuleja, Clutorius, Silanus, Cominius, af hvilke han endog benaader den første og den sidste helt; kun hvor Injurierne har været særlig grove, som i Votienus's Sag, gaar han med til en strengere Straf (Landsforvisning). At denne Tibers Mildhed har været Senatet imod, ser vi af flere Eksempler. — Da Ridderen L. Ennius i Aar 22 anklages for at have ladet et Sølvbillede af Tiber omstøbe, protesterer Tiber energisk mod en saadan Anklage. Man ytrer sin Misfornøjelse hermed i Senatet og bebrejder Tiber, at han vil berøve Senatet dets dømmende Magt; men han benytter sin tribuniciske Intercessionsret og forbliver ubøjelig. — Hvor vidt Senatet har kunnet gaa i denne Retning, faar man et levende Indtryk af ved at se det benytte Tibers Fraværelse til at dømme en Mand fra Livet, fordi han har skrevet et Sørgedigt over Tibers Søn, inden denne endnu var død. (Tac. III, 49—51). Det er da Senatet, ikke Tiber, hvem Misbrugen af Majestætsloven skyldes. — I fire Tilfælde ser vi paa den anden Side Tiber optræde strengt, nemlig mod Hortalus, Silanus, P. Suillius (Tac. IV, 31) og Vibius Serenus, i første Tilfælde overfor en hovmodig Fordringsfuldhed, i andet mod en grusom Provinsforvalter, i tredje mod en bestikkelig Dommer; i det fjerde lader Tacitus os i Uvidenhed om, hvad det er, der har forbitret Tiber. Men i de tre Tilfælde indskrænker hans Strenghed sig til Ord; da det kommer til Gerning, slaar han sig selv paa Munden og behandler vedkommende paa den mildest tænkelige Maade. Endelig er der eet — et eneste — Tilfælde, hvor han, ikke selv fælder en Dødsdom, men bifalder den, efter at den er fældet, nemlig i Titius Sabinus's Sag; men selv under den Antagelse, at denne har været uskyldig,

hvad Tacitus synes at ville antyde, nægter dog heller ikke han, at Tiber i alt Fald selv har troet, at Sabinus havde villet berøve ham Livet.

Naar det da staar fast, at den Tiber, vi møder i Tacitus's fem første Bøger, aldrig har udtalt nogen Dødsdom, at han af de to, der i denne Tid ere fældede, har misbilliget den ene og kun bifaldet en, som stod i god Overensstemmelse med den begaaede Forbrydelse, og endelig, at al den Modstand, der i disse Aar overhovedet er gjort mod grusomme Tendenser hos andre, netop er udgaaet fra Tiber, da maa man vel være berettiget til at hævde, at Tacitus's Paastand svæver fuldstændig i Luften.

Tilbage staar da sjette Bog med dens ikke faa Henrettelser, og man kan da ikke se bort fra den Mulighed, at Tibers Karakter har forandret sig i en uheldig Retning, særlig da man her kan tænke sig et tilsyneladende saa godt Motiv som, at hans Ængstelighed er bleven vakt ved Opdagelsen af Sejans Forbrydelser. — Overfor denne Antagelse vil jeg da stille følgende Modbemærkninger.

Tacitus har i sin sjette Bog faktisk øst af slette Kilder. Dette berettiger os til at stille os mere skeptisk overfor, hvad han her beretter. Men selv om vi nu gaar ud fra, at det har samme Paalidelighed, som hans tidligere Fortællinger, vil det dog blive vanskeligt selv her at faa Billedet af den grusomme Tyran frem. Der er i det hele seks Mænd, som anklages paa Tibers Foranstaltning, nemlig Paconianus (c. 3), Servæus og Thermus (c. 7), Vistilius (c. 9), Flaccus og Marinus (c. 10); om den første og den sidste siges det udtrykkeligt, at det er Delagtighed i Sejans Forbrydelser, der er Anklagens Genstand, for tre andres Vedkommende er det mere end sandsynligt, at det samme gælder, den sjette, Vistilius, anklages for grov Fornærmelse mod Caligula. Alle seks Anklager fremsættes kort efter Sejans Fald. Straffen lyder for de to's Vedkommende paa Døden; af disse kender vi kun den enes, Marinus's, Forbrydelse: han havde hjulpet Sejan med at berøve en af Tibers Venner Livet; en, Vistilius, straffes med Udelukkelse fra Tibers Omgang; for Paconianus udsættes Dommen, (han bliver senere dræbt for en ny Forbrydelse, som det synes, uden Foranledning fra Tibers Side); for de to meddeles der

os ikke noget om Straffen. — Fremdeles ser vi, at Tiber i fem andre Sager har talt et Ord med, nemlig i Cottas, Terentius's, Annius Pollios, Scaurus's og Vinicianus's, alle Majestætssager; den første frikendes af Tiber, som det synes, mod Senatets Ønske, den anden ligesaa, men efter dettes Forslag; de tre andres Sag udsætter han til senere Undersøgelse, hvorefter de synes bortfaldne. — Alle de andre Domme, der ere fældede i dette Aar (32) og i de fem følgende viser sig dels udtrykkeligt at være fældede af Senatet, dels fremgaar det af Sammenhængen, at de ere det. De ere ikke særlig talrige; om de har været haarde, ere vi ikke i Stand til at bedømme, da Tacitus som Regel ikke meddeler os noget nærmere om Forbrydelsernes Natur; de, der nævnes, ere Blodskam (Dødsstraf), Bestikkelse (Deportation), falsk Anklage (Forvisning), Smædedigte mod Tiber (Dødsstraf), Adulterium (Deportation; Udstødelse af Senatet). De andres Forbrydelser omtales enten slet ikke eller betegnes, for fems Vedkommende, blot i Almindelighed som *majestas*; men under dette Navn kan der, som bekendt, rummes meget forskelligt; i to af disse fem Tilfælde bliver Døden Straffen.

At vælte Beskyldningen for Grusomhed over paa Senatet er os da ikke engang tilladt, selv om det maa synes rimeligt, at dette nu, da Tiber er borte, har givet den Tendens frit Løb, som vi saa ham lægge Baand paa, mens han personlig mødte ved dets Forhandlinger. Senatets Optræden i Clutorius Priscus's Sag viser, hvor yderligt det kunde gaa. Den viser os tillige, at ikke engang paa en Dødsdom har Tibers Bekræftelse været nødvendig; og det omtales da heller ikke, at den har værer fordret for de sidste Aars Domfældelser. Senatet synes da i Regelen at have kunnet skalte, som det lystede. Derpaa tyder ogsaa det mærkelige Faktum, at der i den Tid, Tiber er paa Kapri, kun er rejst en eneste Anklage for slet Provinsforvaltning, og den kommer fra ham selv, nemlig imod Pomponius Labeo (VI, 29). Den Straf, Tiber selv erklærer at ville foreslaa ham idømt, hvis han ikke forinden Dommen havde berøvet sig Livet, maa kaldes mærkelig mild.

Beskyldningen mod Tiber for, at han efter Sejans Fald skulde være bleven grusom, hviler da paa et saa svagt Bevismateriale, at Hensynet til det psykologisk usandsynlige i, at

en Mand, der indtil sit 71de Aar har vist sig som en særlig mild og human Karakter, fra det 74de skulde være bleven en blodtørstig Tyran, faar afgørende Vægt. Tiber er sikkert ikke bleven en anden; derimod har for det første Ensomheden og Alderdommen yderligere udviklet de Svagheder, der allerede laa i hans Karakter; at hans Indesluttethed og Ensomhedsfølelse er bleven større, synes blandt andet det mærkelige Brev til Senatet at tyde paa (Tac. VI, 6); Vankelmodigheden og Afhængigheden af andre, først af Sejan, saa af Macro, er aabenbart vokset. Den Skuffelse, Sejans Forræderi har bragt ham, synes i den første Tid at have vakt, dels en Irritabilitet som den, der kommer frem i Brevet mod Gallio (VI, 3), dels den vidtgaaende Ængstelse for sin egen personlige Sikkerhed (VI, 15), maaske ogsaa en deraf følgende Strenghed, som ellers var hans Natur fremmed, mod Sammensværgelsens Deltagere. Det sidste kan dog kun blive en Formodning, da Kilderne her lader os i Stikken. — For de følgende Aars Vedkommende synes hin Begivenhed at have bevirket, at Tibers Uvirksomhed og Lede ved Forretningerne er tiltagen.

Det kan synes vanskeligt at forstaa, hvorledes en Metamorphose er mulig som den, vi ser Opfattelsen af Tibers Karakter undergaa i saa kort et Tidsløb og paa en saa decideret Maade. Vor Tid har set den Mærkelighed, at Opfattelsen af en Karakter som Napoleon den Stores har kunnet svinge tre Gange i Løbet af syvti Aar, mellem Modsætninger som den inkarnerede Antikrist og — for at citere Heine — „der weltliche Heiland“; men her vil man dog være i Stand til at skimte Løsningen i den Omstændighed, at vi har at gøre med en af de mest sammensatte Naturer og tillige en af de største Begavelser, Historien kender, og paa den anden Side med en Tidsaand, hvis Sympatier og Antipatier ogsaa i andre Retninger har svunget mellem de mest ekstreme Modsætninger. Anderledes med Tiber: her ser vi en jævn og i sine Anlæg ret ubetydelig Natur kort efter sin Død blive greben af *monstrum horrendum*, totalt forvandlet og saa overleveret i sin ny Skikkelse til en

forfærdet Eftertid; først ved Midten af dette Aarhundrede, 1800 Aar efter, begynder en Reaktion at gøre sig gældende. Medens hans Samtid — Horats, Valerius Maximus, Vellejus — kun har Lovord at sige om ham, møder vi ham 100 Aar efter som den skumle Tyran og atter 100 Aar frem i Tiden som den overlegne, menneskegennemskuende, menneskeforagtende store Gaade, i den Skikkelse, hvori han, ogsaa hos os, er bleven Digtekunsten et taknemmeligt Stof. Den sidste Udviklingsform er i sin Oprindelse let at spore: af svage Spirer i Tacitus's Skildring er den udsprungen som Blomst i Dios græske Hjerne (sml. S. 92—93). For saa vidt er Problemet ikke vanskeligt at løse. Spørgsmaalet bliver da om, hvorledes det foregaaende Trin i Opfattelsens Udvikling har dannet sig.

Ogsaa her er Haanden kendelig nok: det er Tacitus's. Ikke saaledes at forstaa, at det er ham, der har skabt det ny Tiberbillede. — tværtimod! han har kun ladet gaa videre, hvad han selv har modtaget. Hans Betydning er aabenbart den, at han er den første, som har knæsat den Skifting, Folkesnakken har avlet, — den, der har sat Autoritetens, om man vil, den videnskabelige Autoritets myndige Stempel paa den letløbende Famas Produkter. — Det kunde synes noget dristigt at fremsætte en saadan Paastand. Det, der berettiger dertil, er det mærkelige, man tør vist sige, enestaaende Forhold mellem Tacitus's egen Opfattelse og hans Kildes Beretninger, som ovenfor er paavist. Selv om vi ikke saa det af hans hele Fremstilling, kunde vi, af hvad han selv fortæller (III, 16), med Sikkerhed slutte, at Tacitus allerede i sin Barndom er bleven paavirket af en hadefuld Opfattelse af Tiber. Hvor dybe Rødder denne har slaaet i hans Sind, kan vi endvidere slutte af, at han trods ret umiskendelige Bestræbelser for at være upartisk (I, 1; IV, 10—11) og trods det helt modsatte Billede, han traf i sine Kilder, dog ikke har formaaet at emancipere sig fra det, — omend hertil vel, som tidligere sagt, ogsaa kommer hans Forfattertendens til „at gavne og fornøje“ som reagerende Motiv. At give sin Opfattelse det fæstnende Autoritetens Præg, saa at den har holdt sig uanfægtet i Aarhundreder, har han naaet ved, som den literære Patricier han er, at se bort fra og føle sig hævet over alt det plebejiske

Pøbelstof, hvorpaa hint Tyranbillede oprindelig var baseret, og erstatte det med en rig Samling af subjektive Randbemærkninger, interessante Motivkonstruktioner og retoriske Pragtblomster, der sikkert har virket, paa ham selv som paa hans Læsere, som en neutraliserende Baggrund for selve det fortalte. — At Tacitus netop er den første, der har betraadt denne Vej, det slutter jeg af, at han ikke har en eneste blot nogenlunde behændigt formet Kendsgerning, ikke en Situation, der kunde karakterisere Tiber i den Retning, han ser ham, som den hadefulde Tyran; for saa vidt føler man sig hos Tacitus stadig i Værkstedet, Kunstnerens Værksted, — til Salonens gennemførte Arrangement mærker man paa dette Punkt intet; deri, men ogsaa kun deri, er Dio ham overlegen.

Hermed ere vi da naaede tilbage til det første Trin i Udviklingen, Folkesnakkens Tiberbillede, saaledes som vi ved — fra Sueton og Tacitus —, at det allerede gav sig Udtryk i Pasquiller og Smaadigte paa Tibers egen Tid, endog forinden selv hans værste Fjender tør paadutte ham nogen grusom eller udskejende Handling. Det vilde dog være at gøre Tacitus Uret, om man gik ud fra, at det er paa en saa tarvelig Grund, hans Opfattelse er bygget. Vi maa tværtimod gaa ud fra, at der efter Tibers Død, maaske allerede inden den, ogsaa i Roms dannede og intelligente Kredse har udviklet sig en offentlig Mening om Tibers Karakter, der vel har løbet parallelt med hin, men dog kun indirekte er bleven støttet af dens „Kendsgerninger“; selv har den ingen saadanne haft, thi da vilde vi have mødt dem hos Tacitus.

Tilbage bliver da kun Antipatien som Grundlag for denne offentlige Mening, selvfølgelig dog understøttet af almindelige og ukritisk optagne Skildringer af Germanicus's og hans Families Skæbne, af forskellige Adelsfamiliers Ruin og af Historien om de mange Dødsdomme i Tibers sidste Aar, Skildringer, som aldrig vilde have vundet Kurs som Beviser paa Tibers Karakter, dersom ikke netop denne Antipati i Forvejen havde sat sig fast i Sindene. Det er da denne og kun den, vi har at holde os til, naar vi vil opspore Tiberlegendens første Oprindelse.

Hadet til Tiber er ogsaa Resultatet af to Faktorer, hans egen Personlighed og Tidens Tendens.

Allerede Tibers ydre Fremtræden har ikke været vindende. Sueton skildrer hans Ydre saaledes: „Hans Legeme var stort og kraftigt, højere end almindeligt, men vel proportioneret, Ansigtsfarven lys; Haarene voksede langt ned i Nakken; Ansigtet var smukt, men skæmmet af Bylder, Øjnene meget store“ (c. 68). Dette Billede, som kan suppleres med Tacitus's Ord, at han i sin Alderdom var krumbøjet, skaldet og havde Ansigtet bedækket med Plastre paa Grund af de omtalte Bylder (IV, 57), passer med de mange Afbildninger, der ere os overleverede. Efter Tacitus's Mening har hans rent legemlige Ydre, saaledes som det var i hans 68de Aar, været saa frastødende, at han endog vil motivere hans ensomme Liv paa Kapri dermed. — Hans Optræden skildrer Sueton fremdeles saaledes: „Han holdt sig meget stift, med tilbagebøjet Hoved og med en streng, alvorlig Mine, aabnede kun sjælden Munden, og naar han gjorde det, talte han meget langsomt og med en ganske svag Gestikulation.“ Han slutter denne Skildring med, at Tibers Person i det hele gjorde et ubehageligt og frastødende Indtryk. At dette er rigtigt, kan vi trygt gaa ud fra efter Augusts allerede omtalte Karakteristik af ham i Senatet (S. 207).

Det var ved samme Lejlighed, August sagde, at det vilde være til Gavn for Staten, om man valgte Tiber til hans Efterfølger, og dette har, som sagt, sikkert været klogt tænkt, men om det ogsaa har været til Gavn for Tibers egen personlige Udvikling og navnlig for hans Omdømme, er et andet Spørgsmaal. Tiber har selv engang sagt, at der gives Mennesker, hvis Udvikling hemmes, naar de træder ind i store Forhold. Det er rimeligt, at han dermed har tænkt paa sig selv, naar vi ser hen til hans gentagne Forsøg paa at unddrage sig Magten, til hans tilbagetrukne Liv paa Kapri og til mange af hans Ytringer i Breve og Taler. Det er jo nemlig saaledes, at de svage Sider, hans Natur frembød, netop ere saadanne, som ikke vil komme til at spille nogen stor Rolle hos de roligtlevende Privatmænd, men som blive til ligesaa mange skæmmende Pletter hos Statsmanden paa den fremtrædende Plads og med det store Ansvar. Hans Mangel paa Beslutsomhed og hans karakterløse Vankelmod vilde i Privatlivet højst

fremkalde et Smil og et Skuldertræk, — hos Verdens Hersker maatte de synes store Fejl, og ikke blot synes, thi de førte ham ogsaa til betydelige Misgreb, hvor meget hans konservative Uvirksomhed end kan være kommet Riget tilgode. Men naar denne Kæmpe, med stiv Holdning, med en alvorlig og hovmodig Mine og i faa, langsomt udtalte Ord erklærede, at han følte sig udygtig til at overtage Regeringen, og naar man saa trængte ind paa ham, stammede og ikke kunde finde Ord til at udtrykke sin Mening, da er det egentlig ikke saa underligt, at det blev vanskeligt for hans Tilhørere at se andet end Hykleri deri. Eller naar han med samme højtidelige Vægt kundgjorde den ene Gang efter den anden, at han vilde rejse til Provinserne, hvor man trængte til hans Nærværelse, og det alligevel aldrig blev til noget, at man da saa List og overlagt Plan i det, som netop var alt andet.

I Virkeligheden er enhver af Svaghederne i Tibers Karakter egnede til at gøre ham misforstaaet. Der hører i vore Dage ikke noget særlig fint Blik til for at se, at denne Mand, mens han levede paa Kapri, saa at sige hver Dag har haft den Tanke, at han den næste vilde rejse til Rom, — behøver man noget særlig slaaende Eksempel, kan man nævne hans Forhold ved Livias Begravelse —; naar han da giver Befaling til, at hans tidligere Ven, Asinius Gallus, der paa en eller anden Beskyldning holdes under Bevogtning i Rom, ikke maa stilles for Dommerne, før han selv kommer til Byen, og der saa gaar tre Aar, indtil den gamle Mand dør, da maa det ligge nærmest for os at antage, at han er bleven et Offer for Tibers ulykkelige Opsættelser, — men Tacitus ser atter her en Plan og kan kun forstaa det som Grusomhed, Dio endog kun som den mest raffinerede Ondskab. — Naar Tiber fremdeles er langsom med at fuldføre Augusts og Livias Testamenter, da er det Havesyge; er han langsom med at tage Bestemmelser for Julias Underhold, da er det hans overlagte Plan at sulte hende ihjel. Og det maa atter fremhæves, at her har Tibers hovmodige Ydre gjort det saa overordentlig vanskeligt for hans Samtid at komme til Forstaaelse af ham; vi ser da ogsaa, at hans Brodersøn, Claudius, der lignede ham saa meget, men havde et naragtigt, halvfjollet Væsen, er bleven langt bedre forstaaet.

Tacitus betegner Tiber et Sted som *acerbus etiam in iis, quae rite faceret* (I, 75), og det er sikkert meget sandt: talte han mildt, da maatte der være dem, der havde vanskeligt ved at tro, at det var andet end Hykleri, og talte han strengt, da kunde det maaske i de sammes Øren lyde som Grusomhed. Særlig vanskeligt har det naturligvis været for den overfladiske Betragter at forstaa, at denne tavse og stolte Mand kunde blive et bøjeligt Siv i stærke Hænder; vi har i vor Tid set noget lignende med „den tavse Mand i Tuilerierne.“ Naar vi ikke desto mindre ser, at ikke alene hans nærmeste, som Agrippina, der efter Tacitus's Ytring (VI, 25) maa have været tilbøjelig til at se Forholdet saaledes, men mange andre af hans samtidige har været af den Mening, at det netop forholdt sig saaledes (Dio LVIII, 12), saa er det en naturlig Følge af, at Grusomhed ellers kontrasterede saa stærkt med hans andre Handlinger. Og dog endte man med at overføre denne Grusomhed paa ham selv.

Den af Tibers Svagheder, der dog sikkert har skadet hans Omdømme mest, har været hans unaturlige og forcerede Væsen. Han har selv følt Trykket af sin indesluttede og sky Natur, har søgt at mildne sit Udtryk og har derved, som det saa ofte gaar, kun gjort ondt værre, idet alle forstaar, at der spilles Komedie, de færreste, at Meningen derfor alligevel kan være god nok. Hans Ængstelse for at blive misforstaaet og miskendt, — som vi saa, et af Hovedtrækkene i hans Karakter, — har her aabenbart spillet ham mangt et Puds og ført ham ud i Misforstaaelser, der vare langt værre end de, han vilde undgaa. Dette vil formentlig kunne tydeliggøres ved et Eksempel. Kong Arkelaos kaldes i Aar 17 til Rom for at forsvare sig mod en Anklage. Senatet frikender ham, men han dør kort efter i sin høje Alderdom. Dette er et simpelt Faktum, hvoraf man ikke skulde tro, der kunde hentes Mistydninger. Naar Tacitus da alligevel fremstiller Sagen, som om Tiber har villet hævne sig paa Arkelaos for en meget gammel Fornærmelse og derfor faar Livia til i et Brev at lokke ham til Rom for at berøve den gamle Mand Livet, hvilket dog for saa vidt forhindres, som Arkelaos, forinden Dommen fældes, dør af Sygdom og den ved Sagen fremkaldte Sindsbevægelse,

saa kan man ikke godt antage, at han selv har fundet paa denne Historie i alle dens Enkeltheder: han maa ogsaa her have haft et almindelig udbredt Rygte at støtte sig til. Og Tacitus giver os vistnok selv Forklaringen af, hvorledes dette er opstaaet. Han siger nemlig, at Arkelaos ved sin Ankomst blev modtaget haardt af Tiber (*exceptus ab immiti principe* II, 42). Denne Tibers Optræden forklares nu naturlig ved, at han har frygtet for at synes partisk for Arkelaos, da han tidligere i en sikkert lignende Sag havde været hans *συνήγορος* (Suet. c. 8. Dio LVII, 17); det er allerede omtalt, at han plejede at stille sig mildt overfor dem, han antog, man vilde tillægge ham Partiskhed imod, og omvendt. Denne pludselige Kulde hos en tidligere Ven har Arkelaos nu ikke kunnet forstaa, han har søgt tilbage til sit tidligere Liv for at finde Grunden og har da selv troet paa og blandt sine mange Venner i Rom udbredt Historien om, at Tiber havde fattet Had til ham, fordi han i sin Tid ikke havde hilst paa ham, da han var paa Rhodos. At Tiber ikke selv skrev til Arkelaos, men lod Livia, der stod i Venskabsforhold til ham, gøre det, er Udslag af den samme forcerede Bestræbelse for at stille sig upartisk.

Det kan da ikke nægtes, at alle Tibers svage Karaktersider og navnlig Misforholdet mellem dem og hans personlige Optræden fuldt ud forklarer os, at der maatte opstaa Misforstaaelser. Men dertil kommer, at selv de Sider i hans Natur, som vi med Rette maa føle os tiltalte af, ikke kunde blive vurderede af hans Samtid, ja endog upaatvivlelig har bidraget til at forøge Misstemningen. For at gøre dette klart maa jeg dvæle et Øjeblik ved det, der særlig karakteriserer denne Tid. Det kan dog selvfølgelig kun være en enkelt Side i denne Tidens Aand, jeg her vil berøre, nemlig den, der angaar dens Forhold til og Opfattelse af Kejserens Stilling.

Med ægte romersk Sky for at ændre overleverede Former var man gledet over i Dyarkiet uden tilsyneladende at omstøde den bestaaende Forfatning. Den Tendens, der betinger denne Omvæltning, og som i Virkeligheden havde udviklet sig i Løbet af de sidste hundrede Aar, har en afgjort monokratisk Karakter, og den har paa Tibers Tid faktisk arbejdet sig op

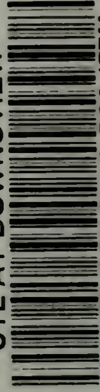
til en ligefrem fanatisk Voldsomhed, hvis dette Ord tør anvendes om en Trang til at kaste sig i Støvet for den tilbedte Enkeltmand. Augusts fine Hoved og bøjelige Statsmandskløgt havde fuldtud forstaaet dette eller rettere, han havde handlet udaf et lydhørt Instinkt, ikke sat sig imod Senatets overdrevne Hyldest og ladet sig dyrke som Gud i Templer rundt om i Romerriget. Der er sagt saa meget ondt om Kejsertidens romerske Senat, lige siden Tiber udslyngede sit bekendte Haansord: *O homines ad servitutem paratos!* —, i dette Punkt atter og atter støttet af Tacitus's ivrige Tilslutning, at det formentlig kan være paa Tide at gøre opmærksom paa, at Senatet heri kun har tænkt, følt og handlet i en højere Magts, den historiske Udviklings Tjeneste. Dette maa da ogsaa kaste et forsonende Skær over dets overdrevne Iver i Majestætsprocesserne. I vore Øjne kan det ganske vist kun tjene Tiber til Ære, at han gjorde sit for at dæmpe denne Iver, der gik saa vidt, at saa at sige enhver Retssag mod en af Stormændene skulde pyntes op med et Appendiks af en Anklage for Majestætsforbrydelse, som derfor ogsaa maatte opsøges paa de mest utrolige Steder. Men ogsaa dette var kun egnet til at nedsætte Tiber i Samtidens Omdømme. Som den ikke forstod ham, forstod han heller ikke den, i dette som snart sagt i alt et fuldstændigt Modstykke til sin store Forgænger. Med den Selviskhed, som ikke er ualmindelig netop hos upersonlige Naturer, forstod han ikke at sondre mellem sit eget lille Jeg og sig selv som Statens Overhoved: den Forgudelse, Senatet vilde gøre dette til Genstand for, forstod han, som om den gjaldt hint, og hans „Beskedenhed“ maatte da forbyde ham at modtage den. Senatet bliver dog ikke træt, men trænger Gang efter Gang ind paa ham. At dette skulde være Udtryk for en ulykkelig Kærlighed til Mennesket Tiber, vil ingen tro, men naar Tiber stadig optraadte, som om det forholdt sig saaledes, har det selvfølgelig kun kunnet forøge Bitterheden mod ham. Det er da et Udtryk for denne Stemning, vi hører, naar Atejus Capito i Anledning af, at Tiber standser en taabelig Majestætsanklage, i Heftighed udbryder: „Vær du kun saa ligegyldig, du vil, hvor det gælder dig selv, men Staten skal man ikke have Lov at krænke“ (Tac. III, 70) — en Ytring, der har særlig Interesse

ved at vise, at man i Senatet var sig fuldstændig klar, at det ikke var Personen Tiber, men Statens guddommelige Overhoved, det saakaldte Smigreri gjaldt. Naar Tacitus da ogsaa ved denne Lejlighed stempler Tibers Optræden som Hykleri, da kan man være sikker paa, at han her kun udtaler, hvad mange i det krænkede Senat mente, — en sørgelig Følge af gensidig Misforstaaelse, hvor man dog paa begge Sider har ment det bedste.

Med denne Tidens Tilbøjelighed til at forgude et enkelt Menneske følger endnu en anden, som ogsaa maa nævnes, til Forklaring af det besynderlige Faktum, at en af Historiens godmodigste Personligheder er bleven forvandlet til dens blodigste Tyran. — Det er en historisk Erfaring, at, hvor Menneskeaanden til Tider ligesom har overspændt sig selv i direkte eller indirekte Guddommeliggørelse af et menneskeligt Individ, har den atter og atter samtidig følt Trang til at tage en Art Revanche: Hofnarren har fulgt den purpurklædte med sin Haan, Narre- og Æselsfesterne ere opførte midt i Middelalderens Ekstase, og i Mysterierne er Parodien flettet ind i de mest patetiske Skildringer. Det er den jævne Menneskenatur, der revolterer mod sit eget ekscentriske Sværmeri. Heller ikke den romerske Historie er uden Eksempler herpaa; den fortæller f. Eks. om Soldaternes Nidviser under Triumfatorens Optog. Selv om vi derfor ikke havde noget paalideligt Bevismateriale at holde os til, maatte der være al Grund til at tro, at i alt Fald de første romerske Kejsere ere blevne gjorte til Genstand for en lignende Behandling. Det er imidlertid nu paaviseligt, at der ogsaa hos Tidens mere udviklede Aander har været en levende Tendens til at male de første Cæsarer saa sort som muligt, og vi kan heldigvis hente dette Bevis fra selve Tacitus, i hans Omtale af den Mand, som ellers skulde være Tibers Karaktermodsætning, nemlig August. Af det lidet, han faar Lejlighed til at sige om denne, fremgaar det nemlig tydeligt, at, hvis han havde behandlet hans Historie med den samme Udførlighed som Tibers, vilde han have skildret ham paa samme Maade, som Hykleren og den lumske Tyran. I den Karakteristik, han giver os af August (Ann. I, 10), og som han paa sin sædvanlige Vis lægger Mængden i Munden, men aabenbart selv

har undfanget, faar han nemlig meddelt os, at ogsaa for August har *cupido dominandi* været det egentlige Motiv, Pietetsfølelsen hyklet, ogsaa han har ryddet sine Medbejlere af Vejen, ogsaa han har været ledet af personlige Hensyn og Hævngerrighed, ikke af Pligtfølelse; ogsaa hans Regimente havde endelig været grusomt og blodigt.

Den offentlige Mening i Roms første Kejsertid synes da ligefrem at have haft en Tyrandragt til Brug for afdøde Kejsere. Har den kunnet gøre det Kunststykke at faa to Naturer som Augusts og Tibers klemt ind i den samme, bliver det vor Tids Opgave at faa Øje paa Modsætningen mellem dem, at skyde hint Dække til Side for efterhaanden at blive klarere over, hvorledes det levende Menneske, som har ligget skjult under det, i Virkeligheden har været.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 22 15 08 022 3